

Argem. Experimentarius medicinae ... Argent. apud J. Schottum

1544.

1904. 1885A.

18 98

CLEMENTII CLE-

MENTINI AMERINI MEDICORVM

nulli, quos Roma atq; adeò tota Italia habuit, secundi Lucubrationes, in quibus nihil est quod non sit ex usu artis, quodq; non sit tam probata fide traditum quàm sapienti iudicio scriptum, siue theoricen siue praxim, quam uocant, spectemus. qua industria quoq; studio emendatæ sint, nostra hæc & quæ admodum pauca aliàs exemplaria extant, abunde testabuntur.

PRÆTEREA ADIECIMVS

Richardum de signis febrium

Antonium de Gradis febres tractantem.

Christopherum Barsisium de febrium cognitione & cura.

BASILEAE EXCVDEBAT HEN-
RICVS PETRVS.

(MDXXXV)

CLEMENTI

Biblioteka Wojsk.-Lekarska
Nr ewid. S-35
Wojsk. Akad. Med. i Mat.

473/74

RECEIVED EXCISE DEPARTMENT

K-62/75

CLARISSIMO VI-

RO D. ALBANO TORINO VNIVERSITATIS

Basilien. lectori in medicina ordinario, & illustris. Marchionis

Baden. medico, amico suo, Hen. Petrus S. D.

VVM innumeri hic ciues, doctis. uir, quos uel ab omnis generis desperatisq; morbis mirabiliter planeq; diuinitus arte & ope tua liberaſti, uel cōſilio & prouidentia in proſpera uale tudine feliciffime conſeruafſti, partim ampliffimis promiffis te ad nos reuocent, partim pro facultatibus ſuis animi erga te gratitudinem declarēt, agnoſcentes nimirū quod aut uitā aut ſuar. ſanitatē, ſine qua nulla eſt uita, tibi debeant. Ego etiam (præter honorem quem ut medico debeo) alijs amicitie nominibus tuus, mediator eſſe erga te qualem oportet bonum uirum eſſe erga eum qui rerum cognitionem, integritatem, uirtutē ueras amicitias omnibus copijs, quæ uulgo mortaliū ſolē uidentur expetendę, anteponit. Idcirco ad te mitto medicum illum Clementium noſtris impenſis ita emendatū, ut ante hac æditus cenſeri & dici non poſſit. Sed malo accipientem quàm donantem laudare munus. Id quod ſepe præſentē memini facere, neq; enim putafſti te ſatis extollere poſſe huius autoris fidem, iudiciū, uſum, candorem, in arte medica. Propterea nobis perſuaſum eſt à te & alijs non uulgaris in hac facultate nominis, uix alium extare librum qui primū magis ex uſu artis ſit ijs quibus nulla eſt alia metho dus, & demonſtratio logica, ſeu ratio, quàm libri: deinde etiam qui magis iu uare poſſit eos qui eò peruenerūt in ſpeculatiōibus logices, quo tibi iam cum admodum paucis uentum eſt. Huic de hoc autore ſententię accedit & calcu lus in medicina Doctoris Chriſtierni Morſiani Datis, propter utriuſq; lingue Græcę & Latinę omniumq; diſciplinarum abſolutiſſimam cognitionem, ſin gularis ornamēti, & medicorum, propter feliciffimos in medendo ſucceſſus, decoris. Cuius doctrinam hic ſtudioſi omnesq; eruditi quantopere admirati ſint ſcis, cum hic apud nos doctoratus inſignia accepiffet, tuq; ut uniuerſitatū uerbo loquar, promotor eius eſſes. Tanta facundia tam copioſę rerum omni um noticię & memorię ſpecimen exhibuit. Adeò ſubtiliter, argute, pluſquā humano acumine diſputauit, ita prompte ad omnia reſpondit omnibus. Tanta iudicio, profitendo hic publice, auditoribus ſuis (inter quos ſedulo ſemper aderant etiam doctores) locos hæcenus inexplicabiles expediuit illu ſtrauitq;. Sed quid hæc tibi ſcribo? Quafi non ſummum tuum amicum perno ſcas. Ut enim nihil temere ſineq; grauiffimo iudicio facis in ulla re, ita in ami cis deligendis non quibuſlibet te amicitie uinculo iungis, ſed ijs qui iuſtam in ſe cauſam habent cur amentur. *ὡς τὴν μὲν τ' χρηςῶν ὀμιλίαν ἀσκησιμ ὄνσαμ τ' ἀρετῆς, τὴν δὲ τ' πονηρῶν καὶ ἀλλοσιμ.* Et ob hanc cauſam nihil mihi magis in uotis eſt quàm

E P I S T O L A.

ut talium uirorū amore dignus uidear & sim. Nectibi inscribo hunc librum quod putem aut uerā amicitia parari munusculis, aut quod uelim me in cuiusquam amicitia insinuare donis, scio enim quiddam maius esse (uocant quidā lumen pulchritudinemque uirtutis) quod animos bonorū uirorum copulat & cōmiscet. Sed ut hoc munere, uel potius occasione accepta ex huius libri ædificatione, adhorter te, ut quamprimū ad nos redeas. Quare si te non possunt reuocare eminentissime ciuitatis Basileę magnificentissima ædificia, tam egregia compita, amplissima pomeria, amenissima pomaria, fecundissima uineta, agrorū fertilitas, limpidissimi fontes, piscosi fluuij & lacus, uberrima pascua, cœlum saluberrimū, hominum optima ingenia & candidissimi mores, robur & animorū & corporum. Si mouere nō possunt tot tui amantissimi, quorum alios pristinę sanitati restituisisti, alios tuis consilijs audientes in secunda ualitudine perpetua conseruasti. Si non tuum animum flectunt doctis. huius uersitatis professores: Auditorum tuorum desiderium & diligentia. Moueāt te quatuor huius ciuitatis incomparabiles omnibus regijs dotibus principes, duo scilicet consules, tribunique plebis ambo, apud quos bonis artibus & literis suus est honos & premiū. Quod quo rarius est hoc preclarius & charius nobis debet esse. Solebas si bene memini aliquādo dicere beatos fuisse olim medicos omnesque philosophos sub illo tantopere laudato Persarum rege Cyro, habemus nos Cyros quatuor, qui omnibus uirtutibus conferri Cyro illi exemplario optimi principis possunt. Vnam que nostri est instituti, nempe de medicis, uno uerbo ubi attigero epistoliū finiam. Cyrus ille rex τὸς ἰατροὺς τὸς ἀρίστους συννομοῖσεν πρὸς αὐτὸν (ut de eo Græci tradiderūt) τῶν τε λέγειν ἐθέλων. Nec solum loquebatur cum his, sed optima queque didicit, nec sibi soli sed suis omnibus, mox enim sequitur: καὶ ὅτι ὅσα ἢ ὄργανα χρεῖσι μαῖ ἔφη τις ἀρᾶν γένεσθαι, ἢ φάρμακα ἢ σίτα, ἢ πόσι, ἢ δὲ τῶν ὅτι ἔχει παρασκευάσας ἐθυσάυρε παρ' αὐτῶν, καὶ ὅποτε δέ τις ἀδυνήσει τὴν θεραπείαν ἐπιχειρῶν, ἐπισκόπος, καὶ παρῆχε πᾶσι ὅσα εἶσι. Nec soli sibi fidit, sed medicos semper in consilium adhibuit, quibus debitam gratiam habuit, & eos ad summos honores euexit, ut & alię historiae & que eodem loco sequuntur uerba testantur, καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάρις ἦδ' ὅποτε τις ἰάσασθαι τινὰ τὴν παρ' ἑκείνου λαμβάνων. Obsecro eruditissime doctor quid horum studiorum huiusque animi non sensisti Basileę in utroque & consule, & tribuno plebis: Quorum ἐγκώμιον maiore ore & tuba sonandum est, quàm epistolę modus capiat, aut mea tenuitas assequi possit. Vale nunquam immemor quàm multorū ualitudo sit in tua posita, qui nisi ualeas ipsi ualere non possunt. Anno domini

M. D. XXXV.
 Calend. Aug.

CLEMENTIVS

CLEMENTINVS AMERINVS

LECTORI S. D.

Quoniam memoria labilis est, ut memoriter tenerem, quæ à ueteribus didici, & experientia comprobauit, ab initio ad scribendum appuli: proinde paulatim apte & recte distinxi, monumētisq; literarū mandauit præcepta institutaq; medicinæ & medicamēta, quæ magis salubriora mihi uisa fuere, & ad propriam & communem utilitatem laborauit. Hæc enim maxima exhortatio fuit, quæ impulit me aggredi quod frequenter ex desperatione ob rei magnitudinem deserui. Et quamuis acutiores posteris, priorū soleant doctrinam delere, tamen stulta est dementia cum tot ubiq; occurrā medicis, perituræ parcere cartæ. Trudimur sane alius alio, sicut dies die: Et labores mortalium persimiles sunt Sisyphi pœnis, qui lapidem magnum à radice procliuis montis maximo semper conatu subducit, quē toties quoties ad summum uerticem perducit, dæmones statim præcipitant, & huic perpetuo labori Sisyphus est damnatus, sicut plurimi mortales uel maxime agricolæ, qui uix optatos collegerunt fructus, quòd pristinos repetunt labores. Rursus quæ uis bona fortunæ alternis uicibus, quæ alter maximo labore acquisiuit, alter sibi successor in breui facile dissipauit & consumpsit. Sic infiniti ferè medici fuere, qui in scribendo uitam consumpserunt, sed illorum labores & opera Hippocras, Galenus & Auicenna in breui deleuerunt. Omnino tamen commendandi sunt, qui pro uirtute adipiscenda & ad cōmunem omnium utilitatem laborant. Vale.

CLEMENTII CLE-

MENINI AMERINI AD LE-

CTOREM PRAEFATIO.

PROVDENS sanè uetustas medicam artem adinuenit, quam ingeniosa posteritas sedulo imitata diligentius excoluit, ut sanitatem conseruaret, & amissam recuperaret. Cum igitur sanitas ad bene beateq; uiuendum sit maxime necessaria, ad scribendum appuli. Sed in primis rogo spiritum sanctum inspiret & dirigat me ad recte & accurate scribendum præcepta medicinæ, & memoret meliora medicamenta quæ sint à ueteribus inuenta, & à recentioribus approbata, uel quæ maxime profint. Amplius omnipotenti deo gratias ago de tot tantisq; beneficijs, quæ mihi contulit, & suppliciter ipsum exoro ut concedat mihi mentis & corporis sanitatē, pacem, spiritus sancti gratiam quam diu uixero, postea in cœlum me saluum perducatur. Medicinæ quidem studui & in

ea ætatem consumpsi ad propriam & cōmunem utilitatem, quoniã non nobis solum nati sumus, sed alijs. Nec quicquã acceptius summo deo esse potest, quàm sine alicuius iactura alijs prodesse. Peritus autem medicus infinitis ferè ægris sanitatem potest & uitam restituere, quibus nihil unquam gratius esse potest. Propterea boni medici maxime diligunt, & facile ditantur. Accedit, quòd homo ad speculandum & agendum natus est: quia ex anima & corpore constat, & propriũ illius est speculari & scire, & alterius est agere & operari. Medicina autem complectitur & docet speculatiuã & practicã. Præterea medicina diuina res est, et ad deum relata. Nam prisca Apollinem & Aesculapiũ medicinæ inuentores, tanquã deos coluerunt, et fidem catholicã auxere, qui à Iesu Christo & suis apostolis fuere sanati: Verũ quòd medici medicamentorũ ope, illi spiritus sancti gratia agebant. Sapiens ergo medicus maxima potest beneficia ægris conferre, & sicut alter deus opitulari, præsertim benignus & clemens, qui gratis & amore pauperibus medet, & exercet piũ medendi opus, non lucrandi, sed benefaciendi causa, pluris enim semper facienda est dei & hominum gratia, quàm diuitiæ. Imò euenit quòd quanto plures in gratiam tuam medendo conuerteres, tanto magis lucraberis. Nam qui pluribus medetur, longe melior medicus habet, & facilius ditatur, haud enim ingrati sunt oēs, sed unus forte omnium laborum mercedi satisfaciet, uel plurimum tibi ualere poterit, & si ingratissimis seruias, beneficus & iustus deus nunquã tibi deesset, sed semper tuis necessitatibus oportune prouideret, quoniã nullum bonum remuneratum, nec ullum malum impunitum relinquit. Si enim recte consideramus, uirtutum & uitiorum æqua tandem merita diuina iustitia omnibus retribuet. Itaque tam propitium erga te deum habebis, quàm benignus & clemens eris erga infirmos, & eos qui ad te confugiunt. Medicus enim infirmis tanquã deus esse potest. Clementer ergo miserere infirmorum, ut deus misereatur tui. Præterea moneo, ut assiduo studio potissimum sequaris doctrinam illorum qui in hac arte maxime claruerunt, proinde continua medendi exercitatione & summa adhibita diligentia facile euades peritus. Sed quoniam non omnium possumus habere experientiam neque memoriam, medicus debet esse naturaliter prudens, ut sciat quæ in arte medica traduntur, pro qualitate temporis, loci, uel corporis ratione omnia moderare & rebus necessarijs prouidere. Sed tales medici ex prospero syderum in fluxu nascuntur, fortunati & penè diuini habentur, qui rectum habent iudicium, & quæ corpori uentura sunt prospiciunt, prædicunt, & medelæ ad uotum eis succedunt, nec accidit eis incurabilibus morbis mederi, neque cum rusticis & ignorantibus uersari, qui omnia perperam agunt & curam peruertunt, sed medici solent & debent esse continentes & solitarij, quoniam nimia familiaritas popularium contemptum parit. Tanti enim est literarum scientia uel maxime philosophia, quæ docet fugere uitia & facit uiros bonis moribus præditos, & sapientes qui populos ob eorum uirtutem regunt & gubernant,

uel

uel saltem ignorantibus preponuntur. Plures enim noui qui sub malis syderibus sunt nati uitiosi, quos litterarū studium bonos & morigeratos fecit, sicut pluribus medicis accidit. Nam medicina speculatiua Tauro, & practica subiacet Scorpioni, utrunq; autem signū facit medicos inter se inuidos & maleuolos, nam qui sub Tauro illos qui sub Scorpione, & qui sub Scorpione illos qui sub Tauro nascuntur, perpetuo odio prosequuntur, quoniam quando oritur Scorpio, occidit Taurus, domus Veneris in septima quæ est domus contrarietatis & inimicitie, & in duodecima quæ est domus inuidie cadit Libra domus altera Veneris, contra oriente Tauro, occidit Scorpio, & in duodecima est Aries quibus utrisque dominatur Mars: Venus autem & Mars inuicem contrariantur quia domus eorū opponuntur & faciunt natos libidinosos & lasciuos, qui facile turpibus amoribus implicantur, Amplius, Scorpio est signum falsitatis & malitie, sed qui enim literis student, maxime philosophie, ab his & alijs uitijs facilius retrahuntur, inuestigant enim ueritatem & bonitatem eorum quæ uolunt, & sic sciunt quanti sit uirtus & uitium, & quod non possunt diutius celari, sed tandem ueniunt ad lucē, & quanto quis maior est, tanto magis pudet peccasse: Taliter ergo doctores & sapientes se gerunt quales uolunt uideri. Reperiuntur tamen quidam mendici seu merdici qui non modo scientiarum, sed sunt litterarum ignari, qui lucrandi causa & sine pudore per alienas & uarias urbes mendicant, & quos possunt decipiunt. Alij nugiuenduli cautius agunt, & per solam inspectionē urine, & cum tribus uel quatuor medicinis, quas solummodo sciunt, iactant se omnem corporis ægritudinē cognoscere, & posse curare, quòd si eger grauius laboret, fingunt & suadent illas iuuare medicinas quæ detegunt ægritudinem & excitant dolorem, quia agunt contra morbum, & sic nigrū in candida uertunt, aut cæca fortuna & sine ulla ratione alia & alia medicamenta experiuntur, donec eger moriatur, uel fortitudine naturæ euadat. Si huiusmodi medici & cuiuscunque ordinis sunt mali omnino tandem reprobantur, & hi sunt qui scientiam & honorem bonorum medicorum maxime augent, qui uero sunt crapulis & ebrietatibus dediti, uel curabili ægritudine ualitudinarij se ipsos reprobant, qui in alienis morbis profitentur medelam, & se ipsos curare non possunt, sed boni medici non corporis, sed animi sui uitijs medentur, quandoquidem utraque contrarijs cōtrariacurentur. Itaque uiri literati & maxime philosophi & medici plerunque sunt regulæ morum & sapientes, & in rebus agendis primum cōsulunt illa quatuor genera uirtutum, quæ sapientes & felices homines faciunt, & duce prudentia inquirunt & prospiciunt ueritatem uel bonitatem rei gerendæ, & omnem diligentiam adhibent ne quicquam præter rectum & laudabile agant, ob fortitudinē uero fiunt magnanimi & constantes, & nil nisi turpia timent, & aduersam fortunā e quo animo tolerant, sed propter temperantiam nihil pœnitendum appetunt, uitia cauent, & sub iugo rationis omnem cupiditatē & libidi-

nem domant, iustitiam colunt, & iniurias propulsant. Et quia fundamentum iustitię est fides, medici debent esse ualde fidi, & ægrorum saluti integerrime consulere, & diligere eos sicut uellent ab alijs diligi. Nam amor & charitas in in omni re plurimum operatur, & tibi conciliat & in gratiam conuertit quoscunque uoles. Et medicus qui infirmis magis afficit & maiori amoris affectu medetur, plures sanat & magis diligitur, quoniam amor est reciprocus. Imò si officia atque merita multos & penè infinitos pariunt amicos, multo plures fortuna. Nam ex officijs & liberalitate gratia & laus ab hominibus acquiritur, amplius facundia facit medicos gratiores, nam qui sunt affabiles, tempore opportuno sciunt confabulare de his quę unum quemque delectant, & blandis uerbis consolantur ægrum, & spem salutis augent, & facilius persuadent, quę prosint infirmis. In primis autem moneo, quòd qui se tibi fideliter committit recte & diligenter medearis, nulli uenena nec nocuas exhibeas medicinas, arbortum caueas, nec quēquam sinas odio, auaritia, negligentia uel tua culpa perire, ne infelix homicida pari pœna, uel æterno supplicio puniaris. Cum autem ad ægrum uocatus accedis, primo diuinis institutionibus moneas, & quo benignius potes inducas ægrum reconciliandum deo, & petere ueniam suorum delictorum, quandoquidem propter peccata interdum ueniunt aduersa quę premonent ad salutem, exhortare igitur ægrum ad pœnitentiam, & equo animo & patienter toleret aduersam ualitudinem, quoniam iustissimus deus qui sanitatem, uitam, & cætera fortunę bona nobis mutuauit, eadem quandolibet repetere potest, nam in hunc mundum nudi uenimus & nihil attulimus, iniusti ergo & ingrati essemus nisi uellemus benefactori reddere quę nobis commodauit, nihil enim amittere possumus, nisi quę à benigno deo gratis accepimus. Si igitur amittimus sanitatem, uitã, uel alia bona, non deberemus conqueri, sed reddere gratias optimo deo pro eo tempore quo nobis ea prestitit. Amplius, scias quòd ira & impatientia ualde grauiorē facit ægritudinem, atq; deum & beneuolos reddit inimicos. Sed qui constanter tolerant mala, & diligenter parent preceptis medicinę facilius recuperant sanitatem, patientia enim quę est fortitudo animi plurimum ualet contra aduersam fortunam. Vnde Vergilius:

Superanda omnis fortuna ferendo. & alibi:

Durate & uosmet rebus seruate secundis.

Iuuenalis:

Victrix fortunę patientia, dicimus autem,

Hos quoque felices qui ferre incommoda uite,

Nec iactare iugum uita didicere magistra.

Ouidius remedio.

Vt corpus redimas ferrum patieris & ignem,

Principijs obsta, sero medicina paratur,

Cum mala per longas conualuere moras.

Opprime dum noua sunt subiti mala semina morbi.

Et Apo

Et Apostolus Paulus, Virtus in infirmitate perficitur. Libèter ergo tolero infirmitates, ut in me habitet uirtus Christi. Et in prouerbijis solitus sum dicere, post aduersa solent contingere prospera nobis, hoc est, post tenebras spero lucem. Ad recuperandam igitur sanitatē, requiritur patientia & obedientia infirmi, nec non diligentia & sollicitudo astantiū seruentium, sed in primis peritia medici, qui sciat recte mederi, & prouidere malis accidentibus magis suspectis. Pronostica autē sunt uitanda & dissuadenda illis, qui maxima curiositate cupiunt scire finem ægritudinis, quoniam euentus morborum est incertus, sicut bellorum & aliarum rerum, & maxime quia medici non possunt scire solertiam astantium, neq; obedientiam infirmorum. Plurimę enim ægritudines ab initio sunt salubres, quę postea ex malo regimine fiunt incurabiles uel mortales. Veruntamen medici possunt hac conditione recte respondere, quòd si æger rite faciet, quę sibi recte præcipiuntur, sanabitur, secus morietur. Omni no autē morbi alij alijs sunt leuiore & grauiore, & periti medici possunt explicare quanti sit spes uel timor illorum. Sed plerunq; medici grauiore solent & mortalem fingere ægritudinem, ut si æger sanetur maiorem honorem & lucrum assequantur, & si moriatur minus eis imputetur, tanquam ægritudo fuisset mortalis. Contra longe quidem grauius & molestius ferunt, quorum mortem non prædixerunt, & maiorem solertiam & curam in medendo adhibent. Committas ergo perito medico infirmum & noli de ancipiti euentu ulterius querere. Et licet in magnis periculis contingat magna fortuna, tamen tutius est subticere quàm pronosticari, quia iudici est difficile, & experimentum fallax, qui uero pauca considerant, & facile iudicant, plerunq; errant. Noli ergo nimis esse facilis, neque promptus ad pronosticandum, ne ignarus medicus & mendax habearis: Qui uero longa experiētia & summa doctrina præditus præuidet cōmoda & incōmoda, quę accidunt corpori, quę præcesserunt, & quę mox uentura sequentur, est pene diuinus, & maximā gloriam sibi comparat, & quanto plures in eo confidunt, tanto plures sanat, & econtra. Et propterea uitandę sunt ægritudines incurabiles & mortales, ne malus medicus habearis. Si uero talibus mederi oporteat ne egri à medicis destituti desperent, apud astantes & reliquos requisitus, impossibilis curę excusationem prius facias, quos uero curandos assumis saltem bis in die, mane & sero, uel frequentius uisita, & diligenter interroga de regimine suę uitę, & quę sibi acciderunt, & quotidie obserua alterationem infirmi, accidentiū qualitātē & quantitātē, quę si omnia diligenti inquisitionis ratione fuerint collecta totius ægritudinis substantia facile innotescet, & poteris cauere & prouidere remedijs oportunis, per inuestigationē enim sensibilibus deuenimus in notitiam rerū occultarū, omnisq; scientia proficiscitur à sensibus, & quę sunt magis nota nobis, sunt minus nota nature, & econuerso, sed ut facilius modus sciendi innotescat, progressum resolutiuum, compositiuum & definitiuum explicabimus.

INDEX

OMNIVM RERVM QVAE
his uoluminibus continentur.

A

- Abbatis confectio 51.
 Abbatis confectio quas fa-
 cultates habeat 145.
 Absinthij syrupus 55.
 Absinthij trochisci 75. 164.
 Absinthij pilulae 129.
 Absinthio factus syrupus 121.
 Absinthiu cum uino coctum gustum
 restaurat 174.
 Absinthium comestum occidit uermes
 in uentre III.
 Absinthium confortat stomachum 114.
 Acacia sistit 104.
 Aceti effectus 72.
 Acetosa est ex stipticis 104.
 Acetosa utiliter sumitur aduersus pe-
 stem 91.
 Acetosae herbe succus quid uirium ha-
 beat 124.
 Acetosae herbe syrupus 120.
 Acetosae seminis electuarium 144.
 Acetosae seminis trochisci 165.
 Acetosi syrupi confectio & natura 117.
 Acetosus syrupus quomodo fiat 216.
 Acori electuariu quod operetur 150.
 Adolescentie temperamentum 7.
 Adipem frigidum esse 14.
 Aegritudines cholericae breuiores
 sunt 39.
 Aegritudines quomodo cognosci a
 medico oporteat 47.
 Aegritudinis prolixitas 38.
 Aegritudinis principium 35.
 Aegritudinum tempora 35.
 Aegrorum curatio quibus rebus con-
 stet 27.
 Aegyptiacum unguentum 180.
- Aesculapius barbatus 48.
 Aestas quando sit pestifera 87.
 Aestate minus comeditur 149.
 Aestatis morbi 45.
 Aetatum uariarum uaria temperamen-
 ta 7.
 Aer pestilens quomodo pestem adferat 88.
 Aer potest immutare nostra corpora
 pag. 45.
 Aer purum elementum putrescere non
 potest 195.
 Aere pestilentiali nihil peius 90.
 Aeris qualitates quae male, quae bonae
 sint 45.
 Agarici trochisci 164.
 Agaricus quos purget humores 260.
 Agnocasti trochisci 165.
 Aggregatiuae pilulae quibus malis me-
 deantur 150.
 Agrestis syrupus quod uirium habeat 121.
 Agrippinum unguentum quid faciat 172.
 Albanum electuarium 149.
 Aloes trochisci 74. 164.
 Aloes unguentum interimit uermes III.
 Aloes unguentum 181.
 Allium potest esse causa fluxus 101.
 Alephagine pilulae quid uirium habe-
 beant 128.
 Alexandrina confectio ad quae utilis 145.
 Alterationes repentinae periculosae
 sunt 48.
 Altheae unguentum 169.
 Ambrosinum electuarium 148.
 Amygdala hecticis conferunt 81.
 Amygdalarum usus in febribus 50.
 Amygdalarum lac qualis cibus sit 60.
 Amygdalarum lac 92.
 Amygdalarum dulcium oleum 181.
 Amygdalarum amararum oleum 182.
 Anates 49.
 Andromachus theriacae inuentor fuit
 pag. 157.
 Anethi concoctio. 98.

Anethi

Angina aliquando ex febre sanguinea fit, pag.	59.	Arthenitum unguentum	173.
Angine remediū	128.	Asmaticorum electuarium	192.
Animaliū complexionēs	7.	Atriplicis usus in febribus	49.
Anime potentię	7.	Auellane aduste epaticis profunt	105.
Anime sedes cor est	8.	Aues funestę quid pręnuntiant	87.
Animam esse igneam quidam credide runt	19.	Aureę pilule	132.
Anisi decoctio	73.	Aurium signa	198.
Anisi natura	72.	Autumnus morbosus est	45.
Anisi trochisci	74. 164.		
Anisi usus	99.	B	
Anisum sistit	104.	B Accarum lauri unguentū	172.
Anisum facit ad dolores uentris	111.	Balaustium sistit fluxum	104.
Anserum iuuenum caro	49.	Balbutientes cui generi fluxus sint ob noxij	101.
Aperitiue pilule	131.	Balnea quando sint necessaria	66.
Apium purgandi uim habet	99.	Balnea que sint hecticis utilia	81.
Apostemata maturatia emplastra	176.	Balnea tepidarum aquarum cōferunt fluxibus	106.
Apostolorum unguentum	180.	Balneam ex aqua tepida dulci quid ui rium habeat	66.
Aqua quando proffit	49.	Balsami oleum	186.
Aqua mulsa est utilis phlegmaticis	72.	Basilicum unguentum	178.
Aqua elementum putrefieri non po test.	195.	Berberis trochisci	163.
Aque frigide usus	253.	Benedicte pilule	133.
Aroganium unguentum quid faculta tis habeat	171.	Benedictum electuarium	138.
Aragoneum unguentum frigori me detur	78.	Bliti natura	51.
Archigenis electuariū opiatum	161.	Bliti succo possunt Clysteria fieri	51.
Archigenis electuarium	100.	Blitum in febribus utilis est	49.
Argentinum unguentum	180.	Bocium quale sit apostema	166.
Argenti uiui uis contra cimices	180.	Bolus armenus aduersatur pesti	91.
Arietes castrati	49.	Bolus armenus stipticus est	104.
Aristolochię electuarium	156.	Boragine factus syrupus	53.
Aromaticę speciei usus	163.	Boraginis natura	51.
Artemisię syrupus	123.	Boraginis usus in febre sanguinea	60.
Artenitum unguentum	78.	Borago utilis in febribus	49.
Arteriarū motus	19.	Boum carnes gignūt melancholiam, pag.	75.
Arteriarū caloris qualitas unde digno scatur	21.	Bubones pręnuntiant pestem	87.
Arterię molles & dure	20.	Buglosse syrupus	53.
Arterias magnas qui habeant	24.	Buglossatum saccharum quid faculta tis habeat	140.
Arthetice pilule	134.	Bulismi curatio	115.
		Bulismus quid sit	115.

C			
Calamenti electuarium	150.	Carycē recētes ad pleuritida faciūt	96.
Calamenti uis	225.	Caseus uetus assatus sistit fluxus	105.
Calamenti syrupus	122.	Caseus gignit melancholiam	75.
Calculi in urina à renibus ueniunt	51.	Cassia fistula purgandi habet uires	99.
Calculos dissoluens electuarium	154.	Cassie extracte usus	52.
Calor facit pulsum magnum	24.	Cassie puluis	167.
Calor naturalis & accidentalis quid differant	34.	Castaneę sistunt	104.
Caloris sedatio	50.	Castitatem facile seruant qui habēt testiculos frigidos	12.
Calor naturalis fortior est in hyeme q̄ in æstate	49.	Castorei oleum	187.
Calor in corpore quomodo gignat	19.	Cataputia prouocant uomitum uio- lenter	74.
Calor acutus quid significet	46.	Catarrhi peculiare senum sunt	7.
Cambium qualis humor sit in corpore pag.	79.	Catarrhi remedium	142.
Camomille decoctio	66.	Catarrhus uarijs humoribus constat, pag.	101.
Camomille decoctio ad que utilis sit pag.	III.	Catharticum quale sit remedium	138.
Camomille olei usus	182.	Catholicum qualis medicina sit	136.
Camomille oleum	187.	Causarum genera	4.
Camphora utilis in syncopi	113.	Causon quam febrē græci uocent	61.
Camphore trochisci	162.	Causonem febrem que curēt	67.
Cancrorum cinis	166.	Causonis febris descriptio	66.
Capillus ueneris ad pleuresim facit	96.	Causon qualis sit febris	210.
Capitis diuersitates	10.	Causon est ceteris febribus ardentior, pag.	67.
Capitis abrasio claudit poros	52.	Causus febris quando potissimum accidat	67.
Capitis frigiditas quid faciat	110.	Causarum ordine fiunt res oēs	3.
Capones	49.	Causa materialis hominis	4.
Capparum trochisci	164.	Cauteriorum genera	177.
Capparū oleum	196.	Centaureę usus ad dolorē uentris	III.
Caprarum lac magni est usus in hecti- cis febribus	81.	Centaureę unguentum	181.
Capreoli	49.	Ceparum decoctio	74.
Caput paruum	10.	Cepe utilitas in pestis apostemate	92.
Carabe trochisci	163.	Cepe possunt esse cause fluxuum	101.
Carbūculos mortificās remediū	177.	Cephalica uena	54.
Cartilagine frigidiores esse	14.	Cerebri natura	6.
Carnes laudabiles quibus rebus con- diende sint	72.	Cerebri substantia frigida est	9.
Carnes laudabiles	49.	Cerebri uentriculi	9.
Caro est natura calida	14.	Cerebro sano, citius sanantur ægritu- dines	49.
Carthami oleum	182.	Cerebrum frigidum quid in homine faciat	9.

I N D E X.

Cerebrū siccū qualē hominē facit	9.	Cholericus sanguis ex cibis calidis gignitur	40.
Cerebrū temperatę complexionis	9.	Chordę sunt frigide	14.
Cerebrū calidū qđ in homine faciat	9.	Chirurgię officium	37.
Cerebrum humidū docile esse sed obliuiosum	10.	Cibi calidi mali sunt nutrimenti	40.
Cerebrum frigidum est	14.	Cibi mali gignūt malos humores	40.
Cerasorum acetosorū succus uim habet astringendi	105.	Cibi elixi molliunt uentrem	50.
Cerotum quod durissima aposternata resoluerē potest	86.	Cibi qui causę possint esse fluxuū	101.
Cerotum ex harmoniaco quid uirium habeat	174.	Ciborum in ægrotis quantitas	38.
Cerussę unguentum	178.	Ciborum in febribus modus	48.
Chalybeata aqua sistit	105.	Cibus horę consuetę	48.
Chalybis limatura quomodo preparatur	142.	Cicerum ius competit in febribus	49.
Chelidonię electuarium	154.	Cicerū brodiū purgat excremēta	99.
Chili generatio	16.	Cicerum electuarium	155.
Cholera audacē reddit hominem	7.	Ciceris aqua quosdam soluit	265.
Cholera unde gignatur	15.	Cimices quid suget	180.
Cholera causa morborum est	14.	Cinis ex ouis	155.
Cholera calida est	14.	Cinis radicum caulium	155.
Cholera ex quibus rebus generet	17.	Cinis uitri quomodo fiat	155.
Cholera unde gignatur	40.	Cinamomi electuarium	149.
Cholera alternis diebus putret	41.	Cinamomū confortat stomachū	114.
Cholera estatis propria	42.	Cistis fellis natura	7.
Cholera uitellina qualis sit humor	52.	Citoniorum electuarium cohibet uomitum	74.
Cholera pura extra uenas putrescens facit tertianam febrem	62.	Citoniorum olei natura	184.
Cholera gignit causonem febrem	66.	Citri cortex cōtra pestē sumi debet	91.
Cholera facit breues paroxysmos	85.	Clystere quod possit esse usui in febre sanguinea	60.
Cholera quales gignat egestiones	105.	Clystere ad extrahendū phlegma salsum, pag.	73.
Cholera est causa doloris uentris	111.	Clystera febrium sunt peculiare remedium	56.
Cholera uitellina unde fiat	220.	Clystera lenitiua conducunt in morbo pestilentiali	92.
Cholere natura	7.	Clysteribus quid in febribus fieri possit, pag.	51.
Cholere uarię species	18.	Cretici dies	55.
Cholere uitellinę urina	29.	Colocynthę trochiscorum usus	132.
Cholere ardentis urina	30.	Croceum unguentum	169.
Cholerica complexio facit urinam fuluam, pag.	26.	Crocus quo pacto sedet dolorē	176.
Cholericę febres	44.	Crystalli puluis quid operetur	167.
Cholericę febres quomodo fiāt	61.	Crystallum refrigerat sitim	109.
Cholericum humores	41.	Coagula sistunt fluxus	104.

I N D E X.

Cochiæ pilulæ	131.	Cucumer competit pleurisi	90.
Cochion trochisci	160.	Cucumer siti aduersatur	109.
Coitus frequens quid noceat	12.	Cucurbitæ usus	51.
Coitus causa potest esse febris	39.	Cucurbitarum decoctionem refrige-	
Coitus frequens debilitat corpus	196.	rare, pag.	52.
Colicâ curat electuariû pigamû	150.	Cucurbitarû usus i febre sanguinea	60
Colicę passionis fluxus	100.	Cucurbitularum usus	55.
Colocynthæ decoctio	52.	Cupressi nuces sistunt fluxum	104.
Colocynthę pilulæ	134.	Cutis numerat̃ inter calidiora mem-	
Colocynthę trochisci	165.	bra corporis	14.
Comedendi horę in febribus	48.	Cutis signa	199.
Complexio temperata quid sit	6.	Cyclamini decoctio	52.
Complexio hominis quid sit	6.	Cyminum adustum sistere potest flu-	
Cor subtilissime sanguine constat	6.	xus, pag.	104.
Cor fons uitę	7.	Cymini confectio	147.
Cor frigidû timidû hominē facere	8.	Cymini usus	166.
Cordis uarietates, uarietatem corpo-		Cymini adusti uirtus	167.
ris & animi faciunt	8.	Cynoglossę pilulæ quid uirium habe-	
Cor sedes est animę	8.	bant, pag.	134.
Cor humidû qualē hominē faciat	8.		
Cor tēperatû qd in homine generet	8		
Cor calidius quale pectus faciat	8.		
Cor meliores humorû partes eligit	18		
Cor esse officinâ omniû febrîû	34.		
Corrallina confectio	152.		
Corallus est ex stipticis	104.		
Coriandrû stipticis annumerat̃	104.		
Coriandri oleum ad capitis dolorem			
ualet	110.		
Cordis tremorē curat theriaca	157.		
Cordiale epithima	168.		
Cordialis pulueris uirtus	165.		
Corneę quid uirium habeant	141.		
Cornearum succus fluxus sistit	105.		
Cerui prenuntiant pestem	87.		
Conseruę saccharorum	61.		
Costi electuarium	154.		
Costini olei natura	185.		
Cotonea ex frigidis stipticis sunt	104.		
Coturnices	49.		
Cucumer iuuat in febre sanguinea	60		
Cucumer asininus quemadmodû uo-			
mere faciat	74.		

D

Amascenum electuarium	138.
Dactyli	57.
Definitio quibus constet	1.
Demonstratio in omni scientia est ne-	
cessaria	2. & 3.
Demonstrationis cōpositiuę usus	3.
Dentium signa	198.
Deus quomodo in mundo sit	16.
Dietę qd in medicina possit	37. & 38.
Diacitonium uomitum cohibet	74.
Diacitonium quid nature habeat	144.
Diadragantum medetur tussi	115.
Diarhodon trochisci	74.
Diaria unde ueniat	101.
Diapapauer somnum inducit	125.
Diapapauer tussi medetur	115.
Diapenidion facit ad pectoris dolores	
pagina	126.
Diaſtole pulsus	19.
Dictamnus aduersatur pesti	91.
Diffinitiones sunt difficiles	3.
Digestio quid sit	52.
Digestionis signa	35.

Dolor

Dolor potest esse causa ephemeræ febris, pag.	39.	Erasistrati unguentum	173.
Dolores sedantes medicinæ	156.	Epilepsiæ remedium	123.
Doloris signa	200.	Epithymi syrupus	122.
Dorsum quare nonnunquam doleat	112.	Euacuatio sanitatis est causa	53.
Draganti unguentum	181.	Eugenij cerotum	174.
Dysenteria qualis fluxus sit	102.	Eupatorii pilule	131.
E		Eupatorii syrupus quid facultatis habeat, pag.	123.
E Clipsis lunæ causa	3.	Eupatorii electuarium	154.
Egestiones quid in morbis cognoscendis doceant	45.	Eupatorii trochisci	74. & 162.
Electuaria lambenda	125.	Eupatorio factus syrupus	53.
Electuariū, quod uocāt letificans	147.	Euphorbij pilule	133.
Electuariū ex calamentho euacuat melancholiam	78.	Euphorbij oleum	185.
Electuariorū solutiū uirtus & cōfectio 135. & 136. & 137. & 138. & 139.		Euphorbiū cur sternutationem faciat, pagina	113.
Elemi cerotum	175.	Euphragiæ confectio	152.
Ellebori uis in prouocādo uomitū	74.	Excrementorū qualitas & quātitas quod in morbis significant	45. & 103.
Ellebori unguentum	179.	Extrahitatum signa	199.
Elix plus nutriunt quam assa	77.	F	
Endiuiā utilis in febre sanguinea	60.	F Aciei signa	197.
Endiuiæ bonitas	51.	Facies quas notas in morbis indicet, pag.	46.
Endiuiæ syrupus	52.	Fames potest esse causa febris	39.
Endiuiæ syrupus quas habeat uires	119.	Famis insatiabilis causa	115.
Enulæ campanæ natura	228.	Fames auget melancholiam	75.
Epar temperatum quid faciat	10.	Febrē phlegmaticā sanās electuariū	74.
Epar siccū qualem sanguinē gignat	11.	Febrem quartanā curantes pilule	133.
Epar calidius temperato	11.	Febres continuæ	41.
Epar est calidum	14.	Febres uariæ ex uarijs humoribus	42.
Epatis natura	6.	Febres cōtinuæ senibus sunt periculoſe pag.	43.
Epatis diuersitates	11.	Febres interpollate quō incipiant	43.
Epatis humidi sanguis	11.	Febres putridas mali humores gignūt pagina	44.
Epatis apostema	95.	Febres ferè oēs gustū corrumpūt	46.
Epaticus fluxus unde ueniat	101.	Febres humorales in principio requirunt phlebotomiam	53.
Ephemera febris	39.	Febres sanguinæ quibus potissimum accidant	58.
Ephemera	47.	Febres phlegmaticæ diurnæ sunt deterriores nocturnis	71.
Ephemera febris unde primū oriat	79.	Febres phleg. difficiles curatu	74.
Ephemera in hecticam cōuertitur	80.		
Ephemere species	34.		
Ephemere calor qualis sit	39.		
Ephemeræ febres leues sunt	40.		
Ephemere febris urina	188.		

I N D E X.

Febres quartanę quando accidant	75.	Febris quartanę circuitus	74.
Febres quartanę in æstate solent bre-		Febris quartanę signa	75.
uiiores esse	75.	Febris quartana quos morbos sanet,	
Febres alię pariunt melancholiam	75.	pagina	75. & 78.
Febres pestilenciales plerunq; sunt cū		Febris quartanę longitudo	75. & 78.
apostemate	85.	Febris quartanę cura	76.
Febres apostematum	85.	Febris humoralis unde fiat	79.
Febres quando soleant redire	85.	Febris unde sortiatur nomen	79.
Febres composite que dicantur	237.	Febris recidiue curatu sunt difficiles	85.
Febri sanguineę utilis potio	61.	Febris continua ex apostemate cordi	
Febri continue quantus cibus cōueni-		propinquo	94.
at, pag.	72.	Febris quartanę remedia	122.
Febri quartanę in declinatione confe-		Febris ephemerę difficilis est cogni-	
runt balnea	79.	tio, pag.	188.
Febrientes solent capite dolere	110.	Febris putride signum	189.
Febrientes quare male spirent	114.	Febris tertianę signa	190.
Febris diuisio	2.	Febris phlegmaticę signa	190.
Febris ortus	34.	Febris quartana unde fiat	195.
Febris tertiana ex cholera	34.	Febris diffinitio & diuisio	201.
Febris continua ex sanguine	34.	Febris ephemerę curatio facilis est	203.
Febris unde dicta	34.	Febris putride generatio	205.
Febris putrida	40.	Febris tertiana continua que sit	212.
Febris sanguinea in phlegmaticam		Febris quotidiana continua	215.
quando conuertatur	42.	Febris quartanę natura	214.
Febris quartana longa est	44.	Febris tertiana uera que sit	215.
Febris periodicę accessiones	44.	Febris interpollata ex quibus humori-	
Febris sanguineę notę	44.	bus constet	215.
Febris continua gustum adimit	48.	Febris tertiana notha ex quibus pro-	
Febris essentia unde colligatur	45.	creetur humoribus	220.
Febris tertianę purę, myxtę & conti-		Febris tertiana duplex	223.
nuę differentia	63.	Febris quotidiana ex quo humore ge-	
Febris continua quę sit mortalis	46.	neretur	225.
Febris diuisio	47.	Febris quotidiana notha ex quibus hu-	
Febris inflatiua	58.	moribus fiat	227.
Febris sanguineę complicatę cū alijs		Febris quartana uera ex quibus humo-	
signa	58.	ribus fiat	229.
Febris sanguineę remedia	60.	Febris quartanę nothę generatio	231.
Febris continua ex cholera	61.	Febris erratica	234.
Febris tertianę calor	62.	Febris syncopalis natura	234.
Febris tertiana mixta à quo humore		Febris hecticę natura	240.
gignatur	63.	Febris pestilentialis natura	244.
Febris phlegmatica unde gignat	68.	Febris tertianę purę cognitio & cura	
Febris curatio	71.	pagina	251.
		Febris	

I N D E X.

Febris tertianæ continuæ cura	257.	Fluxus qui indicet hecticam	103.
Febribus quales cibi conducant	40.	Fluxus qui hecticis accidit	103.
Febribus quomodo superueniat fluxus, pag.	103.	Fluxuum causa	100.
Febribus quibusdam tussis sæpe accidit, pag.	113.	Fluxuum signa	102.
Febricitantes quomodo nutriendi sint	48.	Fluxuum medela	104.
Febricitantes debent esse bono animo	60.	Fœminæ quando gignantur	11.
Febricitantium frigus leue tolerandum non tollendum	107.	Fœniculi decoctio	73.
Febricitantium commune uitium	49.	Fœniculi usus	99.
Febrium tria esse genera	39.	Fœniculi utilitas in doloribus uentris, pagina	111.
Febrium causæ uariæ	40.	Fœniculi confectio	152.
Febrium differentiæ	44.	Fœniculi natura	228.
Febrium futurarum notæ	44.	Fœnogræci usus in pleuritide	96.
Febrium interpollatarum cibandi hora	48.	Fœnogræci farina quas facultates habeat	166.
Febrium curatio	48.	Fœtidæ pilulæ quas uires habeant	133.
Febrium accidentia curanda sunt	51.	Fricationes in declinatione conferunt magis quam in augmento febrium	52.
Febrium remedia peculiare sunt clysteria, pag.	56.	Fricationis natura	254.
Febrium quartanarum paroxysmi	76.	Fricationes conferunt fluxibus	106.
Febrium frigus quem arceant	78.	Fricationes manuum & pedum	107.
Febrium oppilationum remedium	145.	Frigida oppilant	51.
Febrium continuarum signa	193.	Frigus potest gignere febrem	39.
Febrium compositarum signa	194.	Frigus quomodo dolorem pariat	112.
Febrium acutarum signa bona	197.	Fruentorum oleum quomodo fiat & quam uim habeat	186.
Fellis receptaculi uarietas	13.	Fumiterre syrupus	122.
Fellis receptaculum est ex calidis membris, pag.	14.	Fumiterre pilulæ	132.
Fermento factum emplastrum	176.	Furfuris decoctio	73.
Ficedulæ	49.	Furor causa febris	39.
Fluxus quando bonus quando malus sit, pag.	46.	G	
Fluxus quo tempore sepius accidant	101.	G Alla est ex stipticis	104.
Fluxus catarrhalis unde proficiat	101.	G Galle sistunt fluxum	104.
Fluxus causa solet esse uehemens frigus pedum	101.	Galli ueteris brodium	99.
Fluxus cerebralis unde fiat	101.	Gallia muscata quam facultatem habeat	162.
Fluxus intestinalis causa	101.	Gallici morbi pilulæ	132.
Fluxus splenetici quales sint egestiones, pag.	102.	Gallarum caro	49.
Fluxus intestinalis unde generet	102.	Gallarum iuuenum testiculi	49.
Fluxus oppilatiuus qualis sit	102.	Gallarum rex Carolus	88.
		Gariophyli compescunt uomitum	74.
		Gariophyli confortant stomachum	114.
		Gariophylorum electuarium	148.

I N D E X.

Gemmarum electuarium	147.	Hemitriteus qualis febris sit	82.
Genitalium membrorum natura	6.	Hemitritei signa	82.
Genitalia cōplexionem corporis non immutare	11.	Hemitriteus qualis febris sit	239.
Genitalia quę serius pubescant	12.	Hemitritei ferē semper sunt longi	84.
Glandiū intermedie copule sistet	104.	Hemitrite unde fiat	85.
Granata poma contra pestem sumun- tur, pag.	91.	Hemitriteus difficulter cognoscit	84.
Gummi arabicum ex stipticis est	104.	Hemitritei remedia	84.
Gustum ferē febres adimunt	46.	Hemitritei paroxyfmi	82.
Gustum quid restituat	74.	Hemitriteus periculosa febris	82.
Gustus i principio quartanę amittit	77.	Hermodylorum pilulę	134.
Gustū iuuantes pilulę quales sint	114.	Hiere simplicis pilularum usus	129.
Gustus cura debet esse in omni mor- bo, pagina	114.	Hiere picre usus	52.
Gypsum habet uim obstruendi	108.	Hiere picre usus	140.
H		Hippocrates senex	48.
H Aemorrhoidarum fluxus quar- tanam sanat	78.	Hirci sanguinis uirtus in frangendis lapidibus	156.
Hemorrhoidarū fluxus remediū	141.	Hoedi	49.
Hemorrhoides & menstrua suppressa possunt gignere febrem	40.	Homo paruus mundus uocatur	15.
Hemorrhoides qualē fundant sangui- nem, pag.	103.	Homini causa formalis quę sit	4.
Hemorrhoides curans unguentū	181.	Homotenus febris	58.
Hæmorrhoidarū profluvia cohiben- tis pilule	134.	Horripilatio quid sit	42.
Hæmorrhoidibus suppressis quę ue- na incidi debeat	54.	Hordei aqua quō confici debeat	96.
Halicarontis trochisci	159.	Hordei in febribus usus	49.
Hamechinum electuarium	138.	Hordei usus in pleuritide	96.
Hectice febris signa	194.	Hordei aqua	49.
Hectice febris species	79.	Humores in corpore ubi generent	16.
Hectice febris primus fons	79.	Humores corporis	79.
Hectica febris unde dicatur	80.	Humores in uenis & extra putrescen- tes, pag.	41.
Hecticis conferens electuarium	126.	Humores frigidi digerēdi sunt	50.
Hectice febris calor qualis sit	80.	Humores mali ex cibis malis	40.
Hectice cura	80.	Humores calidi quibus digerant	104.
Hecticę febris paroxyfmi	80.	Humores quatuor utrum sint actu an potentia in uenis mixti	57.
Hectice febris signa	79.	Hydropifis ex nimio potu	109.
Hectice cū putride cōplicare signa	80.	Hydropifim timens quid facere debe- at, pagina	74.
Hectica quō consumat corpus	79.	Hydropifis remedium	155.
Hectica quomodo generet febris	34.	Hydropifis aliquādo ex diaria fit	101.
		Hydropifis conducentes pilule	134.
		Hydropicis qualis fluxus accidat	103.
		Hydropicorum electuarium	139.
		Hyeme maxime senes laborant	45.

Hyeme

Hyeme plus comeditur	49.	Lac quod sit optimum	243.
Hyoscyami trochisci	163.	Lac mulierum heceticis utile	81.
Hypericonis oleum	187.	Lachrymę præter uoluntatē quid signi- ficent	47.
Hypostasis grauidarum	32.	Lactis aqua bis cocta somnum indu- cit, pag.	110.
Hypostasis in urina	30.	Lapillorum preciosorum usus	92.
Hyssopi syrupus quas obtineat uires	119.	Laudani pomum	165.
Hyssopo factus syrupus	53.	Laudanum aduersatur syncopi	113.
Hyssopi unguentum	171.	Laudani uirtus	165.
Hyssopus humida quomodo fiat	171.	Laurinum oleum	182.
Hyssopinū unguentū ad qd utile	86.	Lazuli lapidis pilulę	133.
Hyssopi electuarium	151.	Legumina melancholiā gignunt	75.
Hyssopi usus in pleurisi	96.	Legumina crassum faciūt sanguinem, pagina	40.
I			
I ctericiam curans electuarium	137.	Lentes quam uim habeant	97.
Iecur frigidum crudū sanguinē ge- nerat	11.	Lentes quo pacto sedant dolores	176.
Ignis utilitas in peste	91.	Lepram gignit melancholia	75.
Imperiales pilulę quam habeant uirtu- tem, pag.	130.	Leporis pili sistūt sanguinē nariū	108.
Incantationibus non credendum	48.	Leporis cinis quomodo fiat	155.
Ingluue multi moriuntur hodie	25.	Leporis coagulū cōstringit uentrē	105.
Indum electuarium	137.	Lepores	49.
Iouis stella est benigna	15.	Leprę inueteratę medicina	122.
Ira gignit febrim	39.	Leporis fel dormire facit	720.
Irinum electuarium	127.	Lienis munus	13.
Irinum oleum	184.	Ligamenta frigide complexionis	14.
Irinum unguentum quid facultatis ha- beat, pag.	171.	Ligni aloës electuarium	148.
Ireos oleum	99.	Ligni aloës electuariū ad qd utile	74.
Iuiubinus syrupus quā habeat uim	119.	Liliorum alborū radices maturāt apoc- stemata	86.
Iuleb ad febrem sanguineam	61.	Liliorum oleum	183.
Iuniperi olium	186.	Liliorum alborum oleum	99.
Iupiter secūdus à Saturno planeta	15.	Lini semen utile ad tussim	127.
Iuuenum pulsus	24.	Linguae interfectę remedia	112.
Iustinum electuarium	155.	Linguae nigredo in febribus	47.
Iuuentutis temperamentum	7.	Linguae adustio quomodo curet	219.
L			
L ac quō coctum sistat fluxū	105.	Lini oleum	182.
Lactis caprini serum	73.	Linguae signa	198.
Lactuca somnum inducit	110.	Lini seminis concoctio	98.
Lactuę natura	51.	Lingue nigredo unde ueniat	112.
Lactuca usui est in curatione febris san- guineę	60.	Liquiritię pilulę	135.
		Liquiritia medetur tussi	113.
		Liquiritię usus in pleuritide	96.

I N D E X.

Lithargyrj unguentum	178.	Matricis syrupus	123.
Lotium unde dicatur	25.	Matricis prodeuntis remedium	167.
Lubrici pueri fiunt senes stiptici	102.	Medicine quo tēpore cauēde sint	56.
Lucis pilule	132.	Medici in morbis officium	48.
Lunæ defectiōnes	3.	Medici quas causas considerent potissimum	5.
Lunę radij replēt caput uaporibus	90.	Medicine scientia quid doceat	1.
Lunę situs	15.	Medici consideratio	1.
Lunę cursus	55.	Medicamenta tutiora	48.
Lupulorum syrupus	53.	Medicine subiectum	1.
Lupulos comedere possunt febricitantes, pag.	49.	Medicina unde addiscatur	4.
M		Medicine miscende sunt iuxta humorum diuersitatem	78.
M Aluę decoctio	73.	Medicum oportet esse peritum logicę, pag.	3.
M Maluę concoctio	98.	Medullę frigidę sunt	14.
Maluę radices maturant apostemata, pagina	86.	Melancholiam purgentia	78.
Maluę decoctio ad clysteria utilis	51.	Melancholiam qui cibi gignant	75.
Mammillę ex humidioribus mēbris sunt, pag.	14.	Melancholia putrida facit quartanam febrem	75.
Mannę electuarium	135.	Melancholia duplex	75.
Manus Christi cum margaritis	144.	Melancholia quartanā febrē gignit	34.
Manus adnotata maturat apostemata, pagina	86.	Melancholicum cerebrum	10.
Mannę trochisci	74.	Melancholia in splene gignitur	40.
Mannę trochisci	164.	Melancholię uapores non facile ad cerebrum ascendunt	46.
Manna habet uim purgandi	99.	Melancholia naturalis quę sit	193.
Mars est ex malis prophetis	14.	Melancholia quale apostema faciat	95.
Marrubij concoctio	125.	Melancholia faex est quatuor humorum, pag.	75.
Martis stella	87.	Melancholici uapores	4.
Martiū unguentū qd uiriū habeat	171.	Melancholia est frigida	14.
Martis natura	7.	Melancholia autumnī humor	42.
Martium unguentum	78.	Melancholię natura	7.
Mars facit audaces	7.	Melancholia quib9 rebus digerat	78.
Mastichinum oleum	184.	Melancholia non facit graues capitis dolores	110.
Margaritarum confectionis usus	152.	Melancholia quales gignat egestiones, pag.	103.
Mastichis unguentum	170.	Melancholicus humor ubi generet	13.
Masculi quando gignantur	11.	Melancholicę febris signa	193.
Mastiche sistit	104.	Melancholia cancrum gignit	75.
Mastiche opem fert infirmę digestiue, pag.	105.	Melancholię officium in corpore	17.
Mastichine pilule ad quę utiles	150.		
Mastiche uim habet stomachum conforandi	114.		

Mel

I N D E X.

Mel quomodo preparatū capillos ge- neret	178.	Musculi calidi sunt	14.
Mellis rosati confectio	117.	Muscus aduersatur syncopi	113.
Mellis effectus	72.	Musa quibus febribus proffit	161.
Mellis usus in pleurisi	96.	Musci electuarium	148.
Mel passularum quomodo fiat	127.	Mycleta fluxibus medetur	143.
Mellis aque utilitas	49.	Myrtinum electuarium quas uires ha- beat	145.
Meliloti unguentum	173.	Myrtinum oleum sedat sudorem	108.
Melle rosato factus syrupus	53.	Myrtinum electuarium aduersatur uo- mitui	109.
Meliloti emplastrum	86.	Myrtinum oleum	184.
Mellis rosati natura	117.	Myrtus sistit fluxum	104.
Memoria in qua parte cerebri sit posi- ta, pag.	9.	Myrabolanorum electuariū quid ope- retur, pag.	142.
Memphytum ad quę utile sit	139.	Myrrhæ electuarium	153.
Menstruorum fluxus remedium	141.	Myrrhæ trochisci	164.
Mentastri natura	228.	Myrrhę unguentum	178.
Mentę syrupus	121.	N	
Menstrua sanant quartanam	78.	N arium sanguis quomodo com- pescatur	108.
Mentę puluis	166.	Narium signa	198.
Menta uomitum curat	109.	Nardinum oleum	184.
Menstrui prouocatiuum	156.	Nasturtij seminis electuarium	143.
Mercurius cum quibus planetis malus sit, cum quibus uero bonus	14.	Neapolitanus rex à rege Gallię bello superatus	88.
Mercurialis decoctio	73.	Nenupharis oleum	183.
Mercurialis concoctione potest clyste re fieri	51.	Nucæ natura	6.
Mercurij natura	7.	Nerui frigidi sunt	14.
Merulæ	49.	Nerui causa motuum	9.
Mezereon pilule	134.	Neruorum frigiditas ægri- tudines cu- rans, pag.	151.
Milij solis grana quā uim habeat	263.	Neruorum ægri- tudines frigiditas cu- rans syrupus	123.
Milium excorticatum quid faciat	72.	Neruorum natura	6.
Minij unguentum	180.	Nuces cōdite quid uirtutis habeāt	141.
Mithridaticū Theriacæ proxima	159.	Nucum uiridium corticum usus	128.
Mora immatura sistunt	104.	O	
Morborum acutorū signa fallacia	36.	O culorum signa	197.
Morborum augmentum	35.	O dores suaues plurimum pos- sunt aduersus syncopim	113.
Morbi qui periculosi sint, q̄ nō sint	45.	Odorifera cōfectio quid facultatis ob- tineat, pag.	146.
Morbi gallici causa	88.	Odoriferę species quę usū habeāt	165.
Morborum indicia	43.	Olera	
Morborū acutorū notæ fallaces sunt, pagina	47.		
Motus unde in animalibus sit	9.		
Mucilaginum unguentum	169.		

Olera inflant	49.	Papaueris pilule	135.
Olera pauci sunt nutrimenti	40.	Papaueris syrupus quid faciat	120.
Oleorum natura & confectio	181.	Paralysim curantes pilule	135.
Oleum coctum cum tela aranee quid in phlegmatica febre possit	74.	Paroxyismi principium	36.
Opiate medicinae quid faciat	156.	Paroxyismi ieiuno stomacho inuade- re debent	48.
Opiata medicamina somnū pariūt	110.	Paroxyismi non semper cer. um osten- dunt humorem	42.
Opiata quando usurpanda sint in do- lore uentris	111.	Paroxyismi febris phlegmatici	68.
Oppilationes unde sint	3.	Paroxyismi quartanæ febris	76.
Oppilatio febrem gignit	39.	Paroxyismi tertianæ febris	62.
Oppilatorum electuarium	154.	Paroxyismi debent inuadere stoma- cho ieiuno	72.
Opoponaci pilule	154.	Paroxyismorū tēpore quid agendū	51.
Origani concoctio	106.	Paroxyismorum ordo	41.
Origani natura	228.	Paroxyismi leuiores qui fiāt	48.
Orizæ natura	72.	Passularum usus in pleuritide	96.
Oris signa	198.	Passularum natura	72.
οὐρετω Græcum uerbum	25.	Passularum confectio	152.
Ossa frigida sunt	114.	Passule epaticis profunt	105.
Oua ī aceto cocta fluxib9 medent	105.	Passulis febricitans potest refici	50.
Oua recentia sorbilia	49.	Pastinaca per urinam purgat	99.
Oua in aceto cocta quā facultatem habeant	105.	Pectus angustum quid significet	8.
Ouorum corticum cinis	155.	Pectus pulchrum	8.
Oui albumen cohibet fluxum sangui- nis narium	108.	Peripneumonia ex pleuritide orit	93.
Oxycroceij usus	175.	Perfica condita quid usus habeāt	141.
Oxymellis simplicis uis	225.	Pestis qualis sit morbus	86.
Oxymel squilliticū quomodo fiat	124.	Pestis causa	195.
Oxymel compositū ad quos morbos utile, pag.	55.	Pestifer laborās q̄ syrupi sint utiles	92.
Oxymel cōpositū cuius sit nature	118.	Peste laborantes perituri qui sunt que accidentia habeant	88.
Oxymel simplex quā uim habeat	118.	Pestis in quos potissimū sæuiat	88.
Oxysacchara quā uim habeat	118.	Pestilentie future uaria signa	87.
P		Pestis quomodo possit caueri	90.
P Ampinorum decoctiones	51.	Pestilentiales pilulæ quantum profunt & quomodo fiant	130.
P Panis non fermentatus quid faci- at, pag.	99.	Pesti aduersans remedium	151.
Panicum desiccatur phlegma	72.	Pestis quo tpe frequentius accidat	87.
Papauer somnum inducit	110.	Pestis ab igne arcetur	51.
Papaueris semen ad somnū facit	60.	Pestis unde præueniat	86.
Papaueris oleum	183.	Pestis quot diebus interficiat.	90.
Papaueris albi natura	51.	Pestis signa	89.
		Pesti corpora que sint obnoxia	106.
		Pestis	

I N D E X.

Pestis cur mortalis sit	88.	Phlebotomia uti cōducit aduersus pe-	
Pestilentialis febris signa	195.	stem, pag.	91.
Pestis unde dicatur	86.	Phlebotomia in febre quartana	97.
Pestis apostemata quomodo curanda		Phlebotomię usus in pleuritide	96.
pagina	92.	Phlegmatis uarię species	68.
Pestis quando recessura est multi eua-		Phlegmatis materias educens remedi-	
dunt, pag.	90.	um, pag.	127.
Peste laborantium foetor oris est signū		Phlegma hyemis propria	42.
mortis	197.	Phlegma modicum facit paroxysmos	
Pestilentia correpti quid & quantum		leuior s	42.
debeant comedere	92.	Phlegma quando generetur	42.
Pestis remedium	124.	Phlegmatica febris quomodo incipi-	
Peste cor magis laborare quid signi		at, pag.	44.
fit, pag.	89.	Phlegmaticis febribus solet accidere	
Peste curat phlebotomia	91.	tussis	113.
Pestis cura	245.	Phlegmaticum cerebrum	10.
Pestilentialis febris signa	244.	Phlegma quomodo moueatur	223.
Pestis urina	29.	Phlegma ē quotidianę febris causa	34.
Pestis carbunculi quomodo curandi		Phlegma in stomacho gignitur	40.
sint	93.	Phlegmatis uarię species	18.
Petroselinum purgat	99.	Phlegmaticę egestiones	103.
Pharmacotutior est phlebotomia	54.	Phlegmatis natura	7.
Phasiani	49.	Phlegmatis officium in corpore	17.
Phœnicum emplastrum	173.	Phlegma qualem urinam faciat	29.
Philosophorum oleum	186.	Phlegmatis uapores raro eleuātur ad	
Philomenę cor & oculi quas occultas		caput	46.
uires habeāt	220.	Phlegma non facit acutos capitis dolo-	
Phlebotomandum cū urina tendit ad		res, pag.	110.
rubedinē in phlegmatica febre	263.	Phlegma ex frigidis gignitur	40.
Phlebotomia morborum curatio ex-		Phlegma frigidum est	14.
ædita, pag.	53.	Phlegma in febre quid faciat	59.
Phlebotomia quando uitanda	54.	Phlegma causa egritudinum est	14.
Phlebotomia desiccet	54.	Phlebotomia ex quo loco fieri debeat	
Phlebotomia in febribus quando fieri		pagina	60.
debeat	54.	Phlegma quid sit	16.
Phlebotomia infrigidat	259.	Phlebotomia in febre sanguinea in-	
Phlebotomia in qua febre semper lo-		priinis utilis	60.
cum habeat	214.	Phlebotomia quibus febribus condu-	
Phlebotomia in uere est salubrior	56.	cat, pag.	65.
Phlebotomia quomodo utendum in		Phlegma dulce quomodo curetur	71.
peste, pag.	92.	Phlegma qualis humor sit	68.
Phlebotomia in febribus phlegmati-		Phlegmatis humoris curatio	71.
cis quando necessaria	73.	Phlegmaticę febris cura	71.

I N D E X.

Phlegmatica materia quomodo digeratur	73.	Plantaginis uis in cōsolidandis uenis,	104.
Phlegma cholericum quibus digeratur, pag.	73.	Plantago stipticat	104.
Phlegma facit apostema molle	93.	Pleuritidis medela	96.
Phlegmatici rarissime pleuritide laborant, pag.	93.	Pleuritidis causa antecedens	94.
Phlegma à quibus rebus corrumpat, pagina	68.	Pleuritidis dolor	95.
Phlegma acetosum maximum frigus facit	69.	Pleuresis in quos morbos commutatur, pag.	94.
Phlegmatici parum sitiunt	69.	Pleuritidis signa	94.
Phlegmatici parum sudant	69.	Pleuresis in diaphragmate ubi gignat dolorem	95.
Phlegmatici uitio stomachi moriuntur, pag.	74.	Pleuresis in latere sinistro deterior est, pag.	94.
Phlegmaticę febris signa	68.	Pleuresis mendosa ex uetōsitate est	93.
Phlegmaticę febres quibus potissimū eueniant	68.	Pleuresis quo anni tempore potissimū fiat	94.
Phlebotomiam à phrenesi præseruare pagina	98.	Pleuritidis humor qualis sit	93.
Phlegma quales faciat poxyismos	83.	Pleuritidis descriptio	93.
Phænicum unguentum	179.	Pleuritida curans remedium	128.
Phrenesis ex nimia uigilia	110.	Pleuritidis urina	27.
Phrenesim quid prænunciet	90.	Pleuresis aliquando gignitur ex febre sanguinea	59.
Phthisis ex pleuritide orta	93.	Pleuresis quot diebus curetur	93.
Phyloniū persicū quā uim habeat	161.	Pleuresis quę facilius curetur	93.
Phylonium persicum	107.	Plumbo factum unguentum	180.
Phylonij romani uirtus	161.	Pluuiosa tempora aliquādo pestem faciunt	87.
Piceum cerotum quas habeat facultates, pag.	175.	Polypodij decoctio	52.
Pigamū cholice est remedium	150.	Poma granata quibus morbis conferant	176.
Pilularum aromaticarum usus	78.	Pomorum granatorum natura	51.
Pilule in febribus acutis nō bonę sunt, pag.	51.	Pomorum conditorum usus	140.
Pilularum pestilentialium usus	91.	Populeum unguentum	60.
Pilularum foetidarum usus	108.	Populeum unguentum	169.
Pilularum usus & confectio	129.	Populeum unguentum conciliat somnum	110.
Pinpinella aduersatur pesti	91.	Portulacę natura	51.
Pinguedinum unguentum	169.	Portulacę syrupus	110.
Piperum trium electuarium	150.	Portulacę pilule quid facultatis habent, pag.	135.
Pipionum caro	49.	Portulacę semen cōtra sitim plurimū potest	109.
Pisces faciles corruptionis sunt	49.	Prassio factus syrupus	53.
Planetarū cōiunctiões qd operentur	88.	Paras	

I N D E X.

Prassij syrupus quam habeat facultatem, pag.	120.	Pulsus pleuritidis	95.
Premitus qualis fluxus sit	102.	Pulsus quid sit	19.
Pruna sylvestria stipticat	104.	Pulsus quartanæ febris	195.
Pruna damascena quam uim habeat, pagina	109.	Pulsus in tertiana notha	221.
Prunorum damascenorum usus	51.	Pulsuū differentię iuxta etates	23.
Prunorum electuarium	136.	Pulsus in epatis apostemate	95.
Psylotrum quem usum habeat	177.	Pulsus post somnum	24.
Psyllij electuarium	137.	Pulsus uires in morbis indicat	46.
Pueri frequentius comedunt	49.	Pulsus in principio somni qualis sit	24.
Pueritię temperamentum	7.	Pulsus fides index egritudinis & sanitatis, pag.	24.
Puerorum pulsus	23.	Pulsus uermicularis	23.
Puerorum urina	32.	Pulsus hominū nostri temporis ante mortem	25.
Pulegij electuarium	139.	Pulsus tertianę febris	62.
Pulli quemadmodum pestis tempore sint preparandi	91.	Pulsus in paroxysmorū principio	43.
Pulli	49.	Pulsus bispulsans	22.
Pulmo est ex calidiorib9 corporis mēbris, pag.	14.	Pulsus febris hecticę	195.
Pulmo uulpis quomodo preparet	127.	Pulsus diuersitas maximum signū est putridæ febris	44.
Pulmonis apostema	95.	Pulsus ferrinus	23.
Puluerum quorundum usus	166.	Pulsus febris phlegmaticę	68.
Pulsus ubi facilius deprehendatur	19.	Purgandum quando sit per phlebotomia, pag.	56.
Pulsus febris ephemerę	39.	Pyrrhenum electuarium	150.
Pulsus similis caudę muris	23.		
Pulsus unde fiat uelox	21.	Q	
Pulsus temperatus	25.	Quartana febris salubris est	44.
Pulsus superficialis est longus	20.	Quartanæ febris humor qualis sit, pag.	75.
Pulsus magnus quis sit	20.	Quæstionum quatuor genera	16.
Pulsus quomodo fiat rotundus	20.	R	
Pulsuum quies	20.	R Amichitrochisci	162.
Pulsus undosus	22.	Raphani seminis decoctio	74.
Pulsuum substantia quomodo colligatur, pag.	20.	Raphani natura	228.
Pulsus fortis causa	20.	Renes temperamēto frigidos esse	14.
Pulsi submersi causa	20.	Renū lapides prohibēs electuariū	155.
Pulsus febris hecticę	79.	Renes in temperamentis qd mutēt	11.
Pulsus febris sanguinę	59.	Renum temperata complexio	11.
Pulsuum duplex motus	19.	Renum uarietas	11.
Pulsuum inæqualitas	22.	Resinarū usus in unguentis	178.
Pulsus peripneumonix	96.	Rheumbarbari trochisci	74.
Pulsus quartanę febris	76.	Rheumbarbari pilulæ	131.
		Rheumbarbari trochisci	164.

I N D E X.

Rigor quid sit	42.	Sambuci oleum	187.
Rigores in febribus continuis	47.	Sandalinum unguentum	168.
Rigoris signa	200.	Sandalorum trochisci	163.
Rosatum oleum	182.	Sandalorum trium confectio	145.
Rosarum unguentum	169.	Saudarachæ ceruetum	174.
Rosarum trochisci	162.	Sandarachæ natura	115.
Rosarum seminis unguentum	171.	Sanum corpus quo medicinæ genere egeat, pag.	1.
Rosarum trochisci	74.	Sanguinea febris	207.
Rosarum decoctiones	51.	Sanguinis pars subtilissima	6.
Rosarum unguentum	51.	Sanguis nariū quando bonus & quan- do malus sit	108.
Rosarum iuleb fluxibus medetur	105.	Sanguinis Hirci uirtus	156.
Rosatum aromaticum	146.	Sanguinis natura	6.
Rosarum succi electuarium	137.	Sanguis quando exeat ex uenis	17.
Rosata nouella sedat sudorem	108.	Sanguinem cohibens puluis	167.
Rosæ possunt stomachū roborare	114.	Sanguinis superflui signa	55.
Rosati sacchari uires	140.	Sanguis melancholicus à splene attra- hitur, pag.	17.
Rosati iuleb confectio	116.	Sanguinei humores	41.
Rosatus iuleb	53.	Sanguinē mundificans decoctio	208.
Rosata nouella quid uiriū habeat	146.	Sanguis quibus sit mittendus, quibus non, pag.	55.
Rosarum confectio	145.	Sanguis malus facit febrem sanguine- am, pag.	41.
Rosæ stipticæ sunt	104.	Sanguis nonnunquā in choleram con- uertitur	58.
Rosata aqua debent manus lauari	51.	Sanguis qualem faciat febrem	57.
Rosatum iuleb quam facultatem ha- beat, pagina	116.	Sanguis alios humores excedit in qua- ntitate, pag.	17.
Rugitus per uiscera quid significet	103.	Sanguis draconis fluxibus medet	104.
Ruta confert uomitui	109.	Sanguis uirtutis instrumentū	260.
Ruta utilis dolori uentris quādo sit	111.	Sanguis bonus ex epate temperato	10.
Rutæ oleum	184.	Sanguis in epate gignitur	40.
Rutæ electuarium	154.	Sanguis mittendus in pleuritide	97.
S		Sanguinea complexio facit urinam ru- beam, pag.	26.
Saccharum uiolarum sitim extin- guit, pag.	109.	Sanguinis mictus quid significet	26.
Sacchari rosati uirtus & cōfectio	140.	Sanguinea febris an cū alijs possit com- plicari	58.
Saccharina confectio	145.	Sanguis in epate concoquitur	25.
Sacchari in floribus usus	49.	Sanguinei uapores	41.
Saphena aperienda in laborāte peste, pagina	91.	Sanguis tenuissimus quis sit	8.
Salicum decoctiones	51.		
Salsæ aque usus	106.		
Salis gemmæ decoctio	74.		
Saluatella uena	55.		
Sambuci flores quid utilitatis habeant pagina	140.		

I N D E X.

Sanguis diligenter custodiendus	54.	Senes facilius ieiunium tolerant	49.
Sanguinis fluxus ex naribus quando sit saluber	59.	Senę electuarium	149.
Sanguis malus prius à natura quàm bonus emittitur	54.	Senum pulsus	24.
Sanguis putrefactio	19.	Serpylli electuarium	127.
Sanguis hæmorrhoidū qualis sit	105.	Sermonis signa	200.
Sanguis niger ex naribus fluens maximum signum	59.	Serpilli electuarium	99.
Sanguis putridus gignit febrim sanguineam, pag.	58.	Serpylli decoctio	106.
Sanguineę febris propria signa	59.	Serena tempora salubriora sunt	45.
Sanguis calidus est	14.	Sesaminum oleum	182.
Sanguinea febris	57.	Sidera in nostra corpora uim habere, pagina	87.
Sanguifugarum usus in bubonibus pestis, pag.	92.	Sileris puluis quid habeat uirtutis	166.
Sanguifugarum usus	55.	Singultus gutturis spasmus est	115.
Saphena uena pedis	54.	Singultus quomodo curetur	115.
Sapę facultas	105.	Singultus quando sit mortalis	46.
Sarcacolę puluis	167.	Sinapis oleum	186.
Saturnus altus est in palnetis	15.	Sitis in febribus quomodo sit regenda, pagina	109.
Saturnus pater	7.	Sitim sedantes pilule	135.
Saturnus ex malis planetis est	14.	Sitim mitigantia	109.
Saturni stella	87.	Sistole pulsus	19.
Saunię confectio	144.	Solatri succus facit aduersus capitis dolorem	110.
Scabies potest causa esse febris	59.	Solatri succus	51.
Scabiei medicina	122.	Solatri trochisci	165.
Scabiei unguentum	179.	Solatri decoctio refrigerat	52.
Scabiei ulcerose remedium	179.	Sol inter Venerem & Martem est	15.
Scientia omnis quibus modis cōstet	1.	Solis intuitus quare sternutamentum moueat	115.
Scorpius frigidus	14.	Solis radij replent caput uaporibus, pagina	40.
Scorpionum cinis quomodo fiat	155.	Sollicitudo parit melancholiam	75.
Scorpionum oleum quam uim habet, pag.	185.	Somni prolixi pulsus	24.
Secundinam educit cassię puluis	167.	Somni immoderati causa	109.
Seminum electuarij usus	152.	Somnum quę arceant, quęq; conciliant, pag.	220.
Semperuiui succus	51.	Somni indicia in morbis	46.
Senum pilule	151.	Somnus est in fluxibus salubris	105.
Senibus coitus malum & dedecus est, pagina	12.	Somnus febricitantium	60.
Senectutis temperamentum	7.	Somnum conciliantia	60.
Senes medici potius quàm iuuenes cōsulendi	48.	Somnus in paroxysmorum principio malum	52.
		Somnus sitim aufert	109.

I N D E X.

Somni signa	200.	Spleneticorum syrupus	55.
Sorbarum conditarum usus	141.	Splenis officium in corpore	13.
Spartanum electuarium	149.	Spodij trochisci	162.
Spasmus unde gignatur	114.	Spodium sistendi uim habet	104.
Spasmm sanat quartana febris	75.	Spongię puluis	166.
Spasmi remedium	123.	Squillitici trochisci	158.
Spasmo conducentes pilule	133.	Staphisagriaę unguentum	179.
Spermatis iactura quanto plus noceat quàm sanguinis	12.	Sternutatio quomodo sedari possit, pa gina	113.
Sperma electuarium augens	150.	Sternutatio quibus conferat	113.
Sperma quid sit	12.	Sternutatio unde proueniat	113.
Sperma ab omnibus corporis parti bus fluit	12.	Stomachi natura	7.
Spermatis natura	6.	Stomachicę pilulę quas uires habeat, pagina	130.
Spermatis generatio	18.	Stomachus quibus confortetur	114.
Sperma frigidum esse	14.	Stomachus ex frigidis mēbris est	14.
Spes multum ualet cōtra morbos	37.	Stomachi calidi cibus	12.
Spicam confortare stomachum	114.	Stomachi cura medico habenda	74.
Spicenardi pilularum usus	130.	Stomachica species ad quę utilis	165.
Spine albę dscriptio	123.	Stomachum purgantes pilule	129.
Spinachia in febribus usus	49.	Stomachus quis sit pessimus	15.
Spirandi difficultas unde ueniat	114.	Stomachi fluxus	101.
Spiritus est calidus	14.	Stomachus non sanus totum corpus afficit	12.
Spiritus syncerus	25.	Stomachum curantia	74.
Spiritus pars sanguinis subtilissima	6.	Stomachicum unguentum	170.
Spiritus animalis	7.	Stomachus frigidus morborum ma ter est	68.
Spiritus diuersitas	18.	Stomachi dolores unde proueniāt	110.
Spiritus ascendens ad cerebrum	18.	Stomachus mater est ægritudinum	7.
Spiritus quando incenditur epheme ram gignit	39.	Stomacho bene habente salubriores morbi sunt	49.
Splenis natura	7.	Styracis oleum	187.
Spleneticorum syrupus	122.	Sudor quando malus, quandoque bo nus, pag.	108.
Splenis tumori quid medeatur	78.	Sudor totius corporis in febribus con tinuis quid significet	59.
Splen inter membra frigidiora esse	14.	Sudorem quę sedent	108.
Splenetici urina oppilationes remo uet, pag.	79.	Sudor frigidus quid significet	46.
Splenis humidum officium	13.	Sudor ephemerę	188.
Spleneticus fluxus unde ueniat	101.	Sulphureum oleum	187.
Splenis ægritudines dysenteria curat, pagina	78.	Sulphureum unguentum	179.
Splenis calidi officium	13.	Synocha quando fiat	58.
Splen receptaculum melancholię, pa gina	193.		

Synocha

I N D E X.

Synocha febris sine putredine qualis sit, pag.	59.	Thuris cortex sistendi facultatem habet, pag.	104.
Syncopis cura	113.	Thymi syrupus quas possideat uires, pagina	122.
Syncopis causa	113.	Timor gignit febrim	39.
Syncopim generat mali humores, pagina	41.	Tinearum remedium	179.
Syncopim facientia	70.	Tormentillæ radices aduersentur pesti, pagina	91.
Syncopim arcens	74.	Tremor unde fiat	42.
Syncopes quale periculum adferant, pagina	113.	Tristitia quomodo sedetur	112.
Syrupus acetosus	73.	Trochiscorum uirtus & confectio, pagina	162.
Syruporum usus	52.	Turbith quod euacuet humores	260.
Syrupus pro stomacho calido	53.	Turbith electuarium	138.
Syrupi quomodo & quando potandi sint, pag.	53.	Turbithing pilule	130.
Syrupos quomodo coquant	53.	Turdi	49.
Syrupus ex menta quos humores digerat, pag.	104.	Turtures afflate fluxus iuuant	105.
T		Tussis grauior quomodo ex pleuriti de oriatur	94.
T Amarisci decoctio	77.	Tusinentium potus	125.
T Temperamentū corporis unde colligatur	6.	Tussis quibus potissimum febribus accidat, pag.	113.
Temperamentorum diuersitas	5.	Tussi que medeantur	113.
Temporum subicæ mutationes præ nuntiat pestem	87.	Tussis frigide peculiare remediū	151.
Tenasmus unde gignatur	106.	Tussis difficilis cura	119.
Tenasmus	102.	Tussis sicce remedium	125.
Tertiana unde gignatur	63.	Tyri serpentis trochisci	158.
Tertianæ meræ remedium	64.	V	
Tertianæ febris signa	62.	V Entosa umbilico admota fluxus sistit, pag.	105.
Terebenthina destillata quid uiriū habeat, pag.	186.	Vena Basilica	54.
Testudines qualis sint cibus	81.	Venæ que in febribus aperiendæ	54.
Theriace usus	156. & 157.	Vena epatis porta dicitur	16.
Theriace aduersus pestem usus	91.	Venarum humores	17.
Theriace compositio	158.	Ventris fluxus cholericus quomodo curetur	219.
Theriacam inuenisse Andromachum pagina	157.	Ventris dolorem infert cholera	111.
Thoriacis electuarium	127.	Ventris dolorum remedia	111.
Thurinum electuarium ad uomitum facit, pag.	109.	Ventres animalium profunt fluxibus, pagina	104.
Thuris puluis	167.	Venerij qui sint	12.
Thurinū electuariū quid faciat	144.	Veneris natura	6.

I N D E X.

Venus frigida	14.	Vomice possunt esse causa febris	39.
Violarum oleum	52.	Vomitum sedans medicina	121.
Verbene succi natura	218.	Vomitus iuuat in febre tertiana non pura, pag.	255.
Vermes necans unguentum	181.	Vomitus quando fiat rectius	55.
Vermes que medicine interimant III.		Vomitum compescentia	74.
Vernicis unguentum	181.	Vomitum que prouocent	74.
Vernicis sacculus quam facultate ha- beat, pag.	167.	Vomitus ex malis humoribus	108.
Veris constitutio	87.	Vomitus ex tenacibus humoribus cu- ra, pagina	109.
Ver saluberrimum esse	45.	Vomitus causa	45.
Vesica receptaculum urine	25.	Vrina que sit in febribus mortalis	26.
Vigilie pariunt melancholiam	75.	Vrinam prouocantia in declinatione, pagina	66.
Vigilie causa sunt nonnunquam febris, pagina	39.	Vrina subiugalis	90.
Vigiliarum pulsus	24.	Vrina tenuis	28.
Vigilie in febre quartana nocent	77.	Vrina in febre hectica	80.
Vinum nocet neruis	49.	Vrina medico cum alijs signis osten- denda	33.
Vinum in febre hectica debet miscere cum aqua	81.	Vrina phlegmatis vitrei	29.
Vini ueteris fex quid operetur	177.	Vrina lacti similis	26.
Vinum merum cito in bonum sangui- nem conuertitur	49.	Vrina temperati	25.
Violæ faciunt ad pleuresim	95.	Vrina causonem significans	207.
Violatus syrupus quam facultatem ha- beat, pag.	119.	Vrinæ egestiones	35.
Violatum saccharum quid uirium ha- beat, pag.	140.	Vrina flauescit à cholera	26.
Violarum oleum	183.	Vrinæ indicia ex quibus colliguntur, pagina	25.
Violarum trochisci	163.	Vrina similis iumentorum	26.
Violæ flauæ oleum	183.	Vrina alba est post cibum	27.
Virtute restaurantia medicamēta	50.	Vrina que significet phthisim	27.
Virtutis in ægris ratio est habēda	48.	Vrina saniosa quid significet	26.
Virorum integre ætatis pulsus	24.	Vrinæ pallide significatio	26.
Visui ubi missus sanguis noceat	56.	Vrina uiridis quid significet	27.
Vitulorum caro	49.	Vrina tertianę continue	212.
Vitale, quod uocant, electuariū	154.	Vrina sanguinea salubrior quam cho- lerica, pag.	27.
Vlcera ephemeram nonnunquam fa- ciunt, pag.	30.	Vrina similis loturę carnis	27.
Vlule prenuntiant pestem	87.	Vrinę nigre signa	28.
Vnguentum uiolarum	169.	Vrina in doloribus renum	27.
Vnguentorum usus	168.	Vrinę albe significatio	27.
Vomitus differentię	108.	Vrina etiam quandoque rubea in fri- gidis morbis	27.
Vomitus qualis conferat	74.	Vrina coleratur in renibus	29.

I N D E X.

Vrina indigesta bus ex re quibus fiat	29.	Vrina quorum membrorum affectio-	
Vrina infantium	32.	nes nobis ostendat	25.
Vrinarum hypostasis	30.	Vrina in febribus phlegmaticis	69.
Vrine signa	45.	Vrina peste laborantium	196.
Vrina tertianæ febris	63.	Vrticæ semen quid possit	99.
Vrina mirabiliter uesicam ingredi-		Vrine signa	5.
tur, pag.	25.	Vrina unde dicatur	25.
Vrina quando indicet materiam dige-		Vulnerum digestium quo pacto uul-	
stam	73.	neratis conducatur	178.
Vrina crassa à quibus morbis genere-		Vulnera gignunt aliquando febrem,	
tur, pag.	28.	pagina	39.
Vrina senum	32.	Vulneribus conducens unguentum,	
Vrina post coitum	32.	pagina	181.
Vrina unde ueniat	25.	Vulpis pulmo ad que utilis	127.
Vrina in principio conceptionis	32.	Vulpini olei uirtus	185.
Vrina foetida	31.		
Vrina non omnes morbos ostendit	25.		
Vrinæ generatio	25.	Z Ingiberata quid facultatis habe-	
Vrina cum quibus sit prouocanda in		at, pagina	150.
febri sanguinea	61.		

F I N I S.

CLEMENTII CLE

MENTINI AMERINI ERVDITIO NE

& experientia summi medici de re medica
lucubrationes.

SUBIECTVM medicinæ est corpus humanum, susceptiuum sanitatis & ægritudinis: propriaq; medici consideratio circa sanitatem & ægritudinẽ uersatur, & ad eas referuntur proprietates seu qualitates rerum, de quibus ars medica tractat. Omne autẽ corpus aut est sanũ, aut ægrũ: & quod naturaliter est natu phlegmaticum uel melancholicum, dicitur sanum, & indiget ea parte medicina sanitatis conseruatiua, quæ docet declinare nocitura, & uti salubribus: sed æger est pro eo tempore quo totum corpus uel aliqua pars laborat. Scientia autem medicinæ docet eas, earumq; accidentia & causas cognoscere, & opportuna adhibere remedia. Omnis autem scientia quatuor modis secundum quatuor genera quæstionum, habetur. Primo enim scimus, aliquid si est: postea, quid est: deinde, propter quid est: demum quia est. Primæ quidem duæ interrogationes fiunt de terminis simplicibus, & reliquæ de compositis. Primo enim inquirimus, utrum febris sit, postea quid sit febris: In compositis uero quærimus, quare illud accidens inest suo subiecto: Verbi gratia, quare Socrates febricitat: & in responsione assignamus causam, & dicimus, quia Socrates habet calorem nocuum, accensum in corde, inflammantem corpus. Sed per quartã quæstionem, quæ dicitur, quia nos inuenimus effectũ propositæ causæ. Verbi gratia, uolumus scire quem effectum producat febris, & per debita media concludimus, quod quia Socrates febricitat, habet debiles uires uel operationes naturales læsas. Per primã ergo quæstionem scimus, si febris est: & postquã scitur hoc, insurgit secunda quæstio, & quærimus, quid sit febris: Et per eius diffinitionem habemus, quod febris est calor nociuus, accensus in corde, qui per uenas & arterias diffunditur per totum corpus. Diffinitio autem debet esse notior definito, & componitur ex genere & differentia, & colligitur per diuisionem bi membrum, cuius una pars reprobatur, & altera affirmatur. Sed quia nõ habemus proprias rerum differentias nobis notas, circumscribimus ipsas. Verbi causa, Febris aut est calor, aut frigus, non frigus nisi per accidens, ergo calor. Rursum, aut est calor naturalis, aut accidentalis nociuus: nõ naturalis, ergo nociuus. Item, aut primo accenditur in corde, aut in alijs membris: non primo in alijs membris, ergo in corde. Vltorius, ille calor aut remanet in corde, aut expanditur per corpus: non solum est in corde, ergo diffunditur per corpus. Et partes quæ negantur, probantur per earũ opposita affirmatiua inductiue fal-

Quatuor quæstionum genera.

sa. Sic ergo colligitur diffinitio febris, quod est calor nocuus, accensus in corde, qui per uenas & arterias diffunditur per corpus. Ponitur autē calor pro genere, & reliquæ particulæ circumscribunt differentiam essentialē ipsius febris. Per tertiam uero quæstionem nos inquirimus causam, quare febris sit in Socrate, & inuenimus nocuum calorem inflammantem corpus, qui est causa febris. Quæstione enim facta per quare uel propter quid, demonstratur causa per effectum. Et talis processus dicitur resolutiuus: nam resoluimus effectū in suas causas propinquiores, deinde remotiores: uel demonstramus, subiectum fuisse passum ab illis causis. Demonstratio igitur resolutiua resoluit uel præsupponit resolutionem omnium terminorum, & causarum superiorum, tam propin quarum quàm remotarum. Ars uero compositiua explicat terminos, effectus uel species, quæ sub illo genere continentur, & demonstrat effectum per causam, medium autem colligit per diuisionem & diffinitionem. Verbi gratia, Febris diuiditur in ephimeram, humoralem, & hecticam: ephimera quidem est febris, primò in spiritibus accensa: Humoralis in humoribus, sed hectica in membris. Si igitur ipse Socrates habet febrem primò accensam in humoribus, patitur febrem humoralem. Febris autē humoralis aut est sanguinea, uel colerica, uel phlegmatica, uel melancholica: & gignitur ex putredine, uel inflammatione ipsorum. Si igitur Socrates habet febrem humoralem ex putredine coleræ uel phlegmatis, necesse est quod patiat febre colericam uel phlegmaticam. Quando igitur demonstratur effectus per causam, demonstratio est compositiua: & quando demonstratur causa per effectum, est resolutiua, ut dixi, & repetere libet, quia medici magis laborant in cognoscendis ægitudinibus ad inueniendum causas quàm effectum. Et resoluitur effectus in suas causas, hoc modo: Humores putrescunt propter prohibitam transpirationem, & transpiratio seu resolutio uaporum prohibetur ab oppilationibus. & oppilationes fiunt ex multitudine uel crassitie humorum, & à frigore quod corpus excipit calefactum. Mali uero humores uel multi gignunt à malis uel superfluis cibis, qui comeduntur propter malum uel intensum appetitum. Excitat autem appetitum priuatio ciborum, exercitium, frigus, uel tandem influxus cœlestis. Quippe res omnes sicut sunt, ita debent intelligi, modo res naturales, & omnes scientiæ à suo subiecto, sicut arbor à suo stipite, oriuntur: & in suos ramos & ramorum ramos, sic subiecta scientiarum in sua membra diuiduntur. Postquàm ergo sic resolveris terminos, demonstra per artem resolutiuam, causam per effectum inesse subiecto: & fac ut medius terminus sit effectus: & maior extremitas diffinitio, quæ explicat causam: & minor extremitas sit subiectum: cui in conclusione maior extremitas inerat. Verbi causa: Ephimera est calor nocuus, qui spiritum duntaxat inflamat: Plato patitur ephimeram, ergo habet spiritus inflammatos. Similiter febris putrida est calor nocuus, ex putredine ortus; Socrates laborat febre putrida, ergo habet febrem ex putredine

dine humorum ortam. Item, mali humores putrefiunt propter oppilationes: Aeger habet putridos humores, ergo est oppilatus. Oppilationes uero fiunt ex malis humoribus & frigore, quod ab aestuanti corpore intempestiue excipitur: Plato est oppilatus, ergo est repletus malis humoribus, uel calidus frigus admisit. Et sic residua demonstrabis, donec nullus dubitationis locus remaneat. In demonstratione autem compositiua medius terminus est causa seu diffinitio, quae solet esse difficilis. Nam in omni quidem scientia Doctores maxime laborant in querendo diffinitiones. Huiusmodi autem resolutiones & demonstrationes sunt in omni scientia necessariae, imò sunt ipsae scientiae, & qui sequuntur eas, facilius addiscunt, & melius memoriae omnia mandant: hinc docti, excellentes & sapientes uiri nominantur. Sed demonstratio resolutiua est utilior in scientiis speculatiuis, in quibus effectus sunt nobis magis noti quam causae. Et demonstratione compositiua utuntur artifices, qui deum & naturam imitantur, & quod primum intendunt, ultimo exequuntur. Verbi causa, Socrates uult facere domum, ut comode habitet, tutus ab imbribus: & haec est causa finalis, quae primo obijcit intellectui: cuius causa necesse est admoventur omnia cum quibus domus edificatur. Primo igitur architectus preparat calcem & arenam, & conficit maltam, & unà cum lapidibus parietes murat, annectit trabes, & superponit equidistantes uirgulas, & desuper tegulas: & tandem inhabitat eam, & sic ultimo exequitur quod ab initio intendebat. Deus etiam & natura primo componit ex elementis corpus, id postea facit animatum, deinde rationale, atque simili causarum ordine fiunt res omnes. Medici quoque in dandis remedijs seruant hunc ordinem compositiuum: & primo remouent malos cibos, & quaeque frigida nocitura, in febre putrida ex repletionem, & suadent parcos & bonos cibos, uel mediocria omnia & temperata: deinde digerunt malos humores, & digestos euacuant, oppilationes remouent, uires restaurant, & tandem optatam sanitatem inducunt, quam primo cupiebant. In demonstrationibus igitur compositiuis demonstratur effectus per causam, & medium est diffinitio seu causa, & maior extremitas est effectus, qui in conclusione praedicatur de minori extremitate, quae est eius subiectum. Ut quando terra diametraliter ponitur inter solem & lunam, remouet lumen solis a luna, fitque interpositio, ergo luna eclipsim patitur. Item, appetitus uindictae accendit sanguinem circa cor, Socrates appetit uindictam, ergo habet sanguinem accensum in corde. Rursus, qui appetit uindictam, est iratus: Socrates appetit uindictam, ergo est iratus. Et licet haec exempla sint philosophica, ista tamen exemplis discere plura potes. Nemo quidem potest esse bonus medicus, quin sit logicus & physicus. Sed quoniam exempla facilius docent, faciemus has etiam demonstrationes in medicina. Bonum uitae regimen conseruat sanitatem, Socrates sanus utitur bono regimine, ergo uiuit sanus. Item, boni cibi gignunt bonos humores, Socrates comedit bonos cibos, ergo habet bo-

nos humores. Item, digestiua præparant malos humores expulsionem, æger sumit digestiua, igitur disponet humores ad euacuationem. Omne rheubarbarum purgat choleram, & turbit phlegma, Socrates capit rheubarbarum & turbit, igitur purgabit utrunque humorem. Simili modo possunt reliqua demonstrari. Vnde physici in medendo, & omnes artifices utuntur hac arte compositiua. Sed Theorica medicinæ, & omnes scientiæ speculatiuæ adiscuntur per doctrinam resolutiuam. Datur ergo ingressus in medicinam, quoniam inquirimus causas ægritudinum per uiam resolutiuam, & medemur arte compositiua. Sunt igitur quatuor doctrinæ, secundum quatuor genera questionum: & prima probatur inductiue, quando uolumus scire de aliquo, utrum sit. Secunda est definitiua, quæ habetur per definitionem ubi inquirimus de aliquo, quid sit. Tertia est compositiua, & per inuestigationem factam per quia, inuenimus & demonstramus effectum per suam causam. Quarta est resolutiua, & ad interrogationem factam, propter quid, assignamus causam illius effectus. Causæ autem & effectus rerum naturalium sunt plurimæ, & longo ordine sicut catena inuicem connexæ, quæ à cælo in terram protenduntur. Nam quisque effectus trahit originem à sideribus & à deo, qui est causa generalissima omnium rerum, & per causas subalternas in hæc inferiora descendit: & talium subalternarum causarum una dependet ab altera. Sed quia sunt plura genera causarum, ideo eas distinguamus.

De causis.

Quæcunque sunt ex materia & forma composita habent quatuor genera causarum, scilicet formalem, materialem, efficientem, & finalem. Quarum duæ primæ sunt intrinsecæ, & postremæ extrinsecæ, & cuiuslibet generis. Quædam sunt causæ propinquæ, & quædam remotæ. Vnde in homine causa formalis est anima rationalis, & materialis est corpus, & utraq; intrinseca. Sed extrinseca causa efficiens, fuere parentes, & finalis est actio & speculatio: homo quippe natus est ad agendum & speculandum: hæc quidem sunt causæ propinquæ. Causa formalis est anima sensitua, uel potentia uegetatiua. Causa materialis sunt elementa prima. Causa efficiens est influxus cælestis. Sed finalis remota est ornamentum & perfectio mundi. Similiter in Socrate febricitante, causæ remotæ sunt hæc, formalis quidem est ipsa febris, seu calor febrilis: materialis, est corpus: efficiens, est malum uitæ regimen, & sydus aduersum. Finalis est corruptio seu appetitus insatiabilis materiæ semper desiderantis nouam formam. Causæ uero propinquæ in febre putrida, formalis est febris humoralis, in ephimera formalis est febris ephimera, in hectica similiter est hectica, sed in putrida, causa materialis est humor putridus, in ephimera est spiritus, & in hectica sunt membra totius corporis. Item in putrida, causa efficiens propinqua est oppilatio: in ephimera, est ira uel labor: in hectica, est consumptio humiditatis, seu ea quæ consumunt

munt humiditatem radicalem. Causæ autem finales propinquæ sunt, læsiones operationū prouenientiū ex humoribus, spiritibus, & membris. Deniq; apud philosophos, & secundum ueritatem, nihil scitur, nisi per hæc quatuor genera causarum. Sed medici considerant causam primitiuam, coniunctam, & antecedentem: quæ quidem tria genera ad duo reducuntur, scilicet ad causam efficientem & materialem: nam causa primitiua est efficiens, & causa cōiuncta & antecedens sunt materiales. Verbi gratia, In febre putrida, causa primitiua, fuit malum regimen uitæ: sed causa coniuncta, est humor putridus: & antecedens est humor, qui præparatur ad putredinem. Causa autem formalis, quæ est ipsa ægri-tudo, & causa finalis, quæ est læsio operationū naturaliū, quia utræq; solent esse sensibus manifestæ. Medici raro laborāt ad cognoscendum eas, sed necesse est cognoscere causas propinquiores, efficientes, & materiales, scilicet primitiuas coniunctas & antecedentes. Primitiua quidem plerunq; est extrinseca, sed coniuncta & antecedens sunt intrinsecæ. Interdū autē causæ sunt omnes manifestæ, sicut in uulnere. Quādo uero sunt occultæ, medici inuestigant eas per interrogationē & notitiā regiminis, per omnia signorū & accidentiū genera, per pulsum, urinā, & alia excrementa. Causa uero primitiua non potest sciri per urinā, ut rustici & populares credunt. Et nugiuenduli mendici in omni ægri-tudine, uisa urina, dicūt causam fuisse calorē frigefactū, & repletionē corporis. Et licet hæc nō possint ex urina colligi, tamē plerunq; uerum dicunt: quoniam causæ primitiuæ solent accidere ex malo uitæ regimine: uidelicet ex cibo uel potu, motu uel quiete, somno uel uigilia, ex aëre uel passionibus animi, ex inanitione uel repletionē. Nā quando hæc fuerint immoderata, & ualde excessiua faciunt ægrotare. Et licet hæc cognoscantur & remoueantur, tamen si inuexerint malam qualitatem, non sanabitur eger, nisi sciatur causa cōiuncta, & remedijs opportunis medeatur. Sed quoniam complexio naturalis debilis, facile patitur à causis ægrotare facientibus, & fortis fortius resistit, ideo de complexionibus prosequemur.

De temperamentis.

VT hominis cōplexio melius innotescat, altius repetā eam. Corpus fermè ex membris, & membra ex elementis cōponunt: elementa aut dum ad membra uel aliā rem constituendā cōcurrunt, eorum formæ substantiales corrūpunt, & generant noua ex omnibus una. In cōpositis enim nō possunt esse plures formæ substantiales, specie distinctæ, sed subalterne, sicut anima intellectiua & sensitiua. Sed & qualitates primæ inuicem agunt & cōmiserunt: remittunt qualitates elementorū, secundū excellentiā sui cōtrarij, & remanet qualitas remissa sub eo gradu quo exellebat: & qualitas actiua minoris gradus penitus corrūpitur: sicut in permixtione aque calide & frigide, & in cōpositione theriace, unguetorū, & aliorū medicaminū, quæ fiunt ualde cōtrita & fermentata. In ijs enim nō remanent formæ simplicium

substantiales, sed aliqua ex parte saluantur eorū uirtutes, ex quibus efficit̃ una
 qualitas media, quæ sapit omniū naturam seu formā. Et licet caliditas & frigi-
 ditas nō inter se cōpatiant̃ adinuicem in eodē subiecto, tamē ab humidis par-
 tes siccæ tam in mixtis ab arte, quàm à natura, possunt sequestrari: sicut aqua
 quæ ex medicinis cū lambelico distillatur. In medicinis uero male contusis, fri-
 giditas opij uel iusquiami, & caliditas castorei uel piperis, aliqua ex parte re-
 manent in pulueribus cōtusis, tanquā in subiectis distinctis. Sed in medicinis
 ualde cōtusis & fermentatis, si caliditas & frigiditas simplicium sunt æquales,
 neutra remanent, sed fit noua forma substantialis, quæ participat & aliquali-
 ter habet proprietates simplicium. Et licet aqua frigida duorū graduum, remit-
 tat aquā calidā quatuor graduū usq; ad duos, tamen ab æquali proportione,
 nec à minori, nō prouenit actio, sed partes maiores & fortiores agūt in mino-
 res. Sed ad rem redeamus, in illa qualitate media, quæ resultat ex cōmixtione
 elementorū in membris, plerumq; excellit caliditas, frigiditas, humiditas, uel
 siccitas, secundū proprietatē & diuersitatē membrorū: & huiusmodi qualitas
 est similis illi quæ est in cadauere. Sed in corde hominis uiui orit̃ calor natura-
 lis, quē spiritus defert per totū corpus, & cuius causa potentię animæ suas na-
 turales exercent operationes: & huiusmodi calor, quandiu uiuit homo, supe-
 rat omnē frigiditatē. Veruntamen frigiditas membrorū remittit hūc calorē.
 Licet igit̃ cōplexiones cerebri & stomachi sint calidæ, tamen dicunt̃ frigidæ,
 quia eorū frigiditas remittit calorem naturalē. Similiter licet humiditas san-
 guinis superet omnē corporis siccitatē, tamen siccitas membrorū humiditatē
 sanguinis remittit. Cōplexio igit̃ hominis est qualitas proueniens ex quatuor
 primis qualitatibus elementorū, uel partiū quę constituunt corpus. Cōplexio
 aut̃ temperata est qualitas unicuiq; membro cōueniens, & proportionata ad
 producendū operationes naturales perfectas, secundū rationem ætatis. Com-
 plexio uero intemperata est qualitas magis calida, frigida, humida, uel sicca,
 quàm membris cōueniat: quæ quidē intemperies alterat & diminuit potētias
 & uirtutes animæ & eius operationes. Et quāuis anima & eius potentię non
 agant, quia calidæ, frigidæ, humidæ uel siccæ ex innata proprietate, tamē re-
 quirunt cōuenientem cōplexionem membrorū. Cōplexio aut̃ corporis colli-
 gitur ex cōplexione membrorū principalium, quę sunt cor, cerebrū, epar, mē-
 bra genitalia, stomachus, cistis fellis, & splen. Hæc aut̃ membra in cōplexione
 & proprietate assimilant̃ septem planetis, quibus subijciunt̃: & quādo in nati-
 uitate aliquis planeta est infortunatus, debilitat & ægrotare facit illud mem-
 brū tempore quo significauit. Et sicut sol inter sydera, ita cor inter alia mem-
 bra excellit. Cor ergo & spiritus, qui est pars subtilissima sanguinis, est calidus
 & siccus, sicut sol & radij eius. Cerebrū, nuca, & nerui assimilant̃ lunę, quę est
 frigida & humida, tamen nerui declinant ad siccitatē. Epar & sanguis est cali-
 dus & humidus, sicut Iupiter. Membra genitalia & sperma assimilant̃ Veneri.

ri. Stomachus & phlegma est frigidū & humidum, sicut Saturnus. Cistis fellis & cholera est calida & sicca, sicut Mars. Splen & humor melancholicus est frigidus & siccus, sicut Mercurius, qui cōuertit in naturā planetæ cui associat, sicut humor melancholicus, magis ex uno humore quàm alio generat. Rursus quemadmodū stomachus est mater omniū egritudinū, ita Saturnus est pater. Sed cholera facit hominē audacem, iratū uel furentē, sicut Mars. Et sic de alijs proprietatibus aliorū. Cor ergo est membrū primū, nobilissimū, fons & origo caloris naturalis, & quod primum uiuit, & ultimò morit: quoniā est sedes animæ, & in corde, ex sanguine ab epate attracto, generat spiritus uitalis, qui per totū corpus secū defert calorem naturalē & potentias animæ: cuius una pars ab epate efficit spiritus naturalis, qui habet uirtutē attractiuā, expulsiuā, distributiua, nutritiua, & reliquas. Altera pars ascendit ad cerebrū, & fit spiritus animalis, qui habet uirtutem motiua, sensitiua, & intellectiua. Spiritus uero qui descendit ad genitalia, efficit gignitiuus. Sed qui ad stomachū, digerit, in cisti fellis procreat choleram, & in splene colligit melancholiam. Et sic spiritus & potentia animæ exercent propriū officiū in his membris, & influunt alijs. Huiusmodi aut calor, qui influit per spiritū, superat omnē membrorum frigiditatem, & humiditas sanguinis superat omnē corporis siccitatem, & restaurat humidū radicale. Spiritus enim sine calore naturali, & potētia animæ nō possunt exercere operationes naturales: calido ergo uiuimus, & humido nutrimur. Sed cōplexio hominis nō attendit penes calorem naturalē, neq; humiditatem sanguinis: nec est qualitas membrorū sola, sed qualitas quæ resultat ex utrisq;. Et licet cōplexio hominis & cuiuslibet animalis sit absolute calida & humida, tamē alius phlegmaticus alius cholericus dicit respectu tēperati. Humiditas aut radicalis ab infantia est plurima, & ineunte ætate sensim remittit: sicut crescit duricies & siccitas corporis usq; in senectutem. At calor naturalis ab initio est debilis, & crescit unā cū uiribus corporis usq; ad quadragesimum annū uel circa: postea pedetentim debilitat usq; ad decrepitā etatē. Licet igit aliquis optime cōplexionis, tamen eius etas pueritię, uel usq; ad uigesimū annum, est frigida & humida, phlegmatica, similis hyemi, respectu aliarū etatū, quoniā humiditas est plurima, & calor naturalis est debilis, q; egre digerit, & plus appetit, & multiplicat phlegma. Ætas adolescentię, quę interiacet 20. & 40. annū, est calida & humida, sanguinea, similis ueri, in quo terra & arbores pariūt & omnia uirent & florent: post 40. annū usq; ad 60. est iuuentus calida & sicca, cholericā, similis estati, in qua fructus terrę, sicut in illa fructus uirtutum, colligunt. Demū succedit senectus frigida & sicca, melancholica, similis sordido autumnō, in quo pluiiæ & uenti, sicut in senibus catarrhi, & omnia genera malorū crebescunt: sed præcipue illi sunt maxime tales, quorū qualitates membrorū sunt magis similis cōplexionis. Vt ergo qualitates & cōplexiones totius corporis magis innotescant, explicabimus signa & operationes

Caloris uitalis origo cor est.

membrorū principaliū, quę regūt alia membra, & quę mittūt spiritū, calorē naturalē, sanguinē & uirtutes per totū corpus: & incipiemus à corde, ob eius excellentiā: nam primò uiuit, & ultimò morit̄: & ideo dicit̄ sedes animę, cuius potentię in totū corpus ferunt̄ à spiritu, qui est sanguis tenuissimus & syncerus, qui gignitur ex optimo sanguine, quo nutrit̄ cor, & decurrit per arteriā, in sinistra cordis cōcauitate ortam, quę, sicut caudex uel stipes multos ramos per totū corpus expansos producit: similiter extendunt̄ uenę quietę ab epate ortę, quę cōtinent sanguinē, sub quibus equidistant arterię quę saliant, ratione spiritus qui per eas decurrit: spiritus autē est uicarius seu exequutor animę uel instrumentū: & qui ad caput ascendit, fit animalis, & discurrit per uentriculos cerebri & neruos, & præstat sensus & intellectū. Cor ergo temperatū, quod habet tantū caloris & siccitatis quantū sibi optime cōuenit, facit pectus in qualitatibus & quātitate pulchrū, spiritū, pulsum & uirtutē fortē, resistentē causis egrotare facientib. & mortis: & generat bonos mores, præsertim fortitudinem animi & corporis, & magnanimitatē & iustitiā. Cor uero calidius temperato facit pectus latū, calidius ad tactū & pilosum, à parte sinistra pulsum & anhelitū utrūq; maiorem, & hominē intrepidū, audacem rapacem, leuē, iracundū, impatientē, & promptū, qui ob procacem festinationem in reb. agendis se incōsulte præcipitat. Sed qui sunt calidissimi corde, facilius irascunt̄, furiant, insaniūt, & sunt pectoris magis pilosi. Contrā, cor frigidū facit hominē timidū, patientē, pigrū, pectus frigidū, sine pilis, angustū, pulsum paruū, & anhelitum rarū: sed pectus angustū frequentius & difficilius quàm latū anhelat. Amplitudoq; pectoris plerunq; cordis calori proportionat̄, sed quandoq; cor est frigidū, & pectus amplū, ob magnitudinē uel fortitudinē cerebri. Nā ubi uirtus informatiua siue gignitiua capitis est fortis & ualida, & materia multa, facit magnū cerebrū, medullā, spinā dorsī, costas, pectus, & deniq; omnia ab eis orta facit magna. Pectus uero angustū & caput magnū arguit debilitatē uirtutis informatiue, & frigiditatē cordis. Cor humidū facit pulsum mollē, pectus lene, humentem seu madidū hominē, inconstantē & fragilem, credulum, qui facili ratione à propositis & deliberationibus remouetur. Contrā, cor siccius temperato facit pulsum durum, pectus insipidum, hominem macrum, constantem & obstinatum. Cor calidius & siccius temperato facit hominem cholericū, anhelitum & pulsum magnum, uelocem & frequentem, duras arterias, pectus ualde pilosum insipidum, & ad tactum calidius, homines macilentos, agiles, fortes, ad actionem promptos, impatientes, imperiosos & superbos. Cor calidum & humidum facit hominem mitem, iocundū, actiuum, officiosum, qui omnibus seruire studet, & bonis moribus præditus, facilis est: sed passionibus animi facile commouetur. Hę autem qualitates mediocres, & temperatę corporis habitudinē & indolem faciunt speciosam, ac robustam ualetudinē. Sed interiores faciūt homines carnosos, pingues,

humoribus

humoribus plenos, qui facile incidunt in febres & apostemata, & eorum pulsus & anhelitus sunt magni, ueloces & frequentes, arteriæ lenes, & pectus minus pilosum. Cor frigidum & humidum, phlegmaticum, facit hominem timidum, pusillanimum, pigrū, patientem, & ignauum, qui raro & leui amore uel odio afficitur: sed sollicito timore frequenter pulsatur, facitq̃ pulsus & anhelitus paruos & raros, arterias molles, pectus frigidum, lene, quasi madidū, angustum, & sine pilis. Cor frigidum & siccum, melancholicum, malæ complexionis est, & facit malos & difficiles mores, homines timidos, suspiciosos, qui facili ratione in desperationem incidunt: & plerunq̃ sunt inuidi, auari, difficiles, & obstinati, qui uix odio uel amore, nisi perpetuò afficiuntur: & habēt pectus paruum, fuscum, asperum, & sine pilis, pulsus & anhelitus paruos, & arterias duras. Sed mores quos naturaliter habemus, & in quos sumus magis propensi, magis indicant complexionem naturalem, quàm quos per consuetudinem uel studium, uel per obseruantiam religionis adipiscimur. Caliditas autem cordis non potest superari à frigiditate aliorum membrorum, sed eius siccitas potest remitti ab humiditate epatis. Secundum corporis membrum est cerebrum, cuius substantia frigida est, sed calefit à spiritu qui uenit à corde, & in cerebro efficitur animalis: & qui per posteriores neruos decurrens motum, & per anteriores quinque sensus præstat. Amplius, cerebrum habet tres uentriculos, in cuius syncipiti uel plora est sensus communis, ubi simulachra rerum per sensus apprehensa, representantur. In medio uentriculo uel carina fit discursus ad capescendas deliberationes. In occipiti uel puppi est memoria, in qua rerum præteritarum simulachra reseruantur. Cerebrum ergo temperatæ complexionis facit perspicuos & integros sensus, ingenium acutum, homines prudentes & sapientes, qui per ueras rationes recte discurrunt, rerum causas intelligunt, præteritorum meminerunt, sanam mentem habent, & pulchram faciem, candido, roseoq̃ splendore nitentem, flauos capillos, ualidas strenuasq̃ corporis uires, quæ in neruis sitæ sunt. Cerebrumq̃ temperatum non facile patitur à calore neq̃ à frigore, uaporibus ciborum & alijs sibi nocuis: sed fortius eis resistit, imperat, digerit, & resoluit superfluitates, & pauca gignit excrementa. Cerebrum calidum citius producit capillos, & facit eos crispas, nigros, & fortes: sed caput citius caluum, magis calidum, & rubicundum, oculos & genas rubeas. Sed cerebrū nimis calidum facit hominem ingenio promptū & uigilem, attenuat, digerit, resoluit, & minuit excrementa cerebri, quæ per nares & aures solent uel fauces dimitti. Cōtrà, cerebrum frigidum hebetat sensus & ingenium, & facit hominem ignauum, pallidum, somnolentū, capillos medios inter flauos & albos, planos, exiles: & gignit ob indigestionē multa excrementa, & graues catarrhos, & à frigidis facile patit. Cerebrū siccum facit durā ceruicem, hominē constantem & memorem, sed indocilem, qui cum difficultate adiscit, & qui sensus habet acutos, capillos for-

tes, crispas, caput cito caluum & citius canum, cum modicis superfluitatibus: & ualde minuit somnum. Cerebrum humidum est docile, sed obliuiosum, somnolentum, sordidum, quod procreat multas superfluitates & frequentes catarrhos, qui obtundunt sensus, & facit caput crinitum sine canicie, & minime caluum. Qui habent cerebrum calidum & siccum, colericum, parum dormiunt, sunt uigiles, memores, prompti, iracundi, perspicaces, habent ingenium uelox & sensus acutos: caput calidum, rubicundum, quod cito produxit capillos, sed paucos, longos, & cito fit caluum, gignit modicas & digestas superfluitates, cui remissa frigida conferunt & calida lædunt. Qui habent cerebrum calidum & humidum, sanguineum, plurimum dormiunt & somniant, & facile patiuntur à cibis uaporosis, crapulis, solis & lunæ radijs, à rebus ualde calidis & humidis, & à uentis meridionalibus, sæpe sanguinem narium patiuntur, maxime in adolescentia, habent sordidum caput, & ex naribus & faucibus excrementa frequenter exuberant. Cerebrum frigidum & siccum, melancholicum, facit sensus obtusos, & ingenium tardum, sed profundum: & qui talem habent complexionem, semper cogitabundi incedunt, uel de rebus agendis, capiendisq; consilijs abstracti semper meditatur, & pauca loquuntur: sed aliqui inconsiderate abstracti, uultu præferunt quod corde agitant, gestiunt, uel manibus annuunt, mouent caput, & cum semetipsis tanquam alijs loquuntur, sunt uigiles, memores, timidi naturaliter, mœsti, pallidi, macilenti, cupidi, inuidi, stabiles, & duræ ceruicis: sed in pueritia habent acutiores sensus & perfectiorem intellectum, citò canescunt, citius fiunt senes & calui: sed melius sufficit eis somnus tantummodo quinque horarum in senectute, quàm octo horarum quotidie in pueritia. Cerebrum frigidum & humidum, phlegmaticum, obtundit sensus, hebetat ingenium, facit homines ignauos, frigidos, timidos, inertes, somnolentos, patientes, qui æquo animo omnia sufferunt, & non fiunt calui neq; cani, sed producant multa excrementa indigesta, & catarrhis frequenter laborant. Præterea caput melius est magnum uerticem uersus, rotundum, sphaericum, hincinde leuiter compressum: nam caput paruum quodlibet est malum, & leues homines facit & imprudentes, & mala consilia decernunt, sunt iracundi, & sæpe insanire uidentur. Nam caput paruum non potest habere nisi cerebrum paruum, quod facile alteratur, citò inflammatur, & parum resistit causis sibi contrarijs. Sed non omne caput magnum bonum est, quia uirtus informatiua nisi sit fortis à prosperis syderibus adiuta, male regulat multitudinem materiæ. Frigiditas autem cerebri contemperatur à calore cordis & spirituum: sed eius humiditas ab alijs non potest remitti. Epar temperatum facit bonum sanguinẽ, & arguit digestiuam, distributiua, expulsiua, & alias uirtutes naturales ualidas & fortes: decernit integram sanitatem & pulchritudinem corporis: & facit homines probos, graues, pios, benignos, liberales, gratos, iustos, & officiosos.

fos. Epar calidius temperato facit pectus ad tactum calidius, & à dextra pilosum, uenas amplas, sanguine plenas, urinam rubeam, & in iuuentute generat plurimam coleram: sed epar ualde calidum adurit humores, & generat coleram adustam & melancholiam. Epar frigidum generat sanguinem crudum, crassum, pectus frigidum, angustum, sine pilis, uenas graciles, urinam albã, homines pallidos, & ualetudinarios, qui facili ratione in oppilationes & morbos incidunt diuturnos. Epar siccum gignit modicum sanguinem & spissum, habet uenas graciles & duras, pectus asperum, siccum & macilentum. Epar humidum gignit plurimum sanguinem, & habet uenas amplas & molles, pectus lene, & semper quasi sudore madidum. Epar calidum & siccum generat modicum sanguinem, calidum, acutum, colericum, qui temporibus æstiuis & iuuentute aduritur, & facile in melancholiam conuertitur, & facit colorem rubeum ad fuscum decliuem. Epar calidum & humidum generat plurimum sanguinem, uenas magnas & molles, & facit corpus & pectus carnosum, & pingue, lene, humectans, & mediocriter pilosum: & si humiditas superat calorem, crescunt mali humores, & facile corrumpuntur. Epar frigidum & humidum generat malum sanguinem, crudum, phlegmaticum, aquosum, & arguit debilem digestiuam, facit corpus sine pilis, lene sicut madidum, sordidum, pallidum, & infirmum, quod facili ratione incidit in oppilationes & ægri tudines frigidas, longas. Epar frigidum & siccum generat sanguinem melancholicum & fœculentum, uenas graciles, duras: facit corpus aridum, macilentum, hispidum, sine pilis, homines debiles, timidos, & mœstos. Sed plurima humiditas epatis potest contemperare siccitatem cordis, & præcordiorum, & calor cordis potest augere epatis calorem. Genitalia, & renes non immutant cõplexionem corporis, nisi abscindant, sed influunt aliquam uim & qualitatem in fœtum quem gignunt, sicut sidera. Vnde sæpe uidemus, quod filij aliqua ex parte habeant cõplexionem & mores parentum, & eorum morbos hereditant. Nanq; solet similis filius esse patri. Cõplexio ergo renum & testiculorum temperata facit hominem mediocriter libidinosum, & procreat pulchram prolem, masculos & fœminas, utrosq; sanos & bonos, & temperate cõplexionis, præsertim si sub prosperis sideribus nascant, & facit pubem mediocriter pilosam: sed renes & testiculi calidiores faciunt pubem ualde pilosam, & homines magis lasciuos, qui semper libidinis cupiditate estuat: & putant medici quod gignat plures masculos quàm fœminas: sed in hoc potius credendum est astrologis, qui dicunt, quod masculi nascunt quando horoscopus dominus eius & luna sunt tẽpore coitus in signis masculinis, uel in aspectu planetę masculini, aut planeta masculinus in ascendente. Cõtrã, stellę & signa fœminina faciunt fœminas: sed falsum est quod astrologi afferunt, & maxime Ptolemæus in quinquagesimo primo uerbo Cẽtiloquij, quod locus lunę in natiuitate est ipse gradus ascendens in circulo hora casus spermatis in matricem, & locus lunę

eo tempore est gradus ascendens natiuitatis. Hoc autem sæpius & diligenter obseruauit, & semper falsum inueni. Frequens autem coitus impedit digestionem, debilitat uires, accelerat senectutem & mortem, & est omnibus noxius, maxime senibus dedecus & perniciosus. Nam plus debilitant spermatis dragmæ duæ, quàm sanguinis uncia decē. Qui uero habent testiculos frigidos, castitatem facile seruāt, & habent pubem parum pilosam, uel gignunt fœtus debiles, & ualitudinarios, & forsitan plures fœminas quàm masculos. Testiculi & renes humidi plurimum sperma & fluidum, sed sicci modicum & spissum gignunt. Qui habent testiculos & renes calidos & siccos, sunt ualde ueneri, & amoribus dediti, sed parum coire possunt: & post, ubi coitum & uoluptatem expleuerunt, oderunt & pœnitent. Sed quia sunt in libidinem proni, frequenter tetigine æstuāt, & in pollutionem, quam paulo ante oderunt, incidunt: citissime pubescunt, & gignunt sperma spissum, & forsitan plures masculos quàm fœminas. Qui habent renes testiculosq; calidos & humidos, sunt maxime ueneri, & quia semper libidine æstuant, quàm facile & frequenter in amoribus implicantur: ijs minus quàm alijs coitus nocet, licet sæpissime coeant, & plurimum sperma emittant, sunt ualde fœcundi, & facile generant: & non solum de masculis, sed de fœminis intelligitur, quæ habent etiam omnes testiculos intus. Genitalia frigida & humida serius pubescunt, raro coeunt, & raro concipiunt, à frequenti coitu ualde læduntur, pudicitiam facile seruant, gignunt sperma tenue, aquosum, debiles fœtus, & plures fœminas. Qui habent genitalia frigida & sicca, mittunt modicum sperma & spissum, sunt magis steriles, & facile seruant castitatem. Masturbatio autem facit pecten & femora magis pilosa, & citius hirsuta, & concupiscentiam coitus magis accendit. Est autem sperma pars sanguinis melioris, qui in substantiam nutriti conuertit, ubi ergo huiusmodi sanguis superat, emissio spermatis minus nocet. Sed si ex coitu diuertitur, & subtrahitur membris nutrimentum, corpus ægre nutritur & debilitatur. Sperma igitur ab omnibus corporis partibus decidit, & maxime ex medullis & cerebro. Stomachus nisi fuerit sanæ complexionis totum corpus patitur. Nam cibi male digesti gignunt crudum & indigestum sanguinem, & ægre nutriunt: licet alia membra, ubi male se habent, faciant corpus ægrum, tamen non nocent operationibus omnibus naturalibus, sicut stomachus æger, & propter hoc stomachus infirmus dicitur mater omnium ægritudinum. Stomachus ergo temperatus quod appetit, facile digerit, & transmittit ad epar liquorem album, quem chylum appellant, bene digestum: & minus læditur ab his quæ solent stomachis obesse. Stomachus frigidus parum appetit, & ægre digerit, præcipue cibos duriores & frigidos, generat uentositatem, ructus acetosos, plurimum phlegma, & dolores. Stomachus calidus facile digerit, & indiget ampliori uel frequentiori & frigidiori cibo: nam calidos & tenues adurit, non ructat, nec à frigidis patitur. Stomachus siccus

fatis

fatis appetit & magis sitit, non generat fluidas humiditates, neque patitur excrementis nauseam, quemadmodum stomachus humidus, qui parum appetit, & minus sitit, & humiditatem ex ore in somnis fluentem frequenter emit. Stomachus calidus & humidus recte digerit, frequenter expuit, quandoque nauseam patitur, & facile uomit. Stomachus calidus & siccus magis appetit, & multo plus semper sitit, & citius digerit quam alij: læditur à cibis calidis, & choleram gignit. Stomachus frigidus & siccus generat humorem melancholicum, uentositates, ructus, & sæpe doloribus torquetur. Stomachus frigidus & humidus est omnium pessimus, & mater ferè ægritudinum omnium, & phlegmatis lacunar: nam cibi in eo ægre coquuntur, sed semidigesti magna ex parte in aquosam humiditatem & phlegma cōuertuntur, & generant uentositatem, ructus acetosos, nauseam, uomitum, & perpetuos dolores: & sanguis qui ex eis generatur est crudus, & præbet malum corpori nutrimentū, inducit oppilationes, ægritudines frigidas & longas. Cistis fellis cōuertit partes sanguinis calidiores & sicciores in cholera. Vbi autem cistis fellis est temperata, gignit choleram naturalem, mitem, & utilem ad cōcomitandum spiritum & sanguinē, ad nutrienda membra cholericæ, ad adiuuandam uirtutem expulsiuam, & ad excitandos sensus & intellectum: sed frigida facit spiritum lentum, sanguinem crassum, expulsiuam debilem, & sensus hebetes. Cistis humida facit humores fluidos, & hominem leuem & mitem: sed sicca facit sanguinem parum fluidum, & hominem constantem, & uenas duras. Cistis calida facit choleram acutam, & homines audaces. Cistis frigida & humida facit spiritum tardum, obtusum, sanguinem crassum, crudum, expulsiuam debilem, & lassam, sensus hebetes, intellectum ignauum, & hominem pavidū & uilem. Cistis frigida & sicca facit choleram pigram & duram, homines pavidos, insulsos, & obstinatos in suis opinionib. Cistis calida & humida facit choleram acutam & sensus perspicaces, expulsiuam ualidam, & homines qui citò irascuntur, & facile placantur. Sed cistis calida & sicca facit spiritum, sanguinē, & ægritudines acutas, cholericas, furiosas, multa apostemata, expulsiuam fortem, homines superbos, audaces, iracundos, & quandoque furiosos. Splen generat humorem melancholicum: qui si fuerit temperatæ complexionis, procreat melancholiam naturalem in mediocri quantitate, & conuenienti qualitate, sanam & utilem ad inspissandum sanguinem, ad ossa nutrienda, ad fortitudinem animi, ad suspicanda pericula, ad meditandum, & memoriam cōseruandam. Splen calidus facit sanguinem acutum, & hominem intrepidum, & subiti ingenij. Splen humidus facit sanguinem lubricum, & memoriam labilem, & hominem leuem. Splen siccus facit sanguinem duriores uel spissum, memoriam & retentiuam firmam, & hominem constantem. Splen frigidus non potest digerere & corrigere fecem sanguinis, ex qua generatur melancholia, quapropter sanguis remanet magis turbidus, crassus, & fœculētus, &

facit hominem timidum & mœstum. Splen calidus & humidus generat melancholiam sanguineam, acutam, & lubricam, & facit hominem inconstan-
tem, placabilem, hilarem, qui nō confiderat pericula, & qui est docilis, sed ob-
liuiosus. Splen calidus & siccus generat melancholiam ex cholera adusta, & fa-
cit sanguinem acutum & malum, & hominem subitū, iracundū & gracilem.
Splen frigidus & humidus gignit melancholiam phlegmaticā, indigestam &
uiscosam, quæ frequenter oppilationes facit, & hominem timidū, mœstū, su-
spiciosum, uilem, ingenio obtusum & ignauum. Splen frigidus & siccus supra
naturalem cōplexionem, facit sanguinem terrestrem, spissum, fuscū, & gene-
rat grauem & difficilem melancholiam: facit hominem ualde suspectū & pa-
uidū, cogitabundū, memorem, obstinatū, qui odio, inuidia, uel raro amore
perpetuo afficitur. Calidiora autē corporis membra sunt cor, cistis fellis, epar,
pulmo, caro musculi & cutis: frigidior est stomachus, cerebrū, nuca, medul-
læ, nerui, splen, ossa, cartilagine, ligamēta, chordæ, panniculi, adeps, pingue-
do, renes, testiculi, & cutis. Renes quidem & membra genitalia sunt frigida,
quia eorū causæ quibus subiiciunt, scilicet Venus & Scorpius, sunt fœmininæ
& frigidæ. Membra humidiora sunt stomachus, epar, cerebrū, nuca, medul-
læ, renes, testiculi, māmillæ, pinguedo, adeps, & reliqua. Sicciora in actu sunt
ossa, sed in potentia est splen, cistis fellis, cartilago, ligamēta, chordæ, pannicu-
li, arteriæ, uenæ, nerui motiui & sensitiui, cor, & reliqua. Sed inter humores
calidior est spiritus, cholera, & sanguis: frigidius est phlegma, melācholia, &
sperma: sed melancholia est siccior quàm cholera, sicut elementū terræ est sic-
cius igne: humidius est phlegma, sanguis, sperma, & lac. Ex his igit cōplexio
totius corporis colligitur, & potissimū ex illis septem membris principalibus
ex quibus emanant uirtutes & potentia animæ, & generantur humores que
nutriunt & regunt seipsa & alia membra. Quippe alij medicinæ autores in ijs
quatuor duntaxat, scilicet corde, cerebro, epate, & genitalibus, omnem cōple-
xionis uim posuerunt. Sed nos stomachum, cistim fellis, & splenē addidimus,
quæ ab alijs & maxime à Galeno prætermissa fuisse miror, quandoquidem
hæc septem membra, septem planetis assimilantur, quibus procreantur: & si-
cut septem planetæ ob diuinam prouidentia motu & lumine regunt hæc in-
feriora, ita septem membra prædicta alijs eiusdem corporis dominantur. Ve-
rum sicut Saturnus & Mars sunt infortunati & mali planetæ: ita stomachus
uel phlegma, cistis fellis, uel cholera solent esse causa ægritudinum. Splen autē
uel melancholia phlegmatica uel cholericæ est grauis & perniciosa, sicut Mer-
curius est malus, Saturno uel Marti cōiunctus, & cū alijs est prosper & bonus,
sicut melancholia quæ non est cruda neq; adusta. Proprietates autem prædi-
ctorum membrorum & stellarum in his uersibus sumus complexi:

Cor uiuit, cerebrum sapit, at fel commouit iram:

Splenq; facit mœstos, cogit amarē iecur.

Digerit

Digerit atq; facit sanos uel stomachus ægros:

Luxuriam & fœtum membra pudenda creant.

Sol & cor dat uitam, Mars, fel, concitat iram.

Ingenium cerebrum, luna sapiq; facit:

Splenq; bilem gignit, mœstis Mercurius atram:

Sanguis amat, gratos, stella Iouisq; facit.

Et Saturnus edax mala gignit stomachus æger:

Membra pudenda creant, luxuriamq; Venus.

Corpus nempe nostrū cœlo & mundo, sicut effectus causæ, assimilatur, & idcirco homo, paruus mūdus appellatur. Nā sicut stomachus recipit & cōcoquit primum nutrimenta, sic Saturnus est altior planetis, & aduersatur soli & lunæ: sicut cerebrū à uaporib. stomachi, & cor à phlegmate patitur. Proximus Saturno est Iupiter, sicut epar stomacho: nam liquor albus, qui fluit à stomacho, post digestionem ciborū, efficitur in epate sanguis: & sicut stella Iouis est benigna, & iacet inter duos malos planetas, & opponitur Mercurio: sic sanguis est benignus, & potest à cholera & à phlegmate infici, & in suis qualitatibus prorsus opponitur humori melancholico, atq; splen à sinistra, & epar à dextra seponitur. Inde succedit Mars, qui est inter Iouē & solem cōstitutus, & opponitur Veneri: sicut cholera generatur post sanguinē quē acuit, & accendit animos: & sicut odium & ira opponitur amori, turpesq; amores plerūq; pulsant infamia, & semper malum exitū habent. Sol iacet inter Venerē & Martē: nā ex sanguine post sequestrationem phlegmatis & cholerae, generatur spiritus in corde, & cor odio uel amore semper afficitur, & uersatur inter spem & timorem, gaudiū & dolorē, bonum & malū. Rursus, sol significat dominos & reges, & propterea crudelitatis uel libidinis frequenter plectuntur infamia. Mercurius autē parū recedit à sole, sed semper ipsum cōcomitatur: sicut cor à sollicitis curis semper urgetur. Venus est inter solē & Mercuriū locata, quēadmodū amor sequitur res pulchras, & semper curis sollicitatur. Sed Mercurius positus est inter Venerē & lunam, sicut curæ res sequuntur amatas, & præcedunt res agendas. Rursus Mercurius bonis planetis illustratus, bonus est: malis uero, malus: ita melancholia bonis humorib. genita, bonā ualeitudinē, longā uitā, ingeniū, & sapientiā præstat. Sed melancholia phlegmatica uel adusta aduersa omnia creat. Luna autē est contigua orbi Mercurij, quę significat cerebrum sensus & uires. Sed intellectus & spiritus, quē significat Mercurius, nō discurrit, nisi per ea quæ cadunt sub sensibus, & ingeniū adiuuat uires. Itē oculi in corpore sunt sicut sol & luna in mūdo. Amplius, caro est sicut terra, ossa sicut lapides, humores sicut aqua, uessica sicut lacus, uenę ut fluuij & riui, eminentię corporis ut mōtes, fluxus uentris ut procellę aquarū, anhelitus sicut aër, & uentositates corporis ut uenti, sternutatio & terremotus, spiritus sicut ignis, & pili ut arbores. Quin etiā ex septem membris nobiliorib. fluunt spiritus & uirtutes anime, quæ regunt alia corpo-

ris membra, sicut influxus cœlestes hæc inferiora: & deus in mundo est, sicut anima in corpore, quæ liberū arbitrium habet. Et homo in rebus agendis deberet imitari intrinsecas animæ suæ potentias, quæ nihil præter rectū & iustū cupiūt aut faciunt: primū enim optima natura ea tantūmodo appetit quibus indiget, & salubria in parca quantitate eam sanā conseruant: quodlibet enim membrū pro nutrimento nō attrahit, nisi quod sibi cōuenit, sicut caro quæ nō admittit nisi sanguinem temperatū, ossa melācholicū. Epar gignit sanguinē, splen melancholiā, uessica recipit urinā, & sic de alijs. Item expulsiua transmittit humores & excrementa ad debita loca, secundū necessitatis exigentiā, & unumquodq; membrū & quælibet potentia tantūmodo fungit officio suo, & quando opus est natura respuit excrementa, nocuis resistit, & cōtra morbū totis uiribus nititur. Vtinam ergo homines has naturales animæ uirtutes obseruarent & imitent, profecto bene beateq; uiueret. Sunt autē potentia animæ, appetitus & motus animi in homine, sicut ordines artificū, & cōditiones hominū in ciuitatibus, quarum domini & rectores bonis fauent, & malos plectunt & corrigunt. Quanto igitur diligentius & studiosius quisq; seipsum recte regere & gubernare deberet: quandoquidē res sua agat, & ad similitudinem ciuitatis & totius mundi factus sit. Quādo ergo mali appetitus insurgunt, impulsus animorū & furores accēsi, eos quāprimū cōprimit sapiēs & sub iugo rationis domat, nihil pœnitendū appetit, & reddit unicuiq; quod suū est: aduersa æquo animo tollerat, & temperatus, deniq; minime exit quatuor primarū uirtutum, & bene beateq; uiuendi terminos, quos humanæ leges & diuina instituta æquissime sanciuerūt. Ex ijs etiā colligi potest, quod sicut anima habet intrinsecas potētias & uirtutes, quæ pro cōseruatione corporis naturaliter agunt: & sicut anima liberum habet arbitrium in rebus extrinsecis, quæ ad libitum uoluntatis facere potest, sic etiam deus quandolibet potentia absoluta bonis & malis hominibus iustissima merita retribuit. Sed uirtute dei ordinaria, sydera regunt hæc inferiora. Et quamuis fuerimus longius digressi, tamen iucunda lectio nos citò reduxit, uel maxima hæc addere libuit, quoniam mores etiam immutant aliqua ex parte complexionem: atq; malis moribus ut remedia adhibere sciamus, & nosmetipsos cognoscamus.

De humoribus.

NX nutrimentis quæ in stomacho digerunt, generat liquor albus, crassus, quem chilū uocant, cuius partes magis crude, siue fuerint crassæ, siue aquosæ dicunt phlegma, quod partim remanet in stomacho, & partim fluit cū chilo. Feces uero nutrimentorū sequestrant à chilo, et in stercora conuersæ egerunt. Sed chilus per uenas meseraicas fluit in amplā epatis uenā, quæ dicitur porta: inde per innumerabiles & angustissimas uenas diffunditur in totū epar: & sic ibi cōcoquit, rubescit, & conuertit in sanguinē: ab eoq; secluditur aquositas quæ in urinā conuersa penetrat in uessicā incredibili

bili admiratione, quandoquidē unde intrat non possit exire, sed per collū uesicae mingitur. Cistis uero fellis digerit partes sanguinis leues, acutas, amaras, & ualde rubeas, & in choleram cōuertit, quæ est humor calidus & siccus, & generatur ex cibis calidis & siccis, dulcibus, amaris, falsis, & acutis, uel à superati calore, & laborioso exercitio: cistisq; fellis ad se trahit partes magis cholericas, acutiores, magis amaras & fuluas, & transmittit eas in intestina & fluo colore tingit stercus & urinam, expulsionemq; adiuuat: sed mitior cholera assimilatur sanguini, quem acuit & cōcomitatur, ut facilius penetret, & simul nutrit pulmonem & membra cholericæ. Itidem facit splen, cōuertit enim partes sanguinis terrestres & fecem in melancholiã, quæ est frigida & sicca, acra, fusca, & quasi turbida, & procreat ex cibis siccis & frigidis, duris & difficilis digestionis, aut à uehementi frigore, & ardenti calore: & splen ad se nutriendum attrahit sanguinem magis melancholicum, durum, & fuscum. Melancholia uero magis digesta & melior inspissat sanguinem, ne sit nimis lubricus, & nutrit ossa, & pars optima facit ingenium & memoriam. Phlegma est frigidum & humidum, dulce, & nullum membrum propriam habet uirtutem generandi ipsum, sed per accidens priuationis digestionem creat, & maxime in stomacho, qui dicitur lacunar phlegmatis, & partim in epate: nam sanguis ægre coctus phlegmaticus nuncupatur, & in uenis magis digeritur: & cerebrum membraq; phlegmatica ipsum pro nutrimento sortitū excipiunt, & ubi deficit sanguis, nutrit etiam alia membra. Phlegma dulce, quod non est nimis crudum neq; uiscosum, sed mediocre inter aquosum & crassum, & rore humectat membra ob laboriosum motū arentia. Generatur aut phlegma ex cibis frigidis & humidis, uiscosis, & duræ digestionis, & maxime à frigido stomacho, & debili digestiua. Sanguis autem non exit naturaliter uenas, nisi quando conuertitur in substantiã nutriti: sed alij humores, maxime mali, quandoq; exeunt, & partim generantur extra uenas. Præterea quatuor humores in uenis partim sunt mixti & partim separati: nam cholera leuior, calidior supernatat, & mitior miscetur sanguine, proximus cholere est sanguis, sicut aër sub igne. Phlegma autem dulce mediocriter miscetur sanguine, sed crudum uiscosum est sub eo, sicut aqua sub aëre: at melancholia, quãto magis est dura et grauis terrestris, tanto magis subiacet separata. Omnino aut sanguis in maxima quantitatis proportione excedit alios humores, & est calidus & humidus, rubeus, clarus, syncerus, adprime digestus, dulcis & bonus: qui postquam digerit in epate unã cum alijs humoribus, qui secum miscentur ingreditur magnam uenam quæ conuexum epatis ascendit, deinde in plures uenas & uenarum ramos per totum corpus diffunditur, & continue melius digeritur. Excrementa autem uapores & sanguinis sordes partim insensibiliter per angustissima pororū foramina, partim per sudorem excutiunt. Sed post ubi ad extremas uenas tenuissimas peruenit sanguis, conglutinatur, & in carnem conuertitur, corpusq; re-

Receptaculum
fellis.

stauratur & alitur, membraque madent rore sanguinis qui nutriuit, & humiditate radicali, quam à primordijs generationis contraxere. At sperma generatur ex sanguine superanti bono & sane digesto, qualis est is qui in substantiam nutriti conuertitur: nam quando huiusmodi sanguis exuberat, generatur plurimum sperma à renibus & testiculis, secus diminuitur: natura enim potius se nutrire & conseruare, quam luxuriando consumere, auet & nititur. Ideo famelici minus coire possunt, & qui supra uires conantur, extenuantur, uel debilitantur. Sed prius postquam sanguis digestus est in epate, cor ad se nutriendum attrahit sanguinem syncerum sane digestum, & eligit ex quatuor humoribus, secundum eorum proportionem, partes magis digestas & meliores, & ex eis generat spiritum, qui est humor tenuissimus, clarus, & omnium optimus, & continetur in arterijs, per quas saliens sub uenis equidistantes discurret, & à corde recipit uirtutem uitalem, qua homo uiuit, & uitæ contrarijs resistit: & quando uenit ad epar, acquirit uirtutes naturales, gustum, digestiuam, distributiua, attractiuam, expulsiua, & alias. Et spiritus qui ad cerebrum ascendit, efficitur animalis, & habet uim sentiendi & mouendi: & qui per uentriculos cerebri discurret, facit ingenium: huiusmodi autem spiritus nisi sit temperatus, semper declinat ad illum humorem, qui prædominatur in corpore. Spiritus ergo sanguineus temperatus, ut paulo ante diximus, præstat animi & corporis fortitudinem, integram sanitatem, probitatem, ingenuos mores, & excellentes uirtutes. Spiritus phlegmaticus facit hominem uilem, debilem, infirmum, inertem, sensibus obtusum, & ingenio hebetem. Sed qui habent spiritum cholericum sunt impatientes, iracundi, leues, sensibus acuti, & ingenio prompti, spiritus melancholicus facit hominem timidum, mœstum, memorem, & ingenium profundum. Itaque genera humorum naturalium sunt tantum quatuor, sed possunt permisceri, putrescere, corrumpi, & in alterationes innumerabiles transmutari: ex quorum uarietate diuersa genera morborum emergunt. Phlegma quidem tenue, aqueum, & glutinosum malum est: sed aqueum quod cholerae miscetur dicitur falsum: glutinosum uero quanto uiscosius tanto grauius & deterius est, præsertim phlegma uitreum quod simile est uitro liquefacto, quale in frigidissimis senibus solet procreari. Sed phlegma gypseum, à quo tenues partes sunt resolutæ, tenax est & album, sicut gypsum: & quandoque oritur in uacuis foraminibus & iuncturis. Cholera quidem flaua cum pauco phlegmate aquoso, sed uitellina similis ouorum uitellis, crocea cum phlegmate uiscoso solent plerunque misceri. Rursum cholera fit uiridis ex nimio frigore, uel ex indigestione, sicut apparet sæpe in infantibus. Sed quando ex ardenti calore efficitur uiridis uel rubiginosa est mortalis. Melancholia, quæ non est naturalis, quandoque ex nimio frigore, sed plerunque ex adustione aliquorum quatuor humorum generatur: & licet utraque sit frigida & sicca, quæ tamen

est

est cinis est siccior, præcipue cholericæ, & cruda phlegmatica est frigidior. Itaque reperitur melancholiâ mala & corrupta, sanguinea, cholericæ, phlegmatica, & melancholica. Sanguis etiam quandoque uitiatur & putret, & fit acetosus, falsus, & amarus: plerunque tamen putridus statim in choleram, & quandoque in melancholiâ, conuertitur. Item ociosa quies phlegma, sed laboriosa exercitia choleram augent. Ad summum cuiusque generis humor ad hæc quatuor reducuntur. Consequenter autem prosequemur de pulsu, quoniam à spiritu causatur, postea dicemus de Vrina, quæ est aquositas humorum.

De pulsu.

Pulsus est motus salientium arteriarum, quæ à spiritu feruenti cutim propinquam uersus facilius subleuantur, quàm aliorum, propter carnem & ossa adiacentia. Spiritus autem continue feruet in arterijs, ut digestiua & aliæ uirtutes naturales possint exercere operationes suas: & resoluit uapores: & quantum spiritus gignitur ex nutrimentis, tantumdem resoluitur. Calor uero spiritus uirtute animæ generatur in corde: & propterea præci philosophi, sicut Democritus, crediderunt animam esse igneam. Et cor maxime feruet ad dirigendos spiritus synceros, & ad excutiendos fumosos uapores, quos nisi per anhelitum expelleret, & continue ab aëre attracto refrigereretur, in breui suffocaretur. Itaque necesse est ut cor continue ferueat & respiret: unde anhelitus, quem autores linguæ latinæ spiritum uocant, est similis pulsui: sed hic uelocitate & frequentia recuperat illius magnitudinem: nam uix anhelitus sunt ualde ampliores arterijs pulsuum: præterea arteriæ etiam, ut dixi, trahunt originem à corde, quæ in diuersas corporis partes æquidistanter protenduntur sub uenis quietis, quæ oriuntur ab epate. Illa autem quæ ad brachium sinistrum porrigitur, propter rectitudinem & propinquitatem cordis, & propter honestatem, melius tangitur ad pulsuum cognoscendum prope rasetam manus, quæ cubito parumper reflexo supra uentrem quiescat: nam si brachium crura uersus extenderetur, pulsus fieret magis latus, breuis, & minus eleuatus. Si uero manus retro uel supina flecteretur, pulsus cresceret in altitudine & longitudine: si sursum suis uiribus nixa eleuaretur, magis laboraret & fieret pulsus uelocior & frequentior. Pulsus autem habet duos motus & totidem quietes propter fluxum & refluxum, & feruentem ebullitionem spirituum. Eleuationem quidem siue ampliationem arteriarum Græci diastolen, & sistolen uocant depressionem, quam plerique quietem esse crediderunt, quoniam uix ad tactum percipitur: sed falso, quia tantumdem est eleuatio & depressio, uel saltem successiue se inuicem recompensantur, & quod demitur ex uno cum alio

recuperatur: sicut patet de anhelitu, cuius aëris attractiones & expulsionem semper ferè adæquantur. Sed uerè quietes sunt proprie inter motus contrarios, hoc est inter diastolen & systolen, quæ quidem multo minus quàm systoles percipiuntur. Colligitur autem totius pulsus substantia nouem modis genere distinctis: primum quidem, quod maxime medici exquirunt, continet species fortitudinis & debilitatis uirtutis: nam pulsus fortis resistit tactui, ob uim animæ, fortitudinem uirtutis & caloris naturalis: & pulsus debilis facile cedit tactui, propter debilitatem caloris naturalis. Quanto igitur calor naturalis est maior, tanto pulsus est fortior, & magis resistit tactui, præcipue si arteriæ sunt duræ: contra, quanto minor est, tanto debilior & facilius cedit tactui, maxime quando arteriæ sunt molles. Faciunt fermè pulsum fortio-rem, complexio temperata, iuuentus, sana ualetudo, boni cibi in quantitate conuenientes, calor suauis, labores & exercitia temperata, & quicquid denique suauiter excitat calorem naturalem: sed calores intollerabiles, laboriosa exercitia, febres, & similia licet faciant pulsum maiorem, tamen debilitant: similiter ira, tædia animi, uigiliæ, frigus, ægri- tudines, euacuationes corporis, macies, mali humores, qui fluunt ad cor & ad membra neruosa dolentia, & quicquid denique ualde resoluit, debilitat. Alterum genus considerat magnitudinem & paruitatem: pulsus sanè magnus est longus, latus, & profundus, qui circumcirca ampliatur. Sed paruus est secundum easdem dimensiones & circumcirca diminutus, breuis, arctus: & tenuis pulsus quidem rotundus est, breuis, latus, & profundus. Sed teres est longus, arctus, & tenuis. Pulsus superficialis est longus, latus, & tenuis. At submersus est longus arctus & profundus. Coartatus uero breuis, arctus, & profundus. Pulsus autem fit magnus, propter urgentem necessitatem: & necessitas propter calorem, laborem, uel motum, sine multa debilitate: & quicquid denique irritat & inflamat calorem naturalem, ante debilitatem, ut diximus, facit pulsum magnum: præcipue si arteriæ sunt amplæ & molles. E contra pulsus minuitur propter frigiditatem complexionis, & ociosam quietem, resolutionem & diminutionem caloris naturalis, præcipue si arteriæ sunt paruæ & duræ. Pulsus fit rotundus propter multitudinem & crassitiem sanguinis & spiritus: sed pulsus qui est durus & fortis, facit pulsum teretem. Pulsus autem submersus & coartatus fit propter reditum spirituum ad centrum, sicut in somnis, & in principio ægri- tudinum humoralium: nam in principio paroxysmorum febrium, quando humores ad putredinem mouentur, natura stupet, & spiritus fugiunt in ar- cem, & faciunt pulsum primo coartatum, postea submersum, deinde magnū propter calorem. Pulsus uero fit superficialis propter debilitatem & duriciem membrorum adiacentium, sicut in sensibus. Sub tertio genere ponuntur durities & mollities arteriarum, quæ fiunt duræ propter siccitatem, & molles propter humiditatem corporis, uel ægri- tudinis; idem tamen pulsus potest esse durus
propter

propter siccitatem, & debilis, si facile cedit tactui, propter debilitatem caloris naturalis & uirtutis: fiunt etiã durę arterię propter extensionem, sicut in crisi quando extenduntur propter expulsionem materię. Sed molles arterias faciunt humectãtia, sicut cibus & potus, otiosa & diuturna quies, somnus, balnea, hydropisis, & cõplexio humida. Quartũ genus sumitur ex uelocitate & tarditate, quę in pulsu attenduntur penes motũ: nam pulsus uelox in breui, & tardus in longo tempore eleuat, pariter & deprimiẽ. Fit aut uelox propter auctã necessitatem, fortitudinẽ uirtutis, & mollitiem arteriarũ: frigiditas uero, debilitas uirtutis, & durities arteriarũ, faciunt pulsum tardum. Pulsus igitur si perseuerat uelox, arguit fortitudinẽ uirtutis: si aut parum durat, significat necessitatem auctã propter calorẽ, laborem & naturę aduersantia, sicut in crisi: omnino uelocitas cõstante uirtute crescit & decrescit, unã cũ motu, labore, uel alia necessitate. Sed deficiente uirtute & crescẽte necessitate fit pulsus tardus, paruus, & spissus. Similiter pulsus magnus, si unã cũ necessitate perseuerat, significat fortitudinem uirtutis, secus debilitatẽ, mollitiesq; arteriarũ magnitudinẽ, ut dixi, & durities auget paruitatẽ: pulsusq; fortis minor est cũ duritie, quã sine necessitate & urgẽte necessitate pulsus fortis & durus fit uelox & paruus, uelocitasq; magnitudinis decrementũ recompensat, sed durities, debilitas, & necessitas aucta facit pulsum ualde paruũ & densum. Densitas enim siue frequentia & raritas quę sub quinto genere pulsuũ continentur, attenduntur penes quietes, diastoles, & sistoles, interiacentes quę à depressione siue sistole nõ facile discernuntur. Facit aut pulsum frequentẽ & densum necessitas, & priuatio necessitatis rarũ. Intellego sanẽ per necessitatẽ calorem ad motũ, uel maxime auctũ laborem, dolores, ægri tudines, iram uel aliam ob causam: necessitas igitur cum fortitudine uirtutis, ut diximus, facit pulsum uelocem, frequentem, & magnum: sed cum debilitate & duritie densum, tardum, & paruum. Durities quidem auget frequentia, & minuit magnitudinẽ: sed mollities facit pulsum maiorem & rariorem: uelocitas aut & frequentia se inuicem incomitantur, nisi in debilitate uirtutis, in qua urgente necessitate, frequentia crescit, & uelocitas retardat: pulsus ergo spissus, paruus & mollis est, debilis sicut uermicularis, & densissimus est formicalis, similis formicis, cuius diastoles in superficie, tanquã minimi & creberrimi puncti uix percipiuntur: & significat maximã necessitatem, ultimam debilitatem, & mortem propinquam: & quamuis pulsus ratione frequentia & spissitudinis sit sub hoc genere, tamen ratione diuersitatis sub octauo continetur. Sextum genus complectitur plenitudinem & uacuitatem: sunt enim arteriæ pleniores propter repletionem & abundantiam spiritus & sanguinis, quibus phebotomia quanto citius tanto melius cõfert: sed uacua significant modicum spiritum & debilitatem, & indigent repletionem & restaurationem. Sub septimo genere locatur qualitas & quantitas caloris arteriarum & carnis, ex quibus aliquo qualiter coniecturatur qualitas

malorum humorū & egritudinis. Octauū genus cōprehendit æqualitatē & inæqualitatem pulsuū, & eorū diuersitatem, siue plures pulsus inuicem diuersi siue partes eiusdem inter se cōparent. Est autem pulsus equalis quando est similis in magnitudine uel paruitate, fortitudine uel debilitate, uelocitate, frequentia uel plenitudine. Sed diuersus, quando aliquo modo differt. Item pulsus diuersus duplex est, uniformis & diformis: pulsus quidem uniformiter diuersus est, quando in aliquo prædictorū generum uniformiter crescit uel decrescit, ita quod quanto secunda diastole est maior uel minor prima, tantundē tertia maior uel minor secunda: & sic procedat usq; in finem uel ad certū terminum, à quo similiter declinet, uel statim principiū repetat, & pristinum ordinem tanquā per circulum seruet: talem autē cōsonantiā & proportiones excessuum in pulsibus scire oportet, sicut in uocibus musica metiri & cognoscere docet. Et potest dici pulsus uniformiter diuersus, quando quæq; tertia, quarta, uel sexta diastole intersecta cadit & subterfugit, aut duplicata redit, uel aliquo modo similiter uariatur, ceteris paribus. At pulsus diformiter diuersus in duas species sequestrat: aut diastole & sistole utraq; sunt alijs absq; proportionis ordine inæquales: aut in eodem pulsu diuersitas accidit, quæ tribus iterum modis uariatur, quandoq; enim arteria inæqualiter salit sub indice anulari, uel medio digito, & quandoq; arteria circumcirca secundū sex differentias positionum inæqualiter dilatatur sub eodem digito, & interdum partes eiusdē eleuationis uel depressionis sunt inter se inæquales: utputa prima medietas est uelocior altera, uel ecōuerso. Pulsusq; diformiter diuersus potest secundū omnes suas species in infinitū uariari: sed qui sepius accidere solent magis sensibiles duntaxat explicabimus: sicut pulsus satyriasis, qui ualde diuersus est & incerto ordine uagat: nam modo huc modo illuc intempestiue altius salit, & ex abrupto diutius quiescit: sicut hœdus qui saltando discurret, sic pulsus modo uelox & magnus, modo lētus, paruus, durus, uel tremulus mouet. Huius fermè diuersitatis causa cum fortitudine uirtutis, est grauis repletio ciborum, sanguinis uel aliorum humorū: cum debilitate uero significat crīsim: & tanto diuersitas maior est, quanto humores sunt magis uiscosi & crassi, uel prope cor cōstituti, qui impediūt spiritum: & ob easdem causas diuersitas diutius durat, ut accidit in paroxysmis febrium humoralium. Similesq; causæ maiores & grauiore faciant tremorem cordis, & pulsum tremulum. Sed diuersitas pulsus propter repletionē ciborū uel timorem citò recedit, & facilius propter ebrietatem sedatur. Bis pulsans est pulsus, qui in eodem tempore hinc inde secundū latitudinem arteriæ bis pulsare uidet, aut spiritus propter magnā necessitatem uel fortitudinē uirtutis ualde feruet, & tractim ebullitionis globos unū super alium extollit: spiritus enim tractim impulsus salit ob duriciem arteriæ, quæ nō facile dilatat. Pulsus undosus, cuius spiritus p̄ arterias, sicut undę super equore currūt, inæquales, plerūq; significat capitis & quādoq; uentris dolorē: si idē
plenus

plenus est arguit abundantiam sanguinis uel crassi humoris, si uelox urgentem necessitatem, doloris uehementiam uel fortitudinem uirtutis, si lentus uel uacuus, debilitatem significat, & raro a capitis dolore uel plenitudinis grauedine absoluitur. Pulsus similis caudæ muris, uniformiter crescit uel decrescit, sicut in declinatione paroxyfmi uel principio febris, hoc est, sicut uirtus uel necessitas æqualiter augetur, uel successiue diminuitur. Pulsus spasmosus habet arterias contractas, quæ propter imbibitam materiam, uel maximam repletionem stomachi & præcordijs grauem tenduntur, & tractim mouentur, sicut nerui in spasmio. Pulsus ferrinus est similis ferræ, qui alternis uicibus modo durus, modo lenis est: & significat apostema pectoris & membri neruosi communicantis cum arterijs: ad apostemata autem propter debilitatem loci & dolorem undique confluant mali humores, qui partim sunt uiscoli & crudi, & partim putridi, digesti, ex quorum diuersitate arteriæ alternis uicibus sunt molliores & duriores: accedit, quod qualitates & uapores malorum humorum miscentur etiam cum spiritu, quorum causa, uel propter spiritum formidantem dolorem, arteriæ tenduntur & relaxantur, & faciunt pulsum ferrinum. Pulsus interseptus est, ubi aliqua diastole subterfugit, & non percipitur propter malum humorem cordi molestum, ad cor guttatim fluentem. Pulsus cadens accidit propter syncopim, aut trepidum & improuisum terrorem, quando spiritus propter timorem uel cor a malis humoribus oppressum, territus refugit in centrum & arcem, postea excusso timore uel humore spiritus per corpus dilatatur, & pulsus reddit. Pulsus similis chordis & funibus tortus, fit quando spiritus propter grossitiam humoris secum mixti, & propriam debilitatem non libere sed circumflexus decurrit. Tremuli pulsus causa est maximus timor, aut plurima repletio stomachi, & materia cordi molesta, aut uehemens necessitas, quæ subito resoluit spiritum, & facit arterias aliquantulum duras. Pulsus uermicularis, qui, sicut minimi uermes, parum & lente mouetur, malus est & minor, & deterior est formicalis similis formicis, debilis, spissus, & minimus, ad quem ubi deuentum, actum est. Alij autem pulsus diuersi ad aliquam prædictarum specierum possunt reduci. Præterea quidam addunt nonum genus, quod ponderat bonitatem & malitiam pulsuum. Sed superuacuum uidetur, quonia bonitas uel malitia pulsuum est ratione fortitudinis uel debilitatis, magnitudinis uel paruitatis, uelocitatis uel tarditatis, aut sub alio prædictorum generum continetur. Sed forte hoc nonum genus ponit differentiam inter pulsus puerorum, iuuenum, & senum: nam licet pulsus frequens sit simpliciter malus, & sub quinto genere continetur, tamen quia est naturalis & bonus pueris, ideo dicitur pulsus boni ponderis, & sub hoc nono genere locatur: pulsus ergo boni uel mali ponderis, non differt nisi ratione ab alijs generibus. nam idem pulsus proprio & consueto alicui ætati comparatus est sub hoc genere, & comparatus pulsui temperato est sub alijs generibus. Pulsus autem puerorum lenis est, propter abundantem humiditatem, & debilis propter impotentiam uirtutis: sed frequens ob urgentem

necessitatem caloris euentādi & resoluendi fumosos uapores, qui propter eo-
 rum ingluuiem continue gignuntur: & quamuis pulsus eorum sit paruus re-
 spectu uirorum, tamen magnus est ratione corporis. Pulsus iuuenum maio-
 res & uelociores sunt circa uigesimum quintum annum, sed fortiores & ma-
 gis lenti & rari circa quadragesimum. Pulsus senum sunt parui, duri, lenti, &
 rari, propter frigidam & siccam complexionem, debilitatem uirtutis, & pri-
 uationem necessitatis. Sed decrepiti habent pulsum mollem propter humidi-
 tatem indigestorum humorum, & ubertatem catarrhorum. Amplius, pul-
 sus uirorum sunt longe maiores & fortiores mulierū, propter fortiorem uir-
 tutem, & maiorem necessitatem, quæ auget pulsum uirorum tantum in ma-
 gnitudine, & non in frequentia neq; uelocitate: sed in mulieribus contrarium
 accidit, ob molles arterias & magis angustas & profundas à carne obsessas.
 Carnosi enim & obesi habent arterias magis profundas, & pulsum minorem
 & frequentiore macilentis. Præterea quisq; ex innata complexione habet
 proprium pulsum sibi naturalem: pulsus igitur ægri comparādus est pristino
 eiusdem sani, uel saltem pulsui proprio illi ætati: & quanto magis distat, tanto
 magis laborat. Calor autem, ut sepe diximus, sine debilitate facit pulsum ma-
 gnum, & calor naturalis quanto maior est, tanto fortiorem. Sed accidentalis
 quanto magis perseuerat, & in maiorem laborem præstat, tãto magis debilitat.
 Complexio frigida & maxime accidentalis facit pulsum paruum, debilem, ra-
 rum, & lentū: quod si arteriæ essent molles, pulsus fieret parumper maior, sed
 magis lentus & rarus. Cōplexio humida mollit & extendit arterias, quas co-
 artat & indurat siccitas: & non modo complexio totius corporis, sed qualita-
 tes membrorum intendunt & remittunt calorem spiritus, & uariāt pulsum:
 sicut accidit paralyticis, quorum spiritus licet ab eodem cordis fonte in utrūq;
 latus discurrat, tamen pulsus lateris paralytici est similis pulsus frigidæ cōple-
 xionis, & alter calidæ. Amplius, pulsus unā cum corpore semper & æquali-
 ter alteratur. Est ergo pulsus fidus index, cui maxime credendum est: unde ci-
 bus & potus faciunt pulsum magnum, uelocem, frequentem, & fortem: con-
 trarium uero ieiunium & sitis: sed ebrietas & repletio tam ciborum quàm alio-
 rum humorum facit pulsum diuersum. Pulsus in principio somni est paruus
 & debilis, quia spiritus in centro uacat digestionem, postea dilatatur & fit pulsus
 fortior & maior propter humiditatem arteriarum. Somnus uero prolixus fa-
 cit pulsum paruum, lentum, & debilem, quia spiritus incumbit resolutioni su-
 perantium uaporum, quos uigiliæ & motus excutere solent: sed si quis intem-
 pestiue expergiscatur eius pulsus, tanquam territus, aliquantulum quiescit po-
 stea, fit uelox & frequens: & diurnæ uigiliæ faciūt pulsum uelocem, frequē-
 tem, & diuersum: quæ si diutius perseuerant, pulsus debilitatur, & cōtinue fit
 minor, & tandem cum tremore cordis efficitur tremulus. Pulsus autem ma-
 ne post debitum & consuetum somnum est uelox & magnus, qui paulatim
 per

per ultimam resolutionem decedunt, eorum pulsus & debilitas manifeste percipitur, quia facile cedit tactui, aut uix percipitur. Sed quoniam nostris temporibus propter consuetam ingluuiem plurimi moriuntur, repletionem & malis humoribus suffocati, ideo pulsus eorum paulo ante mortem adhuc perseverat, uel fuit satis fortis & uelox. Ad summum, cuiuscunque generis pulsus, ut recte cognoscatur eius bonitas & malitia, debet ad temperatum comparari. Est autem pulsus temperatus æqualis & fortis, & in cæteris generibus in medio extremorum locatus, mediocritatis locum obtinet: & huius causa est spiritus syncerus, lucidus, clarus, ualidus, copiosus, feruens qualis & quantus est: quæ optima natura exposcit, & qui nec ira uel febre ephimera facile acceditur: sed agilis per solitos meatus absque impedimento libere saliendo discurret: & talis est in cæteris actionibus mentis & corporis omnibus uehementissimus. Itaque hactenus spiritus officium, & humorum naturam, & quæ de eis sentimus, breuiter explicauimus: reliquum est ut de urina, quæ est aquositas humorum, differamus.

De urina.

URina dicta est à græco uerbo οὐρεω, id est, meo, à quo οὐρος Latini uocant lotium à lauando, lauat enim & abstergit, tingitur cholera, secumque trahit excrementa quæ inuenit: sed eius crassities & tenuitas substantiæ ab initio concipitur in epate, ubi concoquitur sanguis, à quo sequestratur aquositas urinae: quæ mirum in modum & per incredibiles poros ingreditur uessicam, quibus non potest exire: sed ne continuo mingendi tedio afficeremur, tributum est nobis à natura ut collectam urinam per collum uessicæ ad libitum mingeremus. Itaque urina non deciditur ab omnibus corporis partibus. Sed uessicæ, renum, & epatis dispositiones primo nobis ostendit, ex quibus postea aliorum membrorum ualitudinem coniecturamus, unde si prædicta membra se bene haberent, utique urina esset ut decet naturalis & sana, & nihil mali ex ea colligi posset. Hinc igitur plurimorum ignorantia patet, qui medicum ex inspectione tantummodo urinae, posse omnia scire opinantur: nec peritum quenquam esse medicum credunt, nisi per urinam omnia prædicere sciat: sed ij tradendi sunt malis medicis perimendi, & mendicis expoliandi uafri & uersuti, qui statim uisa urina fingunt totius ægritudinis substantiam cognoscere: & tantummodo referunt generalia, quæ ægris ferè omnibus accidere solent, & cum his subtrahunt & capiunt portantes urinam, ex quorum uerbis postea aliquam faciunt ægritudinis coniecturam. Sed huiusmodi deceptores & ignorantes sunt peritis medicis, integris & iustis, ualde molesti & exosi. Sed ad rem redeamus. Indicia quæ urinae decernunt, colliguntur ex colore, crassitie, uel tenuitate, ex hypostasi, ex quantitate, spuma, & foetore, uel materijs secum mixtis. Sed quia colores se nobis prius obijciunt, ideo de eis primum loquamur. Urina temperati uel saltem sani est naturaliter flaua,

& eo mediocri colore tincta, qui paleam & citrinum interiacet. Flauescit autē ratione cholerae, quae digestionem gignitur à calore naturali: & hinc est, quod urina parum post cibum mingitur alba, clara, sicut aqua: quoniam calor naturalis relinquit urinam, & tendit ad digerendum cibum in stomacho: similiter est urina illorum, qui statim mingunt quod bibunt, uel ob aliquam causam sepe sepius mingunt. Econtrà, quanto diutius urina moratur in uessica, tãto magis fit fulua & crocea. Item, quando apostemata, maxime cerebri, febresq; ad se trahunt spiritum, calorem naturalem & choleram, mingitur urina alba, turbida, sicut lotura manuū. Sed ubi humores corporis essent pestifero morbo corrupti, tunc urina esset ualde turbida, similis urinis asinorum uel mulorum, & significat apostema cerebri uel pestem contagiosam. Præterea est alia species urinæ uere albæ, similis lacti, nempe chilus ipse, quem epar minime concoxit. Et ego curauī quendam, qui pluribus diebus minxit huiusmodi chilum quàm similem lacti. Aliæ uero urinæ quæ ad albedinem declinant, significant debilem calorem naturalem, complexionem frigidam, & humores phlegmaticos. Urina palida arguit humores ualde frigidos, phlegmaticos, uel melancholicos: sed urina alba similis spermati, indicat pituitam, apostema frigidū, phlegma uitreum, dissolutum, paralysem uel apoplexiam. Humor uero similis spermati, qui absq; libidinis actu, & præter uoluntatis intentum, paulatim mingitur, ac si ex fistula guttatim flueret, arguit abundantiam humorum, & debilitatem renum. Urina quidem saniosa apertionem apostematum significat: quandoq; autem arenulæ calculi, & materiæ in uessica coniectæ dissoluntur, & faciunt albam urinam: sed in febribus acutis urina alba perniciosa est, & sæpe capitis dolorem, & mente captis insaniam significat. Complexio sanguinea facit urinam rubeam & crassam, cholericam fuluam, croceam, melancholicam, palidam, opacam uel fuscam, & quanto diutius urina in uessica moratur, ut dixi, tãto magis rubet: unde inedia, sitis, labores, dolores, putredo, febris, calor, & quicquid deniq; resoluit & desiccatur humiditates corporis, accuunt & rubore tingunt urinam, præcipue si cõplexio est calida, uel dominantur humores sanguinei uel cholericus. Item repletio & humores stomacho uel præcordijs graues aut putridi, apostemata & dolores, tingunt rubore urinam. Sed in febribus urinæ omnes ferè sunt rubeæ, & multo magis calidorum humorum quàm frigidorum. Urina fulua uel rubea, plena puluere, atomis mixta, & sine sedimine, indigesta in febribus, mortalis est. Mictus sanguinis apertionem uenarum demonstrat, quod si in crisi sine aliqua uiolentia sponte contingit, nunciat salubrem euentū: sed si ab initio tenuis, foetidus, uel guttatim mingatur, malus est, & ulcera penè incurabilia indicat. Urina lictica quanto magis fulua uel rubea, fusca fuerit, quæ pannos indelilibus maculis inficit, tanto salubrior est. Contrà uero quæ albescit uel parum rubet sine cõalescentia, hydropisim minatur. Urina fulua uel rubea in cuius summitate conspicitur color

lor uiridis, similis oleo, mala est, & sepe mortalis, præsertim pinguis, uncta, fœtida, pauca, & fusca ex adustione, aut in cuius summitate guttæ adipis, sicut olei natât, quæ significat phthisim, hecticâ, & liquefactionē pinguedinis, humorū radicaliū, & dissolutionē membrorū. Veruntamen in ægitudinib. melancholicis, quando huiusmodi urinam rubeam, fuscam, uel uiridem similem oleo subsequitur nigra, reducit spem salutis. Pleuresis & apostemata pectoris & laterum superiorem partem urinæ nigriorem, sed inferiorem magis rubeâ & clariorem faciunt. Salubrior sanè est urina rubea, quæ sanguinē, quam fulua ignea & fusca quæ cholera, significat. Quandoq; autē in morbis frigidis rubet urina, aut propter febris calorem & putredinem, uel propter dolores, sicut in colica, aut propter oppilationes, sed rubea, aquosa, similis loturæ carnis recētis prouenit ex debilitate epatis, quod ægre concoquit, & nō potest sequestrare sanguinem ab aquositate, ceu in hydropisi, & reliquis ægitudinibus epatis, in quibus urina omnibus ferè rubet. Similiter in ægitudinibus renū urina est quandoq; similis loturæ carnis: quoniā renes nutriunt sanguine parumper aquoso. Item, quādo phlegma uel alter humor obstruit meatus, unde cholera à felle pficiscens plabit in uiscera, aut ab eis diuertit melancholia, & tota fluit in uessicâ, urina mingit ualde fulua & fusca icterica. Sic itaq; in frigidis etiam morbis urina quādoq; est rubea, econtrâ in calidis mingit alba, ubi cholera à uis urinæ aliò diuertit, siue in uiscera labat, siue propter dolores uel apostema cerebri ad caput, aut ad cibū digerendū repat, sed eius albedo non est peruia, clara, sed quasi turbida, puluerulenta, sicut lotura manuū, absq; hypostasi, indigesta: huiusmodi aut urina plerūq; est perniciosa, maxime in morbis acutis, in quibus tutior est urina rubea, quàm alba. In febribus urina quæ pluribus diebus mingit alba, significat quartanâ: si uero fuerit alba propter oppilationes, & perseueret, minat cacohexiam & hydropisim. Febres cōpositæ urinas gignere solent rubeas, fuscas, quæ ad nigredinem tendunt: sed urinæ diuersorum colorū, quarum partes fuluæ, rubeæ, albæ, nigre, sunt ferè distincte, significant inquietudinem, laborem, & caloris estum. Quādo mingit urina ignea, ualde acuta, quæ infert maximū dolorem in preputio, significat humiditatem eius exiccata propter coitum, uel falsedinem ciborū: quæ si diutius perseueraret acuta, ulceraret uessicam & eius uias, & postea mingeret sanguinea, deinde turbida, fusca, & saniosa. Urina parū uiridis, & quæ ad colorem uiolarū, uel cœlestiū liliorū uergit, significat magnū frigus, uel summū calorem in uiris, in mulieribus uero purgationem matricis: sed in pueris lactatibus, quibus frequentius accidit, significat indigestionem & frigiditatem. Quæ uero est ualde uiridis, in adultis similis succo foliorū porri, aut uiridi gris, uel rubiginosa, crocea, indigesta, portendit adustionem humorum, membrorū incendium, & mortem. Et quandoq; urina uiridis procreat à spasma, ueneno, uel pestiferis humoribus. Urina quæ prius fuerat rubea, fusca, uel ignea, & postea mingit

nigra, indicat humores melancholicos ex adustione sanguinis uel cholerae. Si uero praecesserat alba, significat melancholiam phlegmaticam. Amplius, pernitiosa est urina uiridis & nigra, praesertim pauca & crassa, quonia significat maximu calorem febrilem, uel maximu frigus extinguens calore naturalem. Vbi aut urina esset nigra & multa, & uirtus fortis, cretica pugna superat morbos, & per uias urinae expellit malos humores, quartana sanat, discutit splenis tumores, lapides renu & uessicae dissoluit, sedat dolores renu & dorsi, aut sanguine nariu, hemorrhoidaru, uel menstrua retenta purgat: ubi aut urina nigra multa subsequitur albam, aquosam, indigestam, salubris est, & ex iuuamento quod statim sequitur, uidetur. Item, urina nigra quae cum dolore mingitur mentulae, uessicae, uel renu, significat ulcera illoru locorum, praecipue si in fundo facit residetiam saniei, aut guttae sanguinis aut crustae, sicut furfures, in ea mingunt. Rursum, urina nigra, si fuerit, pauca est mortalis, maxime in senibus, & morbis acutis: nam fit pauca propter adustionem, & nigra propter corruptionem humorum: & quandoque significat maximum capitis dolorem, uigilias ualde insomnes, surditatem, insipientiam, & furorem: & interdum urina nigra post albam portedit ictericiam. Sed sanies mincta indicat intrinsecorum apostematum apertionem.

De urinae cognitione.

Urina est tenuis, quando in plures minores, sed crassa, in pauciores maiores partes, concussa disrumpitur, crassaque maiorem spumam firmioresque ampullas producit, potest ergo urina crassa esse clara & peruia. Contra, tenuis potest esse turbida, humoribus mixta, in cuius superficie acies terminatur, uel parum transparet: ueruntamen tenuis plerumque solet limpida, clara, & crassa, opaca uel humoribus densa esse. Urina aut crassa non modo ab aegritudinibus frigidis generatur, sed a calidis, acutis, maxime in principio febrium sanguinis & fuluae cholerae uitellinae. Omnino autem rarae & paucae aegritudines faciunt urinam tenuem, nisi mali humores, acuti, ualde calidi & furiosi, aut apostematata doloribus saeva, aut debilis digestiua, uel infirma retentiua, sicut in diabete, in qua quod bibitur statim mingitur, & interdum urina est tenuis propter oppilationes: uel quia parum in uessica moratur, uel ante digestionem mingitur: sicut urinae illorum qui propter frigus, uel assumpta diuretica, sepe saepius mingunt. In quacunque aegritudine urina crassa, quae nec in augmento, nec in statu attenuatur, nec tenuis ingrossatur: sed qualis ab initio fuit indigesta perseverat, mala est & pernitiosa, & significat debilitatem digestiuae, & uirtutis uitalis, & potentiam morbi. Epar ubi debilitatur parum attrahit, uel attractum crudum dimittit, & tantum tenue expellit. Et quandoque propter oppilationes mingitur urina alba, tenuis, & interdum subrubea similis loturae carnis recentis. Urina quae in conualescentia perseverat tenuis reducit aegritudinem. Sed tenuis quae sine conualescentia ingrossatur indicat liquefactionem

tionem humorum & hecticam. Diligenter autem obseruandū est quotidie, utrum substantia urine digeratur: quoniam longe rectius est iudicium quod per crassitiam & tenuitatem, quàm quod per alia urine signa colligitur. Sed imprimis sciendum est, quod urine iuuenum sunt mediocres & equales, senū tenuiores, & puerorum crassiores. Mali humores difficilis digestionis, faciūt urinam diutius indigestam, & prolongant egritudinem, si uirtus est fortis, quousq; digerantur: sed ubi digestiua uel uirtus est debilis, aut humores sunt perniciosi uel pestiferi, faciunt urinam indigestam, & perimunt ægrum ante digestionem. Viresq; iuuenum sunt longe potentiores quàm senum, uel puerorum aduersus malitiam morborum. Omnino autem plures & grauiores sunt egritudines, quæ crassam urinā, quàm quæ tenuem faciunt. Urina quæ partim digesta est & partim indigesta, hoc est, cuius partes quædam sunt tenues, & quædam grossæ, significat diuersitatem materiæ, & opus digerentis digestiua. Item urina crassa & multa, quæ facile mingitur, affert bonū euentum, sicut in egritudinibus splenis: similiter quæ mingitur, turbida: sed citò in fundo residentiam facit & clarescit: sæpe enim natura per uias urinæ, ut solet in crisi, nocua expellit. Pauca uero & crassa quæ cum difficultate mingitur, arguit debilem uirtutem, uel multitudinem crudorum humorum. Urina turbida quæ est tenuis, citò sequestrat sedimen & turbulentam materiam ab aquositate. Phlegma facit urinam rubeam in febribus, propter putredinem & calorem: sed in ceteris, albam, utranq; tamen crassam. Urina crassa, clara, & fulua significat choleram uitellinam. Sed tenax, obscura, similis uitro liquefacto, ut accidit in epylepsia, indicat phlegma uitreum, uiscosum, & tenax: cuius quidem urina licet sit ualde crassa, omnino tamē si indies aliqua ex parte attenuatur, digeritur: quamuis non habeat illū flauum colorem, qualis digestioni conducit: nam priora atq; potiora sunt signa digestionis mediocris substantiæ in urina, quàm quæ coloris ratione sumuntur. In epate enim urine substantia concipitur, sed in renibus postea & uessica coloratur. Si uero urina postquam mincta est, condensari, ingrossari, aut attenuari uidetur, uel clarescit & sequestrat residentiam, significat quod natura laborat & incumbit digestioni. Urina autem quæ postquam mincta est, facile corrumpitur, significat putridos & corruptos humores, & quandoq; eorū digestionem & sanitatem, maxime in pueris, quorum urine quæ frigori exponuntur citius corrumpuntur, sed igni admotæ, uel solis radijs calefactæ in pristinum colorem & substantiam reducuntur. Morbi pestilentes, apostemata cerebri, & quādoq; capitis dolores, faciūt urinam turbidam, similem asinorum. Item faciūt urinam turbidam, sanies apostematū, ulcera, lapides renum & uessicæ, dissolutione materiæ ex apertione pororum expulsi, liquefactio humorū, syncopis, uirtus repente debilitata, excrementa matricis, &c.

Sedimen, quod Græci hypostasim uocant, est pars urinæ crassior phlegmatica, quæ paulo postquam minctæ est ex reliquis decidit, & in unum colligi solet: optima est alba, leuis, & æqualis, sicut nubes, uel sicut flosculus lanæ candidæ, carminatæ, & in medio in forma rotunda uel pyramidali pendet, interdum superficietenus natat: sed optima est magis tenuis, & plerunq; residet in fundo, & ideo sedimen & à quibusdā residentia appellat. Est em̄ phlegma digestū, & idcirco phlegmatici ociosi, epulones, & opimi plus sediminis, quàm macilenti, sobrii, & laborib. dediti gignere cōpellunt: similiter in urinis ægrorū post digestionem est plus sediminis, quàm sanorū: quoniā in eorū uenis est plus mali humoris. Hypostasis autē sepe incipit in augmento ægritudinis salubris oriri, & cōtinue in bonitate & quātitate crescit, in statu & in declinatione plurima colligit, sed in principio nusquā apparet. Itaq; in morbis quanto citius hypostasis decidit & melior est, tanto precociorem digestionē salubrioremq; euentū nuntiat, & citius sanitatē restituit: humores enim quādiu sunt indigesti, nō gignunt neq; sequestrāt hypostasim, nisi malam, secundū eorū malitiā, contrariā ei quā paulo ante approbauimus, qualis est hypostasis rubiginosa, liuida, pallida, nigra, aspera, inæqualis, disrupta, maculosa, puluerulenta, uel in qua cōgestæ materiæ & frustra, sicut furfures cōmiscent: hypostasis autē & urina solent eodē esse colore insignitæ, sed alba est melior, proxima est flaua, deinde rubea, postea fulua: sed leuis & æqualis siue sit rubea, siue fulua, est longe melior quàm alba inæqualis. Vbi uero hypostasis est in plures partes diuisa, & per urinā conspersa, significat quandoq; uentositatem, sed plerunq; difficultatem digestionis ob malitiam humorū, uel debilitatem digestiuæ. Omnino hypostasis mala, peior est collecta quàm cōspersa: & quæ in superficie natat, significat apostema, uel creticam expulsionē: rubiginosa, puluerulenta, & quæ fuligini mixta apparet, minant ægritudines mortales, uel saltem longas. Urina & hypostasis pallida, uel sicut spermatica, portendit consumptionem & dissolutionē membrorū: sperma arguit debilitatem renū, & est crassius, magis solidū, pallidū, uel liuidū, quàm hypostasis. Sanies disruptorū apostematum quæ cū urina mingit, in breui purgat: sanies ulcerum, renū, & uesticæ cū acuitate urinæ, & dolore mingendi, paulatim crescit & decrescit ab urina separata, & distinguitur per foetorem ab hypostasi & phlegmate. Nam hypostasis leuis est & rara, phlegma uero graue & densum, sicut sanies: sed phlegma minctū siue hypostasis phlegmatica, multa & glutinosa significat plurimū humorem phlegmaticū, crudum, uel frigus renū aut dissolutionem membrorū: & quandoq; cū ea sanant podagræ & dolores iuncturarū, præcipue si phlegma minctū est tenue, digestū, & multū. Hypostasis pinguis & uncta portendit phthisim uel hecticā & dissolutionem membrorū. Hypostasis fulua indicat ardentē cholera, uel insidiosam furentem: sed rubea
crassa

crassa, sanguinis abundantia: & tenuis, rubea, ignea, inquietudinem, tædium, & dolorum faces. Hypostasis similis loturæ carnis recētis, significat debile iecur: sed sanguinea, apertionem uenarū: uerum sanguis quanto magis est permixtus, tanto à remotioribus partibus uenit: clarus uero & rubeus à regione epatis. Sed fuscus & niger sæpe splenis sanitatē restituit. At si guttæ sanguinis sint rotundæ uel oblongæ, parū permixtæ ex uenis quæ sunt infra uessicā uel matricem, scaturiunt. Calculi siue lapilli rubei, parui, sicut arenula, à renibus manant: sed aliæ materiæ coniectæ rubeæ, quæ subsistunt urine, ab epate ueniunt: calculi uero maiores uel alia materia alba in uessica cōcipiūt. Urina densa, crassa, uel turbida, cuius partes crassiores à tenuioribus sequestratæ descendunt & clarescit, multa significat crisin & sanitatem, sed pauca debilitatē uirtutis. Cortices ulcerū, & materiæ sicut furfures uel sicut crustæ scabiei demonstrant in urina ulcera renum & uessicæ. Veruntamen eiusmodi materiæ minguntur quandoq; post maximum laborem, & quando consolidantur ulcera: sed raro, propter maximā difficultatem sanant, nisi forte in principio: nā citò inueterantur, & continue faciunt urinā magis saniosam, & faciunt acutiores dolores, postea incontinentiam urinæ, & tandem mortem inducunt. Vbi uero eiusmodi materiæ sine dolore minguntur, præsertim late & magne, sicut frustra putridæ carnis, duræ uel molles, quæ facile dissolunt, perniciosæ sunt & mortales, & significāt tabem & cōsumptionē membrorū. Præterea faciunt urinā foetidā, ulcera renū, & uessicæ mali humores, multi, calidi, putridi, corrupti uel pestilentes. Urina uero quæ desinit esse foetida, sine conualescentia, ex insperato defectū uirtutis inducit: ubi uero urina sani incipit foetere nunciat repletionem putrescentiū humorū, & febrem calidam humoralem. Spuma aut in urina ex uiscositate humorū, & extrinseca uentositate generatur, spumoseq; ampullæ ea uentositate conflant, quā concipit urina dum mingit, uel maxime dū in uas mincta proijcit: quanto ergo sunt maiores & diutius durāt, tanto humores magis glutinosos & tenaces arguunt. Itaq; uentositas & spuma urinæ non concipiūt in corpore nisi admodū pauca. Quæ sicut grana milij parua ascendētia & descendētia cōspiciuntur in urina, significant oppilationes. Ad summū urina spumosa propter uiscositatē humorū facit morbos lōgiores & graues, præsertim renū. Insuper cōsideranda est quātitas urine, cuius causa per inquisitionē eorū à quibus augeat & diminuit, colligit, Primū quidem urina, fluxus lubrici uentris, uomitus, & sudor inuicem detrahunt minuuntq; urinā: præterea sitis, tolerantia, fames, labor, febres ardentes, & quicquid deniq; ualde resoluit cū abstinentia potus: præter has causas modica urina significat debilitatem uirtutis, & hydropisim. Sed plus consueto mingere faciūt diuretica, aperitiua, uberior potus, frigus, dyabete quæ fit propter ualidā renū attractiuam uel debile & incōtinentiā uessicæ, liquefactio humorū. Crisis malorū humorū qui per uias urine purgant, quæ post digestionem, maxime in egritudinibus

cholericis, nunciat sanitatem: & quāto plus fuerit & magis spissa, licet parum
 probo colore infecta, nisi partes diuersarū qualitātū sint distincte, tanto citius
 sanitatem restituit. Vrina quę interdū pauca, & quādoq; multa mingit, indi-
 gestionem humorū, laborem digestiue, & debilitatē uirtutis demōstrat. Qui
 autē acutis morbis correpti, cū plurima urina nō conualescunt, in spasmū, he-
 cticam, uel cōsumptionem innati humoris incidunt. At urina quę in acutis
 morbis guttatim mingit, præter uoluntatē neruorū, lesionē cerebri uel amen-
 tiam arguit. Macilenti qui diu mingunt urinā albam & crassam, cōcipiūt lapi-
 des in uessica: sed pingues plurimi patiunt arenulā, renūq; dolores. Præterea
 urine infantū ad albedinem & ad qualitātē lactis uergunt: sed puerorū sunt
 crassiores & spissiores, & facile à frigore corrūpuntur: sunt etiā minus flauæ
 quā iuuenū, quorū urine sunt mediocres in substantia & colore tenues, ful-
 uę, & clarę. Senes uero magis tenuem urinā, albam, & frequentius mingere
 solent, sed propter expulsionem materierū interdū fit crassior. At urine mu-
 lierum sunt albiores, crassiores, & deformiores uirorū, ob earū frigiditatem,
 debilitatē, abundantia excrementorū, & amplitudinē meatuum, per quos ma-
 trix totius corporis sentina purgat: urineq; mulierū conuassate propter cras-
 sitiem minus quā uirorum miscent, supremęq; & infimę partes magis tur-
 bantur quā medię. Et in principio cōceptionis quādoq; in urina apparet co-
 lor iridis, q; in processu paulatim permutat, & prope partū fit rubeus, & urina
 magis densa, & uelut turbida, fusca, sicut brodium cinerum, mulieresq; prope
 partum frequentius mingūt. Item hypostasis grauidarum in superficie natat,
 uel in medio pendet, & cōspiciunt sicut grana parua ascendētia & descenden-
 tia propter uentositatem. Vrina prima post coitum, spermatis fila secū ducit:
 sic ubi uirorum & mulierum urine commiscetur, illico fila inuicem contēta
 in eis apparent. Et quandoq; minime partes pennarū uel minutissimi pili ui-
 dentur in urinis illorum qui in proxima cæna comederūt uolucres, suem, uel
 eiusmodi. Præter prædicta plurima sunt quę alterant urinam, & quę colori &
 substantię aliquid adiiciunt, ceu crocus, qui facit urinā croceam, olera uiridē,
 cibi falsi nigram, & uina & lac similem colorem urinis decernunt, coitusq; fa-
 cit pinguem urinam. Itaq; iudicium quod ex urina colligit est anceps, & sepe
 fallax, sine alijs indicijs: egritudinesq; per solam inspectionem urine minime
 possunt cognosci: nam maius & rectius urine signum est ex substantia & colo-
 re, quę quidem ad cognoscendas digestiones potissimum obseruantur: & ple-
 runq; oportet ad præcedentes, uel saltē ad sequentes comparentur. In egrit-
 tudinibusq; frigidis urina potest esse tenuis & rubea propter oppilationes, do-
 lores, & alias causas: & in calidis, crassa & alba, ut diximus. Ex hypostasi ue-
 ro per motum uel conuassationem dissoluta, & alijs urine signis admodum
 pauca colliguntur. Accedit quod si epar, renes, & uessica se bene haberent, uri-
 na nihil mali alijs membris significaret, licet paterentur. Sola ergo urina nul-
 lam

lam ægritudinem determinatam significat, sed præsupponit notitiam aliorū signorum: præter opinionem uulgi & ignorantium, qui non admittunt medicum, nisi per urinam omnia prædicere sciat, & tentant medicorum sufficientiam experiri cum urinis, ostendendo unam pro alia, aut uinum, uel sirupum acetosum, & similia. Verum urina quāto proprior est, tanto densior: sed liquores ob propinquitatem fiunt clariores. Decipiuntur ergo qui ostendunt urinam in medico, & nullam aliam egrorum notitiam referunt: sed medici ne conditionem amittant, fingunt cognoscere urinam, & referunt accidentia generalia quibus egrī solent communiter laborare: ut puta, dicunt, quod æger grauius laborat, & ualde conqueritur dolore capitis uel stomachi, si febrem perpendunt, & somnum amisit, & gustum: & si est puer, patitur uermes, mulier uitium matricis, & senes catarrho molestantur: & cum eiusmodi extorquent aliquod uerbum ex ore ostendentis urinam, ex quo aliquam egritudinis coniecturam faciunt: & sagaces medici præmittunt aromatarium, egrorum exploratorem, qui postea annuit, & refert medico, quæ per urinam ignorantes credunt posse cognosci: sicut nuper fecit Ameriæ quidam medicus, qui finxit se medicum, & familiaritatem contraxit cum quadam paupercula, religiosa, quæ solebat uisitare infirmos, & prius omnia referebat medico, qui fingebat eadem ex urina cognoscere, & sic in breui maximam sibi auctoritatem apud uulgus comparauit: sed ubi fraus eius fuit detecta, statim au fugit. De his iam satis.

DE FEBRIVM COGNITIONE ET CVRA.

FEBRIS dicta est à feruore caloris accidentalis, accensi in corde, qui cū spiritu & sanguine per arterias & uenas in totū corpus diffundit, & ledit operationes naturales. Oriē enim in corde, & accendit à calore eius, uel ab ea anime potētia, quę est causa caloris naturalis, & uterq; simul miscetur & simul per corpus extendunt. Calor ergo naturalis & accidentalis sunt idem subiecto, sed differūt ratione, causis materialib. effectibus uel operationibus: nam alia est ratio & causa materialis caloris naturalis, & alia accidentalis, ille enim bonis aliis humoribus, & ab innata cōplexione fouetur: hic à putredine uel malis qualitatibus humorū et membrorū procreat. Amplius in febrientib. ratione caloris naturalis operationes naturales aliqua ex parte agunt: sed ratione accidentalis & febris, impediunt magis & minus, secundū magnitudinem uel malitiam febris, & diminutionem caloris naturalis. Totum autē corpus est generale subiectū adēquatū, quia febris est passio totius corporis: licet interdū propter impedimenta obstantiū humorum & frigiditatem eorū febris calor nō possit per omnes corporis partes trāsire, sicut in lipparia, epialo, & horripilationib. rigidis. Sed cor est officina omniū febriū, nam ab eius calore tanquā à causa agente omnis febris generat: primū autē distinguunt febres, secundū tria genera subiectorū particulariū, & diuersarum materierū, ex quibus omnis febris generat: nam si febris primo generat ex spiritu, dicit ephimera: si ex humoribus, nuncupat humoralis: ex membris uero appellat hectica. Febrisq; denominat ab eo quod primū accendit & calefacit reliqua: unde febriens calenti balneo, uel ollæ aqua plenę potest recte cōparari: posito quod membra sint sicut olla uel parietes balnei, & aqua sicut humores, & spiritus se habeat sicut aēr circumstans. Quandoque ergo prius inflammatur aēr, qui postea calefacit aquam & ollam, sicut quando inflammatur prius spiritus, & postea reliquū corpus, & facit febrem ephimerā, quę per spacium unius diei duntaxat durat. Interdum uero prius inflammantur humores, quorum causa totum corpus febricitat, & nominatur febris humoralis: sicut quando aqua prius calet, & postea calefacit aërem & ollam. Vbi uero membra, sicut olla, prius inflammantur quàm reliqua, constituerent hectica, quę potest sequi ephimeram & humoralem: sed hectica nunquam mutatur in illas, nec humoralis in ephimeram, sed econuerso frequenter accidit. Rursus humores non solū propter putredinem, sed propter augmentum & calorem, possunt facere febres quę in quatuor species diuidunt. Cholera em tertianam, sanguis continuam, phlegma quotidianam, & melancholia quartanā gignit. Qualiter uero & in quas species ephimera diuidatur in proprijs capitulis

capitulis inferius explicabimus. Facilius autem febribus corripuntur corpora calida, quæ facili ratione inflammantur. Sicca quidē in ephimeram uel hecticam, sed humida in putridas febres frequentius incidunt, quorum sudor, urina, & alia excrementa sunt foetidiora. At corpora frigida raro febricitant, rarissime uero quæ ad complexionem magis temperatam accedunt.

*De temporibus obseruandis, in quibus ægri tudines crescunt
uel decrescunt.*

Vauius ægri tudines omnes crescunt, consistant uel declinent, tamen medici principium ab augmento recte distinxere: nam in principio nondum sunt læsæ operationes, sed incipiunt declinare, corpusq; aliter se habere insinuat, quàm consueuit: tunc enim eger, ueluti laboribus fessus, in brachijs lassitudinem & genibus sentit, eiusq; animus inertis pigritia languet, & molesta est ei ambulatio & sequela: urina autem adhuc pristinum colorem & substantiam retinet, sed amittit hypostasim & nullā sequestrat. Omnino quidem principium breue est, etiā in morbis cronicis, & breuissimum in acutis. Augmentum uero est longe prolixius, & in eo calor naturalis pro uiribus morbo resistit, & cū eo pugnat. Cōtrā, instāt mali humores & morbus, cū malis qualitatibus, quæ cōtinue crescunt: urina & humores à naturali dispositione mutant, & quādoq; attenuant, sed plerunq; fiunt crassiores: calor, sitis, inquietudo, uigiliæ & dolores crescunt, accidentiaq; cōtinue grauiora emergunt: nam calor naturalis & accidentalis mixtus, qui in principio uidebat suffocari, in augmento expandit excitatus, & urina secundū qualitatem humorū indigesta & colorata est. Veruntamen quanto egritudo est breuior & magis salubris, tanto citius in augmento incipiunt apparere signa digestionis, & urina crassa attenuat, uel econtrā, & incipit sequestrare hypostasim laudabilem: & quamuis in primo paroxysmo, uel in febre quæ unicū habet paroxysmum, eiusmodi signa digestionis appareāt, omnino tamē illa febris habet principium, augmentum, statum, & declinationem, sicut ephimera. In augmento uero egritudinis cronicæ, urina diutius perseuerat rudis, indigesta: sed mortalis est deterior in substantia & colore, & quādoq; facit hypostasim ualde contrariā naturali. Deniq; febris cū suis accidentibus usq; ad statum augetur: uerum si uincit natura, signa quæ diximus digestionis continue meliora: si uero succumbat, continue deteriora, apparent, & maxime in statu, in quo agitur ultimum naturæ & morbi certamen, quousque alter uincat: & tunc eger maxime laborat, æstuat, & conqueritur. Sed euasuri huiusmodi accidentibus minus urgentur, & urinæ apparent manifesta signa digestionis & salutis: de contrarijs uero desperandum est, præsertim ubi æger ualde conflictatur, uel supinus iacet, porrectis manibus & pedibus, deorsumque ad pedes subinde delabitur: uel nares habet acutas, tempora collapsa, oculos concauos, frigidas, & languidas aures, aut delirat, floccosque colligere tentat, uel in adiuncto

pariete, si qua minuta eminent, carpit: nam eiusmodi ad ultima iam deuentū
 esse testantur. Veruntamen notæ mortis, & salutis in morbis acutis sæpe sunt
Declinatio morbi. fallaces. Si uero ante finem status æger non moritur, in declinatione postmo-
 dum conualescit, nisi accidat error, uel perperam regatur: nam uictrix natura
 tūc malis humoribus fortius dominatur, malitiam qualitatum compescit, &
 morbum deniq; superat, excremēta sudore, urina, uel per fluxum expellit, &
 malorum reliquias discutit, urina & operationes naturales in pristinam dispo-
 sitionem reducuntur. Sic itaq; ex difficultate digestionis, longitudo, & ex ma-
 litia febris periculum colligitur. Frigidi autē humores & uiscoli difficilius di-
 geruntur, & faciunt ægritudinem longam: sed humores calidi præcociter di-
 geruntur, & abbreviant morbum: malitia uero qualitatum & humorum tam
 calidorum quàm frigidorum, facit ægritudinem grauem & periculofam cum
 seuioribus accidētibus. Urinæ quidem, egestionēs, sputa, & cetera excremen-
 ta, quanto magis sunt naturalia, tanto magis digesta habentur. Econtrā, spu-
 tum falsum, amarum, acutum uel uiscosum, quod difficile expuitur, & urina
 rubea, alba, crassa, uel nimis tenuis, egestionēsq; durissimæ uel nimis fluidæ,
 superflue, foetidissime, uel malorum colorum, aut glutinosæ, & similia, arguūt
 indigestionem. Accidentia quoque indigestionem & calorem intollerabilem
 concomitantur: cum autem in declinatione mali humores sunt digesti, acci-
 dentia mitescunt, & eger incipiunt conualere: sed in augmento & statu omnia
 mala crescunt, & perituri decedūt. Quamuis autem principium & status sint
 plerunq; breuiora augmento & declinatione, tamen interdum sunt equalia,
 & quandoq; prolixiora, in quibus plurimum momenti habet regiminis & cu-
 re diuersitas: & quandoq; ut dixi, duo, tria, & quatuor prædicta tempora in eo-
 dem die & paroxysmo consumuntur: econtrā, interdum solum augmentum
 est longius anno. Eadem quatuor tempora singulis accessionibus quas paro-
 xysmos uocamus, reperiuntur. Et principium paroxysmi est quando eger ca-
 lorem pariter & colorem & uires amittit, fessusq; inertis pigritia detinetur, al-
 get, animus languet, frequenter oscitat, lacertos extendit, aures tinnitibus &
 sibilis obtunduntur ob crebros ictus, quibus arteriæ temporum pulsant, refu-
 git spiritus à malitia morbi oppressus, pulsus supprimitur, dolor in capite, sto-
 macho, uel renibus uexat, & mali humores de loco ad locum mouētur, & ad
 putredinem alterantur. In augmento uero, sedato frigore, calor, sitis, inquietudo,
 unā cum putredine crescit, pulsusq; in magnitudine & uelocitate auge-
 tur: sed cum peruentum est ad statum, eger grauissimis accidenti-
 bus conflictatur: postea in declinatione paroxysmus cum su-
 dore finitur, uel putredinis uapores insensibiliter
 resoluuntur, & pulsus ad pristinū ordinem
 ferè reuertitur, & accidentia se-
 dantur.

Væcunq; in curatione ægrorum sunt necessaria, omnisq; cura & remedium ad duo genera reducuntur, scilicet ad regimen uitæ, quod diætã appellant & medicinã. Rursus medicina in physicam & chyrurgiam diuiditur. Chyrurgia autẽ operatione manuali agit circa uulnera, ulcera, apostemata, fracturas, phebotomiam, & similia: sed physica considerat morbos & causas, & utrisque opportunis remedijs medetur. At diætã quæ est regimen uitæ, & quæ est maxime necessaria non modo ægris, sed sanis, complectitur sex illa genera rerum, à quibus cõtinue alteramur, eademq; eligit & exhibet secundum quantitatem & qualitatem necessaria, & temporis opportunitatem metitur: & sunt cibus & potus, somnus & uigilia, motus & quies, euacuatio & repletio, aër & passionēs animi. Cibus ergo & potus debet esse in qualitatibus temperatus, nisi egritudo aliter postulet, parcus in plenitudine, in euacuatione plenior, delicatus, suauis, & facilis digestionis. Item motus laboriosus, querimonia, & agitatio impatientiũ, qui hinc inde in thoro reuoluuntur, & qui impatienter uexantur, laboriose anhelant & fortiter conqueruntur, ut solent facere mulieres quæ uolunt uideri grauius ægrotare: huiusmodi, inquam, motus laboriosi ualde nocent febribus, quia desiccant, & quies humectat: sed sanis exercitium temperatum usque ad principium sudoris est salubre, & sanitatem conseruat: similiter ratione siccitatis noctes insomnes & longæ uigiliæ resoluunt, debilitant & lædunt. Contrã, somnus mediocris, quietus, iuuat & mitigat anxietatem & inquietudinẽ: sed somnus laboriosus, tumultuosus uel profundus, minime expergiscibilis, est mortalis. Aër quo degimus & spirando uescimur si fuerit tẽperatus, serenus, & absq; malitia syncerus, salubris est. Contrã, uentosus, nubilus, pluuiosus, foetidus, corruptus uel pestilens, grauis est & nocuus. Passionēs quoq; animi alterant egritudinem. Nam imaginatio quãdoq; facit casum, teste Auicenna: & Galenus de motibus liquidis ait, quod qui inspiciunt maculatos oculos, corripiuntur ea caliginosa turbatione, quam uulgares iectatam appellãt. Et sicut timor & pusillanimitas deteriorem reddit morbum & melancholicum perficit: sic spes, fortitudo animi, & laboris tolerantia, superãt egritudinem, ut sentit Galenus in libro de exercitio. Similiter impatientes, qui facile excandescunt & succenduntur, grauius laborant. Animus ergo pacatus & fortis aduersæ ualetudini auxilia præbet.

Pone metum, tristes depelle è pectore curas.

Fac tantum cupias sponteq; sanus eris.

Euacuatio autem & plenitudo paulatim ad mediocritatem reducantur, quoniam natura non tolerat repentinas neq; maximas alterationes. Ex prædictis colligi potest, quod Chyrurgiæ opus est physica & regimine uitæ, sed physica indiget tantum diætã. At diætã neutra illarum indiget, sed sola potest ab initio

morbis recte mederi, & sanitatem conseruat: docet enim uitare nocua, & extreme uitiosa, & moderate uti salubribus. Cibus autem parum deterioris substantiæ & qualitatis, quem infirmus magis appetit, omnino melior est in parua quantitate, quàm cibus melioris nutrimenti & qualitatis, quem infirmus fastidit & abhorret. Dandum est enim aliquid gustui, ætati, & consuetudini: sed potissimum habenda est ratio ægritudinis & recti regiminis.

De quantitate ciborum.

Alendi sunt infirmi quotidie minori cibo à principio usq; ad statũ, perinde quotidie pleniori usq; ad pristinam sanitatẽ. Ita quod quãto æger magis laborat, tanto minus comedat: & quãto magis conualefcit, tanto ampliori cibo reficiat. Exhibendus est enim in augmento modicus cibus, & minor in statu, ne natura circa digestionem pluris nutrimenti occupetur, & ne ab oppugnatione morbi diuertat, & sinat ipsum inualefcere. Accidit quod uirtus digestiua ob malitiam febris infirma, pauca admodũ digerere potest: quę aut non digerunt quàm grauia sunt corpori, & facile corrumpuntur, & augent malos humores & febrem. Quamobrem quãto plus ægri comedunt, crescente morbo, tanto magis lædunt: non ergo plus comedant, quàm quanto possint usq; ad statũ conseruari: & recedendũ est à consueto cibo uniformiter ad parcio rem usq; ad statũ, quem in declinatione unãcũ sanitate pariformiter resumant. Qui uero ab initio ieiunant aut parum comedunt, incidunt in magnũ errorem & periculũ: nam si ægritudo durat, & nolunt ad sufficientiam comedere, utiq; ante statũ ob debilitatem pereunt. Si uero in augmento & statu amplius comedunt, cibus ægre digeritur, & sic ægritudo inualefcit. Omnino tamen semper tolerabilius est aliquanto plus comedere, quàm minus, eo quo indiget natura. Verum hac tempestate difficilimũ est diætare infirmos secundũ quod oportet: quoniã incõtinentes sunt omnes ferè propter consuetudinem, neq; sui iuris: sed comedunt secundũ appetitũ & gustum, uel maxime secundũ quod possunt. Præterea habenda est ratio ætati, tempori, consuetudini, uel naturæ: nam senes facilius tolerant ieiuniũ, pueri nequaquã, sed frequentius comedunt. Iuuenes uero utrorunq; mediocritatem tenent. Item in hyeme plenius & rarius. Sed in æstate parcus & frequentius comeditur, nam in hyeme stomachi & præcordia sunt calidiora quàm in æstate, in qua calor naturalis magis resoluitur: omnino autem plurimi comedunt secundũ eorũ cõsuetudinem & ingluuiem tã iuuenes quàm senes, quando sunt sani: sed infirmi minime comedere possunt. Si igit uolumus diætare infirmũ secundum necessitatem & indigentia naturæ, oportet recta ratione partiri cibũ, secundum proportionem ægritudinis longæ uel breuis. Itaq; primo inuestigandũ est per omnem inquisitionis modũ acumen morbi siue status, quàm procul ab initio distet. Colligit aut breuitas uel prolixitas ægritudinis potissimũ ex sui generis natura: nam acute ægritudines in quatuordecim diebus

diebus terminantur: uel ante mensem, quæ sunt minus acute: acutiores uero in septima, & acutissime in quarta die finiunt. Sed cronice ultra mensem uel plures, & quandoque annu durant. Accelerant autem acumen & statum egritudines calide, & humores acuti cholericæ & tenues: similiter iuuentus, æstas, breues paroxysmoru accessiones, & quæ sine rigoribus & frigore inchoant, & quæ anticipant, uirtus debilitata, pulsus uelox, frequens, & magnus, & augmentu properantiu paroxysmoru, multitudo & uehementia accidentiu, fluxus sanguinis narium, sudor & fusa aluus, quæ quidem excrementa si in sequentibus paroxysmis profuse exuberant, censendu est ratione multoru humorum morbum fore prolixiorem: præcocia etiã signa concoctionis & cruditatis significant propinquitatem status. Omnino autem in acutis morbis quando sequentes paroxysmi sunt uehementiores præcedentibus, ægritudo crescit: & quando sunt leuiore, declinat. In cronicis uero quandoque unus uel duo paroxysmi sequentes sunt minores, & tamen febris auget: horu uero opposita faciunt tardiorum statum, & longiorem morbu: utputa hyems, senectus, ægritudo frigida, humores crassi, uiscoli, tenaces, & melancholici, æquales paroxysmi, qui pares accessiones seruât, & qui sine sudore finiunt, aut ubi sudor est tantu in capite uel pectore: sed sudor in quauis parte corporis frigidus, nisi sit ppe mortem, significat ægritudinẽ longã. Ad summũ ægritudines cholericæ solent esse breues, & sanguinæ breuiore: sed phlegmaticæ longæ, & melancholicæ longissimæ.

De febre ephimera.

Vm sint tria genera febrium, primũ de ephimera loquemur, quæ aliã præcedit promptiusque accenditur, quia in spiritu sita est. Spiritus autem à causa primitiua omnis inflammat: uerbi gratia, spiritus uitalis, qui est in corde, accendit ira & furore. Sed animalis, qui est in cerebro, & naturalis, qui est in epate, exagitantur ex nimio exercitio & labore, uel solis ardore, qualitate uel quantitate ciboru, & eiusmodi: & pars eius recurrit ad cor, & ibi inflammata accendit reliquũ, & sic prius potest animalis quàm uitalis in corde accendi, sed statim alter altero inflammat. Cum igitur ob aliquã causam spiritus primo accendit, generat febrem ephimeram, quæ diem duntaxat durat: nam ephimera græce, latine opus unius diei interpretatur. Sed quibusdã uisum est quod ephimera dicatur ab ephimero pisce, qui eodem die, sicut cicada nascitur & moritur. Ephimeræ autem non aliter distinguuntur in cura, nisi secundum causas primitiuas, à quibus dependunt, & quibus remotis, sedantur: ceu sunt maxime alterationes, uiolente, repentine, inconsuete, uel intollerabiles labores, furor, ira, timor, angustia, dolor, fastidium, diuturna uigilia, fames, repletio, crapula, ebrietas, cibi calidi, frequens coitus, uomitæ, uulnera, ulcera, oppilatio, scabies, calor, uel frigus intollerabile, & eiusmodi. Qui igitur ephimera laborant, cœperunt febrere sine rigore, frigore, & horripilatione, & calor eius mitis est, absque mordicatione & punctione, & pulsus est maior, uelocior, & fre

quentior:urinaq̄ rubet, leuis est, uix percipitur, & ante uigintiquatuor horas sedatur, nisi in humoralem uel hecticam conuertatur, quæ sunt magis timenda: & opportunis remedijs prouideat: primū igitur tolle causas primitiuas, & contrarijs occurras: & si times humoralem, præcipe partiozem dietā, & cū clysteribus uel pharmacis minue (materiam hecticam uero uitabis) cū rebus humidis & modicum frigidis, & cibis delicatis & restauratiuis: sed quoniam eiusmodi febres ephimeræ sunt leuissimæ, & sponte sanant, & medici nō uocantur in earū curationem, ideo me breuius expediui, & de alijs prosequar.

De malis humoribus, putredine, & causis eorum.

Febri putrida dicta est à putredine humorū, qui pluribus de causis possunt putrefieri, sed maxime propter malos cibos, & qualitates cōplexioni contrarias: primo quidē mali cibi gignūt malos humores, ut citrulli, cerasia, & omnes ferè fructus, præsertim mala, faciunt sanguinē malum & aquosum, & eorū succus, sicut mustū in corpore bulliunt: legumina faciūt sanguinē crassum, pastilli uiscosum, olera sunt pauci nutrimenti, generant plurima excrementa, & inflant: crapulæ replent, at cibi duræ digestionis ægre in stomacho coquunt: mala deniq̄ nutrimenta generant malos humores, & febres, uel alios morbos. Sed cibi calidi cōplexio & calor immoderatus faciunt sanguinē cholericū, acutū, & cibos facilis digestionis in cholera cōuertūt. Nimis uero frigida gignunt phlegma crudū, glutinosos humores, & oppilationes. Infirma etiam digestiua, calor naturalis diminutus, & reliquæ animæ potentię debiles, ad dirigendū & dispensandū laborant. Itaq̄ eiusmodi causę, & quicquid præter modū consuetudinis agit, generant & corrūpunt malos humores, & possunt esse causa febriū, utputa exercitium laboriosum, cibi male conditi, uel extra consuetudinis horā, aut præpostero ordine comesti, prætermissa purgatio cōsueta. Hemorrhoides & menstrua suppressa, ira, indignatio, noctes insomnes, uenus, aër infectus, nubilus uel pluuiosus, potus & ablutio aquę frigide, præsertim ex labore sudantibus, in febresq̄ maxime incidunt, qui ob laborē sudantes in loco humido & frigido quiescunt, uel ad uentos se refrigerandos exponunt, aut ablutione pluuia uel frigida aqua sitim & calorem cōtinuo sedant, & quicquid oppilationes inducit, causat febrem, quę nō accendunt, nisi propter prohibitā uaporū transpirationē. Hac etiā ratione corpora repleta magis patent febribus, quoniā in eis mali humores indigesti subsistendo claudunt poros, ex quibus solent discuti uapores. Radij quoq̄ solis & lunę replent uaporibus caput, & catarrhis infestant insueti sub diuo expositi: nam facile ægrotant, qui humidę noctis serenitatē præter cōsuetudinē excipiūt. Putridi aut humores aut sunt in toto corpore, aut aliqua eius parte cōstituti: plurimū uero cōgregant ubi maxime gignunt, ceu phlegma in stomacho, melancholia in splene, cholera & sanguis in epate, maxime si membrū illud est ob aliquā causam debile. Natura em̄ semper prōptius ad loca infirma

nocuos

nocuos transmittit humores, ut accidit in apostematibus. Vbi uero mali humores & uapores confluunt ad cor, generant iniquitatē, angustiam, & syncope, præcipue si sunt plurimi & maligni: si repunt ad cerebrū, inducunt capitis dolorem. Verum uapores sanguinei sunt tenues, mites, & leues: cholericus uero acuti & seui, qui tollunt somnū, faciunt maximos dolores, & multos ad insaniam redigunt, qui resipiunt, quādo sedat paroxysmus: uapores autē qui sursum eleuant quandoq; apostemate afficiunt cerebrū, & inducūt insaniam, & febrem cōtinuā: humores phlegmatici sunt uiscosi, & dure digestionis, faciūt oppilationes, ægritudines longas, & dolores stomachi, eorū uero uapores nō eleuant ad caput, nisi cū cholericis uel alijs mixti. At uapores melācholici graues sunt, & atri, puluerulenti, quorū causa senes perituri plurimi phrenetici moriunt. Sunt autē species humorū quatuor, & totidē febriū humoralium. Sanguis enim malus facit febrem sanguineā continuā, phlegma phlegmaticam quotidianam, cholera tertianā, & melancholia quartanā. Humores autē possunt in uenis & extra putrescere præter sanguinem, qui uero putrent in uenis faciunt febrem cōtinuā, & extra periodicā siue interpolatam, quæ habet alterna affixionis & quietis interualla. Omnino tamen febres cōtinuæ, præter sanguineam, suscipiunt incrementū & decrementū, secundū proportionē aliorū humorū & sanguinis: unde ratione sanguinis febris est cōtinua & uniformis, sed ratione phlegmatis est quotidiana interpollata: & cholera alternis diebus putret & affligit, sed ratione melancholiæ tam in uenis quā extra est quartana: ueruntamen quia in uenis semper est maior portio sanguinis quā aliorū humorū: & quia mali humores qui sunt in uenis, putredo eorū & calor facilius per totū corpus expandunt, ideo febres eorū sunt magis cōtinuæ, quā quarū humores putrent extra uenas. Amplius humores qui putrent in uenis maioribus & cordi propinquis, faciunt uehementiorem febrē & magis cōtinuam, & in eis alterationes, quas diximus, minus percipiunt: præterea febres humorū, qui sunt in uenis, sunt cōtinuæ: quia calor in uenis clausus minus exhalat, & humores in uenis cōtinuant, & quod tangit à putrido facilius putrescit, & calor eorū per uenas facile decurrit, & per totū corpus expandit. Secus est de humorib. quos natura extra uenas nocituros transmittit, qui paulatim cōgregant, & à mala cōplexione ad corruptionē disponunt, donec secundū eorū proprietatē in cōstituta temporis periodo putrescunt: & tunc exacerbatio paroxysmi uehementius affligit, & remittit paulatim, sicut desinit uel consumit, & resoluit putredo: deinde iterū ex minera generant alij mali humores, preparant, & corrumpunt, ut prius, toties quoties paroxysmi reuertunt. Veruntamen ex eadem & diuersa minera quandoq; fluunt humores crassiores & tenuiores multi, & quādoq; modici propter diuersitatem regiminis: & propterea in quatuor temporib. paroxysmi nō semper exacte seruant ordinē, quē diximus: sed interdū febris erit in augmento, & tamē unus uel duo paro-

xyismi sequentes erunt minores præcedentibus, ecōtrā potest accidere in declinatione. In processu igit̄ paroxyismi in quantitate & qualitate crescunt, aut ordinem peruertunt, ob multitudinē uel malitiā humoris eiusdem speciei uel alterius, uel propter dolorem, uel debilitatem uirtutis: & fiunt longiores propter crassitudinem, uiscositatem, multitudinem, grauitatem, uel duriciem humorū, & oppilationes: sed sunt breuiores magis rari & leues, quia materia modica est, aut quia serius ad locū putredinis fluit propter crassitiem, uel quia facilius digerit̄ & resoluit̄. Contrā, paroxyismi celerius & frequentius reuertuntur propter copiā phlegmatis: sed phlegma tenue & modicum facit paroxyismos leuios & raros, ut cholera: phlegma uero uitreū, reddit paroxyismos raros, longos, & graues. Præterea febres possunt uarijs modis componi propter diuersitatem humorum, ut hemitritei: nam interdum putrent humores eiusdē uel diuersę speciei in diuersis corporis partib. simul uel alternatim, aut partim in uenis & partim extra, ita quod admodū difficile est discernere an febres sint cōtinuę, interpolate, simplices, uel cōpositæ. Nec semper paroxyismi certū humorem demonstrant, & multo minus qui nullū ordinem seruāt, sed in uenis humores sunt magis mixti, & omnes quatuor in febribus cōtinuis aliqua ex parte corrumpunt̄, semper tamen plus sanguinis: & propterea phlebotomia est peculiare remediū febris cōtinuę. Et unā cū sanguine in æstate & iuuenibus solet excedere cholera, & in hyeme & senibus phlegma, in autumno uero melancholia. Item quandoq; permutant̄ febres & humores: nam sepe uidemus, quod in primis diebus febris est sanguinea, & postea sanguis putridus cōuertit̄ in cholera uel melancholia, et fit tertiana uel quartana. Rursus sanguinea & cholericæ, quę nō sanant̄ ante quatuordecim dies, solent cōuerti in phlegmaticas propter calorem, sitim, inquietudinē, insomnes uigilias, & dolores, quę prosternunt uirtutē, & debilitant digestiuā: & sic egre cōcoquit̄ cibus, & generat̄ phlegma. Febres aut̄ cōtinuę incipiunt cū calore, sed interpolate cū horripilatione, frigore, uel rigore. Et causa est quia humores mali quando periodice de loco ad locū mouent̄, siue extra uenas expellant̄, siue natura tāquā nocuos & putrescentes aliō disijceat, cōtinuo ipsa mēbra horrescunt & rigēt propter malā humorū qualitātē cōplexioni cōtrariā: sed prius dum in proprio loco quiescunt illorū qualitas cū cōplexione membrorū propter mutuā reflectionē se inuicem melius cōpatiunt̄. Est aut̄ horripilatio mordicatio siue punctio mali humoris cholericæ ad circūferentiā & cutim expulsi: & idcirco quando insinuant paroxyismi cholericæ percipiūt̄ in cute sicut crebra pūctio acū, & fit à syncera cholera, & præcedit languida corporis lassitudo & inertia. Rigor uero est tremor & agitatio membrorū inuoluntaria, producta à fortitudine uirtutis expulsiuę, & duritię humorū: nā quāto uirtus expulsiua est magis ualida, & humor expellendus tenacior, tanto membra uehementiori rigoris tremore cōquatiunt̄. Tremor aut̄ inducit̄ ab humore frigido, phlegmatico, uel melancholico:

melancholico: & quādoq; ab aëre frigido, cibis uel alia re gelida: sed in febribus fit maius propter debilitatē uirtutis. Interdū etiā accidit tremor propter timorem, & quādoq; propter reuocationē caloris naturalis in centrū ad cibū digerendū, ut debilib. solet post cibū euenire. Itaq; rigor cū horripilatione coniunctus cholera phlegmaticā, sed cū frigore phlegma uel melacholiā, significat. Horripilatio igit, rigor & frigus nō est febris, sed accidūt propter motum humorū. Febres ergo nō incipiūt ab eis, nisi quando humores putrescibiles sunt extra uenas, ubi aut partim sunt in uenis & partim extra, prius putrescunt, qui sunt extra, & postea qui sunt in uenis, & tunc febris est cōtinua, & tamen incipit cū rigore uel horripilatione. Ecōtrā, febres interpolate quādoq; incipiunt sine rigore & horripilatione, ut puta quādo humores sunt mites & faciles, & eorū qualitates cōtrarię possunt tolerari, et illorū febres sunt leuiore & citius sanant: plerūq; tamen febres interpolate solent incipere cū horripilatione uel frigore, & finire cū sudore, in quē cōuertit & resoluit humiditas & putredo humorū, aut insensibiliter exhalant, aut propter oppilationes retinent. Febres aut cōtinuę, quorū humores sunt in uenis, nō incipiūt cū horripilatione neq; frigore, quia cōtinent in uenis, & sunt calidiores humores, nec faciūt sudorē, quia putrida humiditas ob duritiem & densam texturā uenarū nō potest exire, neq; per sudorē resolui. Quādoq; aut in febribus cōtinuis materia extra uenas excutit, & prestat frigidus rigores, & sedat febris, si tota materia exit: ubi uero propter copiā & incrementū regurgitaret febris, deterius cresceret. Omnino aut febres continuę sunt deteriores, maxime quarū putredo est in toto corpore, uel in partib. cordi propinquis cōstituta: & in senib. febres continuę solent esse acute & mortales: latent em, & parū exterius percipiunt, & propterea appellant febres latentes & sepultę: sed incensuę sunt deteriores, & raro eis laborāt propter frigidam cōplexionē: senesq; morbis calidis nō nisi ob maximam causam corripunt, & plerunq; occidunt. Cōtrā, iuuenib. ægri tudines frigide sunt magis periculose. Vtterius sciendū est, quod iuuetus & sanguinis copia superans faciūt pulsum maiorē: sed insomnes uigilię, dolor & inedia frequentē & spissum. Apostemata uero calida duriorē, præcipue si in membro duro & neruoso, aut ex siccis humoribus oriunt. Pulsum sanē leuem facit materia humida, phlegmatica, apostemata epatis, pulmonis, cerebri, & membrorum molliū. In principijs quidem paroxysmorū pulsus est magis profundus, uelut submersus, ut diximus, quia spiritus refugit in centrum, & partim suffocat ab humoribus. Indicant aut aduersam ualeitudinē ubi operationes naturales incipiunt aliter se habere quā cōsueuerunt: ut puta, ubi quis nō gustat nec appetit edere, uel nequit expleri saturitatem, aut grauiora mēbra & fessa sentit absq; precedēti labore & causa manifesta, aut non dormit, uel si dormit, horrenda somnia cernit, timidusq; & fessus expergiscit. eque malū signū est si nimiū dormit; uel si colorē & decorē amittit, aut cōtristat, uel sine causa secū

Senibus febres continuę sunt periculose.

irascitur, & animus languet, uel ubi alius suppressa aut nimium fusa est, corpusq; macrescit: & quicquid deniq; à potentijs anime præter naturam, consuetudinem, & uoluntatem agitur, aduersam ualeitudinem minatur. Gignunt autem putridas febres mali humores, qui procreantur ex malis cibis & repletionem, & nunciant febres uires diminutæ, lassitudo corporis, grauis membrorum cōtractio, insolita inertia, uel furiosa libidinis concupiscentia, & maxime insolita coitus impotentia, frequentes oscitationes, membrorum extēiones, quas alices uocant, pulsationes temporum & arteriarum in membris nō conuetis, difficultas anhelitus, aut ubi quis frequentius respirat, propter refrigerationis necessitatem, & mūdificationis uicissitudinem. Sed diuersitas pulsus est proprium & maximum signum putridæ febris, & accessionum incrementa, calor feruidus & intollerabilis, malitia seuorum accidentium, ceu inquietudo, estus, arida sitis, dolores capitis stomachi, uel dorsi, & eiusmodi.

De differentijs febrium.

Febres periodicæ suas habent accessiones, lucidis interuallis distinctas, & plerunq; incipiunt rigoribus, & finiunt sudore: sed febres continuæ quamuis aliquid incrementi & decrementi suscipiant, semper tamen affligunt: humores autem, ut diximus, ex innata proprietate, & secundum propriam periodum ad putredinem mouent. Cholera enim in febribus interpolatis alternis diebus putret, similiter in cōtinuis, sed nō percipitur alteratio, nisi paroxysmorum status: & multo minus percipiuntur quietes cholere aduste, quæ putret in uenis, & facit febrem incensiuā, quæ assiduo semper ardore æque continuat, declinatq; longe serius quàm augetur. Febris uero sanguinea, licet semper maximo caloris ardore æstuet, leuis tamen est, & absq; mordicatione, & sine accessionum distinctione: sed in primis quatuor dieb. uniformiter ferè auget, & status culmen ascēdit, in quo diutius quàm in reliquis temporibus cōsistit: postea fluxu sanguinis nariū solet curari. At febris phlegmatica graui frigore incipit, & leui calore quotidie periodicat, nec à corpore se penitus absoluit, sed aliqua ex parte remanet, ualde prolixa est, maxime in augmento ob copiā, uiscositatē phlegmatis, & difficultatem digestionis: & est deterior reliquis propter breues & modicas quietes, & maxime, quia gustū adimit, & infert graues stomachi passiones, & quādoq; defectiones animi decernit. Veruntamē quādo phlegma leuioribus humorib. cōmiscet, facit mitiores paroxysmos, & citius curat. Phlegmatica aut cōtinua similis est hecticæ, sed habet pulsum leuiorē: demū phlegmatica pfluuiio uentris uel uomitu solet sanari. Quartana autē est omniū lōgissima, ob terrestrem tenacis humoris grauitatē, quæ quāto à simpliciore humore depēdet, tātō plixior est, frequēter tamē infra annū terminat, maxime quæ in estate incipit: quæ uero in hyeme, diutius durat: salubris sanè est, et neminē interimit, nisi forte mali regiminis causa, uel alterius morbi occasiōe: solet cōcomitari leuib. accidentibus,

accidētibus, & alternis uicibus, longa quiete restaurat: sed qui patiunt eā propter lōgitudinis tēdiū remedia cōtendunt, & sepe tandē fortuitu liberantur.

De causis & malis accidentibus.

Olligitur essentia febris per inquisitionem causarū & accidentiū, scilicet ex cibus, aëre, tempore, complexione, & ætate: similiter ab exeuntibus excrementis, egestione, ex urina, uomitu, sudore, & fluxu, ex qualitatibus caloris & frigoris ex dispositionibus paroxysmorū, ex pulsu, anhelitu, ex inquietudine, doloribus capitis, stomachi, dorsi, uel uentris, ex appetitu, siti, uigilia, uel somno: quæ si omnia diligenti fuerint inquisitionis ratione collecta, facile curantur. Primo quidem mali cibi gignūt humores malos, & secundum eorū qualitatem & malitiam alterant cōplexionem, inficiūt corpus, & hebetant ingenium: nam ex nutrimentis sanguis, & ex sanguine spiritus generatur: sanitas ergo corporis & mentis bonis cibus & parcis potissimum conseruatur & perficitur. Aër quoq; plurimū ualet, & immutat nostra corpora: nam eo degimus, & spirando uescimur. Eligatur ergo clarus, temperatus, & salubris, & uitetur nubilus, infectus, pestilens, pluuia, & uentus. Qui sunt cōplexionis calidę iuuenes, & in æstate, raro nisi in morbos calidos incidunt: sic qui sunt complexionis frigidę & senes in hyeme, propter similitudinis conformitatem, frigidis morbis facile corripiuntur. Vtriq; tamen facile curant. Contrā, plures pereunt, qui morbos tempori, ætati, uel complexioni contrarios patiuntur, quoniā non nisi à causis ualde cōtrarijs & potentissimis succumbunt, & maxime quia assueti assuetos labores in suetis facilius ferunt: unde qui diu sani uixere quando egrotant plures moriunt. Ver quidē saluberrimum est, sed quādoq; efficit noxiū malis cibus quadragesimę, pluuijs & uentis. Autumnus uero facit plurimos & magis mortales morbos: quoniā corpora quę in præcedenti estate, & subinde meridionalibus caloribus relaxata sunt, ac pomis & fructibus repleta in autumno, postea uentorū & pluuiarū frigora intempestiue excipiunt, cutis magis spissa uel densa efficit, clauduntur pori, & sic uapores non possunt exhalare, sed feruent intus, & corrūpunt humores. Et ut eo tempore id maxime fit, sic quandoq; uenti, nubila, pluuię, frigora, humectantia, uel alię malę aëris qualitates accidunt, pariūt corporibus humanis multas & graues ægritudines. Contrā, tempora serena semper sunt salubria. Qualitates excrementorū significāt superantem humorem, sed quātitas ceticam morbi uel naturæ uictoriam. Ex urina colligitur concoctionis digestio, & ea quę in proprijs capitulis diximus. Urina autē in qua materię, uelut farina frumenti natant, similiter puluerulenta, fœtida, grossa, uel nigra in adultis, & aquosa in pueris, significat morbū mortalē. Sed egestiones quanto sunt magis naturales, tanto maiorem spem salutis pollicent. Sunt autē naturales melli spisso similes in colore, equalitate, & duritie. Vomitus accidit ppter copiā uel malitiam humorū uel ciborum, qui sunt graues stomacho, uel pro-

pter creticā expulsionem uel debilitatem uirtutis contentiue . Item singultus ex inanitione est mortalis: inanitio aut sequitur maciem aridā, corporis extenuationem, longas ægitudines, & plurimā purgationem. Fluxus cū fortitudine uirtutis creticus, qui ante quartū diem sedatur, sanat infirmū, sed cum debilitate perimit . Sudor frigidus longitudinē febris uel mortem propinquam significat, sed sudor in febribus continuis significat longam febrem, uel plurimum potū. Calor acutus mordacitius significat choleram, sed mitis sanguinem, magnus iuuentutem, æstatem & cholera maximus, intollerabilis citius attenuat uires, facit acutas nares, tempora collapsa, & faciem extenuatam. Febris continua quæ urit interiora, sitibunda, frigescentibus exterioribus, mortalis est: in extremis laborat qui anhelitum, aures, nares, manus & frigidos pedes habet. Acerbe accessiones, tertianę, cholericę insinuant cū horripilatione & rigore, & interdum cū somno, propter debilitatem cerebri, uel reuocationem caloris naturalis ad centrum, ad oppugnandam materiam. Sed potissimum inducitur somnus in febribus à leuibus & suauibus sanguinis uaporibus, eleuatis ad caput, qui unā cum somno postea excutiuntur: somnus uero profundus generatur à nimio frigore humorum & cerebri. Vapores phlegmatis & melancholię, nisi concipiantur in cerebro, raro à partibus inferioribus, uel modici eleuantur ad caput: sed uapores cholericici sponte & facile petunt caput: qui si fuerint acuti ualde, infestant egros, & faciunt acerrimos capitis dolores, maxime in statu: quoniam tunc fortius inflammanē, somnū adimunt, mentem euertunt, & delirare & insanire faciunt: & quandoq; apostemant cerebrum, & egri nunquā resipiūt, sed moriunt. Si uero nō apostemāt, resoluunt unā cū paroxysmis, & resipiūt egri, & multi quandoq; propter maximos dolores non possunt dormire, sed tandem fessi post longas uigilias uix semidormiūt, & phāsticas imaginationes reuoluunt, horrenda somnia cernunt, & semistupidi intempestiue frequenter expergiscunt & fessi. Quibus autem somnus est tumultuosus, & laborem præstat, mortalis est. Cōtrā, somnus quietus, quem eger sibi cōtulisse statim sentit, maximā spem salutis affert. Pulsus ualorē imbecillitatemq; uirtutis arguit. Facies squalido pallore deformis fit ab humoribus frigidis, & à debili calore naturali, qui egre cōcoquit nutrimenta: nam humores frigidi & indigesti oppilant, & faciūt languidā, pallidā, & quandoq; tumidā faciem. Amplius quis alget & pallet propter timorē, uel ubi calor eius & spiritus uadit ad centrū ad digerendū cibū, uel quia timet humores qui agitant in principijs paroxysmorū, & quādoq; propter intrinsecū apostema spiritus reliqt exteriora. Omnes ferè febres, maxime in principio adimūt, uel saltē minuunt gustū, & fastidiunt cibos, mali humores stomacho graues cōcitant nauseam & uomitū: qui uero sunt in corpore diffusi & modici, si nō putrent, omnino agitant, secundū propriā periodū, & nō inducūt calorem, sed rigidum frigus, & faciūt corpus pigrum & fessum: quod sanè calidis rebus

rebus præmissa purgatione facile curatur: si uero humores mali essent multi acerrimos rigores, sed putridi febrem grauiorem præstant. Rigores fermè in febribus continuis significant materiã extra uenas expulsam: quæ si tota & digesta ob fortitudinem uirtutis expellat, protinus aeger ex insperato conualescet: si uero ob multitudinem regurgitaret, faceret grauiorem febrem. Latentes febres & occulte, quales senibus & frigidis accidere diximus, deteriores sunt cū nigredine linguæ, licet leuibus accidētib. uideantur associate. Rigor etiã frigidus, quod sequitur debilitatē uirtutis, et resolutionē caloris naturalis, significat mortē. Aeger q̄ sine mētis & corporis dolore, et præter uolūtātē lachrymatur, morietur: notæ tamen salutis & mortis in acutis morbis sepe sunt fallaces.

De diuisione febris & curationis.

Quoniam egritudines non possunt recte curari, nisi partialiter cognoscantur, idcirco primū resoluemus febrem & eius curam in genera & species suas, & per binembrem diuisionem totius febris substantiam definiemus, ad similitudinem arboris cuius stipes primo in duos ramos, & quilibet illorum in duos alios diuidit, & sic deinceps quilibet ramorum ramus in minores usq; ad ultimos bipartitur. Itaq; primum inquirimus, utrū febris fit primò in membris uel humoribus accensa: si in membris, febris est hectica, si in humoribus aut in spiritibus, aut in alijs humoribus crassioribus. Si solū in spiritibus, est ephimera: si in reliquis humoribus, est humoralis. Rursus humoralis aut fit ex sanguine ægre concocto & semicrudo: phlegmatica aut ex sanguine malo: sanguis aut malus diuidit in putridum & feruentem, & in eum qui transmutat in choleram, melancholiã. Febris ergo quæ generat ex sanguine feruenti uel putrido, est sanguinea: & quæ ex cholera cholericæ, & ex melancholia melancholicæ uel quartanæ nuncupatur. Vtterius per propria signa inquirendū est an humor ille sit digestus uel indigestus, in uenis uel extra constitutus. Et sic diuidendo explosa semper altera parte, per proprias rationes altera definita demōstretur post. Vbi febris substantia & eius causæ sic per artem resolutiuã diligenti inquisitionis ratione fuerint partiliter collectæ, simili modo definias eius curationem. Quæcūq; aut in medendis febribus recta ratione agunt ea quidem in duo primū genera diuiduntur: horū sanè altera ad corpus, altera ad febrem spectant. Rursum hæc sequestrantur in duo, quorū quædam febrili calori, quædam corrupto humori medentur: hæc iterū diuisa aut digerunt, aut euacuant uel diuertunt. Horum autem diuisionum membra diffusa oratione in proprijs capitulis distincta seriatim explicabimus. Sed spectat ad corpus alendum diætæ, quæ est qualitas & quantitas cibi conueniens febricitantibus, plus uel minus, secundum corporis plenitudinem & debilitatem, uel maxime secundum illa quatuor egritudinum tempora quæ diximus. Primo igitur considera imbecillitatem uirtutis, & malignitatem febris: quod si egrum potius debilitate & citius quàm febre decessurum

dubitares, eius restorationi diligenter attende: si uero calor febrilis uitæ discrimen minatur, frigidis refrigeretur. Sed si magis timendum esset augmentum & malitia humorum, purgentur, & si opus est prius digerantur, opportunisq; remedijs mala accidentia sedantur. Deniq; quod magis suspectū est primò medere, & consequenter proxima, si id commode fieri potest, sine ullius læsione & opportune prouideas, ut quod frigus, calor, plenitudo uel uacuitas, infirmitasue detrahit, eorum contraria tantundem restituant: semper enim nitendū est hoc maximo medicinæ principio, quod similis seruat, sed res contraria curat. Et moneas egrum, accuratissime obseruet, quod est animantibus omnibus à natura tributum, uidelicet declinet quæ sibi nocitura cognoscit, & salubribus moderate utatur. Præterea à leuioribus uel facilioribus inchoandum est, & paulatim & moderate frigidiora uel calidiora admoueas, restaura uel minue humores: nam tutius est parum infra subsistere, quàm exquisitè protinus agere: natura enim non tolerat repentinas nec maximas, & minime uiolentas alterationes. Extrema quidē uitiosa sunt sanis, & egris molesta, & multo minus profectus unius extremi ad alterum repentinus tutus est. Quinetiā tutius est certis exploratisq; medicamentis uti, quàm festinantium medicinis uulgariis, uel incantationibus credere: & semper potius senes cōsulas quàm iuuenes, ut moris fuit medicorum antiquorum, qui barbatum Æsculapium coluerunt, & à sene Hippocrate didicerunt.

De horis comedendi & cibus.

Diximus quantitatem ciborum parciolem esse exhibendam, secundum augmentum febris, & pleniolem secundum decrementum. Reliquum est scire, quod ægri sunt nutriendi hora maioris quietis, & quando febris minus affligit: ubi uero esset continua & semper eodem modo arderet, comedant hora cōsuetā, sed quia febris continua magis adimit gustum, niti debent egrī comedere, quod necesse est ne deficient, nam deficiente uirtute non est opus medela. Virtus sanè uitalis seu calor naturalis est qui sanat, medicus uero minister: qui si fuerit peritus & diligens, cognoscit, admouet & remouet, quæ & quādo sunt necessaria ipsi nature: unde in febribus interpollatis prouidendum est, ut paroxysmi inuadāt & remittantur ieiuno stomacho, uel saltem cibus prius assumptus sit iam in stomacho digestus, quoniā si quis comederet in ipso paroxysmo uel paulo ante eius natura incuberet digestionem ciborum, & relinqueret digestionem & resolutionem putrescētium humorum, & sic febris inualesceret fortius, seuiret, & diutius duraret: comedant ergo saltem per quinque horas ante paroxysmum: quod si nō possent, diutius tolerare famem, neq; expectare quietem comedant in declinatione paroxysmi: fiunt sanè multo leuiorē, & citius sedantur paroxysmi qui accidunt in mane ieiuno stomacho. Amplius, gaudet natura & auidius excipit cibum hora consueta, præsertim tempore quietis, quando omnia tuta silent. Si uero in principio

principio non esset tibi cognita febris, & nescires quando eius accessiones essent uenturae, partius nutrias donec innotescat, & semper melius est sponte egerant, uel clysterem excipiant, stiptici antequam comedant. Reminisci autem debemus quae superius diximus, quod in aestate homines minus, sed frequentius, & in hyeme plus, sed rarius comedunt: quoniam calor naturalis est fortior in hyeme quam in aestate. Rursum pueri frequenter comedere uolunt, sed senes facile tolerant ieiunium, iuuenes uero mediocriter, sed plerique propter consuetam ingluuiem, uel quia sunt rarisae texturae, nisi comedant horis consuetis quam cito deficiunt. Omnino tutius est aliquanto plus uel citius comedere, quam minus eo quo indiget natura. Sed commune febricitantium uitium est parum comedere, & plurimum bibere: potus autem quanto uberius est, tanto magis nocet: nam ubi inundat in stomacho, adimit gustum, facit inualescere febrem, & minatur hydropisim. Gustus enim & mens seu stomachus & cerebrum, quanto magis naturale & sanum fuerit utrunque, tanto febres & omnes aliae aegritudines sunt magis salubres, & citius sanantur. Conducunt autem febribus & magis conferunt cibi humidi, praecipue pueris, mulieribus, & qui sunt complexionis humidae, sicut uiri crassi & opimi. Veteres quidem nutriebant febrientes cum hordeo & iusculis eius, & propinabant concoctionem eius. Similiter iuniores medici ualde commendant, & utuntur iusculis hordei saccharo conditis: & pro potu, aqua cum eo cocta. Proximum hordeo est far, quod gignit humores parumper crassiores: sed magis peculiaris aegris cibibus sunt iuscula panis cum amygdalis & saccharo condita, & micae panis brodio imbibite, buccellae panis assatae, lotae expressae & saccharo compressae. Item comedant boraginem, blitum, spinachia, atriplicem, & lupulos. Licet autem olera inflent, & magna ex parte in egestionem conuertantur, tamen gignunt modicum & bonum nutrimentum praedicta: ius cicerum competit in processu febrium, quia aperit. Ibi uero meliores & maioris nutrimenti sunt carnes laudabiles & delicatae, ceu pulli, capones, gallinae, haedi, uituli, arietes castrati, qui pascuntur in montibus, phasiani, coturnices, turdi, merulae, ficedulae, anates, anseres iuuenes, pipiones, lepores, & capreoli: sed testiculi gallorum iuuenum, & epar gallinarum sunt pluris & melioris nutrimenti, quoniam modica faciunt excrementa, & in substantiam nutriti facile conuertuntur: similia sunt sanis oua recentia forbilia, sed in febrientium stomachis facili ratione corrumpuntur: pisces etiam sunt facilis corruptionis, & uiscositatis causa repudiantur. Vinum merum praecociter in bonum sanguinem conuertitur, sed nocet morbis calidis, acutis, cerebro, neruis, & oculis. Si uero fuerit debile, clarum, odoriferum, suaue, & mixtum ratione consuetudinis, magis quam syncera aqua prodest, praesertim in febribus frigidis & senibus, quibus etiam aqua mellis est optima, quia abstergit & humectat, & calor mellis ab aqua refrigeratur: sed iuuenibus & febribus ardentibus aestiuis utilior est aqua hordei uel simplex co-

cta, aut saccharo modico, dissoluto uel iuleb. Et quando opus est, reficias egrū cum passulis, pomis granatis, saccharo, tragea, massapanis, aniso, & amygdalis, confectis, & penidijs. Sed cibi elixi magis molliunt uentrem, humectant, & facilius digeruntur, quàm assati. Si uero æger esset ualde debilis aut solitos cibos fastidiret, præbeas contusum ex carne, pane, uel iusculum consummatum aut stillatum: quod sic fit, Recipe crudas pulpas pullorum sine pinguedine & ossibus, quas in frustra minutissima incidas, & aqua rosata conspergas, & carnem hanc unà cum floribus cordialibus in amphyalam mittas, & quam bene claudas orificium, & fac ut ferueat amphyala, aqua submersa in cacabo, quinque uel sex horis, quousque caro illa in liquidam aquam rubeam dissoluatur: loco autem florum cordialium poteris ponere puluerem hunc, Sume sandalorum omnium, cinnamomi, rosarum, spodij an. drag. i. camforæ scrup. medium: sed coralli, margaritæ, & alia flamma preciosa faciunt consummatū magis proficuum, & cordiale, præsertim si decem uel uiginti aurei in eo concoquantur. Item prædicta caro cum eisdem rebus in alembico, uel sub plumbea cāpana posita potest stillari. Cōtusum uero delectabilius est cū lacte amygdalarū & saccharo cōditū. Amplius, ad restaurandā uirtutē inuenies in medicinis cōpositis plurima electuaria et cōfectiones restauratiuas, saccharos cordiales, & alia. Porrò cauendū est, ne quis in integra sanitate assuescat eiusmodi cōfectionib. saccharo uel melle, neque his que aduersæ ualetudini præsidia ferunt. Sed magis caueas egris cibos amaros, displicibiles, & quos natura abhorret. At rusticis utiliores sunt cibi modicū duriores, & interdū consueti, & plerunque parū meliores, sed nobilibus & delicatis elige meliora & delectabiliora.

De sedatione caloris.

Alterum diuisionis membrum spectabat ad febrem, cuius curationis intentio in febribus humoralibus altera erat ad sedandum calorem, & altera ad digerendum humorem: humores autem frigidi sunt prius digerendi, & calidi refrigerandi: in febribus ergo calidis æstiuis eadem frigida competunt ad digerendum & sedandum calorem, sicut sirupus de endiua in cholera acuta subtili, & sirupus acetosus simplex in cholera crassa uitellina. In febribus uero frigidis, quia calor est leuis & tolerabilis, oportet prius digerere, & digesta euacuare, deinde sedare accidentia mala. Vnde canonicè & rectè operando semper prius digerere, & digesta euacuare debemus quàm sedare accidētia: sed quia in febribus, maxime acutis & incensuis, sæpenumero accidunt mala, que uitæ discrimen minantur, trahunt ad se curam, similiter in febribus frigidis quandoque oportet prius sedare dolores & accidētia magis periculosa, & postea digerere: semper enim medendū est prius malis magis suspectis & periculosis, deinde proximis, & semper sine læsionē alterius, si fieri potest: accidunt enim quādoque ægri tudines contrariæ, ceu dolor capitis, & stomachi in febre phlegmatica; in qua si sumantur frigida, iuuat
capiti,

caput, & nocent stomacho, refrigerant calorem, & impediunt digestionem humoris, & calida operantur contrarium: misceas ergo frigida cum calidis appropriatis, & superent calida uel frigida secundum gradum ægritudinis contrariæ grauioris. Itaque in febribus plerumque uacandum est accidentibus, & maxime in æstate, in qua accidunt febres cum seuiſſimis accidentibus, & in ea iuuenes febrientes plurimum æstuant ardore & incendio febris, quæ desiccet, stipticat, & spiritum resoluit, sedanda est ergo cum frigidis & humidis non multum intensis, ne extinguant calorem naturalem, neque impediant digestionem humorum, quibus apprime competit cucumer & aqua eius: nam est frigidum & humidum, calorem mitigat, sitim sedat, humectat, & aluum subducit: sed facit crassiores humores, similiter cucurbita, quæ est parum frigidior, & minus humida: & eiusmodi sunt lactuca, portulaca, & papauer album, sed meliora & minus frigida & humida sunt endiuia, borago, blitum, cichorea, poma granata, citri, limones, poma rancida, & pruna damascena. Cibi & edulia condantur & aromatizentur cum speciebus confectioſis Abbatis, uel Diarhodon, uel trium sandalorum aut confectioſis saccharinæ, uel cum his, R. sandalorum omnium, rosarum, corallorum rub. cinnamomi, añ. drag. i. camfore scrup. i. croci scrup. medium condantur cum agresta uel modico aceto. Et lauentur manus, facies, & pedes cum aqua rosata, modico aceto mixta. Aut epithimæ cor, epar, & præcordia, cum aqua endiuia, aquis cordialibus, sandalis, rosis, & camfora: aut cum epithimatibus, quæ diximus in medicinis compositis: seu liniantur tempora, frons & manus, cum succo solatri uel semperuiui, uel unguento rosato, unguento albo, sandalino uel populeo. Conferunt etiam manibus & pedibus lotiones cum tepidis decoctionibus rosarum, salicum, pampinorum, & alijs refrigerantibus. Sed quoniam frigida tardant digestionem, & magis oppilant, nisi necessitas urgeat, melius est ut postponantur usque ad digestionem & euacuationem, uel saltem usque ad statum: & incipias cum leuioribus & frigidis magis remissis in principio febrium æstiuarum & acutarum. Sed in accessione paroxysmorum non præbeas medicinas neque cibos, nec admoueas lenimenta. Medicinæ autem febricitantium, potiones & cibi debent esse humidi & suauis, & minime displicibiles. Vnde pillulæ propter amaritudinem à qua cor abhorret, & propter siccitatem nocere uidentur in febribus acutis, & ante quartumdecimum diem, & maxime tempore æstiuo: similiter trocisci & alia medicamenta siccantia, præsertim ante euacuationem: & stiptici uidentur cibos & medicinas stiptica, milium, panicum, pira, & carnes assatas, frictas, & oriza cuius nutrimentum est crassum: sed poma quæ appellantur mala, uere quidem sunt omnibus mala, & deteriora febricitantibus: nam generant uentositatem, malos humores, & nocuam humiditatem. Præterea cum clysteribus apprime poteris lenire, humectare, refrigerare, & euacuare aluum: fiant ergo clysteria cum succo uel concoctione bliti, mercurialis, maluæ, foliorum

uiolarum, oleo uiolarum, & modico sale: & ad refrigerandum fiunt cum con-
coctione solatri uel cucurbitarum: sed magis absterfiua sunt cum aqua lactis,
concoctione furfuris, hordei, saccharo rubeo, & melle rosato. Atractiua autē
& euacuatia fiunt cum concoctione cyclamini, polypodij, colocynthæ, &
rerum solutiuarū, & cum cassia extracta, hierapicra, & alijs electuarijs soluti-
uis. Lenimenta firmè refrigerantia suspecta sunt in principio & augmento,
& maxime quando sæuiunt paroxysmi, quia tunc oppilant & prohibent reso-
lutionem: sed post euacuationem & statum febris sunt salubriora. Similiter fri-
cationes magis conferunt in declinatione, nam in augmento agitant, & plus
attrahunt quàm resoluant. Somnus autem in principio paroxysmorum ma-
lus est, & prohibet transpirationem uaporum, sed in fine est optimus, & me-
diocris in medio. Item ad cutim capitis abrasio claudit poros, & gignit catar-
rhos, sed tonsio capillorū in æstate solet cōferre. Omnino egri uitent uentos,
aërem, & loca frigida & humida, & accubitus prope terram, & quæ nocere
uidentur. De malis autem quæ accidunt febribus dicemus in fine, quia acci-
dentia non semper sunt periculosa, neq; semper trahūt ad se curam. Sed secun-
dum regulam naturæ primum debemus digerere & euacuare malos humo-
res, à quibus producuntur & dependent accidentia, remota enim causa re-
mouetur effectus. Prosequemur ergo de digestionē.

De digestionē.

Digestio est adæquatio inepti humoris præparati à calore naturali,
facilius ad expulsionem: humor autem ineptus est crassus, uel cru-
dus, glutinosus, aut nimis tenuis, acutus, & adæquat quando con-
coquitur, crudus aut crassus attenuatur, & tenuis fit crassior, & glutinosus in-
ciditur, & facilius expellitur quando calor naturalis & uirtus expulsiua utraq;
est fortis, & dominantur ei. Attenuantur fermè humores crassi, & coquunt
crudi calidis: sed frigidis subtiles humores fiunt crassi, & condensantur. Ace-
tum uero incidit glutinosos, & defert qualitates medicinarum in totius cor-
poris partes, sed nocet neruis, apostematibus, & oculis. Plerunq; autem mali
humores non solum frigidi, sed calidi quandoq; sunt crassi, sicut cholera uitel-
lina. Humores uero simpliciter frigidi cum sirupis calidis, recte digeruntur:
nec calor conuenientium siruporum nocebit febre, quia quāto humores sunt
frigidiores, tanto calor febrilis est magis remissus & tolerabilis: sed humores
simpliciter calidi & subtiles apprime digeruntur, & febris sedatur cum sirupis
frigidis ex endiuiā, ex agresta, & portulaca. Cholera uero uitellina & humo-
res frigidi cum calidis mixti optime digeruntur cum sirupo acetoso, melle ro-
sato, & similibus: quorum copias & uirtutes ampliores, & diffuse distincte q;
explicatas habebis in libro de Medicinis compositis. Et diluendi sunt sirupi
cum aquis similis uirtutis & proprietatis, qui membris magis laborantibus
auxilia præbeant; uerbi causa, ad epatis uitia in febre cholericā recte dantur si-
rupi

rupi de endiuiā & de portulaca diluti cum aqua endiuiæ, lupulorū, cichoreæ, buglossæ, & boraginis. Stomacho calido conducit sirupus de agresta lymphatus cum aqua rosata, & sirupus de granatis dulcibus cum aqua herbæ acetosæ: sed stomacho frigido conferunt sirupi de absinthio, de menta, & mel rosatum dilutum cum aqua absinthij, mentæ, & melissæ: pectori calido conferunt sirupi uiolatus & iubinus cum aqua capillorum ueneris & uiolata. Et frigido sirupus de liquiritia, hyssopo, & prassio, cum aqua hyssopi, & concoctionibus pectoralibus. Capiti calido præsidio est sirupus uel iuleb rosatus, & aqua rosata, & sirupus acetosus simplex: sed frigido sirupus stichados cū aqua saluie & maioranæ. Sirupus de calamintho, de epithymo, sirupus spleneticorū de eupatorio, sirupi acetosi de radicibus, seu oxymel compositum, & sirupi omnes aperitiui medentur uitij splenis & oppilationibus, & lymphatur cum aquis apij, fœniculi, scolopendriæ, & concoctione tamaricis & capparorum. Contra uero passiones cordis & pestem inuentus est sirupus de acetositate citri, & sirupus herbæ acetosæ cū aqua eiusdem herbæ & buglossæ uel boraginis. Omnino autem semper cum sirupis debemus miscere aliquam aquam cordialem, in febre quidem cholericā aquam buglossæ, & in frigida phlegmatica aquam melissæ, quoniam in omni febre cor patitur. Propinamus uero plus aquæ & minus sirupi secum mixti, quando uolumus ut in longinquiores corporis partes penetret: econtrā, minuimus aquam & damus plus sirupi quando uolumus digerere solum materiam in stomacho & præcordijs constitutā: plerunq; tamen diluuntur cum duplo aque propter concoctionis spissitudinem. Aromatarij enim coquunt usq; ad spissitudinem sirupos, ut per annum & diutius conferuentur. Potantur sanè sirupi in aurora tepidi post digestionē cibi, & in tempore maioris quietis, ut natura auidius eos excipiat, tunc enim magis digerunt & conferunt, præsertim si somnus subsequatur. Rursus propinantur in sero per duas horas ante cenam, quando uolumus accelerare & præcotiorem facere digestionem.

De phlebotomia & purgatione.

Sicut plenitudo mali, ita euacuatio sanitatis causa est. Phlebotomia autem est expeditissima curatio morborum, qui fiunt à superanti sanguine, in quo non est expectanda digestio, accedit quod unā cū sanguine reliqui mali humores secum mixti sponte minguntur: sed qui sunt extra uenas rectius pharmacis, postquam sunt digesti, purgantur. Amplius, in principio febrium humoralium plerunq; requiritur phlebotomia, quæ ab initio faciendā est: quoniam, ut diximus, sanguis prædominatur ante septimū uel saltem ante quartum diem, sub forma causæ antecedentis, qui postea successiue transmutatur in choleram, & propterea in processu competit phlebotomia: quodcumque tamen sanguis malus uel superfluus prædominaretur, etiam post mensem phlebotomia iuuaret. Itaq; secundus & tertius morbi dies

aptissimus uidetur phlebotomiæ: sed tutior est iterum atque iterum repetita, quàm si idem sanguis totus semel mitteretur: quoniam facilius toleratur, & plus mali sanguinis emittitur quandoquidē semper prius malus quàm bonus sanguis effluat. Ipsa quoque natura sanguinē bonū sibi necessarium tanquā charissimum retinet & pro posse custodit: quoniam in eo uita cōsistit, & malum sponte repellit. Sanguis autem bonus rubet & lucet, æqualis & mediocris substantiæ. Sed malus est crassus, aquosus, flauus, niger, pallidus, uel saniosus, sed uiridis est omnium pessimus. Quos igitur uis phlebotomare, maxime stipticis, præmittas summo mane clystere lenitiuum: quoniā phlebotomia desiccet, & post euacuationem corporis, sequatur phlebotomia ieiuno stomacho, & extrahas sanguinis uncias octo, & plus & minus secundū exigentiam sanguinis, & fortitudinem uirtutis, & paulo post, uel postquàm digestum est prandium, ex eadem uena mittas sex uel quatuor uncias: & sequenti mane ex alia uena quatuor, uel circa, & sic paulatim minuas sanguinem & successiue quousque fuerit necessarium, & caue utrunque extremū, scilicet modicum & superfluū: si enim minus sanguinis, quàm natura postulat, mittatur, parum conferret, si plus debilitaretur & noceret: tutius sanè est parcius quàm plenius phlebotomare, & maxime quia sanguis integer cholera cōpescit, & concoctionem phlegmatis adiuuat: ubi ergo alterutrum dominaretur, & plurimus sanguis mitteretur, cholera magis fureret, & phlegma crudesceret. Eadē ratione uitanda est phlebotomia in hyeme glaciali & feruida æstate. Cōsulte igitur fiat phlebotomia, & sanguis tantummodo malus uel superfluus auferatur & integre syncerus, in quo uita consistit, accuratissime conseruetur. Si quando autē cōtingat quod sint æqualia indicia an phlebotomiam an pharmatiam facias, prius phlebotomia utere, quæ alios etiā humores euacuat, & mane sequenti exhibeas pharmaca lenitiua, quæ facile soluat. Amplius, phlebotomia tutior est pharmaco, quoniam uena potest ad libitum cohiberi, sed profluuia uentris non facile cōpescuntur. Phlebotomia quidem stipticat & desiccet, & idcirco præmittit clystere lenitiuum, sed plurimus cruor uulnerum, hæmorrhoidarum, narium, uel uenarum facit ualde lubricam aluum post duos uel tres dies. Debet autem fieri phlebotomia post digestionem cibi in tempore quietis, hoc est, quando febris magis remissa est: qui uero inquietudine uel alio tædio uexant, aut graui dolore cruciant, nō phlebotomentur, donec fuerint pacati, & dolor sedatus. In utroque sanè cubitu recte possunt phlebotomari tres uenæ, quæ apparēt uersus concavam partem brachiorū, & superior uena dicitur cephalica, ex qua euocamus sanguinem capitis, & partium superiorū. Inferior uena dicitur basilica, unde epatis sanguis proprius fluit, & partium inferiorum. Ac media communis est toti corpori, & ex utraque parte sanguinem ducit. Quibus uero hæmorrhoides & menstrua suppressa sunt, utiliter phlebotomatur saphena, quæ supra talum in parte interiori domestica iacet, eadem que attrahit

hit, & quàm procul diuertit materias, quæ repunt ad caput. Sed saluatella est uena quæ interiacet anularem & auricularem digitum utriusq; manus & pedis, & phlebotometur ad sanguinem melancholicum & uitia splenis. Reliquæ autem uenæ raro inciduntur, quia parum conferunt. Sed qui habent uenas in profundo occultas uel exiles, euocatur sanguis cum sanguisugis, quæ sanguinem magis tenuem sugunt: & quæ si hæmorrhoidibus tumentibus applicentur, quàm primum sedant earum dolores. Cucurbitulæ uero, quæ uentose dicuntur, funguntur officio phlebotomiæ, si cutis tonsorio passim incidatur, sed solum sanguinem succilem, qui est prope cutim, euocant: uerum earum auxilium ut minus uehemens, ita magis tutum est. Vbi ergo sanguinem mitti opus esset si phlebotomia uenarum foret suspecta, uel non posset fieri, ad eas protinus confugas. Sed leue est earum præsidium, & idcirco ab eis incipimus, præsertim in pueris, senibus, grauidis, & quibus suspecta est phlebotomia. Verum non interest, quæ ætas sit, sed quæ uires, & qualitas & quantitas sanguinis consideretur. Nam puer firmus, senex, robustus, & prægnans ualida, in quibus malus sanguis exuberat, tuto phlebotomantur. Abortus que magis suspectus est paruis, imbecilibus, in principio, & in fine, hoc est, circa secundum mensem, & post septimum, quoniam fœtus sunt sicut poma quæ prope florem & prope maturationem facilius cadunt, & sicut infantes & decrepiti, qui morti facile succumbunt, & iuuenes fortius resistunt. Signa autem mali & superflui sanguinis, quæ præmonent ad phlebotomandum, sunt febres continuæ, & principia malorum apostematum, urina rubea, crassa, pulsus plenus & undosus, uenæ amplæ & sanguinis plenæ, facies & oculi rubescentes, & paruis uenis rubicundis circumfusi, iuuentus, complexio sanguinea, & uer. Et quando phlebotomantur, qui timent syncopim iaceant supini, quod si deficient animis, conspergatur facies cum aqua rosata, & modico aceto mixta, & admoueantur naribus muscus, laudanum, camfora, & res odoriferæ. Et ut cautius agas utere hac prouisione quando quis phlebotomatur tangas pulsum, & quàm primum deficere perpendis, comprime uenam, & da bibendum iuleb syncerum & immixtum, aut statim comedat buccellam panis torrefactam optimo uino inbibitam. Sed phlebotomia nocet debilibus & fessis, uexatis propter dolores, inquietudines, & longas uigilias, & maxime ijs qui in extremis laborant, & in ipsa paroxysmorum acerbatione, in medio cursu & statu febris, & maxime in septimo & quartodecimo die, qui dicuntur cretici, & in eis natura solet agere & committere prælium contra morbos, quam obrem in diebus creticis non est impedienda natura cum phlebotomia, neque medicinis solutiuis. Et connumerantur inter creticos quartus & undecimus dies, sed potius sunt prædictorum indicatiui. Et obseruaui quando luna est uelocior uel tardior cursu, quod huiusmodi crisis non accidit propter ad

uentum lunæ ad quadratum & ad oppositum, signa contraria loco lunæ, hora accubitus, & ægritudinis manifestæ & uulnerum. Præterea uitandæ sunt phlebotomiæ & medicinæ solutiue tempore maximi frigoris & feruidi æstus, & in coniunctione & oppositione solis & lunæ: sed urgente necessitate melius est phlebotomare uel purgare cum medicinis hora coniunctionis solis & lunæ, tempore quietis, quàm in ipsa paroxysm uexatione procul à coniunctione & oppositione. Phlebotomia autem salubrior est in uere, maxime ijs qui quottannis solent aliqua ægritudine uexari, uel saltem pharmacis purgantur, si uolunt conseruare sanitatem. Aiunt quod uentosæ quæ prope collum adaptantur, & phlebotomia nocent uisui: sed reuera nec phlebotomia, nec ulla purgatio, quando est necessaria, nocet, nisi modum excedat: sed frequentes, & in quibus temporibus non conueniunt, obsunt, aciem minuunt, uires adimunt, & senectutem accelerant. Amplius, educas materiam unde perpendis, quod prudens natura tentat, quoniam adiuuanda est natura, & non impedienda, nisi modum excedat. Vomitus fermè aptius fit in æstate, & aluus utilius purgatur in hyeme per secessum cum pharmacis uel clysteribus. Materia uero furiosa tam in æstate quàm hyeme propere soluatur cum phlebotomia quidem, si est cum sanguine mixta, sed extra uenas posita pharmacis expurgetur. Nec te moretur digestio, ne interim repat & opprimat cor, cerebrum, uel aliud nobile membrum, aut uomitam concipiat: tutoq; potest indigesta emitti, quia materia furiosa semper est pauca, sed plurima materia ante digestionem tenax est, & bonis humoribus complicatur: quamobrem pharmaca bonos pariter & malos indigestos cum labore & molestia partim agitant & partim euacuant, & uires prosternunt, sed materia digesta facili ratione & leui medicamine soluitur, præsertim si luna Martem aspexerit: si uero cum stella Iouis uel in eius radijs fuerit constituta, retentiuam corroborat, & purgationem diminuit. Materiæ autem salubrium febrium in fine status sunt iam digestæ, quare tunc recte exhibentur medicinæ solutiue. Sed in principio & in augmento utiliter minoramus partem materiæ digestam cum clysteribus, cassia, uel alio debili solutiuo, & postquàm materia est digesta, omnino tutior est medicina parum debilior quàm fortis, quæ exacte totam materiam euacuet, quoniam reliquiæ malorum humorum quæ supersunt postmodum in declinatione facili ratione à natura resoluuntur per secessum, urinam, sudorem, medicinis aperitiuis, frictionibus, & huiusmodi. Et plerunque febres humorales sanantur critica euacuatione, quæ sponte fit à natura uel auxilio medici, utputa, fluxu uentris uel fluxu sanguinis narium, uomitu, sudore, aut plurima urina, similiter hæc se inuicem curant: sed fluxus sanguinis narium qui à natura effunditur, est magis salubris in febribus sanguineis, uomitus in cholericis, & fluxus uentris in phlegmaticis. Clysteria uero sunt peculiare remedium febrium, & aliorum morborum, &

inter

inter alia stipticis & calidis, hoc est optimum, R. succi foliorum bliti lib. i. olei uiolati uncias tres, sacchari unc. i. uitelli oui numero i. salis drag. i. & mediā. Simile potest fieri ex concoctione bliti, malue, foliorum uiolarum, mercurialis, parentarie, additis sale & oleo, & quandoq; addimus sacchari rubei unc. i. & mediam, uel mellis uiolati unc. 2. Aut cassiæ extractæ unc. i. uel hierę picre unc. i. Præterea cum debili pharmaco, utputa cum cassia uel manna, utiliter miscetur aliquid fortioris, ut agitata materiam expellat: econtrâ potenti pharmaco addendum est lenitiuum, ut lubrica aluus fiat. Lenitiua quidem facilia, quæ dactylos uocant, sunt eiusmodi, R. cassiæ nouiter extractæ uel mannae unc. 5. diaprunis solutiui uel electuarij succi ros. drag. 2. fiat bolus cum saccharo, & sumatur parum ante diem. Vel, R. electuarij lenitiui, cassiæ nouiter extractæ, diamiconis añ. drag. 2. fiat bolus cum saccharo. Sed fortiora solutiua propinantur dissoluta cum aqua lactis, endiuia, uel alia concoctione, ut citius & expedite soluant, R. diaprunis foliorum drag. 6. cassiæ nouiter extractę drag. i. dissoluantur cum aqua endiuia, & capiatur per duas horas ante diem tepida. Et quatuor horis post eam, sumat libram mediam brodij pullorum sine sale, & cum sacchari rubei unc. 5. secum dissoluti: quod quidem brodium cum saccharo duarum coctionum abstergit reliquias medicinarum, & sedat dolores pungitiuos. Postmodum sequenti mane post medicinam fiat clystere lotium cum concoctione hordeilib. i. & mediæ, sacchari rubei unc. 2. uitelli oui i. salis drag. i. & mediæ, olei unc. 2. & mediæ. Sed de his hætenus. Quæ autem hucusque diximus, generalia sunt, & penè perpetua: quæ nõ modo febrientibus conducunt, sed plura possunt ad alios morbos referri. Descendemus igitur ad speciales febres, in quarum curatione, si eger recte adhibuerit ordinem & modum, quem instituimus, facile & breui conualescet.

De febre sanguinea.

Primum à febre sanguinea incipiam, sed prius definiam quasdam quæstiones de quibus rhetorici disputant. Querunt enim utrum quatuor humores sint actu uel potentia in uenis mixti: uerum utrunq; certa ratione probatur, nam partim sunt in potentia ut sanguis & urina in chilo, & partim in actu, ut oleum cum aqua mixtum. Conspicimus enim sepe numero in phlebotomijs phlegma & choleram à sanguine separatam. Et, sicut diximus, sanguis phlegmaticus nutrit membra phlegmatica, & cholericus cholericam. Quod autem aliqua pars sanguinis in choleram & melancholiam conuertatur, ostenditur ex febribus cõtinuis, scilicet sanguineis, quarum quedam in tertianas, & quedam in quartanas permutant. Et propter hoc reprobatur opinio illorum, qui opinabantur quod quam primũ sanguis corrumpere, conuerteret in cholera uel melancholia, & negabant putredinem sanguinis et eius febrẽ. Nã sepe uidemus, quod putridus sanguis facit quatuor uel septem dies, & quandoq; diutius febrem sanguineam continuam, priusquam in

alios humores conuertatur: &, ut inferius explicabimus, distincta sunt signa putridi sanguinis, & aliorum humorum qui putrent in uenis. Sed forte quæres utrum febris sanguinea possit cum alijs complicari: quam sanè compositionem autores prætermiserunt, ac si non reperiretur. Sed oppinor quod eam sub silentio præterierint, quia raro accidit, & maxime quia sanguis facile putrescit, & in eius putredine febris liberius nutritur, ob plurimam humiditatem & copiam. Et si quando complicatur, accidentia & signa febris sanguineæ sunt longe maiora & seuiora quàm alterius, & ut sepe monuimus, grauiora mala sunt prius & diligentius curanda. Sed ad rem redeamus, si sanguis ob aliquam causam accendatur, & non putrescat, facit febrem synocham, quæ continuus labor interpretatur, & quandoq; nūcupatur inflatiua, ex eo quod qui eam patiuntur, grauem inflationem percipiunt: & oritur ex repletionem & inflationem uenarum: sed talis synocha breuis est & salubris, si patiens propere phlebotometur, & parca diæta utatur. Secus trāsit in putridam cum oppilationibus pororum & prohibita transpiratione. Cum autem sanguis putret, fit febris sanguinea, & eius causa antecedens est repletio humorū, & causa primitiua sunt multi uel mali cibi, & frigus quod calidū corpus intempestiue excipit, & oppilat: ceu accidit illis qui post laboriosum exercitium fessi & calidi requiescunt in loco frigido aut aqua frigida abluuntur, uel liberius potant. Facile autem replentur, qui plurimum comedunt, multam carnem deuorant, multum merum ingurgitant, & pluribus cibis & magis delicatis quàm solent uescuntur. Febres autem sanguineæ sepius accidunt in uere iuuenibus, & qui complexionem habent sanguineam: & quamuis hæc febris habeat principium, augmentum, statum, & declinationem, sicut aliæ egritudines, saltem quo ad digestionem materiæ, si modo sanguis digeritur: tamen quedam febres sanguineæ nō uidentur habere, nisi augmentum, & quedam tantummodo statum: & aliæ semper uidentur à principio declinare, secundum earum accidentia: quia reliqua tempora sunt breuissima, & non percipiuntur: & secundum hanc diuersitatem medici in tres species febres sanguineas diuisere, quarum salubrior est Epimastica, cuius augmentum & status uix percipitur, sed uidetur incipere cum sæuis accidentibus, & semper declinando remittitur: nam continue plus humoris putridi resoluitur quàm generet. Altera dicta est Homotenus, quæ grauius semper affligit, sicut febres quando sunt in statu, & eius augmentum & declinatio propter breuitatem non percipitur, & solet curari critica expulsionem fluxu sanguinis narium, uel fluxu uentris, & quandoque circa nouum uel decimumseptimum diem interimit, ut morbi acuti. Tertia species est Augmastica, quæ septem dies continue augetur ad crīsim uel ad mortem: præterea sanguis quandoq; est magis simplex, & interdum mixtus cum phlegmate crasso uel tenui, & febris est leuior, & quandoq; conuertitur in choleram, & accidentia sunt seuiora, maxime quādo febris permutat ad causonem
 uel

uel ad phrenesim: & quandoque febris sanguinea facit anginam, & quandoque pleuresim, interdum somnum profundum, & grauem lethargiam. Sed plerunq; inflationem intestinorū: decernit pueris morbillos & uariolas, sed pro uectis aliquod apostema, uel permutatur in febrem quartanam.

De signis febris sanguineæ.

Febbris sanguinea inchoat sine frigore & rigore, & continue sine quietis interuallo affligit, nisi quod in mane solet paululū refrigerari, & solet præcedere segnities & membrorum contractio, grauitas corporis, & dulcedo oris uel sputi. Sed postquam inuadit, alij nequeunt dormire, alij graui somno corripuntur, sed somnia eorū circa res purpureas, & sæpe lætas uersantur, tumescunt uenæ, & unà cum oculis humidis facies rubet, plures cōqueruntur de dolore dorsi, uel pulsatione temporum & capitis, cuius arteriæ fortiter pulsare solent propter multitudinem uaporum, qui eleuantur ad caput. Alij inquietudine & anxietate præcordiorum uexantur, pleriq; inflationem intestinorum patiuntur, alij feruido calore ualde æstuant, uel capitis dolore torquentur, aut difficultate anhelitus, tussi & asperitate gutturis laborāt, & post os dulce fit insipidum, deinde amarum & lingua nigrescit, prurientem nasum admotis manibus scalpere solent, quod quidem quandoque est signum mortale. Amplius, pulsus febris sanguineæ magnus est, frequens, uelox, plenus, leuis, & parū uariatur: at urina rubea est & crassa. Synocha quidem sine putredine mitis est, sicut ephimera, sed accidentia putridæ febris sunt longe grauiora, præcipue si cholera secum miscet: phlegma uero plenitudinem & longitudinem auget, sed calorem & seuitiam minuit. Qualitas autem humoris secum mixti crassi uel tenuis ex phlebotomia & colore excrementorum colligitur. Nunquam sudant nisi plurimum bibant, uel desinat febris, aut alter humor præter sanguinem fuerit, unde emanat sudor. Sed totius corporis sudor in febribus continuis, qui non fit ex nimio potu, significat longitudinem uel malitiam febris, & quando in febribus continuis post aliquot dies superuenit ex insperato trepidus rigor, significat, quo dmalus humor extra uenas excutitur, & sanatur eger, nisi eiusmodi rigor propter copiam materierū uel debilitatem uirtutis, accidat. Quando in febribus continuis aliquis nervus quandoque parumper tremit, sicut quando contrahitur & relaxatur significat nocumentū uel apostema cerebri & amentiam: & solet præcedere phrenesim in febribus continuis gurgitatio intestinorum. Febre sanguinea perire solent, qui grauioribus accidentibus torquentur, infestissima inquietudine, se uissimo dolore & anxietate uexantur. Fluxus sanguinis narium saluberrimus est, & febrem & eius surditatem, siquam inducit, & dolorem capitis sanat. Sed mortalis est sanguis niger, qui quotidie uel alterius diebus paulatim ex naribus fluit, & maxime in febribus diuturnis.

De remedio febris sanguineæ.

Arce comedat, & uitet quæ generat multum sanguinem, sicut caro, uinum, & oua: & regimen uitæ declinet ad frigidum & humidum, & comedat panatellam, uel farris iuscula, & hordei cū amygdalis condita, & saccharo conspersa, panem mollitum in brodijs pullorum uel aliarum carniū, boragines, blitum, endiuia, lactucam, cucurbitas, cucumer, poma granata, & similia: & condantur cibi cū succo limonum rancidorum, agresta uel aceto, & bibat aquam hordei uel simplicem aquam coctam, uel mixtam cū modico saccharo uel iuleb: & inter alios cibibus delicatus & suauis est iusculum, quod fit ex lacte amygdalarum, uel seminum communium frigidorum extracto, cum aqua hordei & coctum cum saccharo usq; ad spissitudinem. Et cuiuscunq; generis cibi sint facilis digestionis, & modici nutrimenti. Veruntamen si debilitas uel senectus aliter postularret, comedat carnes & bibat uinum mixtum, sed modicum, & tolerant sitim, & abstineant à salis. Preterea seponant febrientes omnem animi sollicitudinem & timorem, & mente & corpore quiescant, & ab inquietudine, querimonijs, & exagitatione abstineant: & accumbant in camera amœna, nec degant prope terram, neq; in loco frigido uel humido: & caueant à uentis, & in æstate calor refrigeretur cum rosis, pampinis, folijs arūdinum, uel salicis: & in hyeme frigus igne & profumigijs repellatur. Dormiant quantum sat est, secundum consuetudinem: & si diutius dormirent, excitentur. Qui uero nō possunt dormire, capiant semen papaueris, uel eius sirupum, cum aqua lactucæ, & lineantur tempora cum unguento populeo, uel succo semperuiui, uel radicis mandragoræ, aut unguentis opiatis. Phlebotometur bis, ter uel quater: & quanto citius, tanto melius, ex basilica quidem, si sanguis in epate uel inferius abundauerit, aut inflatio in intestinis percipiatur, cui recte medetur phlebotomia, & non uentris solutio. Si uero plenitudo est in toto corpore, phlebotometur uena communis, & cephalica: si de dolore & grauedine capitis conqueritur, maxime si facies rubet, & premittas clystere cum decoctione maluę, bliti, foliorū uiolarum, & adde cassiæ extractæ, sacchari rubei unciam mediam, olei uiolarum uncias 3. salis drag. i. & mediam. Si uero febriens inquietudine ualde afficeretur, uel aliquem grauem dolorem aut passionem stomachi, & nauisā pateretur, differatur phlebotomia, quousq; eiusmodi accidentia remittantur: omnino, nisi debilitas uel ea quæ diximus obstiterint, quàm citius poteris prope phlebotomiam ante quartum uel saltem septimum diem. Phlebotomia quidem tuta est & salubris in hac febre, & debet sæpius reiterari, uel saltem fieri uberior: sed ante lipbothymiam & animi defectionem, sanguis retineatur: tangas enim pulsum quando phlebotomatur, & quàm primum deficere incipit claudatur uena: deinde digeratur materia subtilis quidem cū sirupo de endiuia, de granatis, de portulaca, uel uiolato; & materia crassa cum sirupo acetoso

tofo & oxyfaccharo. Aut quolibet mane febriēs capiat quatuor uncias uel circa huius potionis, R. succi endiuie, buglossæ, lupulorum, uini granatorum añ. unc. 2. aquæ boraginis, capillorum ueneris, endiuie añ. unc. 3. aceti unc. unā & mediam, sacchari albi unc. 4. coquantur, & si libet, clarificentur & aromatizentur cum sandalorum drag. 5. camforæ scrup. 1. Et ab initio quotidie exoneretur corpus à fæcibus communibus, sponte uel cum clysteribus lenitiuis, & interdum minoretur materia digesta cum aliquo solutiuo. Interim diligenter & studiose reprimas si qua accidentia mala insurgerent periculosa: & refrigera caloris incendium secundum quod oportet: & ne arecant, bibant interdum uinum granatorum cum aqua acetosæ uel endiuie. Aut iuleb ex aquis refrigerantibus & appropriatis compositum, quale est hoc, R. aquarum endiuie lib. mediam, boraginis, buglossæ, lupulorū uel cichoreæ añ. unc. 4. sacchari unc. 6. clarificetur & aromatizetur cū pauco cinnamomo, sandalis, uel ligno aloës. Aut R. aquæ rosatæ, uiolatæ, acetosæ, endiuie, florum nenufaris, uini granatorum, añ. unc. 3. sacchari lib. mediam, clarificetur & aromatizetur ut supra: & da conseruas saccharorum cordiales & electuarium diaprunis nō solutiuum: & linias tempora, dorsum, renes, & epar cum unguento albo, sandalino uel populeo: & si opus est, refrigeret cor cū hoc epithemate, R. aquarum rosarum, uiolarum, boraginis, buglossæ, añ. unc. 4. sandalorum singulorum, rosarum, spodij añ. drag. 1. ossis de corde cerui, croci añ. scrup. 1. camforæ grana sex, aceti unc. 5. calefiat, & cum panno de sindone cor epithimetur. Sed epati inflammato melius confert hoc, R. aquarum endiuie lib. 1. rosarū, cucurbite, lactucæ añ. unc. 2. aceti. unc. 1. sandalorum singulorum drag. spodij drag. 5. coquatur, & cum panno purpureo epar refrigeretur. Synocha autem inflatiua, quæ sicut caupon æstuat, frigidiora exposcit: post ubi sæuientia mala fuerint sedata, uel saltem remissa, & materia digesta soluat cholerica cum electuarijs prunorū uel solutiuo succi rosarum aut psyllij: si cholera cum phlegmate fuerit mixta, soluat cū electuario de dactylis. Et materia melancholica purgetur cum sero caprino, quod dicitur aqua lactis & concoctione sene & epithymi. Deinceps prouocetur urina cum lacte seminum cōmunium frigidorum, & cum sirupis de radicibus uel aquis apij & fœniculi. Et resoluantur reliquie malorum humorum cum frictionibus & sudore, qui facile potest prouocari cum aqua hordei, & modico uino ueteri optimo, aut concoctione milij excorticati, & modico uino, aut calidis lateribus hinc inde admotis. Demum restauretur cum electuario opifero sauniae, restauratiuo ex pinis, confectioe Abbatis, uel triū sandalorum, & similibus. Reliqua uero accidentia curentur, secundum quod dicemus in proprijs capitibus.

De febribus cholericis.

Holera simplex, pura, quæ in uenis duntaxat putret, facit febrem continuam, grauiorem quidem magis acerbā & uniformem, quæ

est propior cordi, epati & stomacho constituta, & hæc à nostris incensua, à Græcis causon nuncupatur. Si uero pura cholera solum extra uenas putret, decernit tertianam puram, quæ alternis diebus affligit & recedit: sed si partim in uenis & partim extra putrescit, omnino continuam facit, sed alternis diebus crescit & decrescit, & tanto magis continua est & seuior, quanto maior portio est propior cordi. Itaq; faciunt febrem magis continuam & grauiorem copia & malitia putridæ cholerae, & mali sanguinis secum in uenis mixti, & propinquitas cordis. Sed si cholera putret in uenis à corde remotis, febris est mitior, & habet lucidiora interualla, quàm quæ extra uenas circum præcordia putret. Altera quidem cholera mixta quanto plus phlegmatis habet, tãto mitiores & longiores paroxysmos & febrem decernit: adeo quod duos uel quatuor, & quandoq; sex menses durat: & qui nõ recte curantur in splenis uel epatis uitia incidunt. Præterea febris tertiana altera est simplex, & altera est dupla: simplex quidẽ alternis diebus affligit & quiescit: sed dupla it & redit quotidie, & eius paroxysmi sunt multo breuiores, et quietes longiores quàm phlegmaticæ. Et differunt inter se pluribus alijs signis, quæ in proprijs capitibus dicemus: fit autem dupla tertiana, quando cholera est in duobus locis distinctis, & una pars uno die, & altera altero ad putredinem mouentur, & alternatim quiescunt: nec uerisimile est, quod cholera in eodem loco posita quotidie putrescat, uel ex eodem loco aliqua pars putrida quotidie emanet & fluat. Si uero cholera & phlegma sunt in diuersis locis locata, & simul uel successiue secundum propriam naturam putrent, faciunt hemitritæum. Ad summum, febres cholericae sunt breues, sed intolerabiles propter seuitiã malorũ accidentiũ eis, sicut estus, inquietudo, insomnes uigilię, mœstitia, displicẽtia, gustus corruptus, uel ablati, nausea, uomitus, sitis arida, os amarũ, nigredo linguæ, stipticitas uētris, & interdũ fluxus, sed plerũq; dolor capitis, & quãdoq; amētia.

De signis tertianæ.

Incipiunt paroxysmi tertianæ cum crebra horripilationis punctione, deinceps continuo membra uehementi rigoris tremore quatuntur. Qui autem sine horripilatione & rigore inchoant, leuiorres sunt & citius finiunt. Interdum frigore torpent qui tertianam patiuntur, quia calor naturalis ppter cõcoctionẽ materię refugit ad centrũ, & membra frigent exteriora. In febre quartana frigus diutius durat, & grauius est in fine quàm in principio: sed in tertiana rigores in principio sunt rigidiores, & citò mitescunt adueniente calore, qui uehementer inflammatur, & excitat seua accidẽtia, inquietudinẽ, dolorem capitis, sitim, iram, furorem, & adimit somnũ. Si uero cholera est in stomacho posita, gustũ aufert, & præstat uomitũ, & amaritudinem oris. Sed calor tertianę est mitior causonis, & quanto diutius tangitur, tãto leuior percipitur, sed in causone continue acutior & maior sentitur. Pulsus uero tertianę est uelocior & frequentior, & minus diuersus quàm in reliquis

liquis febribus, & coarctat in principio, & in statu est ualde uelox & frequens, sed in augmēto est magis diuersus quàm in reliquis temporibus. At urina est tenuis & rubea, sed propter admixtionem phlegmatis fit crassior & minus rubra. Dupla tertiana quotidie accedit & recedit sicut phlegmatica, sed paroxysmi tertianæ sunt multo breuioribus, & ante duodecim horas sedantur, & finiunt cum plurimo sudore. Et denique febres cholericæ & tertianæ colliguntur ex acuitate, inquietudine, breuitate paroxysmorum, iuuentute, æstate, complexionē calida, regione, ex cibis cholericis, cōsuetudine, ex frequēti illarū euentu, ex pulsu, urina, horripilatione, calore, & egestionib. febresq; tertianæ quæ ex pura cholera nascunt, similiter causones & reliquæ ægri tudines acutæ in quatuordecim diebus terminantur, nisi malo regimine prolongentur.

De differentijs quæ sunt inter tertianam puram, mixtam, & continuam.

Mera tertiana à mera cholera, & mixta à cholera phlegmati mixta, generatur. Rursus pura in septimo paroxysmo uel citius terminat, nisi mali regiminis causa prolongetur, & eius paroxysmi breues sunt, & per spatium duodecim horarum sudant: uniformiter quidem anticipando augentur usq; ad statū, perinde uniformiter remittuntur. Incipiunt autem cum breui rigore & horripilatione, & quàm citò calor accendit, & continue magis & magis molestus & intolerabilis efficit, & p̄ totius corporis partes tractim serpit: postmodū in declinatione: & quādoq; in statu sudor affluenter exuberat. Et in pura tertiana citius digerunt mali humores, in prima, secūda, quarta, uel saltem in septima die apparet digestio in urina, quibus sanè diebus per uomitū uel uentris fluxum crisis cōtingere solet. Et qui patit merā tertianam facile pallet, & citius extenuat. Tertiana uero mixta, & quæ à cholera phlegmatica dependet, ex oppositis signis dignoscit: nam quanto plus phlegmatis cholera habet, tanto plures & longiores paroxysmos decernit. Et quāuis sint leuioribus, tamen ultra duodecim horas, & quandoq; diutius durāt, imò triginta horas interdum affligunt, & pares accessiones eodem ferè tempore seruant, quandoque tamen anticipant, & quandoque in ipso augmento postponunt. Sed plerunq; incipiunt duas uel tres horas ante occasum. Rigor frigidior est & diutius durat, sed calor est leuior, & accidētia sunt mitiora. Paroxysmi finiunt cum modico sudore alicuius membri, & non sudat totum corpus, nisi in statu ægri tudinis, quia phlegma difficilior & serius digeritur quàm cholera. Rursus paroxysmi quandoq; incipiunt sine ullo rigore, quandoq; cū modico frigore crurium, sed plerunq; cum rigore & horripilatione. Tertiana autem continua ex magnitudine, seuitia & continuitate paroxysmorum cognoscitur: nam alius paroxysmus incipit quàm primum finit præcedens & modica quies longos & sæuos paroxysmos distinguit. Et hæc febris non solum ex mera & mixta cholera, sed ex malo sanguine ceu synocha generatur.

M Era tertiana frigidis & humidis curat, uerū quāto febris est arden-
 tior, tanto frigidiora exposcit, sed uictus sit parcus in principio &
 continue parcior in augmento & statu, & nutriat cibis bonæ sub-
 stantię & facilis digestionis, farre, blito, boragine, pane brodio mollito, uel pa-
 ne loto & saccharo consperso. Sed si debilitas uel cōsuetudo cibos maioris nu-
 trimenti exposcat, prebeas pullos & carnes delicatas hœdi, uituli, uel aues lau-
 dables, & coquant cū agresta, lactucis, cucurbitis, uel papauere albo, quod
 refrigerat & prouocat somnū: delectant & iuuant limones, poma acida, dul-
 cia, pruna damascena, cucumer, & poma granata, quæ multū ualent, acria, sed
 dulcia magis delectant. Aqua aut cucurbite plurimū infrigidat, siue cū iuleb,
 siue cū uino bibat, aut cū ea carnes coquant: & extrahit hoc modo, abscindat
 collū cucurbite, & quarta uel quinta pars intus cōcauet, & pasta tenui circun-
 det tota cucurbita, preterquam ubi est cōcauata, & coquat in furno, & con-
 cauū implebit aqua: similiter extrahitur aqua ex cucumere. Reliqui uero fru-
 ctus sunt deteriores, & maior pars in stomacho corrumpitur, similiter oua &
 lac: sed duræ digestionis & mali nutrimenti sunt ossa ex pane & uino, caseus
 & pastilli. Et cibi modico sale cōdant, quia salsa exiccant & stipticant. Et bibat
 aquā quæ sit cū uigesima parte hordei usq; ad cōsumptionē medietatis uel am-
 plius cocta: & ne forte displiceat aliquid sacchari in ea dissoluat: aut bibat ui-
 num granatorū dulciū, quod facile cōseruat coctū, aut bibat uinū crudū, debi-
 le, clarū, & albū, quod nō sit dulce, sed plurima aqua mixtū: & abstineat à plu-
 rimo potu, quod si nō posset diutius tolerare sitim, bibat iuleb dilutū simplici
 aqua coctū. Preterea exhortare agrū, ut omnē animi solitudinē & molestiā
 seponat, & curet duntaxat ut ualeat, & degat in cōclauo amœno & salubri, &
 in æstate refrigeret aër cū rosis, pampinis, folijs salicū, & arundinū. Vel maxi-
 me caueat, ne plumosus grabatus uel cervical nimis calefaciat. Ab initio autē
 minore materia cū electuario catholico lenitio, de tamaridis uel diamāna.
 Et si malus sanguis supersit adaptent uentosæ cū scarificatione dorsi. Et quoti-
 die uentris onus sponte deponat, uel saltem cū clysterib. lenitiuis: nam si stercora
 diutius in uentre morant, exiccant, & ualde nocent. Phlebotomia sanè ue-
 narum est magis necessaria in tertiana cōtinua quā in interpolata. Item quoti-
 die propinent digestiua cholerae, sicut sirupus acetosus de endiuiā, uiolatus,
 de portulaca uel agresta cum aquis appropriatis. Post ubi materia fuerit dige-
 sta, soluat cū electuario succi rosarū, prunorū solutio. Et pro delicatis sume
 rheubarbari drag. 1. spice scrup. 5. aque lactis unc. 2. & mediā, uini parū ponat
 in hac infusione horas octo, postea exprimat, & cū illa expressione dissoluant
 manne unc. 5. electuarij prunorū solutiui drag. 2. Post purgationem uero uel
 prius quādo opus fuerit refrigeret calor cū linimentis, & electuarijs cōfortan-
 tibus frigidis, & cū cōseruis saccharorū, quibus recte miscent, aliquid spodij,
 rosarum,

rosarum, sandalorum, seminum cōmunium, seminū portulacę, succi liquiritię, & eiusmodi, aut electuarij prunorū non solutiui, diarhodon, confectionis sandalorū, uel Abbatis, aut adde trochiscos ex cāfora, spodij, uel sandalorū. Item febrili calori remedio est lac mulieris, & tantundem olei rosati, cum modico aceto mixtum, dorso & circum tempora linitum, succus solatri & semperuiui est frigidior, & cum aceto mixtus magis penetrat. Sed magis temperatum est unguentum album, uel sandalinū, unguentum populeum, uel rosarum, circum tempora & super epar linitum, huiusmodi autem linimenta horis paroxysmorū & sudoris nocent, quia oppilant & retinent sudorem. Calor uero intolerabilis ardens, apprime refrigeratur cum hoc sirupo, qui materiā subtilem reducit ad crassiorem, æqualem. R. succi endiuix, uel cucumeris, uel cucurbitę lib. 2. s. sacchari lib. 1. s. fiat sirup. Postea in declinatione uacandum est apertioni pororū, & resolutioni materierū, cū frictionib. & rebus aperitiuis: & comedat semina cōmunia frigida: & restaura uirtutem debilem cū diarhodon, confectione Abbatis, uel trium sandalorū, aut exhibebis hoc restauratum, R. amygdalarum dulcium, pinearum, añ. un. 1. auellandarum, seminū communium, frigidorum añ. un. 2. sandalorum cinnamomi añ. drag. 1. camfore scrup. 1. sacchari un. 5. conficiatur cum aqua rosata. Hęc eadem & frigidiora opitulatur tertianę, continuę, & utatur æger tenuiori dięta, & non comedat carnes, nec quę faciunt multum sanguinem, neq; uinū bibat, & nequa refellat. In primis autem cholericę, & cuiq; humoralis continuę phlebotomia uenarum ante quartum diem remedio potissimum est.

De cura tertianę mixtę.

Quantum mera tertiana à mixta differt, tantundem medela uariat: quanto ergo plus phlegmatis cholere misceat, tanto minus frigidis & humidis curat, & magis abstersiua, incisuiua, attenuatiua, & resolutiua exposcit, & uescatur eger uberius cibis, quia mixta est longior. Comedat igitur in principio carnes pullorum, auium, uel uituli coctas cum radicibus fœniculi, petroselini, uel apij, deinceps continue parciori dięta utat, & mane duntaxat carnem edat, & uinum paulatim dimittat: & prouideas quod paroxysmi stomacho ieiuno occurrant: nam si ante meridiem ueniunt, dimittat prandium, & tantūmodo cęnet. Si post meridiem febris inuadit, comedat summo mane, & nō cęnet nisi forte postquàm febris recessit: sed post mediam noctem, & in horis non consuetis, cibus plus nocet quàm iuuat. Degat in camera sicca, lucida, & caueat ab aëre nocuo, à uentis & humiditate parietum, & terrę: & calefiat in hyeme, & refrigeretur in æstate. Et si sanguis esset causa febris, minuatur cum uentosis uel phlebotomia uenarum ante septimū diem, præmissis clystere. Ab initio autem exoneretur uenter, cū aliquo lenitiuo, electuario cholere & phlegmatis solutiuo, sicut electuarium catholicum, & de dactylis: deinde quotidie præbeas digestiua sirupū acetosum simplicem, cum

duplo mellis rosati, & aquis appropriatis dilutum, & post quatuor uel quinque sirupos, hoc est, quando aliqua pars materiae fuerit digesta, soluatur cum praedictis uel alijs electuarijs, & post septimum diem permutentur digestiua ad magis aperitiua & incisiva: sicut sirupus de bisantijs, sirupus acetosus, compositus de duabus uel tribus radicibus uel quinque cum aceto uel sine, secundum phlegmatis uiscositate. Postea materia digesta iterum purgetur secundum humoris exigentiam, cholera enim phlegmatica paulatim digeritur, & paulatim euacuatur, & prius cholera quam phlegma digerit: quapropter posteriores medicinae plus phlegmatis quam cholerae soluant: ab initio autem quotidie fiant clysteria lenitiua, nisi sponte egerat. Interdium autem si quando esset ualde debilis, reficiatur cum passulis, saccharo, massa panis, tragea, anisis confectis, & alijs confectionibus: & quando ualde sitit, bibat iuleb cum aqua cocta mixtum: uel facias hoc, R. aquarum rosatae, uiolatae, boraginis, buglossae an. drag. 5. aquarum endiuiae, lupulorum, an. un. 2. sacchari un. 5. fiat iuleb, & aromatizetur cum cinnamomi scrup. i. & tantumde sandalorum. Amplius, ad refrigerandum calorem & confortandam uirtutem, R. quatuor saccharorum cordialium an. un. 5. rosarum drag. i. mastichis, ligni aloes, cinnamomi, succi liquiritiae, seminis portulacae an. scrup. i. spicae, spodij an. scrup. 5. croci grana 5. iuleb quod sufficit: & si indiget, refrigeretur par cum unguento sandalino calefacto uel rosato: aut cum aliquo epithimate: & post purgationem propinabis trochiscos cum sirupis, aquis, brodio uel uino dissolutos, calidos uel frigidos, aperitiuos uel stipticos, secundum necessitatis exigentiam, quorum copiam habebis in medicinis compositis. Praeterea balnea quandoque sunt necessaria, & quod fit ex simplici aqua tepida, humectat, concoctionis hordei sudare facit, & camomillae sedat dolores, & reficit extenuatos. Sed longe magis restaurant confectiones & electuaria, quorum copiam secundum omnem intentionem inuenies in medicinis compositis. Omnino in declinatione debent esse minus frigida & magis aperitiua, quae prouocent urinam & sudorem.

De causone.

Causon est febris continua incensua, & dicta est à caumate, hoc est incendio: nam qui eam patitur, semper ardenti praecordiorum incendio aestuat. Procreatur autem ex acutissima cholera, uel phlegmate falso plurimo, quod replet uenas, uel abundat in partibus cordi propinquis. Phlegma autem falsum est aqua cholerae acutae mixta, secundum Hippocratem. Sed secundum Auicennam & Galenum est cinis phlegmatis adusti, aquositate mixtus. Causon ferme est breuior tertiana, & magis acuta, quae saeuissimis accidētibus comitatur: & quanto saeuior est, tanto breuior: nam cito interimit, nisi cito curetur, quippe continue affligit, cruciat, & lacerat gustum, & somnum adirnit, uires sternit, uiuidum colorem & integram corporis habitudinem in pallantem maciem quam cito conuertit, & ingentia dolorum tormenta decernit.

cernit: molestissima est & pernicioſa, præſertim ſenibus, quia non niſi à cauſa ualde contraria eorum complexionem corripuntur: ſed pauci ea laborant propter frigidam ſenectutis complexionem, cholericis febribus cōtrariā. Pueris uero & iuuenibus cauſon frequentius accidit, ijs propter complexionis cōformitatem, & illis propter abundantiam humorum: ſed utriq; facilius quàm ſenes euadunt, propter fortitudinem uirtutis. Raro tamen accidunt niſi temporibus æſtiuis, & hac febre facilius corripunt corpora calida, cholericæ, quæ calidis cibis & malis fructibus ueſcunt: ſine rigore & frigore incipit, protinus humores inflammant, uapores ad caput effumant, qui ſomnum profundum interdū, ſed frequentius maximū capitis dolorem uel phreſim & amentiam præſtant. Tandem infra paucos dies, utputa nono, undecimo, uel decimoſeptimo die interimit: uel curatur cretico uomitu, ſudore, fluxu ſanguinis nariū uel uentris, & quandoq; ualida natura totum humorem extra uenas ſponte expellit, & ſuperuenit horridus rigor, & ex inſperato febriens ſanatur.

De cura cauſonis.

Quanto cauſon ardentior eſt ceteris febribus, tanto frigidiora & humidiora in actu & potentia expoſcit: & quia eſt quàm breuis, parciorem cibum exigit: abſtineant ergo qui eam patiunt à carne & uino, & comedant boragineſ, blitū, cucurbitas, & iuſcula panis uel farris, & bibant uinū granatorū, uel aquā cū modico aceto mixtā: niſi patient apoſtemata, egritudines neruorū uel ſtomachi. Aut bibant aquā cucumeris, cucurbite, uel endiuie, cū ſaccharo coctū, ſimul iuleb, aut R. aquarū endiuie, cucumeris, bugloſſe, florū nenufaris, añ. un. 4. ſacchari un. 4. aromatizeſ cū ſandalis & cinnamomo. Vel, R. aquarū lactuce, florū nenufaris, endiuie, añ. lib. 5. ſacchari un. 4. ſ. fiat iuleb. Accūbat in loco temperato, & in æſtate refrigeret cū roſis, folijs uiridib. uel flabellis, & quo melius poteſt, mente & corpore quieteſcat. Ab initio exoneret uenter cū dactylo lenituo ex caſſia, diamāna, uel electuario catholico, & admoueat uentofe cū ſcarificatione dorſi. Phlebotomia aut uenarū ſuſpecta eſt, niſi ſanguis malus ſuperſit, poſtea digerat materia cū ſirupo de endiuia, portulaca, agreſta, uel de papauere: aut detur hic ſirupus, R. ſucci endiuie, cucumeris añ. lib. 1. agreſte lib. 5. ſacchari lib. 1. fiat ſirup. Digelta aut materia euacuet cū electuario prunorū ſolutiuo, ſucci roſarū uel pſyllij. Et refrigeret epar cū unguēto ſandalino, & liniaſ ſpina dorſi, cū unguēto albo, uel roſato, & circa tēpora unguētū populeū. Aut liniaſ caput, dorſum, & pectus cū lacte mulieris, albumine oui, uel oleo roſato ſecū mixto, aut cū ſucco ſemperuiui, & aceto mixto. Et narib. attrahat aqua roſata cū aceto, ſi adeſt dolor capitis, & phreſim times, caput abluat cū hac cōcoctione, R. olei roſarū, aque roſate añ. un. 2. aceti un. 1. ſandalorū drag. 2. cāfore ſcrup. 5. calefaciat, & tepide ſup caput tonſum ponant: aut liniaſ cū ſucco ſolatri aceto mixto, Sed tā frígida ſuſpecta ſunt ne oppilēt. Retulit Auicēna, q̄ aqua endi

uiæ in qua cerussa fuerit infusa, & cum panno uel spongia epithimata optime refrigerat iecur inflammantum: sed tutius refrigerant & magis conferunt trochisci, & camfora ex sandalis, ex spodio uel berberis bibiticum iuleb longo, si rupis, uel alio liquore. Amplius, restaurant & refrigerant conseruæ saccharorum, electuarium prunorum nō solutiuum, cōfectionis Abbatis, diarhodotrium sandalorum. Vel, R. rosarum, mannæ, sacchari añ. drag. .i. succiliquiritiæ, draganti, gummi arabici, seminum cucumeris, citrulli, cucurbite, melonis añ. drag. .v. spodij, spice, cinnamomi, macis trium sandalorum añ. drag. .v. terantur, & cum aliquo liquore, uel quo melius placet, capiantur. In hac autē febre maxime cauēdum est à syncopi, dolore capitis, phrenesi, & huiusmodi malis accidētibus, quorū curam in proprijs capitibus explicabimus inferius.

De febre phlegmatica.

Phebris phlegmatica est calor ex putrido phlegmate genitus. Phlegma autem est humor frigidus & humidus, egre concoctus in stomacho: unde stomachus frigidus est mater ægritudinū phlegmaticarum, & maxime corripuntur hac febre, qui debilem stomachum habent, & qui ægre digerunt, præsertim si cibos frigidos, uel duræ digestionis comedunt, & qui frequenter nauseam patiuntur, crudumq; & acetosum sæpe ructant, fastiditiq; cibos modicum appetunt, & quibus deniq; nutrimenta in stomacho facile corrumpuntur. Frequentius autem accidunt senibus, & qui in hyeme ægrotant, & qui frigida humidaq; loca incolunt. Pueri uero minus, sed iuuenes rarò hac febre laborant, omnino febres phlegmaticæ sunt ualde diuersæ, quoniam reperiuntur plures species phlegmatis, ceu uitreæ acetosæ, salis, & dulcis, quæ faciunt diuersitatem in febribus, non solum secundum quantitatem & qualitatem, sed secundum aliorum humorum commixtionē. Corruptur autem phlegma à causis primitiuis & oppilantibus poros, & prohibentibus resolutionem uaporum.

De signis febris phlegmaticæ.

Phebris phlegmatica interpolata quotidianis paroxysmorū accessibus affligit, sed nūquam ferè syncerum corpus relinquit, quamuis quotidie sex horis quiescere uideat. Paroxysmi enim quotidie redeunt, & decem & octo horas durant, postea per spacium sex horarum uel circa, febris recedit, quando phlegma putret extra uenas à corde remotū, uel saltem modicū est, quod extra uenas cor obsidet: sed quoniā plerunq; est multum, rarò est quin aliqua pars in uenis & aliqua prope cor putrescat, idcirco nec tam modicæ quietis interualla sunt satis lucida, sed minus affligit in sex horis quàm in reliquo die. Paroxysmi igit sunt longiores uel breuiiores, grauiiores uel leuiiores, secundū qualitatem & quantitatem phlegmatis putrescentis in uenis uel extra à corde remoti, necnon secundū aliorū humorū admixtionem. Ab initio pulsus est paruus, profundus, debilis, & rarus, sed in processu paruitas frequentia

frequentia cōpensat. Valde diuersus est, & absq; ordine uariat. Item phlegmatici parum sudant nam crassi uapores & humores uiscosi poros obstruunt, & exitū sudoris prohibent: & quanto maiores sunt oppilationes, tanto magis deterrunt febrem: & quamuis phlegma sit naturaliter crassum, tamē propter oppilationes urina quandoq; mingitur tenuis, exilis, & quandoq; crassa, secundū quod oppilationes crescunt & decrescunt, mingit aut alba propter frigiditatem humorū & cōplexionis, & quādoq; rubet propter putridos uapores, aperitionem pororū, & meatuū per quos fluit urina in uessicā, & propter maiorem febris calorē, & admixtionē cholere, uel retentionē urine. Similiter substātia urine quandoq; uariat absq; febris alteratione, & interdū turbida, opaca, propter debilitatē digestiue: & interdū tenuis, crassa propter oppilationes mingit: & sic in uarias dispositiones uicissim mutatur. Egestiones uero sunt fluidæ & lenes, sed in principio sunt duræ, quia calor febrilis resoluit humiditatem, & facit stipticū uentrem. Postea oppilationes prohibēt talem resolutionē, & infirma digestiua facit lubricā aluum, & faciem pallidā, exanguem. Amplius, modicus sanguis generat propter debilitatem digestiue, & frigiditatem humorū qui propter oppilationes nō possunt resolui: quamobrem phlegmatici ualde pallent, & alię febres faciunt ægrū rubeum saltem in statu. Item febris phlegmatica tumefacit fœmora, frequenter ructat, uentositas & fluidę egestiones sæpe per uiscera gurgitant, & crebros uentris crepitus facit, & plurimā uentositatē gignit. Calor huius febris leuis est, & satis tolerabilis: & propter remissum calorem & multā humiditatem phlegmatici parū sitiunt, nisi forte phlegma esset salsum, multū & putridum uel cholericū. Rursum calor quā primū tangitur suauis est, mox acutus percipit, & mordax cum quadam asperitate & lenitate mixta: & in eodē paroxysmo interdū difformiter auget, & inæqualiter declinando remittit, imò calor in primis paroxysmis quādoq; est maior & inæqualiter declinando remittitur: imò calor in primis paroxysmis quādoq; est maior quā in sequētibus, quoniam tenues & dulces phlegmatis partes facilius inflammantur & resoluuntur, quā crassę, tenaces. Et ob hanc causam febris ex phlegmate dulci genita est minor & leuior, & primi paroxysmi sine frigore & rigore incipiunt. Phlegma uero salsum horripilationem facit, sed acetosum maximū frigus. At phlegma uitreū non solum frigus, sed acerrimū rigorem præstat, & prius incipiunt algere crura, & partes extreme, mox corpus à rigore & frigore intolerabili corripit: & incipit calor priusquā frigus omniquaq; recedat, & quandoq; frigus post calorem redit, tandem corpus inflammatur. Humor aut frigidus qui nondū putruit, frigus præstat dum agit, sed horripilationem putridus. Quando igit phlegma putret extra uenas paroxysmi incipiunt plerūq; cū leui frigore cruriū, & deinde riget corpus, postea calet, demum recedunt paroxysmi cum pauco sudore, & sæpe sudant tantummodo in aliqua parte. Quando uero phlegma putret in uenis uel prope cor.

facit febrem continuā sine sudore & quiete, rigore uel frigore: sed quādoq; cū rigore uel frigore incipit, & cōtinua est breuior et deterior quā interpolata. Præterea humores phlegmatici mites & leues faciūt febrem breuem, leuem sine accidentibus, & salubrem, sed humores graues & acerbi, faciunt grauem febrem, & accidētia seua, & uapores qui eleuant, dum putret phlegma, quandoq; sunt plurimi propter copiā humiditatis & phlegmatis, quādoq; sunt acuti, uenenosi, uel ualde mali, ppter malitiā humoris: & interdū pfundū somnū inducūt in principio paroxysmorū, & quādoq; spiritū & sensus hebetāt, uel capitis dolorem excitāt, sed peiores cor petunt & syncopim faciunt, nō solū propter malitiā, sed propter copiā: quandoq; uapores faciunt syncopim in fine frigidi rigoris, nec ab ea febriens prius ad se redit quā totū corpus calefiat: & fit pulsus magnus & uelox. Et talis febris syncopalis, sicut phlegmatica, quotidie affligit: & facit pallidā & tumidā faciem, & deformem, carnēq; mollē & laxam, & modo flauū, modo squalidū corpus facit, & diuersis colorib. insignit, latera inflat, & quādoq; acetosos ructus & uomitus præstat: & cū syncopis imminet, labia nigrescūt, ardentes oculi uiriditate suffusi splendescūt: & qui cor debile habent, grauiori syncopi facilius corripunt. Rursus uapores qui faciūt syncopim quandoq; generant ex phlegmate cholericō, & sunt acuti, cholericī, & sepius gignuntur in corporibus calidis & siccis: & faciunt rariores paroxysmos, & tertianā penē imitant, somnū adimūt: & qui huiusmodi febrem patiunt, perpetuis uigilijs & inquietudine uexant: & quā citō extenuantur, uires amittunt, & sepe in syncopim incidunt: & quādo uapores sunt pestiferi uel uenenosi, ante septimū diem perimunt: præterea febres phlegmaticę raro absoluunt a dolore stomachi, & interpolate solent facere sudorem solū in capite uel in pectore, propter diuersitatem humorū, qui nō simul digerunt, sed tenaces & magis difficiles prolongāt febrem. Item reperit alia species febris phlegmaticę, quę infrigidat præcordia & intestina, & calefacit extrinseca, cuius diuersitatis causa est phlegma uitreum latitans circa corporis centrū, quod non sentitur quandiu quiescit, quoniā membra quę continent ipsum, iam assueuerunt illius frigiditati: quando uero ad putredinem mouet, ē proprio loco recedit, & per calida mēbra discurret, & ualde frigefacit in principijs paroxysmorū, sed putridi uapores, qui ab eo resoluuntur, calefaciunt membra exteriora, & testantur hūc humorem esse ualde frigidum, eius indicia, utputa, urina quę est alba & cruda, & pulsus qui est tardus & rarus. Et quamuis febris phlegmatica quotidiana redire exacerbatione soleat, interdum tamen phlegma est adeo tenax & modicum, quod tertianæ uel quartanæ periodos imitatur. Substantia enim febris humoralis colligitur ex humoribus, & secundum eorum exigentiam curatur, & non secundum paroxysmorū ordinem. Cōtrā, est alia febris species, ex opposito præcedētis distincta, in qua calent interiora, & exteriora algēt, siue quia phlegma est modicū seu cholericū, crassum, & te-

nax:

nax utrunq; enim dum putret in centro corporis constitutum, reuocat intus calorem naturalem, & membra exteriora frigescent, siue quia interiora propter putredinē calent, & phlegma uitreū ad exteriora mouet: seu pauci uapores ex putredine resoluunt, seu propter oppilationes nō possunt ad exteriora penetrare, seu propter frigidā uaporū substantiā calor febris solū in partes propinquas diffundit, & frigēt extrinseca. Ex utriusq; uero causis tertia species cōponit, & qui eā patit frigus simul cū calore passim per corpus sentit, siue quia frigidi humores in diuersis corporis partibus cōstituti cū agitant & putrent, alter in alterius loca accensos transmittit uapores, siue quia phlegma uitreum dulci misceat, quorum alterum in sua frigiditate diu conseruat, & alterum facile putret, & calidos uapores passim effundit. Et quamuis proprium febris sit totum calefacere corpus, tamen interdū calor ab oppilationibus, uel alijs causis impedit, & idcirco nō potest ubiq; diffundi. Præterea febres phlegmaticæ diurnæ sunt deteriores nocturnis, quoniā in die pori sunt magis aperti, & facilius inde uapores resoluunt: quāobrē humores phlegmatici nō nisi ratione copie uel malitię in die putrēt, & eius febres facile in hecticas cōuertunt, nocturne uero in hydropisim, nisi recte curent. Phlegma dicitur pituita, quasi petēs uitā, & eius febres sunt plerūq; lōge, graues, & sepe mortales ppter malitiā digestionis, passionis stomachi, modicā quietē, & ppter maximas oppilationes: nā q̄ eiusmodi febre laborāt, plures de stomacho cōquerunt, gustū amittūt, nauſeā & uomitū patiunt: & tādē multi hydropici uel hectici ex hac febre pereūt.

De cura febris phlegmaticæ.

Quoniam contraria contrarijs curantur, & febris res frigidas & humidas, & phlegma calidas & siccas exposcit, febris phlegmatica medijs temperatis recte curat, uel saltē debēt esse temperata, quo ad qualitates passiuas: quoniā siccitas stipticat & cōsumit humidum radicale, & humiditas conseruat phlegma, & redundat in stomacho. Itaq; sex illa genera rerum, quibus continue necessario afficimur, debēt esse temperata, uel modicum declinare ad calidū: quoniam plerunq; intentio & recta cura est, agere contra causam potius quā refrigerare febris calorem: causa aut febris phlegmaticę est phlegma frigidū & humidū, genitū in hyeme, uel à rebus frigidis & humidis. Omnino uero caliditas & alię qualitates debent quādoq; esse magis temperatæ: & quandoq; augeri secundū tēpora crescentis & decreſcentis febris, uel maxime secundū diuersitatē phlegmatis: nā in principio debēt esse tēperate, postea cōtinue magis calidæ, incisiuę, & aperitiuę. Rursus phlegma dulce calidis tēperatis, acetosum magis calidis, uitreū calidissimis, salsum frigidis & humidis curat. In hyeme igit foueat eger calidis, & calefiat camera in qua recūbit, & suffumiget cū iunipero, thure, resina pini, corticib. mali appij, uellaudano, & suffumigijs cōpositis: & cū pedes propter aduentū paroxysmorum frigere incipiunt, calefiat corpus cū lateribus calidis, & alijs opportunis

remedijs. In primis autem diligenter observa, ut paroxysmi inuadant stomacho ieiuno; & si commode fieri potest, comedat hora quietis, uel in declinatione, uel saltem hora consueta, dummodo circa illam horam non incipiant paroxysmi, & cibi sint facilis digestionis, & in principio magis temperati, sed in processu continue calidiores, & magis subtiliatiui & incisiui, & tãto magis quãto phlegma est magis uiscosum & tenax, sicut uitreum, quod etiam ab initio subtiliatiua & incensiua exposcit, sicut sunt species aromaticę, mel, & acetum: sed quantitas ciborum pluris uel modicę substantiæ metiatur secundum longitunem febris. Vnde modicus cibus competit febricitanti, quę latica nuncupatur, eò quod intus latet, similis hecticę, & parum exterius apparet, & intus urit, breuis est & multis mortalibus, maxime senibus, quibus latica & sepulta appellat. Sed periodica est longe prolixior, & duobus mensibus uel diutius durat, quapropter plus exigit cibi. Vescatur igitur carne & optimis cibus, sed in minori quantitate quàm consueuit in sanitate, & condantur cinnamomo, gariofilis, uel mace & croco, & competit maxime in augmento & statu brodiũ cicerum rubeorum, in quo fuerint coctę radices foeniculi, apij, uel petroselinum: nam hæ radices attenuant humores, & remouent oppilationes: species aromaticę calefaciunt, & ualde confortant membra principalia, & eorum uirtutes, maxime cor & digestiuam. Mel calefacit, subtiliat, abstergit, nutrit, confortat, sed inflat nisi sit coctum. Acetum incidit uiscosos humores, & facit penetrare medicamēta in omnia membra, sed frigidum & siccum est, & nocet stomacho & neruis. Passulæ sunt optimi nutrimenti, & epati saluberrimæ. Anisum discutit uentositatem, aperit oppilationes, & confert stomacho, cui maxime etiã præsidio est mastix, spica, & cinnamomũ. Oriza corrigit phlegma falsum, sed milium excorticatum, panicum & caules desiccant aquosum, sed carnes laudabiles sunt cibi longe meliores, & condantur cum speciebus stomaticis, aromaticis, uel odoriferis, quas dicemus in medicinis compositis: uel species infundantur in succo limonum rancidorum uel citri, & erit sapor gustui delicatus, uel utantur phlegmatici his speciebus, R. ligni aloës drag. 2. cinnamomi drag. 1. gallię muscatę, drag. 5. sacchari drag. 5. Item, R. cinnamomi, cardamomi añ. drag. 1. & mediã, gariofilorũ drag. 1. zingiberis, mastichis, ligni aloës, macis añ. drag. 5. croci. scrup. 5. Aut, R. ligni aloës, cubeba, berberis, seminum melonis, cucumeris, cucurbite, citrulli añ. drag. 2. rosarum, corallorum rub. margaritarum, boli armeni, sandalorum alborum, citrinorum rubeorum añ. drag. 1. spodij, carabæ, draganti, seminum portulacę, florũ buglossę, succi liquiritię, cinnamomi, mastichis añ. drag. 5. camforę. scrup. 1. fiat species, quę refrigerant præcordiorum estum, sedant sitim, tremorem cordis & syncopim arcent. Aut ex eis & melle rosato fiat electuarium, aut cum saccharo confectio solida, ut libentius à fastidiosis appetatur. & bibant phlegmatici aquam mulsam, uel uinum mixtum, & abstineant à plurimo potu, qui hydropisim

dropisim facit, gustum aufert, & sæpe dolores intestinos, & fluxum generat. In processu uero & declinatione uinum uetus est melius. Sed extra prandium & cœnam sitiens bibat, postquam aliquid comederit, hoc iuleb, R. aquarum melissæ lib. i. fœniculi, apij, ab sinthij añ. unc. ʒ. mellis sputati lib. ʒ. aromatizetur cū paucis gariophyllis & cinnamomo. Somnus uel uigiliæ, si modū excederent, ad consuetam mediocritatem reducantur, & quo melius potest animo pacatus, & corpore quietus, præceptis physici periti diligenter pareat. In primis autem exoneretur uenter cum electuario catholico de dactylis uel cassia. Phlebotomia uero raro est necessaria, nisi abundauerit sanguis, uel febris esset continua. Digeratur ergo materia phlegmatica primo cum melle rosato, & oxymelle simplici, postea cum sirupis de bisantijs, uel acetosis de radicibus, & quolibet mane per duas horas post sirupum & ante prandium fiat clystere cum concoctione camomillæ, meliloti, foliorum caulium, centaureæ, pulgij, añ. M. i. seminis anethi, anisi, fœniculi añ. M. i. & post cōcoctionem addatur mellis ros. unc. i. cum dimidia hieræ picre, sacchari rub. añ. unc. ʒ. olei anethini unc. ʒ. salis drag. i. & mediam, uel fiat clystere cum brodio galli decrepiti, quod est saluberrimum. Aut concoctione furfuris, anisi, fœniculi, parentariæ, maluæ, & mercurialis. Clystere uero ex sero lactis caprini, cū quo fuerit coctum polypodium & fumus terræ attrahit phlegma salsum & melancholicum. Digesta autem materia paulatim omni hebdomada euacuetur cū prædictis solutiuis, uel cum pillulis aromaticis, de hiera picra stomaticis, uel cum electuario indo, uel benedicto. Quando uero phlegma est salsum, uel cholericum, digeratur cum sirupo acetoso simplici, & sirupo fumiterre, deinde cum sirupis de bisantijs, uel acetosis de radicibus, & paulatim sæpe purgetur cum electuario de dactylis, pillulis, de fumo terræ. Phlegma autem cholericum ap prime digeritur cum sirupo acetosæ simplici, & melle rosato secū mixto. Sed phlegma uitreum primo digeratur cum oxymelle simplici, & sirupo acetoso de duabus uel tribus radicibus, deinde cum oxymelle composito uel squillitico aut sirupo de eupatorio diluto cum aquis aperitiuis, apij, fœniculi uel eupatorij, & omni hebdomada purgabis digestam materiam cū electuario indo, benedicto cathartico, uel trochisco de colocyntha, aut cum turbith correcto, hoc modo, R. turbith drag. i. zing. scrup. i. sed delectabilius est cū tantundē sacchari, & aliquo liquore potum. Cōfectio uero turbith est melior. Vbi autē in primis dieb. ambigeres an febris esset cholericæ uel phlegmaticæ exhibeas sirupum acetosum cum melle rosato, quæ digerunt utranq; materiam, & præcipias parciores diætam, quousq; humor febris causa innotescat: & digestam materiam paulatim euacua, partim cum clysteribus, & partim cum solutiuis quæ diximus, & non expectes totius materiæ digestionem, ne exuberantia humorum cor obruat. Quippe materia tanto magis digesta est, quanto tenuis urina magis spissa & densa mingitur, cum meliori hypostasi: & quanto magis

frigus remittitur, & calor augetur, & quanto magis paroxysmi postponunt & serius reuertuntur. Vomitus autem facilis & rarus confert, & plurimum iuuat, sed difficilis & frequens debilitat stomachum. Prouocatur enim uomitus cum sirupo acetoso uel oxymelle simplici, & cum cōcoctione seminis raphani, ceparum, carthami, salis gemme, salis indi. Sed elleborus, cataputia, & cucumer asininus uiolenter uomere faciunt, sed cōpescunt uomitū gariophyli, electuarium citoniorū, & diacitonium. Amplius summopere sit tibi curæ tutela stomachi, cuius uitio phlegmatici omnes ferè moriunt: liniat ergo stomachus cum oleo mastichis uel spicæ nardi, aut unguento stomatico, unguento mastichis Martio, uel de baccis lauri. Aut apponat hoc cerotū, R. mastichis unc. i. Specierum pillularum aromaticarū drag. i. olei nardini quod sufficit. Sed multo magis conferunt aromaticū rosatum, cōfectio rosatum, electuariū ex gemmis, ligni aloës, musci, citri, diagalanga, & plura alia quę scripsimus. Præterea post digestionem & euacuationem sunt utiles stomacho, remouent oppilationes, & febribus medentur trochisci diarhodon, trochisci rosarum, eupatorij, rheubarbari, absinthij, manne, aloës, anisi. Si uero timeres hydropisim, da dia cucumam, dialaccam, electuariū squinanti, mirrhę, chelidonię, costi, eupatorij. Dixit Galenus, quod hoc electuariū digerit & attenuat crassos humores, & sanat febrem phlegmaticam. R. absinthij, aristolochię rotundę, anisi, fœniculi, squinanti, fructus balsami, macis, cyperi, agarici, ireos añ. drag. i. confice electuariū cum melle rosato, & pondus eius detur secundū quantitatem castaneæ. Retulit Auicenna, quod oleum coctum cum tela aranę, & corpori illinitum, ex innata proprietate sanat phlegmaticas febres. Absinthium & uinū cum eo coctum, pristinum gustum restituit. Præterea febres phlegmaticę interdum fiunt syncopales ab incurso humorum & putridis uaporibus, qui obruunt cor, & inducunt defectionem animi. Sed eiusmodi febres difficillime curantur: nam nisi earum humores in principio purgentur, continue fiunt grauiiores, & magis molesti: si uero indigesti purgantur, uirtus agitatur, & resoluatur, & febriens morti ocyus succumbit. Rursus uberior cibus auget humores & febrem, & fames adimit uires, & syncopim excitat: sed tutius itur per medium utriusque discriminis, & non nisi materia digesta paulatim & leuiter euacuetur, & parcius & frequentius nutriatur. Buccella panis tosti in optimo mero uel uino granatorum imbibita syncopim arcet, & contra defectionem animi efficax est electuarium ligni aloës & musci.

De febre quartana.

Febbris quartana reuera deberet dici tertiana, quoniam quoquo tertio die reuertitur, & febris cholericæ interpolata deberet dici alterna, quia alternis diebus redit, & phlegmatica quotidiana quia quotidie affligit, sicut sanguinea appellatur continua. Rursus humores quos Greci phlegma, choleram, & melancholiam uocant, Latini pituitam, bilem, & atrā bilem

bilem appellant. Nos autem sumus sequuti cōmunem modum loquendi medicorū. Et melancholia altera est naturalis & necessaria, altera mala & corpori obnoxia: quæ si non putret, gignit cancrum, lepram, & aliud apostema melancholicum. Sed putrida decernit febrem quartanam. Melancholia autē est fex quatuor humorū principalium, quæ quidem procreat à leguminibus, ca-
 seis, duris carnibus bouū, & malis cibus, crassis, & difficilis digestionis. Aut est cinis adustorum humorū, quos incensere sollicitē curē, diuturna mœstitia, timida pusillanimitas, insomnes uigiliæ, arida sitis, ieiunia, fames, & labores intolerabiles. Vel maxime eiusmodi cinis generat ex incendio aliarum febriū & propterea febris raro incipit quartana, sed plerūq; sanguinea aut phlegmatica, & quandoq; cholericæ, & postea conuertitur in quartanam. Nam facilius & prius corrumpunt alij humores, quàm melācholia, propter eius duriciem & solidam grauitatem, & propter eandē causam febris quartana plerunq; est interpolata: nam eius humor est tam difficilis putredinis, ut prius extra uenas expellatur quàm putrescat, quin etiā ob putredinis difficultatē paroxysmi reuertunt multo tardius, quàm in cæteris febribus, & biduum quietis interuallum porrigit, & quarto quoq; die redit, quando quartana est simplex, sed dupla singulis duobus diebus continuis affligit, & tertio quiescit: fit autē dupla, quādo minerę putrescentis melancholiæ sunt in duobus corporis partibus seiunctæ. Item febris quartana est longior cæteris propter grauitatem & duritatem melancholię, & difficultatem putredinis, adeò quod uix ante annum recto regimine curat: sed eo neglecto diutius durat, ueruntamen salubris est, & neminem interimit, nisi forte decrepitos, uel propter malū regimen: nam bibuli, lurcones, & qui nequeūt saturitatem expleri, primū in splenis uitia, postea in hydropisim incidunt. Sed quartana sanat epilepsiā, spasmū, & dementiam. Et febres quartanę plerūq; solent accidere circa etatē primi senij, & in autūno, in quo tēpore humores melancholici maxime crescūt, & febres quartanę fiūt lōgiores, maxime quę ineūte hyeme incipiūt. Cōtrā, in estate genitę solēt esse breuiore, breuissimę uero quę splenis uitij carēt: cōplicant em splenis uitij quartanę, quoniā humores melancholici in splene gignunt, uel illuc cōfluunt aliunde. Quartana autē dupla plerunq; sequit febres phlegmaticas & longas.

Quod cibi generat melancholiam gignat.

De signis febris quartanę.

Febres quartana habet lucida interualla periodica, & bidua quiete interposita, quarto quoq; die redit: nā melancholia propter suā duriciem & grauitatē tardius corrūpitur: frigida sanè est, & excitat maius frigus quàm alij humores: sed æger paulatim incipit frigescere, & contractionem membrorum & lassitudinem sentit, oscitat, & torpentia membra quasi cōtracta frequenter extendit. Et tandē horrido frigoris tremore, & dentium stridore fortiter concutit, & postquàm frigus remittitur, quādoq; in eodem paroxysmo maius redit propter diuersitatem humorū, quorū una pars

citius altera putret. Nam melancholia mala potest ex sanguine, cholera, phlegmate, & melancholia naturali generari: & propter eandem causam paroxysmi quandoque postponunt & serius reuertunt, & tamen febris est in augmento: sed talis postpositio continue est minor, nam maior significaret uerā declinationē. Sic ergo grauitas melancholię quę est sęx & residentia omniū humorum, & difficultas putredinis facit postpositionē & prolixitatē paroxysmorū & totius febris. Item propter diuersitatē humorū ex quibus melancholia generat, accidit quod febres quartanę alię postridie eadē hora redeunt, alię serius, alię celerius, plures diem ac noctern accessione & decessione occupāt, sed quę cū sudore recedunt citius in sanitatē cōuertunt. Rursus propter diuersitatem humorū & frigiditatē melancholię adueniente calore omnino frigus remanet, & quando post decessionē reuertit, sed tandem resoluit frigus, & calor auget, qui solet esse minor quā aliarū febrium, & quādoque cū sudore & quandoque sine, recedit, & per biduū quartanarius integer quiescit, & propter longa quietis spacia febris quartana est salubris, & neminē perimit. Præterea dignoscit melancholia cuius speciei sit per propria signa illius humoris. Verbi gratia, quę ex sanguine generatur colligit ex rubore genarum, ex grossitie urinę, complexionē, ætate, tempore, & febre sanguinea præcedente, quę tres uel quatuor dies primū urit, postea cōuertit in quartanā: sed quę ex adustione cholere gignit, solet in estate esse tertiana uel causon: deinceps adueniēte hyeme in quartanā cōmutat, & incipit acutiori horripilatione & leuiori frigore, postea ardentius urit, & facit maiorem pulsum, arentem sitim, copiosum sudorem, & seua accidentia inducit. Quę autē ex phlegmate dependet facit maius frigus & longiores paroxysmos, præsertim quę ex phlegmate salso & uitreo procreatur, densiores oppilationes & modicum sudorem producit, et eiusmodi febres phlegmaticæ longę solent in duplas quartanas conuerti, quę tertio quoque die tantūmodo quiescunt: quartanę uero continuę quamuis accidant raro tamē per signa melancholię dignoscunt: ceu uitia splenis, febres diurnę, complexio, mores melācholici, facies fusca et macilenta ætas primi senij, autumnus & humores tenaces, nigri, adusti. Et pulsus est durus ob siccitatem humoris, & ualde diuersus propter tenacitatem & crassitudinē, reflectiturque ad interiora, uelut in senibus, sed in principio paroxysmorum est tardior quā in augmento, & frequētior quā in tertiana: deinde efficit ualde diuersus, et postea uelox & frequēs. Sed tēpore quietis pulsus est melior quā in reliquis febribus: at urina diu mingit cruda & indigesta, & in principio est alba, crassa, quādā uiriditate suffusa, & in augmento uarijs colorib. secūdū diuersitatē humorū insignit, postmodū in declinatiōe quādoque mingit nigra, & sanitatē significat.

De cura febris quartanę.

Quoniam febres quartanę sunt ceteris longiores, medicus ægro difficultatem & longitudinem curę primò aperiat, quam propter diurnitatis

turnitatis tædium contemnere nolit, sed constanter exequi uelit, proximo poscat. Deinde uitæ regimen humidum temporato calori cõiunctum instituat, calidius uero si quartana à melancholia phlegmatica uel fæce aliorum humorum dependet, sed quæ à cholera uel adustione aliorum humorum procreat, frigida & humida exposcit. Tutius tamen est uti temperatis uel parum calidioribus, præcipue in hyeme, & degat ubi frigus nõ aspiret, & quàm satis est dormiat: nam uigiliæ plusquàm somnus ratione siccitatis lædunt, moderate comedat, & uiret utrũq; uitium, saturitatem, & famem. Nam quartanarij solent in principio amittere gustum. postea tanquam insatiabiles semper comedere uellēt. Et uescant cibis laudabilib. qui uentrẽ molliāt, & sint attenuatiui, incisui, facilis digestionis, & boni nutrimenti, ceu pullorum carnes, hœdi, uituli, & omnes qui apud delicatos in pretio habentur. Elixæ autem plus nutriūt quàm assa, & plus assa quàm frixa. Minoris uero nutrimentũ sunt iuscula ex lacte amygdalarum, fercula farris & hordei, & illud quod ex brodio carniũ cum ouis inspissatum ad ignem conficitur, & agresta, cinnamomo, uel alijs speciebus aromaticis conditur. Aut super cibos conspergantur hæc, R. sene, epithymi, polypodij, zingiberis, piperis, gariophylorum, cinnamomi, salis, añ. drag. i. croci scrup. ʒ. misce, & interdum comedat boraginem, melissam, & cicer rubrum: uel cum ferculis coquantur radices fœniculi, petroselini, asparagi, uel apij: & comedat passulas, ficus, carycas, cappares, oliuas cõditas, & pineas. Et pro saporibus utatur succo granatorum cum modico saccharo & cinnamomo: aut, R. cinnamomi unc. i. gariophylorum, zingiberis, nucis muscatæ, sene, añ. drag. 2. sacchari unc. 4. infundatur quantum libet harum specierum in sufficienti brodio cum modica agresta, & erit sapor delicatissimus, qui reducit perditum gustum. Similiter aqua rosata cum modico uino uel succo granatorum, uel agrestæ, & cum prædictis speciebus mixta, & super carnem assam in frustra incisam conspersa, excitat mirum in modum gustum, sed longe melius est hæc species super carnem assam conspersa. R. coriandorum, gummi, arabici, mastichis, cinnamomi, piperis, gariophylorum añ. unc. i. Et quamuis quartanarij non indigeant eiusmodi saporibus, quia plerunq; insatiabilem uoracitatis gustum habent, tamen horum exempla ad fastiditos stomachos possunt referri. Ad potandum autem propinabis uinum mixtum cum concoctione tamarisci. Aiunt enim tamaricem seu miricam plurimum posse contra uitia splenis: & idcirco splenetici solent bibere lagenis tamaricis. Qui uero nimium appetunt, mudent, & singulariter comedant semina communia frigida, uel passulas post moderatum prandium & cœnam. Et quotidie deponant uentris onus, & tempore necessitatis fiant clysteria lenitiua, aut leuiter euacuetur cum cassia dissoluta cum sero lactis caprini, uel concoctione epithymi, polypodij, uel sene. At si melancholia esset sanguinea, aperiatur uena saluatella, quæ anulari & auriculari digito interiacet, sed raro phlebotomia exigitur, ni

si in principio antequam febris motus quartanarios sortiatur, uel saltem in principio digestionis. Deinde digeratur melancholia cum sirupo acetoso uel oxy-
 saccharo, aut sirupo ex epithymo, uel sirupo spleneticorum, dilutis cum aquis
 buglossæ, boraginis, scolopendriæ, apij, uel concoctione myricæ. Digesta autem
 materia quaque hebdomada paulatim euacua, cum pillulis aromaticis electua-
 rio ex calamentho, pillulis ex lapide lazuli, aut cum sene, epithymo, cortice
 uel radice capparidis. Vomitus autem moueas elleboro nigro. Et sæpe sæpius
 redeas ad digestionem & euacuationem. Atque digestiua sint in processu continue
 magis incisua, subtiliatiua, & magis aperitiua: & leuiter euacuetur cum his que di-
 ximus, uomitus autem parum ante paroxysmos alleuiat quartanam uel prorsus tollit.
 Galenus uero post cenam prouocabat uomitum, & sequenti mane propinabat suc-
 cum absinthij, qui agitationem melancholice cõpescit, deinde per duas horas ante pa-
 roxysmos dabat theriacæ drag. i. & mediã cum modico uino dissolutã, & sic fa-
 cile curasse suos quartanarios asserit. Sed ego nihil plus posse aduersus quarta-
 nam inueni, quam pillulæ aromaticæ, ieiuniũ, & uomitus. Dabam em̄ pillulas aro-
 maticas quaque tertia nocte præcedente paroxysmum, & præcipiebam ieiuniũ
 in die paroxysmi, ita quod si paroxysmus uenturus erat ante meridiem, æger
 non prandebat: si post meridiem, non cenabat: & qui facile uomebat, præcipie-
 bam uomitum parum ante paroxysmos: & sic quam plures quartanarios, ut uer-
 bis popularibus utar, dei gratia, liberaui. Præterea ratio & experientia demõ-
 strat, quod fluxus hæmorrhoidarum, & menstrua sanant quartanam: prouocant autem
 hæmorrhoides & menstrua eiusmodi suppositoria, R. panis porcini, ellebori, ca-
 lamenti, euphorbij, añ. drag. s. aloës un. s. fiant suppositoria cum concoctione
 saluiæ. Item medentur quartanæ hæ pillulæ tertio quoque die in pondere unius
 dragmæ sumptæ, R. myrrhæ drag. 2. theriacæ drag. i. fiat pillulæ. Similiter tro-
 chisci ex aniso ualent contra quartanam febrem phlegmaticã, & earum oppila-
 tiones: sed longe magis efficaces sunt hæ pillulæ, R. serapini gummosi trochi-
 scorum, colocynthæ añ. drag. i. diagridij scrup. 2. sal gemmæ scrup. i. fiant pil-
 lulæ cum uino, & quaque die quietis capiat æger harum pil. scrup. s. Semper autem cum
 medicinis melancholice debent misceri que medentur humori ex quo melanco-
 lia generatur: uerbi gratia, si melancholia est phlegmatica, medicinæ melanco-
 liæ miscende sunt cum medicinis phlegmatis. Si cholericã, cum medicinis cholerae
 componantur, & sic de reliquis, que facilius intelligi possunt, quam longiori sermo-
 ne exprimantur. Retulit Hippocrates, quod fluxus dysentericus splenis ægritu-
 dines tollit. Demum occurrendum est malis accidentibus, uel maxime quan-
 do oportet secundum exigentiam eorum: nam frigori medetur aqua uitis, dor-
 so linita, unguentum Aragoniũ, sed hoc est calidius, R. piperis, pyrethri añ. drag.
 s. euphorbij scrup. i. terantur & coquantur cum oleo anethino in pomo colocyn-
 the euacuato super cineres calidos, & cum modica cera fiat unguentum. Tumori
 uero splenis medetur unguentum Arteniũ & Martiũ; uel R. succi panis porcini,
 aceti,

aceti, mellis, cere, partes equales, & fiat unguentū. Ferē quod urina splenetici pota remouet oppilationes, & tumentē splenem discutit. Et prouocet sudor & urina cū rebus aperitiuis & frictionib. & in declinatione plurimū cōferūt balnea: postmodū restauret æger cū calidis cōfectionib. & electuario, quorū copiā habebis de medicinis cōpositis. Pleriq; autē quartanarij, maxime ignari, credūt potius ab euentu fortunę quā arte sanari, nā propter difficultatē humoris quędā quartanę sunt adeò prolixę, quod medici officiū nihil cōferre uideat, et idcirco quādoq; quartanarij diurnitatis tēdio cōtemnūt omnē curā, pariter, & medicos despiciunt. Sed re uera quartanę possunt medicinis, sicut alię egritudines curari. Pręterea sunt quędā alię species febriū, quę longiora quietis spatia intercipiūt, & 5. 6. uel 9. quoq; die reuertunt, sed raro accidūt, & nō generant nisi ex modica materia, tenacissima: longę qdē sunt, sed salubres, pręter quintanā, quę pręcedit uel cōcomitat phthisim. Oēs ferē curant, sicut quartanę, quę à melācholia phlegmatica gignunt. *De febre hectica.*

Tertiu genus febris erat hectica, quę à corde in membris primū accēdit. Nā febris sortit nomē à causa materiali uel subiecto quo primū inest. Spiritus ergo à corde primo accensi cōstituūt ephemerā, humores humoralē, sed membra primū inflāmata faciūt hecticā, cuius essentia ut apertius definiat, repetā primordia eius subiecti. Quippe ex uenis extremis exit quidā humor, q dicit ros, q per corpus ad humectāda arentia mēbra passim trāsmittit. Alter q dicit cambiū paulatim cōglutinat, et in substātiā nutriti cōuertit: sed tertio humore innato terrestris omniū corporū materia est cōpacta, ex cuius resolutione cōcrete partes dissolute separant. Humorū autē exēpla in ardēti lucerna manifesta habes, in qua ignis flamma primo cōsumit oleū, deinde quod est in bombice imbibitū, demū bombicem adurit: sic febris hectica quę accēdit, primo rorē cordis & aliorū membrorū cōsumit, & primā speciē hecticę cōstituit. Deinde cambiū aggredit, & facit secūdā speciē cuius causa corpus egre nutrit, sed cōtinue magis & magis extenuat. Deniq; in humorē agit innatū tertia species, quę mēbra liquefacit & dissoluit. Sed quidā opinant, quod prima species molliorem carnē exiccet, secunda pinguedinē, & tertia duriora mēbra cōsumat. Ad summū hęc febris cōtinue corpus paulatim cōsumit, nisi in principio opportunis remedijs occurrat. Verūtamen prima species cū difficultate cognoscit, sed facile curatur. Contrā, tertia quę manifesta est, incurabilis sepe existit. Secunda uero utriusque mediocritatem capit. Pręterea hectica semper ferē subsequitur alias febres, & longas purgationes, pręcipue febres phlegmaticas, longas, apostemata, fluxum diurnū, uel plurimū sudorem, & cōcomitat phthisim, rarissime uero succedit ephemerę.

De signis hecticę.

Ulsus hecticę est durus, paruus, debilis, frequens & uniformis, qui semper ferē eundem ordinem seruat. Et calor eius est

minor alijs febribus: & secunda species est minus calida quàm prima, & tertia multo minus quàm secunda: sed non percipitur ab egro, quia iam eo calore assuevit. Et propterea dicitur hectica, id est habituata. Verùm tamen quando æger tangitur à medico, calor eius primò est mitis & suavis, deinde paulatim magis mordax percipitur, præcipue prope uenas & arterias, ubi maior calor sentitur. Et hectica nunquam suscipit paroxysmorum incrementa, sed semper est uniformis, & paulatim consumit. Solet tamen statim post cibum alterari, & accendi sicut flamma excitatur ab oleo in arenam lucernâ proiecto, uel sicut calx uiua inflammatur, quando primum aqua conspergitur & extinguatur. Pulsus quoq; post cibum fit fortior, maior, uelocior, & frequentior: sed imperiti medici, qui cibum obesse falsò putant, esurientem ieiunio citius perdunt, prohibendo sibi alimenta quæ restaurant humiditatem consumptam. Ephemera uero quæ in hecticam conuertitur, non sedatur eodem die, sed per tres dies solet durare, deinde incipiunt apparere signa quæ diximus. Sed quando hectica cum putrida complicatur, post declinationem paroxysmi & sudorem remanet quædam ariditas à febrili calore inducta, qua corpus tabescit, & postea liquefit pinguedo, quæ in superficie urinae, & quandoque in egestionibus, ueluti guttæ olei, passim diffusa conspicitur, & quandoque mingitur urina crassa & alba sicut lac, & non est pinguedo, sed chylus indigestus. Postea cum hectica transit in secundam speciem, facit pulsum minorem, debiliorem, magis frequentem, & ualde durum, præsertim si hectica procedit à diuturno apostemate, quem pulsum caudam soricis uocant: membraq; continue magis & magis arescunt: & cum ad tertiam speciem peruenit, corpus tabescit, & ualde extenuatur consumpta facies liuido squalore pallet, collapsa tempora crebris pulsationibus percutiuntur, acutæ nares attenuantur, & oculi remittuntur interius, & quamuis uigilent, tamen apparent semiclausi. Sicca lippitudo palpebris concreta mane reperitur, cutis intenta attrahitur, tenuis que dorso, thoraci & ossibus adhærere uidetur, puluerulenta, liuida, uel nigrior apparet, ac si fuisset à sole combusta. Venter decrescit, & extrema ossa exterius eminent. Urina est magis uncta, & in ea corpuscula furfuribus similia minguntur, quæ ex liquefactione membrorum decidunt, multiplicantur pediculi, piluli prolongantur, postea cum capillis cadunt ungues longiores, curuantur, & tandem cum integra uoce & sano intellectu moriuntur.

De cura hectica.

Hectici humidis moderate utantur, quæ in qualitatibus actiuis sint temperata, uel potius modicum declinent ad frigiditatem. In salubri & temperato aëre respirent: somnus & ocium parum amplius consueto conferunt. Spem salutis & mentis tranquillitatem admittant, & gratiosorum hominum consuetudine utantur, moderate
uel

uel plenius extenuati comedant. Et bibant uinum plurima aqua mixtum: sed merum uetus uel potens lædit: uitent omnia falsa, nimis calida, nimis frigida, quæq; sicca, acetum, uentos, longas uigilias, laboriosa exercitia, coitum, iram, famem, sitim, & quæ calefaciunt & desiccant: similiter nimis frigida nocent, comedant carnes laudabiles, & cibos delicatos: & inter cetera sunt saluberrima lac mulierum, caprarum, asinarum, ouium, recenter multum, brodia carniū, boragines, & blitum, cancri fontium cum lixiuio modicum cocti, ut grauis odor ab eis remoueat, & postea cum aqua communi coquantur, aut fiant ex eis iuscula hoc modo, coquantur & contendantur cum suis testis & pedibus, & extrahantur sæpius, terant, & cum calido brodio uel aqua dissoluti fortiter exprimantur, & iterum ad ignem positi cum amygdalis contusis uel ouis inspissentur, & cum agresta & cinnamomo condantur. Amygdalæ enim dulces, & earum oleum heceticis plurimum conferunt. Amplius, testudines comestæ impinguant, extenuatos restaurant, & heceticos iuuant. Item maximo præsidio sunt heceticis balnea tepidarum aquarum, quæ non faciant sudare, sed conseruent ægrum tepentem: & quotidie in mane summo massa panis lacte uel duobus ouis forbilibus, aut modico cibo uescatur, post duas horas balneum ingrediat, in quo usq; ad humeros per mediã horam uel minus immerfus quiescat, & quàm primum inde exit, calidis linteis abstergetur, & cum oleo uiolato uel lacte ungetur, aut cum hoc unguento, R. olei uiolati un. 2. succi lactuce drag. 6. sandalorum alborum citrinorum añ. drag. 1. aceti drag. 1. s. cere quod sufficit. Vel liniatur cum unguento uiolato, rosato, uel albo. Sed si hecetica febribus humoralibus complicatur, lac & balnea nocent. Soluas aluum quando oportet cum clysteribus lenitiuis, uel lacte, & digere materiam cum sirupo uiolato, uel sirupo de endiuia, aut sirupo de uino granatorum dulcium, & leniter purgetur cum facili medicina, cassia, manna electuario catholico, uel lenitiuo. Et caue fortia & crebra solutiua, nam frequens uel immoderata purgatio, fluxus, uomitus, uel sudor superfluous heceticis est mortalis. In processu uero quando hecetica transiuit in secundam speciem, uacandum est restorationi uberiori, uel potius frequentius: non solum cum cibus, sed huiusmodi confectionibus, R. pulparum caponum uel phasianorum coctorum un. 4. amygdalarum dulcium, auellanarum mundatarum, añ. un. s. seminum portulacæ, papaue-
ris, lactucæ, endiuia, añ. drag. 1. margaritarum, sandalorum alborum, rub. citrinorum añ. drag. s. sacchari lib. mediam, fiat electuarium cum aqua rosata, uel brodio, & cooperiat cum folijs auri. Et plurimum heceticis conferunt electuariū restauratiuū, electuariū ex prunis simplex, uel non solutiū & faunia. Et bibant iuleb uiolatum, rosatum, uel huiusmodi, R. quatuor aquarum cordialiū añ. un. 3. endiuia lib. s. sacchari unc. 5. clarificetur, & aromatizetur cum cinnamomo. Electuarium cordiale, humidum, & restauratiuum, R. quatuor saccharorum cordialium añ. un. s. quatuor seminum communiū frigidorū añ. drag. 1. misce,

& ad libitum utatur. Et conferunt epithimata temperata, uel parum frigidiora cordi, & epati admota, R. aquarum rosate, endiuie, lactuce añ. un. 4. aceti, uini añ. un. 1. sandalorum omnium corallorum añ. drag. 1. spodij drag. 8. ben albi & rubei, ossis de corde cerui, croci, camfore añ. scrup. 1. bulliant, & cū pan no lanæ purpureo in hac concoctione remollito sepius & expresso, epithime tur regio epatis & cordis.

De hemitriteo.

Emitriteus proprie est febris phlegmatica cum cholericā complicata, febres quoq; eiusdem humoris duplæ atq; compositæ diuersorū humorum, qui putrent in locis distinctis possunt appellari hemitritei. Nam loca putredinis distincta, & non diuersitas humorum, faciunt hemitriteum. Plures enim humores permixti uel inuicem continui, si in eodem loco putrent, faciunt febrem unicam superanti humori proportionatam. Contra, humores putridi eiusdem uel diuersarū specierū in diuersis locis seiuncti, faciunt plures febres complicatas. Vnde si qua portio sanguinis in uena epatis dextra, altera in sinistra putrescat, facit duas synochas, quæ non possunt per signa ab unica discerni. Sic itaq; humores putridi eiusdem uel diuersarū specierum, locorum interuallo seiuncti, faciunt plures febres coniunctas. Imò quandoq; febres diuersorū generum complicantur, ephemera uel hectica cum humoralis, sepius uero inuicem coniunguntur humorales, & maxime phlegmatica & cholericā, quarū utraq; quandoq; est cōtinua & quandoq; interpolata: sed plerunq; phlegmatica est cōtinua, & cholericā interpolata. Amplius, paroxysmi interdū se alternatim consequuntur, interdū simul inuadunt, & quandoq; alter prius reuertitur quàm præcedens remittat, & sic sine quietis spatio continue affligunt. Imò quandoq; bis, terq; quaterq; in die accessiões aggrediuntur, & absq; ordine accedunt & recedunt, ut sepius accidit. Eiusmodi aut febres maxime eueniunt, quibus mali humores phlegmatici & cholericī propter diuersas causas excrescunt, præcipue ob mala nutrimēta, repletiones, uel crapulas diuersorū ciborū, & propter noua studia uel ocia incōsueta, diuersumq; uiuendi modū, aut cōsuetudini cōtrariū. Vt si quis luxui & segnitiei deditus cōcipiat plurimū phlegma, deinde corporis inquietudine, & animi solitudine agitetur, uel inopia labore. Huic uero cōtrariū clericis & prælatis accidere solet: nam quandiu pauperes uiuunt, mente & corpore solliciti, ualde laborant, ut ampliores ecclesiarū possessiones adipiscantur, post ubi exoptata beneficia sunt cōsecuti, uentri sese & ocio tradunt, plurimū dormiunt, libidinibusq; dediti ante famem & sitim crapulantur, uel luxu antecapiunt. Sed ad rem redeamus. Quādo in hemitriteo phlegma cholera excellit paroxysmi febris cholericæ sunt prolixiores, & crisis tardior euenit: sed si superat cholera, abbreviat & acuit paroxysmos phlegmaticos. Sic itaque altera febris ui, altera tempore se inuicem obtundunt & deterunt. Hemitriteus igitur grauis est periculosa, maxime propter copiam

&

& diuersitatem humorum, qui opprimunt membra principalia, & suffocant calorem naturalem, & tandem hemitritæus nisi recte curretur, est ualde prolixus, & sæpe in hydropisim uel hecticam conuertitur.

De signis hemitritæi.

Proprium & maximum hemitritæi signum est, alternis diebus quibus paroxysmi tertianæ cholericæ coniunguntur cum phlegmaticis ægrum deterius se habere, grauius & diutius laborare, quam in diebus quibus cholera quiescit, & sic tertius dies primo, & secundus quarto similis est. Aggrediuntur autem paroxysmi plerumque post uesperas cum frigido rigore & tremore totius corporis, & quandoque tantummodo pedum: & interdum postquam corpus calet, iterum alget, & pulsus coartatur quando insinuat paroxysmus, si alterius febris, si uero rigores sine coartatione pulsuum in eodem paroxysmo sepius redeant, arguunt diuersitatem humorum, aut pugnam calidorum & frigidorum: & quandoque refugit calor naturalis in centrum, ut in syncope, & quandoque cholera putret prope cor, & phlegma extra uenas in partibus à corde remotis, & tunc æger ardet intrinsecus, & friget extrinsecus. Item quandoque humores sunt ualde tenaces, & uiscosi, ut phlegma uitreum, quod difficilius calet, ideo paroxysmorum calor uix ante statum per totum corpus diffunditur, frigusque & calor in eis diutius durat: cuius causa antequam paroxysmi precedenti remittantur, oriuntur sequentes, & sic sine quiete febriens ab alternis paroxysmis patitur: & paroxysmi hemitritæi raro finiuntur sudore, nisi forte capitis uel pectoris, uel ubi cholera prius digeritur. Vbi uero predominantur humores phlegmatici indigesti, æger non sudat, & propter diuersitatem humorum febris prolongatur, & secundum illorum malitiam lædit. Possunt ergo esse mali humores & lesio in corpore alibi quam ubi est sudor uel dolor: pulsus autem in hemitritæo est minor, rarior, & tardior, quam in cholerica, & maior, frequentior & uelocior, quam in phlegmatica. Urina uero præ se fert turbulentam albedinem, rubore coloratam, & cruditatem que serius digeritur. Quin etiam uomitus, egestiones, & similia excrementa phlegmatica & cholerica mixta significant hemitritæum: ex his ergo & per signa phlegmatis & cholere colligitur qui humor excellat. Verbi causa, phlegma facit paroxysmos longos, qui incipiunt cum frigore manuum & pedum, & quod diutius durat in toto corpore, & pulsus parum coartatur uel submergitur. Et paroxysmi absque integre sanitatis interuallo reuertuntur. Urina est alba, turbida, cruda, uel ad rubedinem decliuis, & phlegmatici parum sitiunt, & raro, modicum, tarde, & cum difficultate sudant. Et faciunt corpus magis phlegmaticum senectus, pueritia, sexus muliebris, complexio frigida, & regimen uite frigidum. Contra quando cholera predominantur, paroxysmi sunt breues, & incipiunt cum horripilatione, extremam citius calent, & cholericus magis sitit, uberius sudat, choleram uomit, & egerit, rubet urina, & denique ætas, tempus, complexio, & regimen uite plerumque significant superantem humorem. Nec solum per ordinem paroxysmorum

possumus recte cognoscere substantiam febris, sed oportet considerare alia signa: quando ergo paroxyismi non seruant ordinem consuetum & propriū humorum, arguimus diuersitatem & mixtionem eorum. Omnino hemitriteus cum difficultate cognoscitur, præsertim quando eius febres sunt continuæ, & quando paroxyismi interpolatarum simul incipiunt quotidie: quia cholericæ est dupla, & tunc à sola phlegmatica non facile distinguitur. Similiter difficilis cognitionis est hectica, quæ humoralis complicatur & cognoscitur: quia post paroxyismos remanet febris quæ non sentitur ab ægro, & pulsus est durus, cibus inflamat, & apparent alia signa hectica. Hemitriteus uero facilius cognoscitur, quando eius paroxyismi in medio uel in fine alternatim consequuntur. Similiter quando phlegmatica est continua, & tertiana periodica, quæ simul coniunctæ faciunt ueram hemitriteum, in qua tantum cholera facit rigorem, quoniam phlegma in uenis continetur. Rursus facile cognoscitur quando febris cholericæ est continua, & phlegmatica est periodica: nam his rigor est mitis, & pulsus uelox & magnus, & calor ardentior. Febres uero continuæ sunt sine rigore & frigore, & prius sedatur cholericæ quàm phlegmatica, uel saltem remittitur, & raro simul incipiunt, sed plerunq; cholericæ per aliquos dies uel mensem præcedit.

De remedio hemitritei.

Hemitriteus in qua phlegma & cholera tantundem excellunt, humidis curatur, quæ in caliditate & frigiditate sint temperata: sed si superat cholera, regimen ad frigidum: si phlegma, ad calidum & humidum declinet. Degat febriens in loco ubi frigus non aspiret, nec præfocet estus, nocte dormiat, & interdium uigilet, mente & corpore quiescat, & ceteras mentis occupationes seponat, & tantummodo curet ut ualeat, uescat bonis cibis, & in tempore opportuno moderate comedat, parcius sanè si febris erit breuis, uberius longa. Sed plerunq; ut diximus, hemitritei sunt longæ, & idcirco indigent uberiori cibo. Et primo soluas uentrem cum clysteribus uel electuarijs lenitiuis: postea, si opus est, & sanguis abundat, phlebotomet, hora maioris quietis in primis dieb. maxime si febris est continua: sed in periodicis sunt magis necessaria digestiua, quæ incidant & abstergant, sicut sirupus acetosus cum melle rosato: si uero plus phlegmatis abundaret, detur oxymel simplex uel sirupus acetosus de duabus uel tribus radicibus, cum aquis absinthij, melissæ, apij uel fœniculi: & in processu continue præbeas sirupos magis incisiuos & subtiliatiuos, sicut oxymel compositum: sed si cholera prædominatur, competit sirupus acetosus, simplex oxyfacchara, sirupus de endiuiâ cum melle rosato. Et diluantur cum aqua endiuiæ, absinthij, hydromelle. Vel hac concoctione quæ à Galeno contra hemitriteum efficacissima approbatur, R. hordei manipulos tres, aquæ lib. 2. coquantur ad consumptionem medietatis, postea cum eius colatura coquantur leuiter piperis drag. 2. Sed Auicenna, postquam

quàm materia aliqua ex parte est digesta, & partim euacuata, ualde commenda-
 dat absinthium, succum eius, & concoctionem: qui ergo non abhorrent eius
 amaritudinem, iàlubriter utantur. Vltèrius præbeas cōtinue magis & magis
 aperitiua, & in eorum cibis coquantur radices petroselini, fœniculi, uel apij,
 & comedant brodia cicerum rubeorum, & passulas, & capiant in mane siru-
 pum eupatoriij. Interim quotidie sponte uel clysteribus corpus euacuetur, &
 quaq; hebdomada soluas materiam digestam cū electuario de dactylis, catho-
 lico, uel pillulis aromaticis. Et uomitus facilis interdum confert, sed frequens
 debilitat stomachum: hemitriteus enim plerūq; fit ex repletionem, quapropter
 indiget continua digestionem & frequenti euacuationem: si uero prædominatur
 phlegma, soluatur cū electuario indo, damasceno cathartico, benedicto, uel
 confectionem turbith. Sed si superat cholera, euacuetur cum electuario pruno-
 rum, solutiuo electuario succi rosarum, de psyllio, uel trochiscis de agarico aut
 cum rheubarbaro, hoc modo, R. rheubar. drag. i. spicæ grana quinque, aque la-
 ctis, uel aque endiuia un. 2. uini parum. cōrundatur rheubarb. & octo horas
 maneat infusum, & cum eo dissoluatur media uncia uel circa de solutiuis præ-
 dictis. Studeas autem summopere conseruare stomachum sanum, & emenda-
 re eius uitia. Et post purgationem conferunt trochisci de rheubarbaro, de ab-
 sinthio, de aniso, cum uino poti, uel cum sirupis: & remoueas oppilationes cū
 aperitiuis, & prouoca urinam & sudorem, & medere malis accidentibus cum
 his quæ dicemus proprijs capitibus: restaura membra principalia, & debilem
 uirtutem cum aromatico rosato, confectionem rosarum, electuario lætificanti,
 de gariophyllis, ligno aloës, confectionem odorifera, & reliquis quæ scripsimus
 de medicinis compositis.

De recidiuis.

Ebres redeunt quando corpora non sunt recte purgata, aut pro-
 pter crapulas uel malos cibos, uentos, frigus, & malum regimē.
 Curantur sicut earum radices, uel potius sicut phlegmaticæ, &
 plerūq; sunt longæ, & indigent aperitiuis, & cōfortantib. calorē
 naturalem: omnino sunt deteriores priorib. & cū maiori difficultate curantur.

De febribus apostematum.

Quamuis hæc tria genera febrium ephemera, humoralis, & hecti-
 ca febres omnes complectantur, tamen quidam diuiserunt febres
 in eas quæ eueniunt sine apostematib. de quibus hucusq; diximus,
 & in febres apostematum: apostemata enim generant febres, & præcipue ca-
 lida, sicut pleuresis: febres uero pestifere & cōtagiosæ quamuis sine apostema-
 tibus possint accidere, tamen plerunq; generant aliquod apostema. Genera au-
 tem apostematum sunt quatuor, sanguinea, cholericæ, phlegmaticæ, & melan-
 cholicæ: sed mera phlegmaticæ & melancholicæ non faciunt dolorem neq; fe-
 brem, nisi sint saniosa, Eiusmodi autem febres unà cum apostematibus curan-

tur, sed indigēt frigidis & humidis, sicut febres sanguineę, & cholerice, & exigunt phlebotomiam diuersiuam, ante quartum diem, & postea euacuātia, & digerantur mali humores cum sirupis appropriatis, & digesti purgent. In primis autē quando apostemata incipiunt oriri & exterius tumescere, poscunt frigidare per repercussiuā, ceu oleū rosarum, & bolum armenum, sed salubriora sunt, & membris contusis optima, poma granata immatura, cum suis corticibus contusa, & emplastata: quę si non inuenirent recentia, coquant uetera, uel cortices, & balauistię in aceto, & contusa ponant super membrū cōtustum, uel quod incipit apostemari, & retinebūt malos humores ne fluant ad apostemandum, & sedabūt quā primū dolorem: frigida enim stiptica reperiunt fluentes humores, & calida resoluunt iam fluxos: quando ergo humores partim sunt fluxi & partim fluunt, admoueas frigida, stiptica, mixta cū calidis resolutiuis, ceu oleum rosatū cum oleo anethino, & continue minuas paulatim repercussiuā, & utere magis resolutiuis, quę soluāt uel saltem maturent citius apostema, sicut oleum anethinū, chamomelinū, uel liliorū alborū: fortius uero discutit urina tepida cum stuppa admota. Sed maturant apostemata emplastra ex axungia, pinguedinibus, radicibus maluę, uisci, uel liliorū alborū. Unguentum maturatiuum diaquilon, emplastrū ex meliloto, & unguentū hysopinū. Sed cerotū ex harmoniaco, galbano, uel bdellio, quęq; durissima apostemata resoluit, uel saltem maturat. Fertur quod manus admota suo naturali calore maturat apostema, si continue super ipsum maneat uel resoluit & sedat dolorem. Quando uero causa antecedens sit coniuncta, hoc est, quando mali humores conuertunt in saniem, dolores, & febres maxime crescūt, postea mitescunt facta iam sanie, & tunc nisi sponte aperiant, apostemata incidantur cū phlebotomo, & cum unguentis curentur.

DE PESTE.

PESTIS est morbus cōtagiosus & mortalis. Et dicta est à pascendo, nam eius uenenum nō solum pascit, sed interficit quos arripit. Pestifer enim primus corrumpit aërem, & spiritus proximorum hominum inficiuntur ab illo aëre pestifero, & sic serpit & pascit in breui tempore totam urbem, sicut morbida facta pecus totum corrūpit ouile. Primo autem accidit pestis ab aëre corrupto, & aër corrumpitur à malis qualitatibus: unde aër nubilus, humidus, densa caligine madidus, uel pluuijs grauidus, frequentibus imbribus, procellis, uel tempestatibus exagitatus, aut uentis australibus concitatus, & quomodocunq; grauis, turbidus, malisq; uaporibus mixtus, aut putridarum paludum, lacunarum, cadauerum uel fœtore infectus, siue alia pestifera & uenenosa qualitate corruptus, potest esse causa pestis.

Amplius

Amplius, pestem faciunt & morbos tēpora pluuiosa, non naturalia, & quę repente mutantur, quando alternis diebus pluit, aut quando eodē die tēpus sæpius mutat, & modo pluit, & modo radij solares splēdescunt, & reducūt subitam serenitatē. Nam pluuię semper plures ægritudines generāt, quā diuturna serenitas, & tēpora sicca, sed frigus facit morbos prolixos & leues & calor paucos, breues & acutos: unde in autūno sæpius pestis, & plura genera morborum accidunt, quoniā corpora nostra quę in præcedēti æstate malis fuere fructibus repleta, & caloribus æstiuis relaxata, adueniente autūno, in quo pluuię & uenti maxime accidunt, subito frigore corripunt. Aiunt etiā quod significant pestē autūnales cometę, stellę cadentes, ignes teretes & similes impressiones quę accidunt in aëre. Sed in hyeme graues sunt uēti meridionales, ceu auster, qui aërem turbidum & nubilum facit. Ver autem quāuis sit naturaliter salubre, tamē frigidū & siccum, uentis australibus concitatū, significat futuram pestē in æstate, præcipue si uerni dies sunt ualde calidi, & noctes frigide: sed æstas est magis pernitiōsa, quando calor à frequētibus imbribus extinguit, aut æstus præfocatiui frequēter opprimunt à frigidis nubibus qui in media regione aëris congregant. Item ex uisceribus terrę quandoq; scaturiūt pestiferi morbi, & animalia subterranea reliquunt domicilia, aufugiunt uel moriunt: similiter accidit auibus, piscibus, & ceteris animalibus, quando elemēta quibus degunt corrūpunt. Et inter futurę pestis prodigia habentur corui, qui frequentius solito uolitant supra ciuitates, bubones, ululę, & aues funestę, quę nocturno tēpore frequentius canunt. Item uenti & aduenę ex una regiōe uel ciuitate possunt in alterā secum deferre pestem contagiosam, & corrumpere aërem, ut sepe sæpius uidemus, quod multi ex mortali peste suę familię euasi sanos inficiunt, & ipsi euadunt. Vnde facilius se præseruant à peste, qui uitant pestiferos & eorū adherentiā. Inquit Auicenna quod pestis frequentius accidit post steriles annos, & præcipue quando post penuriā sequit fertilitas, nam corpora tēpore indigentię fructibus & malis cibus nutriunt, & replent malis humoribus. Alij panis auiditate diu esurientes adueniente fertilitate nesciunt expleri saturitatē, & propter repletiones, pestes & alia genera morborū oriunt, sed re uera pestis contagiosa & mortalis credo quod non eueniat, nisi per uoluntatē dei ab astris, & propterea uocatur etiam epidemia. Secundū astrologos sydera in nostra corpora uim maximam habent, & solent producere pestem, coniunctiones trium superiorum magne planetarum, eclipses luminarium, coniunctiones & oppositiones Saturni & Mercurij, & prædictorū ascendētia, siue in signis mobilibus, siue humanis uel in finibus Mercurij constituta inueniantur, præcipue, si prædictis syderibus dominantur maleuolę stellę Saturni & Martis, qui solent inferre pestem, bella & alia genera malorum regionibus, ciuitatibus, & hominibus qui habuere in suis genituris quempiā locorum principalium in prædictis gradibus positū, ut uidimus in præcedenti

Iouis & Saturni coniunctione, quæ fuit Anno 1484. in uigesimo quarto gradu Scorpionis, ascendente decimo gradu leonis, cui cōiunctioni præfuit Mars supra Iouem eleuatus, qui in principio anni 1485. duxit in Italiam cum ingenti exercitu Carolum regem Gallorum, qui regem Neapolitanum bello superauit. Et scorpius signum illius magnæ coniunctionis causa fuit Morbi Gallici, qui eo tempore & regione ortus est, cum maximis ulceribus, uel sæuissimis doloribus. Sed ante annum salutis 1515. multo maiorem rerum nouitatem decernent ille septem magnæ coniunctiones trium superiorum planetarum, quæ superiori anno 1504. uel circa fuere sub Cancro, significant enim his temporibus aëris alterationem, sterilitatem, & penuriam, bella, & maximam nouitatem Anno 1515. Extollent enim quendam potentissimum dominum, qui falsam infidelium religionem destruet, & ditioni suæ magnam orbis partem subijciet. Sydera ergo secundum Dei uoluntatem agunt in hæc inferiora, & præparant causas intermedias, & quandoq; corrumpunt aërem & replent corpora malis humoribus, quorū causa facilius hic eminus quàm ille propior peste corripitur. Item facilius à peste inficiuntur corpora humida, malis humoribus plena, sordida, & fœtida. Hinc est quod pestis plerunq; lasciuuit in ignobiles, qui habitant in domibus & cameris fœtidis, & uestimenta sudore sordida ferunt, & qui latos poros habent, & frequenti coitu uel balneis utuntur, & qui ociosa quiete & segnitie inertes torpescunt, & diem in noctem somno conuertunt, præsertim si sunt cholericus adusti, uel sanguinei, malis humoribus pleni. Sed raro accidit pestis, qui dolores iuncturarum patiuntur, & qui habent bonos humores & synceros. Quando ergo aër est pestilens primò inficit spiritum, & inducit febrem ephemeram, mox arripit cor, cerebrum, epar, & tandem per totum corpus serpit & perimit, & quandoq; subito interficit, sed plerunq; prius corrumpit humores, accendit febrem in pestiferum apostema, quod bubonem uocant, tandem prorumpit, & speciali nomine quod in inguinibus oritur, dicitur anguina. Sub ascellis uero, ut uerbis popularibus utar, succicum à loco sumpsit denominationem, & post aures glandula, quia similis est glandi, nuncupatur. In his enim tribus locis magis pernitiōsa apostemata oriuntur, quia quando cor peste laborat, facit succicum, epar anguinam, & cerebrum glandulam: in reliquo uero corpore mala apostemata uocantur anthraces & carbunculi, & sunt minus mortiferi prædictis, tempore pestis, sed sub aëre salubri neutra illorum sunt pestifera, neq; contagiosa, & raro faciunt febrem, nisi ephemeram: sicut bubo, qui propter ulcera pedum uel mentulæ quouis tempore solet inguinibus accidere. Itaque pestis mortalis est propter corruptionem aëris & uenenosam eius qualitatem, & nō propter febris incendium, neque multitudinem humorum: & quandoq; est tam pernitiōsa & mortifera, quod sine febre & alteratione urinæ subito interimit: sed plerunq; pestiferi fiunt phrenetici & furiosi, insani moriuntur.

De signis pestis.

Febbris pestifera producit diuersa accidentia & signa, secundum uenenosam qualitatem, acuitatem, & copiam humorum. Indicia ergo pestis non sunt omnino certa, neque in omnibus similia, sed uera sunt quando oriuntur apostemata in locis supradictis: & qui sic laborant, moriuntur. Et febris pestifera in principio est leuis, sicut ephemera, postea fit sicut tertiana continua, sed exterius uix percipitur, & in præcordijs ualde affligit & urit. Et urina primo & secundo die parum mutatur à naturali dispositione, quandoque tamen est aquosa & liuida uel melancholica: sed tertio & quarto die magis flauescit, deinde turbida, sicut urina asinorum mingitur, & significat insaniam & interitum. Pulsus autem in principio est paruus & frequens, sed crescit in nocte quotidie, & crescit unà cum febre: patiensque fortiter & frequenter respirat, & uelut angusti pectoris constrictione, præ nimia anxietate laboriosissime anhelat, angit, & suspirat, pectusque propter respirationis difficultatem uel præcordiorum incendium ualde eleuatur & deprimitur. Canna pulmonis & fauces arescunt, asperitate rigent, & ualde sitiunt, flaua lingua uel superficie alba nigrescit in radice, & quandoque tumescit, & sicut balbutiens uel blesa loquitur, uires corporis, naturales uirtutes, & eorum membra relaxantur, gustum, prorsus amittunt, exanguesque frequenter in syncopim labuntur, atque morituri toto conatu euomunt, & displicibilem nauseam patiuntur. Alij tacite anguntur, alij flebilibus querimonijs ualde conqueruntur, & rabidæ pestis moribus in præcordijs lacerantur: & quando cor magis patitur, transmittit suos pestiferos humores corruptos sub ascellas, & generat ibi apostema: si cerebrum magis laborat, facit glandulam, sed plerunque epar primo inficitur & gignit anguinam. Et quando oriuntur huiusmodi apostemata, accidentia fiunt maiora & deteriora: quod si forte aliquando delitescerent, & accidentia non fierent leuiora, minime confidendum est, imò neque subita accidentium sedatione, nisi uera conualescentia perseueret. Iuxta illud senis Hippocratis: In subito alleuiatis non oportet credere, neque ualde uereri mala, que rationabiliter fiunt. Præterea perituri omnia excrementa continue magis foetida emittunt, ceu sudorem, urinam, anhelitum, & egestionem, præsertim post quartum diem quibus solet fluxus accidere liquidus, spumofus, foetidissimus, & partim sanguineus, ac si ex membris liqueceret. Plures somnum amittunt, & nequeunt dormire propter uapores cholericos, uenenosos, qui eleuantur ad cerebrum, & horrenda somnia formant, somnum modicum, laboriosissimum quandoque præstant, & dormientem magis fessum reddunt, & tandem phreneticos faciunt, qui uires resumunt furijsque agitati uexantur, & non possunt contineri, sed surgunt è cubiculo, insanique furiunt, & ob iuiscuntur comedere, bibere, egerere, & mingere, nec sentiunt pristinum laborem, neque dolorem,

dementes que tandem, & quandoque rabidi moriuntur. Indicat autem phrenesim urina turbida, que appellatur subiugalis. Et quando è corpore scatent pustulæ rubæ uel nigræ, quæ à uulgaribus dicuntur papulæ, similes pulicum morsibus, latiores & planæ, uel similes morbillis, qui quandoque emittunt uirulentum humorem, sunt plerunque mortales. Et carbunculus, sicut ignis, membrum adurit & corpus corrumpit. In principio paruus oritur, & depressus, paulatimque crescit, & eius malitia difficile cognoscitur, & crescit ad magnitudinem uel latitudinem lupini, flauus, & circumcirca adustus, & super eum quandoque nascuntur paruissimæ ampullæ, sicut milium, & flauæ sunt salubriores, sed uirides & nigri sunt magis perniciosi. Pests denique plerunque interficit inter quartum & octauum diem: qui uero nonum euadunt, pauci moriuntur. Postmodum quando aër efficitur salubris, pests recedit, & plures sanantur.

De regimine præseruandi se à peste.

Erte sanum & optimum est illud consilium, quod qui uult se à peste præseruare, quàm cito ab ea discedat, longe profiscicatur, & tarde reuertatur, quandoquidem nihil sit tam noxium, quantum pestilens aër. Qui autem cura familiari legitima que causa coguntur morari in pestifera patria, utantur hoc saluberrimo regimine, quo facili ratione poterunt se à peste præseruare. Primum itaque, ut decet, laute & delicate uiuant, & comedant carnes laudabiles, & optimos cibos, cum bono uino odorifero: non tamen expleant saturitarem, sed ad sufficientiam, uel parcius comedant & bibant: & non nisi hora consueta, & minime bibant extra prandium & cœnam: nanque uinum trahit cibum indigestum, & aqua impedit digestionem. Et utatur moderato exercitio, & rarissimo coitu. In uita sanè politica, & bonis moribus, quos nec desidia, neque luxuria uitiauit sanitas & uirtus consistit. Et repudientur humectantia, ceu balnea, somnus meridianus, repletio fructuum, præcipue mora, citrulli, cerasia, & omnia quæ in stomacho facile corrumpuntur. Laute & nitide uiuas, sudorem & omnem sorditiam abstergas, candida indusia, & lautas uestes induas, & easdem cum lotis & nitidis frequenter commuta. Sed potissimum declina cœtum & consuetudinem hominum, & eorum anhelitum, quo facillime pests excipitur, & si fieri potest bene uiuas & hilari animo, & condas cibos rebus acetosis, cum agrestia, pomis granatis, uel rancidis citris, limonibus, uel maxime cum aceto, quod est contra pestem optimum intus & extra infusum uel quouis modo sumatur: manus & facies cum eo sæpe sæpius lauetur, & spongia aceto imbibita & manibus delata frequenter odoretur. Amplius, condantur cibi cum speciebus aromaticis, quæ plurimum conferunt, maxime hæc, R. cinnamomi unciam mediam, coriandorū preparatorū drag. i. grana sedecim gariophyllorum, cardamomi, nucis muscatæ añ. scrup. 2. grana quinque corallalorū rub. drag.

drag. mediam radicem tormentille, dictamni, sandalorum omnium, rasuræ eboris añ. grana sedecim, croci scrup. medium, terantur, utere. Sed si cum carnel appeteres uiridem saporem, conficias ipsum cum petroselino, acetosa, serpyllo, basilicone, maiorana, aceto, & modico sale. Et pulli optime sapiunt, si hoc modo coquantur, primo elixentur, deinde membratim incisi in patella cum lardo subrigentur, postea immergantur in lacte amygdalarum extracto cum agresta, & super aspergantur prædictæ species, aut zingiber, piper, gariophyli, suaues odores, & redolentia omnia, quæ manibus gestantur, ut laudanum, pomum ex eo, & laudanum pretiosum: quorum compositionem scripsimus in medicinis compositis. Et in æstate redoleat, & suauius odoribus aspiret domus, strata rosis, floribus, citris, limonibus, & similibus. Sed hyeme suffumiga cum thure, iunipero, resina pini, corticibus mali apij, & similibus. Vel, R. thuris dragmam unam, corticem citri, melissæ añ. scrupulos duos, ligni aloës, storacis, calami aromatici, muscatæ añ. dragmam mediam, laudani dragmas tres, fiant trochisci, & quando libet, accendantur. Ignis quoque propellit pestem, ut Tales Milesius philosophus sapientissimus docuit, qui rectificauit pestilentem aërem cum maximis ignibus, passim per urbem accensis. Et sicut boni & suaues odores non minus delectant quàm profint, sic omnia fœtida nocent, quia cor & spiritum lædunt. Et secundum Galenum dolor & fœtor ualde prosternunt uires, & debilitant uirtutem. Sed ne in multis morer, nihil est quod tutius præseruet hominem à peste quàm pillulæ communes bis in hebdomada sumptæ in pondere dragmæ mediæ, uel alternis diebus scrupulum unum, & mane uel sero quando libet sumantur. Præterea sunt quedam simplicia, quæ ex innata proprietate præseruant homines à peste, sicut bolus armenus, herba acetosa, dictamnus, tormentilla, & cortex citri. Sumatur autem bolus armenus in quantitate dragmæ unius cum aqua rosata, & modico aceto, & radices tormentille in umbra exiccate scrupulos duos cum aqua acetosæ & dictamni scrupulum unum cum aqua rosata & modico aceto quotidie sumatur, stomacho ieiuno: cetera ad libitum capiantur, sicut acetosa, cortex citri, poma granata, & pimpinella, quæ præseruant homines à peste. Item tutatur à peste theriacæ dragma una & media, uel circa, cum uino dissoluta, si bis in hebdomada ieiuno stomacho capiatur.

Pillularum pestilentialium usus.

De remedio pestis.

Hebribus pestiferis phlebotomia propere occurratur, quoniã si qua spes superest, in ea consistit, & quàm cito facienda est, quoniam humores sunt furiosi. Et phlebotomet uena cõmunis, antequàm oriatur apostema: nam post ortum eius aperienda est uena cui correspondet: uerbi gratia, si apostema exiuit post aures, phlebotometur cephalica: sub alis, basilica, in inguinibus saphena eiusdem pedis; nam pestiferi humores sunt

euacuandi quàm cito ea parte qua sunt magis propensi: priusquàm per reliquum corpus serpant: & caue ne per præcordia trahantur, nec aliò diuertantur, sed secunda phlebotomia fiat diuersua ex opposito, ne sanguis integer undique fluat ad locum pestiferum. Et phlebotomia sit uberior, & usq; ad syncope, quoniam spiritus & sanguis à peste facillime corrumpuntur, & semper præmittatur clystere, maxime stipticis. Et quotidie pestifer mane & sero sumat sirupum de acetositate citri, uel sirupum de succo herbæ acetosæ, aut sirupum de granatis dilutis cum aqua rosata, acetosæ, uel buglossæ. Et fiant quotidie clystera lenitiua, & quando opus est euacuentur mali humores cum medicinis solutiuis, & maxime cum rheubarbaro. R. rheubarbari drag. unā, aquæ lactis uel endiuix unciā unam & mediam, uini unciā mediam, spicæ grana quinq; post infusionem octo horarum exprimatur, & cum colatura dissoluatur diaprunis solutiui drag. media, uel tantundem diaphœniconis uel electuarij succi rosarum, fiat potus, & frigidus sumatur: nam pestis actu & potentia frigidis curatur. Rursum quotidie cum sirupis uel aqua rosata capiatur boli armeni drag. unam, aut diptami drag. unam, uel tormentillæ scrup. duos, siue drag. unam harum specierum, quæ mirifice pestiferis morbis medentur, R. boli armeni drag. tres, seminis acetosæ, seminis & corticis citri añ. drag. duas & mediam, zedoariæ drag. duas, diptami, tormentillæ, limaturæ eboris añ. drag. unam, ossis de corde cerui, cinnamomi, margaritarum añ. drag. mediam, lapidorum preciosorum, scilicet hyacinthi, smaragdi, rubini, & sapphiri añ. scrup. unum, terantur & propinātur cum modico uino uel alio liquore, aut fiat electuarium cum conseruis cordialibus, & ad libitum sumantur. Item cōfert theriaca & mithridatum, si febris est leuis, sed ardentem refrigerant trochisci de camfora cum aqua acetosæ. Item optimum est hoc, R. boli armeni drag. duas, tormentillæ drag. unam, diptami drag. mediam, quatuor saccharorum cordialium añ. unciā mediam, & si libet adde theriacæ uel mithridati unciā unā, & erit salubrius. Amplius, pestis præter naturam acutorum morborum exigit frequentiore & uberiore cibum, maxime propter syncopes quæ solent accidere. Comedant ergo pestiferi mane & sero carnes laudabiles, & recentes, iuscula panis, lac amygdalarum cum his quæ diximus condita: & interdiu frequenter assumāt tragema, massapanem, uel quod sibi magis proficuum appetunt. Inquit enim Auicenna, quod qui plus comedunt, facilius à peste liberantur, & syncope uitant. Bibant autem ex hoc iuleb, R. aquæ acetosæ libram unam, uini granatorum uncias quatuor, sacchari uncias quatuor, clarificetur & aromatizetur cum cinnamomo uel sandalidis. Item contra pestem ualet electuarium salutiferum, & electuarium ex citro. Apostemata autem siue bubones pestiferos nusquam reperiuntur cū frigidis stipticis, sed quàm citius poteris admoueat sanguisugas, quæ pestiferum sanguinem extrahant, aut super ipsum apponas dimidium cepæ coctum super cinerem

cinerem calidum cum theriacæ uncia dimidia, & quotidie cum recenti mutetur. Carbunculi uero siue anthraces comburantur cum ferro ignito, aut cera ignita ex ardenti cereo stillata, aut cum calce uiua, & sapone uel cantharidibus, aut cum ruptorijs, quæ explicauimus, in medicinis compositis. Et non dimittatur pestifer in principio dormire, ne uenenum euocetur ad centrum: omnino debet ad sufficientiam uel modicum parcius dormire, ne longæ uigiliæ debilitent & perimant ægrum.

De pleuresi.

Pleuresis dicta est à pleura, quod est costa: & propterea Bononienses pleuresim uocant malum costarum: & Amerini puncturam à dolore pungente. Est autem pleuresis apostema pectoris, quod potest in totius pectoris partibus oriri. Et leuior est & facilius curatur, quæ cuti & costis interiacer, uel in illa carne intermedia: grauior uero & magis periculosa est quæ nascitur in concauo uelamine pectoris, siue in tunicis & panniculis costis inuolutis: sed omnium pessima & lethalis est pleuresis, quæ gignitur in diaphragmate, quod segregat membra spiritualia, ppter colligantiam quã habet cū cerebro: nam neruus quo diaphragma cōtectum est, porrigitur ad cerebrum à quo oritur. Costæ autem & ossa rarissime apostemantur. Humor uero quo gignitur pleuresis est calidus, subtilis, acutus, sanguineus, uel cholericus, quoniam non penetrant in membra neruosa & dura, nisi humores acuti, & maxime cholericus: & idcirco febris pleuretica plerunque est tertiana continua. At sanguis syncerus raro facit pleuresim, rarius phlegma, rarissime melancholia, nisi sint putrida, adusta, uel cholera mixta. Vnde phlegmatici, & qui sunt complexionis frigida, & maxime qui solent acetosum ructare, raro uel nunquam pleuresi laborant: nec qui habent lubricam aluum, ut testis est Hippocrates: phlegma enim facit apostema molle, & melancholia durum, & utrūq; est sine dolore & febre, nisi sit putridum uel saniosum: & cum difficultate & tarditate maturatur. Ventositas uero facit pleuresim mendosam: sed uera pleuresis facit febrem & acutum dolorem, quem pungituum appellant, & discutitur uel resoluitur infra quindecim dies: si uero saniam concipit, ante tres hebdomadas in breui rumpitur & purgatur: sed ratione frigidorum humorum serius maturaretur, digesta autem sanie, sponte uel ui medicamentorum aperiatur, post apertionem uero & rupturam solet pleuresis infra uiginti dies uel saltem quadraginta à sanie mundari & consolidari. Aut post duos menses conuertitur in peripneumoniam uel phthisim: æque malū est, si pleuresis præcociter disrumpit ante maturationē ppter acuitatē, uel copiā humorū, aut propter laboriosam agitationē, tussim, uomitū, casum, uel uim medicinarū. Sed plerunq; pleuresis uarijs & diuersis modis, duce natura, uel prudētia medici, ante quindecim dies resoluit: quādoq; enim cū uaporatorijs uel spōte insensibiliter discutit, aut sanguis ille cholericus ex nari

bus fluit, uel phlebotomia extrahitur, sed plerunque materia illa expuitur. Interdum euomitur, & quandoq; pleuritidis humores per concauam uenam labuntur in uesticam, & minguntur, & quādoq; fluunt in uiscera, & fluxu egeruntur: interdū in pulmone colliguntur, & faciunt peripneumoniā, & phthisim: interdum petunt cerebrum, & phrenesim faciunt: & quādoq; in alia ægritudinum genera pleuresis permutatur, sed raro. Amplius, quandoq; eius accidentia sunt ualde molesta & graua, sicut dolor pectoris, & frequens tussis, aspera, & cum difficultate expuendi. Vnde quanto difficilius pleureticus expuit, tanto magis laborat. Materia enim in thorace retenta, auget febrem, cōstrictionem anhelitus, murmur asmaticum & catarrhale, & dolorem, suffocat spiritum, & eripit somnum. Deniq; grauis est pulmone & cordi, & excitat tanto maiorem tussim quanto copiosior est materia, & magis uiscosa, uel diutius moratur in thorace, & quandoq; facit syncopim, & mortis terrorem minatur, & interdum strangulat. Ad summum, tussis difficilis, & impotentia expuendi facit pleuresim mortalem: nam significat debilitatem uirtutis expulsiuæ, & caloris naturalis, tenacemq; uiscositatē, & copiam humorum, aut humores nimis subtiles & acutos, uel arentem siccitatem, & quandoq; impeditur sputum ab alia ægritudine, quæ est in faucibus, pulmone, & organis anhelitus. Materia etiam retenta claudit meatus per quos anhelitus fumosos cordis uapores educit, quapropter cor laboriose respirat, & parum refrigeratur, sed æstuat, & continue magis laborat, febris augetur, siccitas & asperitas pectoris & difficultas expuendi crescit. Pleuresis autem & peripneumonia deterior est in latere sinistro quā dextro, quia est magis propinqua cordi: sed quæ in latere dextro oritur, est salubrior: uerum aliquāto serius curatur, quoniam à fonte caloris magis distat. Causa autem antecedens pleuritidis est humor sanguineus uel cholericus, acutus & malus, qui fluit à capite uel à reliquo corpore, & congregatur in loco magis debili. Causa uero primitiua est alijs febribus communis, uidelicet frigus, quod calidum corpus ex abrupto excipit & oppilat: sed mali humores generantur ex repletionē malorum ciborum, uel paulatim in corpore congregatur. Quando ergo corpora sunt malis humoribus plena, & ex labore & exercitio calida statim uentos uel frigidam aquā excipiunt, aut in loco frigido & humido subito refrigerantur, facile ægrotant, & ideo in æstate & autumnō plures accidunt pleureses, & in uere quando pluuie abundant, uel uenti plurimum perflant. Item mulieres, quæ mensibus singulis mensibus purgantur uel lactant, & pueri & senes propter frigidam eorum complexionem, raro corripiuntur pleuresi: sed pueri euadunt, senes uero propter causam ualde contrariam eorum complexionē, & mulieres grauidæ, facilius moriuntur.

Vinq; sunt certiora signa pleuritidis.

De signis pleuritidis.

Primum quidem est febris continua, ex eo quia apostema est cordi propinquum.

propinquum. Alterum est dolor acutus, materia enim non nisi ob acuitatem penetrat in duros panniculos & uelamina, & ideo mordicat & pungit: quandoq; tamen dolor solum percipitur in respiratione & tussi, propter copiam materiae, quae non facit dolorem acutum, sed grauem, & pondere praemit. Et quandoq; dolor in femora descendit, & interdum propter colligantiam neruorum ascendit in humerum, & de eius dolore pleuristici saepe conqueruntur. Item, si dolor solum sentitur in attractione, materia est in musculis, qui dilatantur: si in respiratione est in his qui constringuntur, & dolor pleuritidis non est pulsatiuus, quia ibi non sunt arteriae. Tertiū genus signorum est, constrictio anhelitus, qui coartatur propter materiae claudentem meatus per quos spirat, & propter eorum angustiam & necessitatem euentandi fit frequentior. Quartū, est pulsus ferrinus, similis ferrae, durus, inaequalis, & asper: quia apostema est in membris siccis & neruosis, & quandoq; uariatur, & à suo ordine egreditur, maxime in augmento & statu ob copiam materiae, cordis compassionem, uel debilitatem uirtutis. Quintum signum est tussis, quae in principio plerunq; est sicca ob asperitatem gutturis & pulmonis, & indigestionem materiae, quae secundum quod citò uel tarde digeritur, facile uel difficile expuitur. Sputum autē debet esse album, leue, equale, maturum, & facile: sed in principio pleuritidis melius est aliquantulum rubrum uel flauum, proximum uero spumosum, rotundū: si uero in principio est ualde rubeum uel fuluum, est deterius. At uiscosum difficile est & malum, praesertim in augmento & statu, & nigrum est mortale: similiter uirulentum, saniosum, & foetidum: quod à phlegmatico discernitur, quia sanies in aquam proiecta descendit, & phlegma natat. Rursum sanies super ignem posita foetet, & non phlegma. Salua & fauces saepe significant catarthum corrosiuum, & quandoq; sine faldine percipitur descensus catarthi, qui ulcerat pulmonē. Quādo pleuresis in diaphragmate oritur dolor thoracem uersus declinat, & facit accidentia acuta & seua, somnū eripit, & sepius per neruos repit ad caput, apostemat cerebrum, & peruertit mentem & rationem. Et illi qui sic laborant non percipiunt dolorem pectoris, neq; etiam aliorum membrorum. Quādo uero dolor circa furculam pectoris sentitur, pleuresis est in concauo pectoris uelamine orta, & minime pulsat. Si quando terga ceu uerberibus cesa, dolent, & uentosis cruentis non sedatur eorum dolor, saepe significant mortem. Pleuresis mendosa parum dolet, & leuibus accidentibus associatur, & fit propter uentositatem uel modicam materiam, quae inter cutem & costas latitat: & saepe accidit dolor in pectore & lateribus propter plurimum potum: pleuresis autem non cognoscitur ex urina, sed fit rubra propter febris ardorem. Discernitur autem apostema epatis & pulmonis à pleuresi, quia apostema epatis facit pulsum undosum, tussiculam parua & sicca sine sputis, faciem pallidam, flauam, foedam, linguam croceam uel nigram. Urinam crassam, densam, & rubram, similem hydropisi, &

egestiones sunt fluidæ, sanguinæ, epaticæ, & dolor est grauis, & ponderosus in latere dextro, qui non percipitur tactu, nisi sit apostema in conuexa epatis gibbositate, & anhelitus parum cōstringitur, & minus uariatur. Peripneumonia etiam facit pulsum undosum, quia apostema est in membro molli, & decernit grauem dolorem & ponderosum, sed anhelitus est calidior, & fortius cōstringitur & suffocatur.

De medela pleuresis.

Leuresi medentur humida, lenitiua, & moderate frigida, & degat æger in sublimi à terra cubile, & in camera sicca, amœna, in qua nec uentus, nec frigus aspiret: & si potest tantum dormiat quantum sat erat sibi sano, seponat omnem animi sollicitudinem & timorem, & pro posse quiescat. Quotidie minus comedat usq; ad septimū diem, & ab illo usq; ad quintumdecimum uictus tantundem crescat, & moderate uel parcius bibat, abstineat ab uberiori potu, carne, uino, ouis, & quæ generant multum sanguinem, & uitet cibos calidos & siccos, qui faciunt humores cholericos, acutos, & uescatur cibus facilis digestionis, qui sint tenues, lenitiui, & absteruiui, ceu iuscula hordei uel farris condita cum penidijs, saccharo, uel lacte amygdalarum, & interponantur interdum si sapiunt blitum & borage, & condantur cibi cum modico croco, quoniam faciliat anhelitum, & eius malitiam corrigit. Comedat etiam passulas amygdalinas, carycas, butyrum recens, saccharum, trageam, massapanem, saccharum uiolatum, sauniā, poma granata dulcia, sed acria, & cibi omnes acetosi nocent tussi. Et pro potu utantur pleuretici aqua hordei, quæ sic fit, R. hordei lib. i. quod à corticibus excorticetur cum panno aspero, in aqua frigida parumper coctum, alternisq; uicibus in feruida aqua abluatur, & cum panno aspero fortiter excutiatur, deinde excorticatum modicum coquatur in lib. 8. aquæ, & hæc prima cōcoctio abijciatur, postea iterum cum lib. 16. aquæ coquatur, & leuiter bulliat, usq; ad consumptionem medietatis: hæc enim est illa aqua hordei, quæ plurimū à medicis in febribus cōmendatur, & quæ febris sedat ardorem, sitim mitigat, præcordia & uiscera humectat, aluum lubricam facit, lenit asperitates, & sputum faciliat, præsertim si tepida cum modico saccharo hauriatur. Aut bibant cōcoctiones pectorales, quæ contra tussim & pleuresim sunt efficaces, & plurimum ualent & fiunt cum uiolis, capillo ueneris, dactylis, recentibus carycis, iuiubis, passulis, liquiritia, hordeo, fœnugræco, hyssopo, & melle. Sed hyssopus & mel sunt nimis calida pleuresi, & frigidius quod ei competit est cucumer, & sirupus ex eius succo & saccharo confectus, aut bibāt iuleb uiolatum, cum aqua cocta dilutum. Instituto autem uitæ regimine exoneretur aluus, cū clystere uel cū aliquo electuario lenitiuo, & fiat phlebotomia diuersiua quàm citius poteris, uel saltem ante quartum diem, ex latere opposito dolori, ex uena basilica uel cōmuni, & reiteretur phlebotomia ex eadem uena in sero uel mane

Quoniam modo confici debet aqua hordei.

mane sequenti, & post quartū ægritudinis diē phlebotomet uena altera basilica uel cōmunis, scilicet alterius lateris dolorē uersus, & ex eadem uena mane uel sero sanguis iterū mittatur: quia præsumēdum est quod post quartū diem materia fluxerit ad locum pleuresis & qualibet uice circiter libram mediā sanguinis extrahatur, & plus & minus secundum abundantiam sanguinis & fortitudinem uirtutis. Interim digeras materiam, & quolibet mane in aurora prebeas tepidum sirupum uiolatum uel iuiubinum, & post duas horas ieiuno stomacho fiat clystere lenitiuum ex concoctione foliorum uiolarum, bliti, malug mercurialis, uel succo bliti, oleo uiolato, uel melle uiolato: in statu autē & prope ipsum, cibi & sirupi sint magis abstersiui: digeratur ergo materia cum sirupo de liquiritia, de succo granatorum dulcium, uel cum melle uiolato, aut sirupo acetoso mellino, R. sacchari lib. i. aque unc. 8. aceti unc. 4. mellis un. 3. qui quidem sirupus à Galeno & Mesue ad extinguendam febrem & sitim, ad digerendam materiā, & ad sedandam pleuresim ualde commēdatur: Sed mel & acetum utrunq; suspectum est in pleuresi calida, quoniā facit humores acutos, & acetum nocet apostematibus: huiusmodi ergo sirupus non conuenit nisi in pleuresi phlegmatica & materia uiscosa. Digesta autem materia purgeſ cum cassiæ medulla, uel diamanna aut electuario lenitiuo, aut cum his trochiscis pectoralibus solutiuis, R. uiolatum drag. i. liquiritiæ, manniæ, agarici, turbiti, diagridij añ. drag. s. zingiberis scrup. s. fiant trochisci cum mucilagine psyllij, qui lenient asperitatē, sedabunt dolorem pectoris, dilatant meatus anhelitus, abstergant uiscosa pectoris excrementa, & purgant intestina, sed salubriores erunt si addantur quatuor seminum cōmunium frigidorum, scilicet feminis melonis, citrulli, cucumeris & cucurbitæ añ. drag. s. gummi arabici, draganti añ. scrup. 2. semper autem caueas fortia solutiua, & utere diagridio in minori quantitate quàm in alijs ægritudinibus, sed medicinæ solutiuæ sunt tutiores & magis salubres in principio declinatiōis: antea uero quotidie fiant clysteria. Item quotidie ante quartum diem administra repercussiuā frigida, et modicum stiptica, quæ muniant & cōfortent pectus, & ab eo repellant malos humores. Ad id quidem utiles habentur lentes, quæ primo cum aqua calida lotæ coquantur cum aceto, & contusæ super pleuresim ponantur. Aut admo ueatur emplastrū fabarum & rosarum, quæ sint cum aceto coctæ, uel coquantur rosæ, balauſtiū, camomilla, uel fœnogrecum cum aceto, & in eorum feruida concoctione imbuatur spongia magna, quæ sortiter exprimatur & calida super dolorē adaptetur, interposito lini panno tenui & attrito, ut caro minus madescat, & cum frigescet spongia, sepius calida reiteretur, & permutetur pānus qua nō sit madidus. Itidem potest fieri cum bouis uessica semiplena prædicta concoctione. Amplius, continentur eiusmodi fomenta post quartum diem cum rebus magis resolutiuis, et primo cum aqua simplici calida, postea cū aqua salsa uel marina, quæ est magis resolutiua, aut concoctione comomillæ,

anethi, fœnogræci, seminis lini, parentarię, & maluę cum suis radicibus lotis. Huiusmodi autem fomenta tam in augmento, quàm in statu plurimũ iuuat: nam faciunt sputum, mitigant dolorem, discutiunt pleuresim, uel saltem citius maturent. Sed à fomentis desistendum esse moneo, quãdo cum eis dolor cresceret, quod accidere solet propter copiam materię, quę minuenda est per phlebotomiam, si dolor furculam uersus ascendit, si uero descendit cum clysteribus. Sacculi uero calidi milij, salis, uel lateres & lapides molares calidi ad motum conferunt uentositati & pleuresi mendose, sed ueram plus ledere quàm iuuare solent. Quãdo autem exequeris prædicta fomenta, & ab eis alternis uicibus desistis, linias pectus, maxime in nocte cum oleo uiolato, amygdalarum dulcium, butyro recenti, pinguedinibus anatis uel gallinę, hyssopo humida, unguento uiolato, & unguentis pectoralibus, quę dicemus in medicinis compositis. Si uero materia esset phlegmatica, ungas pectus cum oleo liliorum alborum, uel ireos aut dialthea. Interim cõtinue ab initio usq; in finem studeas facilitare sputum, & lenire guttur cum tepida aqua, & modico saccharo uel penidijs, pota saunia uel saccharo uiolato. Aut continue lambet diadragantũ, uel electuarium lambendum ex butyro, uel pillulas lambiles, electuarium ex amygdalis, uel electuarium sanum, maxime si materia est æqualiter phlegmatica, uiscosa. Et plura ad idem inuenies in libro de medicinis compositis. Conferunt etiam pleuresi, & sedant tussim & sitim hi trochisci, R. uiolarum, succi liquiritię añ. drag. 5. amyli, draganti, seminis altheę, citoniorũ, portulacę, fœniculi añ. drag. 1. s. camforę grana 4. cõficiantur cum mucilagine psyllij. Vel R. uiolarum, draganti, anisi, succi liquiritię, seminum citoniorũ, melonis, cucurbitę, cucumeris, citrulli, seminis maluę, meliloti añ. drag. 1. fiant trochisci cum mucilagine seminum citoniorum, & sumantur cum sirupis uel cõcoctione pectorali, in quantitate duorum scrupulorum, uel drag. 1. Aut ex eis & saccharo fiat cõfectio solida, uel cum penidijs, & sirupo uiolato electuarium. Si uero materia esset ualde calida, acuta, & febris intolerabilis, ægerq; continue maiori inquietudine uexaretur, & non posset dormire, uel phrenesis immineret, da sirupum papaueris cum aqua cucumeris, uel endiuie, sed aqua cucurbitę nocet præfocioni, & lactuca facit crassos humores, & omnia quę excedunt secundum gradum frigiditatis impediunt digestionem & sputum. Phlebotomia præseruat à phrenesi præcipue ex saphena ad diuertendum, & ex cephalica ad euacuandũ. Et minus dolet accubitus super latus infirmum, quàm super alterum sanum. Quod si non dolor remittitur inter septimum & quartumdecimum diem, admoueatur uentosa cum incisione uel sine super locũ doloris, quę resoluet collectos humores & pleuresim, si reliquũ corpus est bene purgatum: si uero resolutio quam studiose exquiris nõ eueniat, prosequere illa remedia quę salubriora uidentur, dummodo sint magis abstersiua, resolutiua, aperitiua, & lenitiua, & digerat materiam cum sirupo de liquiritia uel hyssopo, & lambat

lambat electuariū sanum, inungat pectus cum oleo liliorum alborū, uel oleo ireos: & fomenta quæ diximus fiant cum rebus magis resolutiuis. Sed si pleuritis ante quartumdecimū diem non resoluit, saniam concipiet, & crescit febris dolor, & tussis, quando maturat apostema. Postea remittunt, nisi pleureticus propter debilitatem moriatur. Prosequatur ergo curam cū lenitiuis & resolutiuis temperatis, quæ præcociter maturent, sicut cōcoctio carycarum, dactylorum, fœnogræci, passularum, liquiritiæ, hordei, radicū liliorum & mellis, & fiant fomenta cū eadem cōcoctione, & ungat pectus cum hoc linimento, quod resoluit, mitigat, uel citius maturat, R. mucilaginis radicū maluæ, maluuischi añ. unc. 1. farinæ fœnogræci, hordei, seminis lini añ. unc. s. seminis citoniorum drag. 2. butyri loti unc. 1. cere parū, olei antiqui quod sufficit. Solet aut maturari apostema pleureticū ante uigesimū primū diem, quod colligitur ex mitigatione febris & doloris, & frangit & rumpit quando est maturum excreationis conamine, uel tussi, aut subita reuolutione de latere ægro super alterū, uel uomitu qui fortius rumpit. Seu comedat panem ualde fermentatum, uel modicū fermentū cum melle cōfectum, quod summopere rumpit apostema: sed fortius est sal harmoniacū, maxime si cū fermēto & melle conditū sumatur. Aut sal nitrū cū sinapi, fimo columbino, & adipe mixto extrinsecus emplastre. Comedat aut brodium cicerū, carycas, grana pini, passulas, amygdalas dulces & amaras, quæ tunc satis conferunt, & uescatur carne & bonis cibis restauratiuis, ne debilitet. Panis uero non fermentatus generat uiscosos humores. Disrupto autem apostemate, abstergat cum aqua mellis uel cōcoctione hyssopi, hordei, & mellis, & lambat electuarium sanum, uel electuaria ex pino, aut diapenidion, & consolidet cum thure, mastiche, gummi arabico, & draganto: quod si ante triginta uel quadraginta dies non consolidat, in phthisim cōuertit. Electuariū digestiuum quod extrahit è pectore excrementa saniosa & uiscosa, R. un. myrrhæ, cinnamomi, amomi, granorū pini, ireos, turbith, croci, boli armeni, añ. unc. s. spicæ, cassiæ fistulæ, dactylorū añ. drag. 5. costi drag. 2. galbani scrup. 2. mellis quod sufficit. Ad idem ualet electuarium ex serpyllo. Ea enim medicamenta debēt esse tribus uirtutibus prædita primò, absteriua ut mel, secundo cōfortent & iuuent membrū debilius, ut hyssopus, & pulmo uulpis pectori & pulmōni, spica & amygdalæ amaræ epati & uis urine, sed mastiche & corallus profunt stomacho & intestinis. Tertio, miscendum est aliquid quod dirigat medicamenta, quod opus est uel euacuent materiam, qua natura est magis propensa, sicut ireos, & semē urticæ, quæ expue refaciunt saniam, sed fœniculus, anisum, apiū, asparagus, petroselinum, pastinaca, eorū concoctiones, & brodiū cicerum purgat excrementa per urinam, carthamus uero & sal nitrū cū electuarijs solutiuis mixtū expellūt saniam per intestina. Sed omniū optima quæ has proprietates cōplectunt, sunt brodium ueteris galli, mel, liquiritia, capillus ueneris, hyssopus, cassia fistula, & manna.

Sed Galenus medebat pleuresi & peripneumonię post apertionē hoc electuario, quod putridum phlegma & saniem pectoris expuere facit, R. amygdalarum dulciū & amararū, granorū pini, seminis urticę, farine lupinorū añ. unc. s. condant cum melle rosato, & adde penidiorū un. i. ut sit magis delectabile. Mesue ualde commendat electuarium Archigenis, sed est opiatum. Deniq; si pleureticus cum his non sanabitur, fiet phthysicus, post duos menses purgetur, ergo nutriat & curet cū saccharo rosato, lacte recēti bullito, & balneis & rebus humectantibus absteruis & cōsolidatiuis: & maxime cū electuario expulmone uulpis, & electuario ex semine citoniorum, uel electuario pectorali.

De malis quę accidunt febribus, & primo de fluxu.

Quamplura in reliquo corpore apostemata nascuntur quę febrem accendunt, sed solum de pleuresi scripsimus, quia sepius euenit. Periculosa quidem est, & pauci ab ea absq; auxilio medici euadunt, eadem ratione de fluxibus diffusius quàm de alijs accidentibus exequar. Itaq; de febribus, pleuritide, & fluxibus ad scribendū potissimū appuli, quia sunt grauissima mala, quibus plurimi corripuntur, & in quibus plerūq; ars medica plus quàm in alijs egritudinibus ualet. Fluxus autem fortitur nomen à membro à quo deriuat: unde fluxus cerebralis dicitur à cerebro, stomachicus siue diaria à stomacho, epaticus ab epate, spleneticus à splene, intestinalis ab intestinis, & excoriatiuus seu dysenteria ab excoriatione intestinorū appellat. Causa materialis & coniuncta ipsius fluxus est nutrimentū & mali humores, q̄ ante digestionem fluunt ex stomacho & uisceribus, & precociter egerunt. Causas autē antecedentes & primitiuas, quę corrumpunt humores, & debilitāt uirtutem retentiuam, diligenti inquisitione perscrutabimur. Primū uero fluxus esse nō potest sine infirmitate uel uiolentia uirtutis cōtentiuę: nā si stomachus & intestina retinerent nutrimenta quousq; digerent, non fieret fluxus. Debilitat autē uirtus retentiua à morbis, & precipue longis, à cibis lubricis uel acutis, à rebus solutiuis & uenenosis, ab humoribus uirulentis, falsis, & cholericis, acutis, & maxime à frigore & nimio calore. Violatur uero uirtus contentiua, superatur & debilitatur à multitudine, grauitate, uel malitia ciborum & humorum: sed congregantur mali humores & nutrimenta in corpore, aut propter copiā ciborum, uel defectum uirtutis digestiuę, uel debilitatem uirtutis expulsiuę: nam nutrimenta quę non digeruntur neq; expelluntur, congregantur in corpore, & corrumpuntur, & sunt grauia stomacho, & intestinis, & uirtus cōtentiua ab eis superatur & debilitatur: & quandoq; uirtus expulsiua est potētior, & superat contentiuam, & facit fluxum: qui si fuerit creticus, & uirtus uitalis potens, utiq; uirtus contentiua modicum debilitatur, & fluxus in breui sponte sedatur, & eger ex eo sentit leuamen, & conualescit: ut accidit in colica passione, in qua superatur & debilitatur uirtus retentiua ex copia uel malitia humorum, & à fortitudine uirtutis expulsiuę. In ea enim quando uirtus expulsiua est

ualida,

ualida, omnem malorum humorum copiam digestorum & indigestorū per uomitum pariter & secessum eijcit. Fluxus cerebialis fit ex catarrho à debili cerebro genito, qui per stomachum in uiscera fluit, & corrumpit nutrimenta, quæ secum per secessum educit. Catarrhus autem quandoq; est phlegmaticus, quandoq; cholericus, falsus, acutus, uirulentus, ulceratiuus uel lubricus. Et fluxus catarrhalis non semper proficiscitur à capite, sed aliunde potest emanare ex fistulis & apostematibus intrinsecis: nam quādoq; ante eorum maturationem fluit humor uirulentus, & post apertionem sanies, quæ faciunt fluxum. Febres quoq; sanguineæ, cholericæ, phlegmaticæ, & maxime hecticæ, & complexionēs malæ, accidentales, & ulcera intrinseca, quandoq; generant malos humores, acutos, pestiferos, uel uenenosos, qui faciūt fluxum, & quandoq; excoriant & ulcerant intestina. Fluxus stomachicus seu diaria causatur à debilitate retentiuæ, digestiuæ, & caloris naturalis, cui in principio summo studio & diligenti cura resistendum est: nam inueteratus efficitur incurabilis, & quandoq; conuertitur in hydropisim. In hūc autem fluxum stomachicum solent incidere balbutientes, qui nesciunt proferre r literam, & qui habent complexionem ualde humidam & frigidam. Fluxus epaticus & splenicus uel generantur à nimio calore, qui adurit humores, uel à nimio frigore, quod est causa phlegmatis & oppilationum. Nam chylus & sanguis semidigestus propter oppilationes uenarum, prolabitur in uiscera, & facit fluxum epaticū, qui est sanguineus, periodicus, diuturnus, & frequētior in nocte quàm in die. Fluxus intestinalis & excoriatuus non semper est catarrhalis, sed eius causa potest esse in uisceribus: utputa complexio nimis calida uel frigida, sed plerunq; sunt humores cholericī, acuti, & mali, & quandoq; est colocyntha uel alia medicina solutiua, male contusa, uel non correcta, quæ uisceribus adhæret. Præterea solet esse causa fluxus uehemens frigus pedum, uel totius corporis, cibi frigidi & humidī, lubrici, sicut fructus, cibi duræ digestionis, & qui in stomacho facile corrumpuntur, cibi acuti, mordicatiui, uel inconsueti, & mutationes ciborum, cepe, allium, cibi diuersorum generum: quorum ordo facilis uel difficilis digestionis præuertitur, crapulæ, repletiones, & cibi malæ qualitatis, medicinæ solutiuæ, & earum reliquæ, quæ quandoq; remanent in intestinis, res uenenosæ, & eiusmodi quæ agitant & conturbant præcordia, & intestina, ceu morsus anguim, & uenena bibita possunt facere fluxū. Amplius, qui sunt densæ texturæ, & habent cutim spissam, & poros arctos, sæpius quoti die egerunt, quàm qui habent poros apertos, ex quibus uapores & humiditates possunt resolui, egestiones exiccātur, & corpora sunt magis stiptica. Hinc ergo colligi potest, quare in fine æstatis & principio autumnī fluxus sæpius accidunt. Nam in æstate replentur corpora fructibus & malis nutrimentis, pori dilatantur, & resoluitur calor naturalis, postea adueniente autumnō, pluit & flant uenti, qui fugant æstatis calorem infrigidant, & obstruunt poros, & ma

li humores claudunt in uisceribus, feruent, corrumpunt, gignunt febres, uel prorumpunt in fluxus. Senes stiptici fuere in pueritia lubrici, ecōtrā, pueri stiptici si senescunt, fiunt lubrici. Præterea est aliud genus fluxus, qui græce tenasmos, Latine præmitus nuncupat, quē qui patit semper uellet egerere, tanquā necessitas semper urgeat, ualde enim desiderat deponere onus uentris, & se posse egerere credit, & frequenter conatur expellere pondus quod sentit in ano, sed non emittit, nisi modicū & mucilaginosum: & plerunq; generat à frigore pedum & totius corporis, & eius materia & causa plerunq; est phlegma uiscosum, quod adhæret recto intestino, & quandoq; est cholera, & æger ualde conuerit de adustione ani, maxime quando materia est cholericæ.

De signis fluxuum.

Quando uirtus digestiua & calor naturalis est debilis, cibus ægre digeritur, grauis est stomacho, & uirtus retentiua debilitatur, & semidigestus descendit, & generat fluxum: sed uulgares ignari quanto quis plus egerit, tanto melius digerere falso opinantur. Ex frigore em̄ & debilitate caloris naturalis & uirtutis cōtentiue generat fluxus stomachicus, epaticus, intestinalis, & tenasmos: quorum egestiones sunt phlegmaticæ, fluidæ, parum foetidæ, & semidigestæ, quæ cum rugitibus gurgitando descendunt, & non seruant ordinem, sed crescunt & decrescunt, secundum quantitatem ciborum: & ideo frequētior est in die quā in nocte stomachicus, sed epaticus maior est in nocte, periodicusq; crescit plus in uno tempore quā in alio, & qui eum patitur præter morem aliorū plus egerit in sequentibus egestionibus, & in fine plerunq; modicum sanguinem fuscum emittit: & quandoq; egestiones eorū sunt albæ, interdū uirides, sed plerūq; sanguinæ, & sine dolore egeruntur. Huiusmodi fluxus diu durat, & quandoq; pluribus annis: & qui eum patitur, est frigide complexionis, pallidus, fuscus, squalidus, & ualde oppilatus, & eius urina est rubea, sanguinea, turbida, & spissa. Fluxus catarrhalis est periodicus, & in diuersis tēporibus uberius fluit, præcipue post longiorem somnum, & plerunq; est phlegmaticus & fluidus, & quādoq; spumosus, & secum trahit nutrimenta: maxime quando est salsus, acutus, uel uirulentus, & percipit eius descensus, & quandoq; dolet unde deciditur, sed fortius in quod distillat, præsertim quando ulcerat intestina. Fluxus spleneticus facit egestiones nigras, adustas, melancholicas, & sæpe mortales: & quæ sunt acutè ulcerant, & splen est tumidum & ualde oppilatum: & omnis fluxus oppilatiuus, maxime qui prouenit à uenis meseraicis, est liquidus & fuscus, sanguineus, sicut lotura carnis, & facit ægrum pallidum, flauum, & deformem. Fluxus intestinalis generatur à frigore extrinseco, & humoribus phlegmaticis, sicut tenasmos, in quo phlegma uiscosum adhæret recto intestino, & qui eum patitur semper uellet egerere. Dysenteria est fluxus excoriatiuus, qui causat ab humoribus cholericis, acutis, eruginosis, uirulentis, saniosis, adustis, melancholicis,

lancholicis, salsis, uel pestiferis, qui gignuntur à febris incensiuis uel apostematibus, aut ulceribus intrinsecis, uel adustione epatis & splenis. Inspiciendæ sunt ergo egestiones, & considerandæ an sint phlegmaticæ uel cholericæ, sanguineæ uel melancholicæ, liquidæ, spissæ, similes uel dissimiles, separatæ uel sanguini mixtæ, & utrum dolor sit acutus pungitiuus, uel permutetur, & ubi dolet: nam si dolor est supra umbilicum, quando egestiones fluunt per uiscera gracilia, & sunt liquidæ foetidissimæ, modico sanguine & pelliculis ualde commixtæ, significat quod fluxus est mortalis, quia excoriatio est in uisceribus gracilibus, quæ maxime dolent & raro consolidantur: sed quando uiscera crassa inferiora excoriantur, minus dolent, & eorum dolor est sub pectine, paulo antequàm egerantur: & egestiones sunt magis densæ uel crassæ cum sanguine & pelliculis minus mixtæ. Hemorrhoides uero mittunt sanguinem separatū ante egestiones, fuscum & melancholicum. Et quanto prius dolet ante egestionem, tãto in superioribus uisceribus est excoriatio. Sanguis uero syncerus & naturalis significat apertionem uenarum. Egestiones mucosæ, uiscose sunt phlegmaticæ: sed fuluæ crocæ sunt cholericæ, quales in febris cholericis generantur. Egestiones albæ, pallidæ sicut ictericæ, significant aliò diuertisse choleram, quæ in intestina fluere solet, sed spumose, liquide, & foetidissimæ sunt pestiferæ. In febris propter earum oppilationes & siccitatem corpora primo fiunt stiptica, & continue magis & magis cōgregant materiæ, quæ postquàm sunt intestinis & præcordijs graues, urgente necessitate, propter fortitudinē uel debilitatem uirtutis expelluntur per uomitum, uel fluxum, qui si fuerint sine dolore proueniunt à fortitudine expulsiuæ, & tolerandi sunt tres uel quatuor dies, & conferent: sed quando accidunt propter debilitatem uirtutis, dolent, & non sequitur iuuamen, sed eger continue magis laborat. Sicut fluxus qui accidit hecticis & hydropicis. Rugitus & gurgitationes per uiscera significant uentositatem & lubricitatem egestionum, & debilitatem uirtutis contentiuæ: & quandoq; ante phrenesim significat materiam ascendētem ad apostemandum cerebrum. Egestiones nigre, & sanguis fuscus arguit extinctionem caloris naturalis. Sed sanguis coagulatus emanauit ex uenis casu disruptis, uerberibus uel uulneribus cæsis: qui si diutius intus retineatur, uenter inflatur, uirtusq; & pulsus, sicut in syncopi, deficit, & algent extrema. Qui patiuntur fluxum, parum mingunt, & tanto minus quanto plus egerunt, sudat, uel plus euomunt, aut minus bibunt: in fluxu ergo urina est pauca, flaua, quæ magis ad albedinem quàm ad ruborem declinat: quia parum in uessica moratur: & in ea plerunq; crassæ materiæ furfuribus similes resident. Fluxus liquefactiuus cuius egestiones sunt unctuosæ, turbidæ, albæ, & quandoq; sanguineæ, sicut lotura carnis significat hecticam consumptionem, & liquefactionem membrorum. Si igitur hæc omnia diligenter considerentur, causæ inueniuntur, & fluxus facilius curatur.

*Excrementa
curiose expen
denda sunt.*

Luxus stipticis & cum his quæ condensant & conglutinant materiam curatur, & exigit diuersas medelas, calidas uel frigidas, sibi contrarias, secundum diuersitatem causarum. Virtus namq; contentiua, quæ solet à calore relaxari, frigidis, stipticis, sed debilis digestiua est calidis curanda, ac oppilationes calidis aperiuntur, & humores cholericis, subtiles, acuti, frigidis obtunduntur, & cōglutinantur sirupis. Et frigidis phlegmaticis cum calidis digerunt, & post digestionem euacuentur cū clysteribus, si mali humores adherent uisceribus inferioribus, sed prope stomachum constituti uomitu uel medicinis solutiuis purgentur. Digerunt autem humores calidi, cholericis, acuti cum sirupis ex succo herbe acetose, ex agresta uel myrto & citonijs, sed humores frigidis digeruntur cum sirupo ex menta, & purgentur cū rheubarbaro adusto, si fluxus est cū oppilationibus, sine eis uero cū recentibus myrabolanis adustis, qui post euacuationem stipticant & sistunt fluxum: sed quia in Italiam non afferunt nisi uetusti, parum cōferre possunt. Aut purgentur mali humores cū aliquo electuario stiptico, addito illi diagridij scrup. s. uel circa, aut uomitu, si materia est in stomacho, & maxime quia uomitus purgat & diuertit materiam & stipticat. Et conferunt diuretica, aperitiua quæ prouocant sudorem & urinam: nam qui plurimum mingunt uel sudant, ut inquit Hippocrates, modicum egerunt: & econuerso fluxus, uomitus, sudor, & urina aliud alio curatur. Si uero materia esset in intestinis, fiant clysteria, & primo cū brodio capitis arietis, & saccharo rubeo, quæ uiscera abstergant & cōfortant, & post octo uel decem horas fiat aliud quod apprime stipticat, R. brodij capitis arietis lib. i. uel tantundem cōcoctionis hordei adusti, butyri unc. 3. sanguinis draconis drag. 2. nam sanguis draconis stipticat, & butyrum sedat dolores. Similiter pinguedines, mucilagines, seminum cotoniorum, & psyllij, amplius sanguis draconis, barba hircina, & succus eius reprimat, & sistit humores ex apostematibus & uenis fluentes. Sed plantago, semen & succus eius mirum in modum uenas consolidat, & sanguinem sistit, & cum clysteribus iniecta optime curat fluxum excoriatiuum. Item potenter sistunt fluxum balaustium, myrtus, nuces cupressi & galle, siue fiant clysteria cum eorum concoctionibus siue pulueribus. Et quàmplura alia adducemus simplicia, quæ fluxibus medentur, siue ore sumantur, siue in aluum clysteribus iniiciantur: frigida quidem stiptica sunt cotonea, rosæ & semen earum, corallus, plantago, acetosa, galla, nuces cypressi, coriandrum, bolum armenum, sanguis draconis, gummi arabicum, balaustium, pruna syluestria, acatia, castaneæ & cortex earum, intermedie copule glandium, spodium, præcipue adustum, myrtus, mora immatura, cornea, & plura alia: sed calida stiptica sunt mastiche, cortex thuris, anisum adustum, cyminum adustum, coagula. At oryza, uentres, & intestina animalium, quæ cocta comeduntur, licet sint duræ digestionis, tamen fluxibus

xibus profunt, quia generant spissum & uiscosum humorem: similiter pedes uitulorum & arietum. Exagitatio mentis & corporis concitat fluxum, sed somnus est optimus & salubris, præterquam fluxui catarrhali. Amplius, maxime conferunt cibi stiptici, & carnes laudabiles boni nutrimenti, assatæ potiusquam elixæ: nam assationis ratione stipticitatem acquirunt, præcipue cyminum, caseus uetus, & alia quæ iussimus assari. Nam si dragma una casei ueteris in aqua salsa prius cocti, postea ad ignem assati, edatur incredibili stipticirate aluum constringet. Itidem facit tantundem coaguli leporis uel hœdi, & sanguinem in uentre concretum dissoluit. Turtures aues assatas fluxibus iuuare, uulgo comprobatum est. Amplius, epatici edant passulas & auellanas adustas, sed febrientes qui patiuntur fluxum comedant panem, ex cuius farina non fuerit furfur discussum, quoniã huiusmodi panis est magis abstersiuus & aperitiuus, & cum aceto confectus refrigerat & constringit. Oua etiam in aceto cocta potenter fluxibus medentur, quæ tanto magis stipticant, quanto magis coquuntur, sicut sapa, & multo magis succus cornearum ad ignem inspissatus ad idem ualet, & optime sapit succus recte coctus acetosorum cerasorum. Sed hi & alij cibi condantur cum his uel similibus aromaticis, R. rosarum mastichis, corallorum, piperis, gariophylorum, cinnamomi añ. drag. i. zingiberis, nucis muscatæ, draganti, gummi arabici, sanguinis draconis, granorũ myrti añ. drag. s. Aut, R. rosarum & seminis eius mastichis, sandalorum citrinorum, cinnamomi, gallarum, añ. drag. i. zingiberis drag. s. piperis, gariophylorum, nucis muscatæ, añ. scrup. i. spicæ, ligni aloës, macis, cardamomi, liquiritiæ, zedoariæ añ. scrup. s. Et bibant uinum rubeum, lymphatum cū aqua chalybeata, in qua chalybs uel lapides molares, lateres, uel lapides fluminum igniti, fuerint sæpius extincti. Et lac similiter coctum ualde supprimit aluum. Aiunt quod ebrietas sedat fluxum. Aut bibant iuleb rosatum. Quin etiam comedant cotonea, & eorum electuarium diacotonium, quod est optimum, saccharum rosatum superioris anni cum corallis, mastiche uel alijs speciebus aut trochiscis stipticis compositum, uel edant sorbas corneas, aut electuaria ex eis facta, electuarium ex mirabolanis, electuarium myrtinum, electuarium thurinum, electuarium ex semine nasturtij, quæ sedant omnem fluxum, præter oppilatiuum, quoniam mirabolani oppilant, & sunt maximo presidio stomacho debili, & retentiuæ lapsæ. Præterea compertum habemus, quod uentosa magna umbilico admota, in paruo temporis spacio sistit fluxum. Ad uomitum autem post cibum & ad fluxum compescendum, & ad debilem retentiuam confirmandam, stiptica medicamenta exhibentur post cibum. Medentur que stomacho & debili retentiuæ, lapsæ ex febre & calore, corallus & saccharum rosatum uetus, trochisci ex semine acetosæ, unguentum ex anthera, unguentum stipticum, emplastrum phœnicum, oleum citoniorum, & diacitonium. Sed infirmæ digestiuæ opitulantur mastiche, spi

ca, & eorum oleum, & cerotū ex mastiche, laudano, & speciebus aromaticis, unguentū stomachicū, unguentum mastichis, & quā plura alia, quæ inuenies in medicinis cōpositis. Sed fluxui epatico & oppilatio mere stiptica nocent, & iuuant aperitiua, quæ stipticant, sicut cuminum adustum, anisum, amygdalæ amaræ, passulæ, & auellanæ adustæ, & electuarium ex passulis. Et hoc, R. anisi, cymini, ameos, omniū adustorum añ. drag. .i. cinnamomi, squinanti, gariophylorū, rosarum, macis, cardamomi añ. scrup. 2. mastichis, sandalorum alborum, citrinorum, rubeorum, seminis apij añ. drag. s. spicæ scrup. .i. fiat electuarium cum melle rosato, uel saccharo rosato condantur: quod quidem fluxum epaticum & oppilatiuū apprime iuuat. Sanāt uero fluxum excoriatiuū, ulcera intestinorum, & dolores pungitiuos, eorum clysteria cum butyro, mucilagibus, psyllij, pinguedinibus, concoctione succi, & semine de plantagine, & sanguine draconis. Ad idē ualent mora rubri immatura, præcipue adusta, sed melius est semen rosarum in quantitate mediæ unciæ cū miua cotoneorum, sapa, uel aliquo liquore sumptū. Amplius, rheumbarbarū uim maximā habet contra ulcera intestinorū, sic sumptum, R. rheumbarbari adusti drag. .i. spicæ scrup. 5. succi uel aque arnoglossæ uel plātaginis drag. 2. uini ueteris optimi unc. s. misce, & bibatur. Similiter plurimum confert spodium adustum & trochisci eius, & trochisci ex carabe. Et trochisci Clementis, R. sprodiij adusti unc. s. rosarum & seminis earum, acatiæ, balauitij, sanguinis draconis añ. un. 2. seminis acetosæ, seminis portulacæ adusti, añ. drag. .i. s. berberis seminis plantaginis, gummi arabici añ. drag. .i. fiant trochisci cum aqua rosata. Item maxime stiptica sunt glandes assatæ, & gallæ, & siliquæ assatæ, quæ afferuntur ex insula Cypri, quæ dicuntur xylocaractes. Et in fluxibus excoriatiuis & corrosiuis præmittas clystere abstersiuum cum decoctione hordei adusti, & saccharo rubeo, uel aqua mellis. Et fortior est in ulceribus sordidis & saniosis aqua salsa, sicut lotura carnis porcine salitæ, uel piscium salitorum: postea sequatur clystere cum brodio capitis arietis, butyro, uel adipe capræ. Demum cum concoctione uel succi plantaginis & sanguinis draconis fluxus catarrhalis cum modico potu & modico somno, & cum cibus spica capiatur, gummi arabicum, myrtus, papauer, & semina eorum adusta, & post cibum coriandrum præparatum sistit catarrhum & fluxum eius, & potentius est diacodium compositum. Præterea fluxibus conferunt balnea tepidarum aquarum, & frictions quia dilatant poros, attrahunt & resoluunt materiam. Item potenter sistit fluxum uitellus oui in aceto coctus. Sed fluxibus puerorum & infantium ædentium dentes optimus est hic puluis cum aliquo liquore potus, & maxime cum lacte, R. seminis papaueris, granorum myrti añ. dragmam mediam, ciperi scrup. unum, seminis rosarum scrup. medium, terantur subtiliter. Item unā cū apostemate fluxus eius curatur. Tenasmus uero & fluxus intestinalis, qui à frigore gignitur, sedatur cum clysteribus ex concoctionibus origani, pulegij, serpylli,

serpylli, & rebus calidis in uentrem iniectis & ano admotis. Suffumigiū etiā ano susceptum ex spolijs anguillarum super prunas proiectis, fluxum cōstringit. Acuitas uero & uiolentia pharmacorum quę fuere nimis fortia, uenenoſa, uel male contuſa, ſedatur cum aqua tepida, pota, uel cōcoctione hordei aut brodio carniū ſine ſale, ſaccharo rubeo ſecum diſſoluto, trochiſci ex balauſtio, qui ſummopere ſiſtunt fluxum, R. balauſtij, copularum glandiū aduſtarum, poſtquā octo horas fuerint in aceto infuſę, granorum myrti añ. drag. i. cymini, gallarum aduſtarum infuſarum in aceto, fructus tamarifci, macis, ligni aloës, galliæ muſcatae, maſtichis, ſpicæ añ. drag. s. coriandrorum præparatorum aduſtorum ſcrup. 2. ſeminis acetosę, gummi arabici, boli armeni, granorum interiorum, uuarum aduſtarum añ. ſcrup. i. ſiant trochiſci cum uino, qui omnem fluxum cronicum uel moleſtiſſimū optime ſupprimunt. Tandem, ſi hæc diligenter & recte exacta non conferent, cōfugiendum eſt ad medicamenta opiata, tanquam ad ultimum remedium. Præbeas ergo phyloniū perſicum, quod profluuium uentris & uomitum maxime ſanguineum, appri me compescit. Aut electuarium Archigenis, uel hos trochiſcos, qui cū opio & ſine eo ſunt efficaces, R. ſpodij, ſeminis roſarum, acatię, balauſtij, ſanguinis draconis, galliæ, croci añ. drag. unam, boli armeni drag. unam & mediā, opij, hyoſcyami, caſtorei añ. drag. unam, ſiant trochiſci cum aqua roſata, & propi nentur in quantitate drag. i. cum uino tepido.

De frigore febricitantium.

Leuē frigus tolerandum eſt, ſed magno & moleſtiſſimo occurrendū eſt, prius cum calore extrinſeco: quod ſi non ſufficit, expellatur cum medicinis calidis, quę ore ſumuntur, caute tamen agas, ne augeas febrem, ſed tantum calorem admoueas quantus ſufficit ad ſedandum frigus. Accedit, quod extrinſeca poſſunt adlibitum remoueri. Quādo ergo febriciens incipit frigefcere pānis optime cooperiatur, & hinc inde lapides molares uel lateres calidi uino conſperſi admoueantur: conferunt etiam frictiones manuum & pedum, & linimenta ex oleo anethino, camomillino, liliorum alborum, oleo laurino, coſtino, uel de euphorbio, ſed aqua uitis ardens quę ex uino ſtillaſ, linita & bibita maxime calefacit. Aſſerit Auicenna, quod concoctio erucae domeſticæ & ſylueſtris dorſo linita ſedat rigorem & frigus. Linimentū frigidi rigoris ſedatiuum, R. olei anethini unc. i. s. ſucci artemiſiæ drag. 3. bulliant ad conſumptionem ſucci. Poſtea adde croci triti drag. i. & cum hac unctiōne ungas corpus, & maxime dorſum. Aliud calidius, R. anethi, rutæ, myrre, calamenti añ. drag. 2. piperis, pyrethri añ. drag. i. uini lib. i. coquant ad cōſumptionē medietatis, & R. huius cōcoctionis unc. 4. olei laurini un. 2. coquant ſimul, & cū eo corpus liniatur. Item coſti drag. i. uel tantundem agari ci cū aqua tepida poti, uel cū uino ſtatim calefacit, uel, R. pyrrheni uel anacardi drag. 2. cum tepido uino diſſolutas, & ualde calefacies, ſed augent & in

inducunt febrem. Vbi uero frigus accideret sine febre, cum pillulis fœtidis optime curatur: sed quādo rigor uel frigus accidit cū sudore, significat mortem uel saltem longitudinem aut grauitatem ægritudinis.

De sudore & de fluxu sanguinis narium.

Sudor in fine paroxysmorum spem salutis affert, & quanto quis in remissionibus plus sudat, tanto celerius sanatur, nisi sudor ex plurimo potu affluat. Sudor ergo nō impediatur nisi exuberantiæ ratione ualde debilitet, tunc enim cohibeat, & æger per cubile sæpius se reuoluat linteis, & flabellis euentet, uel nudus expositus sinat sudorem super pororum foraminibus refrigerari: nam absterfio præbet exitū sudori. Sed tutius est oleū rosatum & myrtinum linitum. Rosata etiam nouella cōpescit sudorem, & restaurat debiles. Quando autem sudor non sedat paroxysmos, significat plurimum potū, abūdantiā, uel repletionem malorū humorū, longitudinē febris, aut extremū mortis laborē, præsertim si sudor est frigidus, & uirtus est debilis: si uero uirtus est fortis & ualida, arguit frigidos humores, & febrem longiorē.

De fluxu sanguinis narium.

Sanguis malus uel tantum superuacuus à sapienti natura & ualida malorum expulsiua è naribus spōte mittatur, protinus sanat, præsertim iuuenes: sed sanguis niger, qui guttatim è naribus stillat, longis ægritudinib. consumptis mortalis est: si uero ultra sanguinem malum uel superuacuum, quem natura primum mittere solet, bonus fluat in maiori quantitate quàm ipsa natura patitur, compescatur cū albumine oui submisso narib. maxime si cū albumine oui fuerit mixtus sanguis draconis, & præcipue gypsum, trochisci ex carabe uel phylonium persicū. Nam singula apposita sisterent sanguinem undecunq; manaret. Similiter pili leporis adusti constringunt sanguinem narium & uulnerum. Aqua frigida super frontem sæpius & circumcirca collum conspersa retinet sanguinem narium. Rursus, aqua frigida pota, & balnea frigidarum aquarum, & manus & pedes fortiter perfricati, & institis fortius complexi & ligati, compescunt fluxū sanguineum alui, prouenientem ex apertione uenarū. Sed nihil est quod fortius cohibeat sanguinem quàm uentosa magna sine incisione super epar apposita, uel super splenem, si ab eo proficiscitur sanguis.

De uomitu.

Vomitus proximus est fluxibus uentris, nā eisdem ferè causis proficiscitur, & eisdem ferè remedijs curatur. Vomitus ergo malorum humorum, si fuerit rarus, facilis & leuiter toleratur, prodest: quoniam purgat stomachum, remouet dolores capitis, ancarū, præcordiorū, & febres, sed frequens uel uiolentus & molestus debilitat stomachum, attenuat uires, & hebetat aciem. Si igitur causa uomitus est repletio malorū humorum, qui sunt graues stomacho, prodest: si uero oppilationes, remoueantur cū aperitiuis,

ritiuis, utputa cum electuarijs ex hyoscyamo, ex myrrha, ex costo, uel ex eupatorio. At si causa uomitus est humor tenax & uiscosus, qui concauitatibus stomachi adheret, uel humor tenuis, qui in eius substantia & uillis est imbibitus, digeratur cum sirupo acetoso, & statim sedabitur, nisi ex debilitate stomachi & uirtutis contentiuæ uomitus causetur, cui maximo præsidio sunt, diacitonium, mycleta, & omnia stiptica, cum quibus fluxus uentris curatur. Stiptica enim corroborant uirtutem retentiuam, & cohibent malos humores, ne regurgitent ad stomachum. Quæ autem contra uomitum ualent, sumunt post cibum, & confert ruta & menta commesta, sed præstantius est contra nausæam & uomitum phlegmaticum, electuarium ex gariophyllis, & sirupus ex menta. Item manus & pedes cum panno aspero perfricati, uel ligaturis fortiter complexi, aut magis quam solent calefacti, uel in frigida aqua frigescentes, sedant uomitum, & maxime somnus. Vel, R. latam panis medietatem modicum adustam, & remollitam in aceto, & super eam consperge cymini, mentæ añ. scrup. i. gariophylorum, rutæ añ. scrup. s. & calida stomacho applicetur, & compefcet uomitum. Sed melius est unguentum stipticum, uel emplastrum phœnicum, & optima sunt stiptica quæ ore sumuntur, sicut trochisci stiptici, electuarium myrtinum, thurinum, uel electuarium ex semine nasturtij.

De siti.

S Ebrientes qui ualde sitiunt, utrunq; uitium caueant ne calor in incendio arecant, nec plurimum bibant: nam plurimus potus inundat in stomacho, diminuit gustum, & calor naturalis relinquit digestionem malorum humorum, & sinit febrem inualescere, & cõuertitur ad digerendum potum: qui si fuerit superfluous, concitat uomitum uel fluxum, & quandoq; inducit hydropisim: tutius est ergo parciter bibere, & ne fauces arecant gargarizent, uel abluantur raro cum aqua gelida, & interdum paulatim pitissent aquam modico aceto mixtam, uel unum granatorum dulcium, iuleb, uel sirupum acetosum cum aqua pluuiali dilutum: aut, R. aquæ portulacæ unc. 8. quatuor aquarum cordialium, añ. unc. 2. sacchari unc. 5. fiat iuleb longum aromatizatum cum sandalis. Asserit Auicenna, quod semen portulacæ contra sitim plurimum ualet, & uiatores qui comedunt seminis portulacæ dragmam unam, minime sitiunt. Amplius, sitim extinguunt saccharum uiolatū, cucumer, saccharum candidum in ore retentum, & pruna damascena: quæ si fuerint sicca, infundantur in aqua tepida, & trito saccharo conspergantur. Item crySTALLUM in ore delatum, refrigerat sitim: & breuiter, quæcunq; humectat, mitigant sitim, sed somnus penitus aufert.

De somno & uigilia.

S Omnis immoderatus & profundus inducitur à uaporibus crassis, phlegmaticis, qui oppilant arterias capitis, & impediunt decursum spirituum, quorum priuatione cerebrum congelatur, & æger mor-

ritur, nisi expurgiscatur & uigilet. Diuertantur ergo uapores cum clysteribus acutis, & suppositorijs ex agarico, sale harmoniaco, hiera picra, uel scāmonea & melle cōpositis, & abluantur nares aceto, & clamoribus, punctationibus, uel alijs stimulis excitetur frequenter. Aut manibus & pedibus institis fortiter ligatis, uel grauioribus tormentis cruciatus expurgiscatur, & non permittatur amplius dormire. Sed plerunque febres & earum uapores cholericici adimunt somnū, præsertim quando adsunt dolores, inquietudo, sollicitę curę, uel aliæ molestiæ, quę non sinunt homines dormire. Quando igitur febriens parū aut nunquam dormit, sed die noctuq; uigilat, incidit in phrenesim & dementiam propter cōcursum uaporū, & aliorū humorū, q̄ apostemate afficiunt cerebrū. Refrigerat autem & obtūdit uapores acutos, & inflammatos & somnū inducit papauer, siue cibus coquatur, siue eius semen, uel sirupus capiat hora eundi dormitū: similiter lactuca cū carne cocta, sed cruda ratione salis & aceti minus dormire facit. Amplius, Allicit somnū oleum papaueris & ungentum populeum circūcirca tempora linitū, & plura alia ungenta & medicamina opiata. Nam opiū & eius aqua, cuius fœtor demitur cum albo secum stillato, potissimum somnum inducunt: sed suspecta sunt & periculosa, nisi sint modica & recte correcta. Deniq; ad somnum inducendum, summopere studendum est prius refrigerare uapores inflammatos, & sedare dolores & inquietudinem, & remota causa somnus sponte redibit. Compertum habemus, quod biscocta quę post caseum ex aqua lactis cocta colligitur, facit dormire.

De dolore capitis.

Ebrientes capitis doloribus plerunq; torquentur, à uaporibus calidis, cholericis, nam sanguinei sunt mitiores, & phlegmatici & melancholici non faciunt acutos capitis dolores, nisi ratione cholerae secum mixtæ. Diuertantur ergo clysteribus uel suppositorijs & frictionibus uel uentosis cum scarificatione, si sanguis supersit, & eorū acuitas cōmode obtunditur & dolor sedatur cum aqua rosata uel uiolata, modico aceto mixta, & sæpius naribus attracta, & cum eadem frons & facies sæpe abluatur, & circum tempora liniatur oleum rosatum modico aceto conquassatum uel albumine oui, uel succo solatri, uel semperuiui mixtum. Ad idem ualet ungentum rosatum, ungentum populeum, & oleum nenufaris, coriandri in aceto preparati retinent uapores, ne repant ad caput. Oleum fanè rosatum capiti linitum post tonsionem sedat dolores, & cōseruat mentem & cerebrum sanum. Sed frigiditas capitis subito inducta propter ualde frigida admota, uel propter casum tegminis uel pilei oppilat, gignit catarrhum, & debiles perimit.

De dolore stomachi.

Dolores stomachi plerunq; generantur ex repletionemalorum humorum, qui sunt graues stomacho, & sedantur uomitu quibus est facilis

facilis, sed quibus est difficilis, phlegmatici cum pillulis de hiera, & cholericum cum electuarijs solutiuis purgentur, utputa cum electuario lenituo catholico uel exprunis, sed quādoq; dolor stomachi accedit & recedit unā cum paroxysmis, & eius causa est uentofitas, à calore febrili genita, aut humor concitatus qui putrescit, uel in stomachum regurgitat, & sedatur cū curatione febris in tempore quietis cum sirupis digestiuis, uel cum electuarijs uentofitatum discussiuis, aut cum mastiche, spica, corallis, diacitonio, electuario ex myrabolanis, & similibus, quæ confortant stomachum, & repellunt malos humores: sed horis paroxysmi nihil addendum, sed tolerandus est: si uero dolor accideret immediate post cibum, propter debilitatem digestiuæ, parcius comedat, & cibos facilioris digestionis cōditos cum speciebus aromaticis, stomachicis, uel odoriferis, quas explicabimus in medicinis compositis, & confortetur stomachus & uirtus digestiua cum aromatico rosato, diacymino, rosata nouella uel confectione Abbatis, aut alijs confectionibus, electuarijs, oleis, ungentis, uel cerotis, quorum copiam maximam habebis de medicinis compositis, ungentum quod confortat digestiuam, & sedat dolores stomachi, R. olei nardini, rosati añ. un. i. mastichis trite un. s. aceti parum, ceræ quod sufficit. Aut, R. mastichis un. i. s. laudani un. s. corallorum, mentæ añ. scrup. 2. gariophylorū, cinnamomi añ. drag. s. fiat cerotum cum oleo nardino, & super corio extenso adaptetur stomacho: sed si dolor accidit ieiuno stomacho, propter cholera fluentem in stomachum tempore famis, patiens citius comedat.

De dolore uentris.

Dolor uentris solet accidere propter effusionem cholere in intestina, cui præsidio est sirupus acetosus, cum concoctione camomille, similiter flores camomillæ cum aqua uel uino bibiti: & sedant dolores uentris amygdalæ persicorum amaræ, quæ aperiunt oppilationes epatis, & interimunt uermes, qui sunt interdum causa doloris uentris, & perimunt eos absinthium comestum, & concoctio & succus eius potus. Et ungentum aloës linitum. Sed pueris contra uermes facilius corallina & eius confectio, semen sanctum macedonicum, semen caulium cum melle uel aqua graminis: & breuiter, omnia calida amara, & maxime aloës, interficiunt uermes. Si uero dolor uentris accidat propter repletionem malorum nutrimentorum, & stipticitatem, euacuetur cum clysteribus ex concoctione camomille, uel concoctione herbarum communium, & hiera picra. At si uentofitas fuerit causa doloris, sumatur diacyminum uel dianisum, & fiat clystere cum concoctione rutæ, centaureæ, anisi, & fœniculi, & cum oleo rutæ. Demum si hæc non conferunt, & dolor est grauis, acutus, & intolerabilis, remoueatur cum opiatis, utputa cum triphere drag. 2. uel tantundem phylonij romani,

De dolore dorsi.

Dorsum quādoq; dolet propter pluias uel uentos, qui repente in-
frigidāt corpus calefactum, nam frigiditas oppilat, & propter op-
pilationes feruet sanguis, & corrumpuntur humores, & generat
febris: huiusmodi ergo dolor sedatur cum uentosis, suppositorijs, uel clysteri-
bus, & frictionibus, & iaceat eger super coria præparata, & lenia strata, super
plumas, & caueat accubitus resupinum qui calefacit medullam spinę, auget
febrem & dolorem dorsi. Cuius calor refrigeratur cum ungento albo, rosato
uel populeo. Si uero dolor & febris quotidie crescunt, significat mortem. Re-
nibus autem debilibus ungetur oleum rosatum, cotoniorum, mastichinū nar-
dinum, uel quod melius est, R. mastichis un. i. s. boli armeni, sanguinis draco-
nis añ. drag. i. rosarum drag. s. olei nardini quod sufficit, fiat cerotum, & su-
per coriū extensum, adæquetur renibus. Si uero dolor accideret propter are-
nulas & calculos, capiat hunc puluerem diureticum, qui plurimum mingere
facit, & potenter remouet oppilationes febrium inueteratas, R. seminis apij,
anisi, fœniculi fœnogręci, seminis maluę, seminis folliculorū, solatri añ. drag.
i. succi liquiritiæ, squinanti añ. drag. s. rubæ tinctorum, nigellæ añ. scrup. i.
propinetur quotidie drag. i. cum uino ueteri, & continuetur donec iuuerit.

De inquietudine.

Inquietudo & tristitia non facile sedatur, nisi unā cum febre & do-
lore, aut tranquillitate mentis & somno: prouocetur ergo somnus
cum papauere, eius sirupo diapapauere & diacodio: olfaciat cam-
phoram, & concoctionem rosarū, deponat curas & mœstitiā, & confabule-
tur cum gratiosis amicis, & quandoq; febrientes contristantur propter effusio-
nem cholere mordicantis præcordia, quibus iuuat uinum granatorū & agre-
sta, limones, poma rancida, & buccella panis in horum succis infusa.

De lingue nigredine & uiscositate.

Vapores cholere adultæ, & febris ardor desiccant fauces, & faciūt
linguam asperam & nigram, & quādoq; inducunt phrenesim, qui-
bus medentur sirupus acetosus ex endiuia, ex portulaca, conferue
saccharorum cordiales, electuarium ex prunis non solutium, & huiusmodi
frigida & humida. Et abstergatur lingua cum astella arundinis tenui reflexa,
uel cocleari, & frequenti ablutione concoctionis hordei, uel aqua cum saccha-
ro lauetur. Semina cotoniorum in ore retenta, uel tenui panno ligata, & aqua
hordei infusa, abstergunt nigredinem lingue, & obtundunt acuitatem illorū
uaporum, secundum Auicennam. Item ad idem cōferunt pruna sicca in aqua
tepida remollita, saccharum candidum, saccharum uiolatum, & leniunt aspe-
ritatem. Et admonendi sunt febrientes, ne supini iaceant, neq; caput calidiori
quā solet tegmine uel plumoso cervicali amplius caleseat. Si uero fauces ue-
lutesculentę uiscosa excrementa frequenter concipiunt, quamuis sepe abster-
gantur

gantur, ægritudinem mortalem arguunt: sed si postablutionem oris cū aqua hordei & oxymelle simplici illa uiscosa sputamina concreta absterguntur, & perseuerant fauces mundæ, augent spem salutis.

De syncopi.

Syncopes magnopere timendę sunt, quoniam sæpe perimunt: & accidūt quādo cholera effunditur ad cor. Et idcirco in principijs paroxysmorum quando humores agitātur, syncopis sepe excitatur.

Præseruat autem à syncopi uomitus, & conferunt clysteria lenitiua: & syncopim arcent sirupus ex acetositate citri, electuarium ex ligno aloës, electuariū ex musco, electuarium ex semine acetosæ, & præcipue bucellę panis adustę, optimo uino imbutæ, aut in uino granati punici uel in agresta: & melior est panis furfureus ex farina frumenti & furfure factus. Si uero corpus iam penè exanimum syncopis fecerit, abigitur cum diuersis signibus, fricentur ergo brachia, & costæ, & artus funiculis fortiter cōstringātur, & molestis punctiōib. æger excitetur. Aut manus & pedes in calidissima aqua infundant, & conspergant facies aqua rosata, aceto mixta, uel uino odorifero, & admoueat naribus muscus, laudanum, camphora, uel species aromaticæ: nam suaues odores cōtra syncopim plurimum ualent: & remouet syncopim uentosa magna sine incisione post tergum sinistrum apposita.

De frequenti sternutatione.

Sternutatio prouenit à fortitudine expulsiuæ, & à calore qui dilatat meatus, & in uentositatem conuertit humiditates uentriculorum cerebri. Ideo facilius sternutamur quando intuemur solem, & fortius quando olfacimus elleborum uel euphorbium. Sternutatio fermè confert surdis & conualescentibus, sed in principio febrium nocet, nam attrahit humores ad caput. Facile aut sedatur, si interuallum fricetur quod in radice nasi utriq; oculorū interiaret, aut frons & collū fricet, uel olfaciat oleū rosatū & spongiam, aut naribus attrahat aquā rosatā aceto mixtam.

De tussi.

Tussis sæpe febribus cholericis & sæpius phlegmaticis accidit, & fortius excitatur in principijs paroxysmorum. Medentur aut tussi siccæ, liquiritia, penidia, & saunia. At calidę tussi diadragantū, diapapauer, & pillulę lambiles: sed frigidæ confert electuarium sanum, diapenedion, & plura alia, quæ inuenies in electuarijs lambendis, & liniatur pectori oleum uiolatum, ungentum uiolatum, ungentum pectorale, ungentum mucilaginum, uel dialtheum. Si autem tussis causatur à catarrho fluente à capite in thoracem, qui minatur phthisim, remoueatur cū hoc saluberrimo sirupo, R. Iuiubarū, sebesten añ. numero 15. liquiritię, capilli ueneris añ. drag. 2. passularum un. s. bulliant in duabus lib. aque ad cōsumptionem medietatis, & eius expressioni adde sirupi papaueris, myrtini, añ. un. 2. clarificetur & da un. 4.

uel quinque per duas horas post prandium, & tantundem post coenam, & contineatur quandiu iuuerit.

De difficultate anhelandi.

DEbrientes cum difficultate anhelant ob spasmum & contractionem neruorum & membrorum spiritualium. Contrahuntur autem quandoque propter siccitatem, sed frequentius propter nimiam humiditatem, & plurimum potum uel humores, qui obstruunt uias anhelitus. Quando igitur accidit propter siccitatem, est ualde periculosa, & non potest curari, nisi forte cum frigidis & humidis, butyro recenti, saccharo uiolato, saunia, diadraganto, electuario expapauere lambendo, & oleo uiolato, & eius ungento pectori linito, & fiant gargarissmata cum rob. nucum, uel diamoron, dissoluto cum aqua hordei. Quae uero a repletionem & humiditate generatur, parco uictu & abstinencia a rebus humidis facile sedatur, hinc pingues, obesi, & infantes, quia non possunt se a rebus contrariis abstinere, difficultate anhelitus magis laborant, sed ualde pingues apoplectici sepe suffocantur. At si humor aliunde flueret in pectus, & faceret difficultatem anhelitus, misso uentosis sanguine, curatur.

De difficultate glutiendi.

Difficultas glutiendi quandoque prouenit a febre conclusa & incensiuua, cuius remedium & quidem optimum est phlebotomia ex uena cephalica; necnon clysteria uel suppositoria. Et fiat gargarissmata cum aqua rosata, aceto mixta, aut lacte mulieris, uel maxime cum diamoron, aqua foliorum croci diluto, quae quidem gargarissmata procidentes uas residere cogunt, anginam discutunt, raucedinem emendant, & difficultatem respirandi pariter & deglutiendi apprimè sedant. Vbi uero difficultas deglutiendi accideret propter aridum spasmum, esset mortalis.

De gustu.

In omni aegritudine sit tibi cura gustus: nam quibus sanè cibus sapit, facilius sanantur: si ergo mali humores adimerent gustum, uomitu uel pharmacis reijciantur, & confortetur stomachus cum rebus stipticis, aromaticis, utputa cum citonijs, diacitonio, cum absinthio, & uino in eo cocto, cinnamomo, gariophyllis, spica, mastiche, corallis, rosis, aromatico rosato, confectione Abbatis, diarhodon, & quam plura alia, quae in libro de medicinis compositis inuenies, confortant stomachum, & excitant gustum, sicut pillulae imperiales: sed pillulae gustus & appetitus restitutiuae, sic componuntur, R. cinnamomi, croci, spicae, hioscyami, ligni aloës, xylobalsami añ. drag. 2. mastichis, corallorum rub. añ. drag. 1. s. gummi arabici, rosarum añ. drag. 1. aloës un. 4. fiant pillulae cum sirupo de absinthio, & ad idem ualent pillulae diarhodon.

De bus

De bulismo.

Bulismus est saturitas stomachi, & fames membrorum: cum enim per illud neruorum tertium, quod à cerebro in stomachum descendit, & præbet sensum & gustum, à calore febrili nimium acceditur, aut uehementi frigore mortificatur accidit bulismus: sed qui prouenit à calore, curatur frigidis & humidis capiti admotis: & maximo præsidio est ablutio capitis cum concoctione uiolearum: deinde liniatur caput cum oleo uiolato, & excitetur sensus cum asperis frictionibus, punctationibus, & ligaturis manuum & pedum, & prouocetur gustus cum bonis odoribus & cibis delectabilibus cum speciebus aromaticis, conditis, & sumat aromaticum rosatum, uel diarrhodon, & huiusmodi.

De fame insatiabili.

Fames excitatur ab humore melancholico ad os stomachi effuso, quæ si fuerit insatiabilis, quam famem caninam uocant, curatur cibis pinguibus, unctis, frigidis, & ualde dulcibus: sed ante expectam famem remota mensa singulariter comedant passulas, uel semina cucurbitarum uel melonum, quæ sunt modici nutrimenti, ut longior mora in eis deducatur. Item aiunt, quod offa quæ fit ex pane & uino in mane ieiuno stomacho sumpta, licet in parua quantitate, tamen tota die conseruat hominem saturum. Sandaracha autem, quæ dicitur uernix scriptorum, paulatim sumpta desiccatur corpus, & macrescere facit.

De singultu & gurgitatione potus.

Singultus est spasmus gutturis, qui a barida consumptione & uehementi siccitate, uel à nimia humiditate & repletionem generatur. Singultus quidem ex repletionem quo infantes sæpe corripuntur, salubris est, & suapte natura sedatur, & in adultis citius remouetur abstrahendo quouis modo animum, aut in admirationem deducendo, aut repetendo fictum depositum, de quo non reminiscatur. Sed Socrates post haustum uenenum, abegit singultum cum aqua in ore retenta. Singultus uero qui fit ab amenti febris siccitate, mortalis est. Aegerque tendit ad occasum, qui gutturis spasmus patitur, & potus absumptus ueluti per deuia saxa procliuis uallis gurgitando delabitur. Et si admodum pauci sanentur, humida tamen conferre deberent, ceu brodium pulli ualde concocti, quod partim pitissetur, & partim gargarissetur, & liniatur pectori oleum uiolatum, & sumat saccharum uiolatum, sauniam, & restauratiuum ex pinis.